

การพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์
ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร
DEVELOPMENT OF SANGHA ADMINISTRATION ON EDUCATIONAL
WELFARE, BANGKOK YAI DISTRICT, BANGKOK

พระครูวิบูลสรกิจ (สุพัฒน์พงษ์ สุขวฑฒโน)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๐

การพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์
ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

พระครูวิบูลสรกิจ (สุพัฒน์พงษ์ สุขวฑฒโน)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๐

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

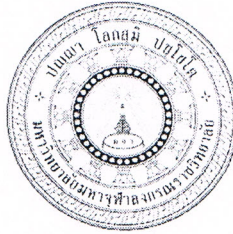
Development of Sangha Administration on Educational Welfare,
Bangkok Yai District, Bangkok

Phrakhruwiboonsorrakij (Supatpong Sukhavaddhano)

A Thesis Submitted in partial Fulfillment of
The Requirements for the Degree of
Master of Arts
(Educational Administration)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
C.E. 2017

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นักศึกษานิพนธ์
เรื่อง “การพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ในเขตบางกอกใหญ่
กรุงเทพมหานคร” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร,ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

(รศ.ดร.สมศักดิ์ บุญบุ)

ประธานกรรมการ

(รศ.ดร.วิชชุดา หุ่นวิไล)

กรรมการ

(รศ.ดร.สิน จามประโคน)

กรรมการ

(พระมหาสมบัติ ธนปญโญ,ดร.)

กรรมการ

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

รศ.ดร.สิน จามประโคน

ประธานกรรมการ

พระมหาสมบัติ ธนปญโญ,ดร.

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(พระครูวิบูลสรกิจ)

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่อง การพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขต บางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ก็เนื่องด้วยได้รับการช่วยเหลือสนับสนุน เอื้อเพื่อเกื้อกูล เมตตานุเคราะห์ จากท่านผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัยขอขอบคุณและ อนุโมทนาขอบคุณทุกท่านมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย และรองศาสตราจารย์ ดร.สิน งามประโคน ที่ได้เมตตา กรุณาเสียสละเวลาอันมีค่าช่วยตรวจสอบความถูกต้องทั้งด้านภาษา เนื้อหา ระเบียบวิธี และเครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัยทั้งให้ข้อเสนอแนะ และให้การแนะนำตั้งแต่เริ่มต้น จนสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ขอขอบคุณคณาจารย์และผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้คำแนะนำเกี่ยวกับเครื่องมือในการวิจัย และ ประธานคณะกรรมการสอบป้องกัน ผู้ทรงคุณวุฒิและคณะกรรมการทุกท่าน

อนึ่งผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ พระพรหมวิสุทธาจารย์ (มนตรี คณิสสร) เจ้าอาวาส วัดเครือวัลย์วรวิหารที่ได้ให้โอกาสและส่งเสริมผู้เรียนให้ได้ศึกษา ขอกราบขอบพระคุณพระเทพปริยัติ มณี (มีชัย วีรปญโญ) เจ้าอาวาสวัดหงส์รัตนาราม พระครูอรุณธรรมรังษี, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดอรุณ ราชวราราม พระครูวิสุทธิวัฒนกิจ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดราชสิทธิธารามราชวรวิหาร และพระครูสถิต วิรุฬห์ธรรม ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดอรุณราชวราราม และพระสังฆาธิการทุกรูปที่ได้เมตตานุเคราะห์ ข้อมูลเกี่ยวกับงานวิจัยให้ผู้วิจัย

ขอกราบขอบพระคุณพระอาจารย์ทุกรูป และเจริญพรขอบคุณคณาจารย์คณะครุศาสตร์ทุก ท่านตลอดจนเจ้าหน้าที่ทุกท่าน ที่ได้ให้ความรู้ประสิทธิภาพการ และประสบการณ์ รวมถึง ให้ความเมตตาเอื้อเพื่อ ถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจ และเป็นกำลังใจให้แก่ผู้วิจัยตลอดมา คุณความดี การทำประโยชน์ใดๆ อันเกิดจากวิทยานิพนธ์นี้ ผู้วิจัยขอมอบบูชาเป็นกตเวทิตาคุณแด่มารดา บิดา ญาติกาสายโลหิต มิตรสหายผู้เป็นที่รัก เพื่อนสหธรรมิกร่วมชั้นเรียนทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ ที่เป็น กำลังใจและให้การสนับสนุนในทุกๆ เรื่องรวมทั้งผู้มีอุปการคุณทุกท่าน

พระครูวิบูลสรกิจ (สุพัฒน์พงษ์ สุขวาทมน)

๑๕ มกราคม ๒๕๖๑

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญตาราง	ช
สารบัญแผนภูมิ	ฉ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๕
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๕
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๖
๑.๖ ประโยชน์ที่จะได้รับ	๘
บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๙
๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา	๙
๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร	๑๑
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์	๕๔
๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาสงเคราะห์	๕๖
๒.๕ แนวทางในการพัฒนาการบริหารงานของคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๕๗
๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๖๑
๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๗๑
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๗๒
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๗๒
๓.๒ ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	๗๒
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๗๓
๓.๔ การสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ	๗๔
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	๗๕

บทที่ ๔ ผลการศึกษา	๗๖
๔.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม	๗๗
๔.๒ ผลการศึกษาสภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขต บางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานครจำนวน ๔ ด้าน	๗๙
๔.๓ ผลการพัฒนากิจการบริการกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางกอก ใหญ่ กรุงเทพมหานคร	๘๔
๔.๔ เสนอแนวทางในการส่งเสริมการพัฒนากิจการบริการกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษา สงเคราะห์ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร	๘๗
๔.๕ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย	๘๙
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	๙๐
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๙๐
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	๙๔
๕.๔ ข้อเสนอแนะ	๙๙
บรรณานุกรม	๑๐๑
ภาคผนวก	๑๐๕
ภาคผนวก ก แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	๑๐๖
ภาคผนวก ข แบบสัมภาษณ์การวิจัย	๑๑๑
ภาคผนวก ค หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ	๑๑๔
ภาคผนวก ง หนังสือขอความอนุเคราะห์ทดสอบเครื่องมือ	๑๒๐
ภาคผนวก จ หนังสือขอความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย	๑๒๒
ประวัติผู้วิจัย	๑๓๐

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๒.๑ แนวคิดและความสำคัญของการบริหารวิชาการ	๒๒
๒.๒ แนวคิดและความสำคัญของการบริหารงานบุคคล	๓๓
๒.๓ แนวคิดและความสำคัญของการบริหารการศึกษาด้านงบประมาณ	๔๓
๒.๔ แนวคิดและความสำคัญของการบริหารการศึกษาด้านสภาพแวดล้อม	๕๓
๓.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๗๓
๔.๑ ปัจจัยส่วนบุคคล	๗๗
๔.๒ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษา สงเคราะห์ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร ภาพรวม ๔ ด้าน	๗๙
๔.๓ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษา สงเคราะห์ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ใน ปัจจุบัน	๘๐
๔.๔ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษา สงเคราะห์ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน	๘๑
๔.๕ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษา สงเคราะห์ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร ด้านการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของ การศึกษา	๘๒
๔.๖ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษา สงเคราะห์ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร ด้านการศึกษาสงเคราะห์ต่อผู้ด้อยโอกาส	๘๓
๔.๗ เสนอแนวทางในการส่งเสริมการพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร	๘๗

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่

๒.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๔.๑ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

หน้า

๗๑

๘๙

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยนั้นมีพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มีผู้นับถือมากในประเทศไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตตั้งแต่อดีตมาเพราะทั้งการเรียนรู้ การปลูกฝังความคิด รวมถึงการสร้างลักษณะนิสัยให้อยู่ในกรอบศีลธรรมความดี ก็เป็นสิ่งที่ศาสนาเข้ามามีส่วนในการพัฒนา ในปัจจุบันนี้สังคมไทยนั้นก็มีปัญหาพื้นฐานหลายด้านที่จำเป็นจะต้องมีการแก้ไขทั้งทางด้านจิตใจ ด้านสิ่งแวดล้อม ประเพณีและวัฒนธรรม กิจกรรมในสังคมต่างๆ จากเหตุผลดังกล่าว พระสงฆ์ในฐานะที่สัมพันธ์ใกล้ชิดและเป็นสถาบันหนึ่งที่สำคัญในสังคมจึงจำเป็นต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยเหลือสังคมในสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วจำเป็นอย่างยิ่งที่พระสงฆ์จะต้องปรับและเพิ่มบทบาทในการพัฒนาและเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ดีดีทำงานในเชิงรับเปลี่ยนเป็นเชิงรุกเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันที่ซึ่งพระสงฆ์ไม่ได้ทำหน้าที่ในการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาเท่านั้น แต่ยังสามารถทำหน้าที่ในการช่วยเหลือสงเคราะห์สังคมในด้านต่างหลายด้านด้วยกัน ซึ่งหนึ่งในด้านนั้นคือด้านการศึกษาสงเคราะห์ ดังกล่าว

วัดมีบทบาทที่สำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อสังคมไทยแทบทุกด้าน ในอดีตที่ผ่านมาวัดจัดว่าเป็นสถาบันหลักของชุมชน และเป็นศูนย์กลางของการทำกิจกรรมต่างๆ เช่น เป็นสถานที่บำเพ็ญกุศล และกิจกรรมต่างๆ ได้แก่ การให้ทาน รักษาศีล ฟังธรรม สวดมนต์ไหว้พระและกิจกรรมทางศาสนา เป็นต้น อันแสดงออกทางด้านขนบธรรมเนียมและประเพณีต่างๆซึ่งเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา เป็นศูนย์ศิลปวัฒนธรรม ทำหน้าที่ทั้งผู้ผลิต ผู้อนุรักษ์และผู้สอนศิลปะแก่ประชาชนเป็นที่ปรึกษาด้านการครองตน อาชีพ ปัญหาชีวิต ปัญหาสังคม แม้กระทั่งปัญหาครอบครัว เป็นสถานสงเคราะห์ประชาชนผู้ยากไร้หรือในคราวมีภัย เช่น น้ำท่วม ไฟไหม้สงคราม เป็นต้น เป็นสถานพยาบาล เป็นที่พักคนเดินทาง เป็นสโมสรให้ชาวบ้านมาพบปะกันหนุ่มสาวพบกันในเวลาว่างวัด เป็นสถาบันบันเทิง จัดงานเทศกาลหรืองานฉลองต่างๆของชาวบ้าน เป็นที่ไกลเกลียดข้อพิพาทของชาวบ้าน เป็นคลังพัสดุ เช่น ถ้วยชาม โต๊ะเก้าอี้เพื่อให้ชาวบ้านมาขอยืมเมื่อมีงาน เป็นศูนย์การปกครองท้องถิ่น กำนันผู้ใหญ่บ้าน ประธาน อบต. หรือฝ่ายปกครองใช้เป็นสถานที่ประชุม เป็นสถานศึกษาของชุมชน พระภิกษุสามเณร ลูกหลานของชาวบ้านได้อยู่อาศัยและเล่าเรียนที่วัด เป็นศูนย์กลางในการเผยแผ่อบรมศีลธรรมแก่ประชาชนทั้งหลาย เป็นห้องสมุดชาวบ้าน เป็นที่เก็บเอกสารต่างๆ ตั้งแต่ตำราพยาตำราหมอดูนิทานธรรมไปจนถึงพระไตรปิฎก เป็นต้น^๑

^๑ สิริวัฒนคำวันสา, เอกสารประกอบการฝึกอบรมหลักสูตรโครงการเสริมความรู้ถวายพระสงฆ์เพื่อการพัฒนาสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักเสริมศึกษาและบริหารสังคมมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔), หน้า ๔๗.

กฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ ๑๕ ข้อที่ ๕ ว่าด้วยเรื่อง การบริหารกิจการคณะสงฆ์ได้แก่ กิจการที่คณะสงฆ์จะต้องถือเป็นธุระหน้าที่ เพราะเป็นการคณะสงฆ์และการพระศาสนาหรือเพราะ เกี่ยวกับการคณะสงฆ์และการพระศาสนา มี ๖ ฝ่าย คือ

- ๑) การเพื่อความเรียบร้อยดีงาม
- ๒) การศาสนศึกษา
- ๓) การศึกษาสงเคราะห์
- ๔) การเผยแผ่พระพุทธศาสนา
- ๕) การสาธารณูปการ
- ๖) การสาธารณสงเคราะห์

วิธีดำเนินงานทั้ง ๖ ให้เป็นไปตามที่กำหนดในระเบียบมหาเถรสมาคม แต่บางการคง เป็นไปตามจารีต คือ ปฏิบัติตามจารีตก็มีอยู่^๒

จากภารกิจทั้ง ๖ ประการนี้ พระสังฆาธิการจึงมีบทบาทอำนาจหน้าที่ที่มีความสำคัญใน การจรรโลงพระพุทธศาสนาและช่วยสงเคราะห์สังคมตามวิถีทางและหลักธรรมในพระพุทธศาสนาการ ที่จะทำให้พุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองก้าวหน้าและมั่นคงยั่งยืนถาวรคู่ประเทศไทยได้นั้นจะต้องมีพระ สังฆาธิการเป็นส่วนหนึ่งในการช่วยจรรโลงและพัฒนาพระพุทธศาสนาได้^๓

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ซึ่งได้ระบุว่ามหา เถรสมาคมมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับงานคณะสงฆ์ ๖ ด้านคือ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านสาธารณูปการ ด้านการเผยแผ่ และด้านการสาธารณสงเคราะห์^๔ อำนาจหน้าที่ดังกล่าวนี้มีความสำคัญต่อการพัฒนาสังคมมาก ซึ่ง ๑ ใน ๖ ด้านที่ระบุไว้คือ การ พัฒนาด้านการศึกษาสงเคราะห์ เป็นการจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลสถาบันการศึกษาภายในวัด เพื่อสงเคราะห์เด็กและเยาวชนให้ได้รับการศึกษาเล่าเรียนโดยไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย อาจเป็น โรงเรียนการกุศลในวัด หรือโรงเรียนสถานสงเคราะห์เด็กยากจนหรือศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวัน อาทิตย์ หรือศูนย์อบรมก่อนเกณฑ์ในวัด การปลูกฝังพระธรรมคำสอนดังกล่าวในเด็กและเยาวชนไทย นั้นเป็นการปลูกฝังความดีอย่างยั่งยืน ช่วยให้มีความคิดที่อยู่ในกรอบศีลธรรมความดี รวมทั้งยังเป็ นการขัดเกลาจิตใจของผู้ที่ได้เรียนรู้พระธรรมคำสอนของศาสนาอย่างสม่ำเสมอ

จากพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ดังกล่าว ได้แยกการศึกษาสงเคราะห์ออกดังนี้

๑. การศึกษานอกเหนือจากการศาสนศึกษาที่พระสงฆ์ดำเนินการเพื่อการสงเคราะห์ ประชาชน หรือภิกษุสามเณร

๒. การสงเคราะห์เกื้อกูลแก่การศึกษาสถาบันการศึกษาหรือบุคคลผู้กำลังศึกษาการศึกษา สงเคราะห์ที่พระสงฆ์ดำเนินการในลักษณะนี้ เป็นการจัดการศึกษา ซึ่งแบ่งได้เป็น ๔ ประเภท คือ

^๒ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, **กฎหมายเถรสมาคม**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงาน พระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๕), หน้า ๑๕.

^๓ สถาบันส่งเสริมและพัฒนาการพระศาสนา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, **คู่มือพระสังฆาธิการ**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนาสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๗), หน้า ๒๗

^๔ คณาจารย์มหาวิทยาลัย, **การปกครองคณะสงฆ์ไทย**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑) , หน้า ๒.

๑.๑ โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา และโรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนตามพระราชประสงค์มีความมุ่งหมายให้วัดและพระภิกษุในพระศาสนาได้จัดการตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อสงเคราะห์เด็กและเยาวชนของชาติและพระภิกษุสามเณรส่วนหนึ่งเป็นเหตุให้เด็กและเยาวชนอยู่ใกล้วัด

๑.๒ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มีความมุ่งหมายให้วัดและพระสงฆ์ให้การศึกษอบรมปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามแก่เด็กและเยาวชน เป็นโอกาสให้พระสงฆ์ได้ใช้วิชาการศาสนศึกษา เพื่อพัฒนาทรัพยากรบุคคลของชาติด้วยหลักธรรมของพระศาสนา

๑.๓ ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด มีความมุ่งหมายให้วัดได้ช่วยอบรมบ่มนิสัยเด็กก่อนวัยเรียนเพื่อปลูกฝังคุณธรรมและศีลธรรมตั้งแต่เด็ก ทั้งเป็นการให้โอกาสวัดและพระสงฆ์ได้ร่วมพัฒนาทรัพยากรบุคคลของชาติในวัยเด็ก

๑.๔ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จัดตั้งขึ้นเพื่อให้พระภิกษุสามเณรศึกษาเล่าเรียนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ แผนกสามัญศึกษา และมีการศึกษาพระปริยัติธรรมหมวดธรรมบาลี หมวดธรรมวินัย และศาสนปฏิบัติอีกส่วนหนึ่ง

การช่วยเหลือสังคมในรูปแบบดังกล่าวนี้ เป็นการสงเคราะห์การศึกษาที่เป็นผลดีต่อประเทศชาติโดยรวม แต่ทว่าสังคมไทยนั้นแต่ละชุมชน มักจะมีปัญหาที่แตกต่างกันเพราะด้วยปัจจัยหลายๆปัจจัย เช่น สภาพสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม สภาพชุมชน และลักษณะสภาพของครอบครัวที่แตกต่างกันออกไป เช่น ปัญหาของสังคมแออัดในเมืองนั้นก็แตกต่างกับปัญหากับสังคมที่มีความแออัดน้อย ดังนั้นแล้วการศึกษาที่เถรสมาคมมีหน้าที่ในการช่วยพัฒนาสังคมนั้น จำเป็นจะต้องมีการบริหารจัดการเพื่อให้วัตถุประสงค์ในพัฒนาทางการศึกษาสงเคราะห์นั้นสำเร็จ การบริหารจัดการดังกล่าวนี้ ก็จำเป็นจะต้องมีการสำรวจสิ่งแวดล้อม กำหนดหน้าที่ที่เหมาะสมเพื่อการบริหารที่มีประสิทธิภาพ

การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลสถาบันการศึกษาหรือจัดสถานศึกษาภายในวัด เพื่อสงเคราะห์แก่เด็กและเยาวชนให้ได้รับการศึกษาเล่าเรียนโดยไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย อาจเป็นโรงเรียนการกุศลในวัด หรือโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์เด็กยากจนหรือศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ หรือศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด^๕

จากการให้วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมของวัดในการให้บริการแก่ชุมชนด้านศาสนาและวัฒนธรรม รวมไปถึงกิจกรรมเพื่อประโยชน์แก่ชุมชน พระสงฆ์ที่มีตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาส ซึ่งเป็นผู้ปกครองวัดมีอำนาจและหน้าที่ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๕๓ นั้น จะเห็นได้ว่า เจ้าอาวาสเป็นพระสงฆ์ฝ่ายปกครอง ผู้มีหน้าที่บริหารปกครองวัดและอยู่ใกล้ชิดกับประชาชนและชุมชนมากที่สุด พระพุทธศาสนาจะเจริญก็เพราะความเลื่อมใสของประชาชนเจ้าอาวาสจึงเป็นตัวจักรสำคัญในความเจริญของพระพุทธศาสนาและการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนดังนั้นพระสงฆ์ในปัจจุบันจึงมีบทบาทยิ่งขึ้นกว่าในอดีต แต่ต้องเป็นไปอย่างสอดคล้องกับความต้องการของศาสนิกชน โดยมี

^๕ พระครูสังฆรักษ์พศวีร์ อธิปัตย์ (ภวกันันท์) , “ บทบาทของพระสงฆ์ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษากรณีพระสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรี ” , วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต , (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์) , (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย , ๒๕๕๑),

เป้าหมายเพื่อพัฒนาจิตใจคนให้สูงขึ้นและพัฒนาวัตถุให้มีความพอเหมาะแก่การใช้สอย จึงได้กำหนดบทบาทของพระสังฆาธิการไว้ ๖ ด้านดังนี้ (เสาวพงษ์ ยมาพัฒน์. ๒๕๕๓)

๑. ด้านการปกครอง ได้แก่ งานด้านการบริหารพระภิกษุสามเณร ซึ่งพระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถจะได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าคณะต่างๆ ตำแหน่งสังฆราช เป็นตำแหน่งสูงสุด รองลงมาได้แก่ เจ้าคณะหน เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และเลขานุการแต่ละเจ้าคณะ เป็นตำแหน่งสุดท้าย, มหาเถรสมาคม ถือว่าเป็นองค์กรปกครองสูงสุดของคณะสงฆ์ทั้งสองนิกาย

๒. ด้านการเผยแผ่ ได้แก่ การสอน การอบรม การแสดงธรรม การปาฐกถาธรรม และการเขียนตำราและการปฏิบัติธรรม โดยเผยแผ่ผ่านสื่อต่างๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ เป็นต้น

๓. ด้านการศาสนาศึกษางานบริหารและเป็นอาจารย์สอนตามสถาบันการศึกษาของสงฆ์ที่มีอยู่ ได้แก่ มหาวิทยาลัยสงฆ์ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรมบาลี และแผนกสามัญศึกษา (ม.๑-ม.๖) หรือมอบทุนการศึกษาแก่นักเรียนเรียนดีแต่ขาดทุนทรัพย์ เป็นต้น

๔. ด้านการศึกษาสงเคราะห์การมีส่วนร่วมในการทำประโยชน์แก่สังคมด้านต่างๆ เช่น การจัดการศึกษาแก่เด็กด้อยโอกาส การต่อต้านยาเสพติด การบริจาคเงินทุนแก่หน่วยงานต่างๆ และการส่งเสริมวิชาชีพต่างๆ เป็นต้น

๕. ด้านการสาธารณูปการเช่น การช่วยเหลือด้านการสร้างสถานที่ราชการ สถานที่สาธารณะประโยชน์

๖. ด้านการสาธารณสงเคราะห์การเป็นผู้นำชุมชนในการพัฒนาชุมชนหรือการเป็นผู้นำในการแก้ไขปัญหาเสพติด เป็นต้น^๖

ดังนั้น ผู้วิจัยในฐานะพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาและอยู่ในเขตบางกอกใหญ่จึงเห็นว่าการบริหารคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร ได้ให้ความสนใจที่จะศึกษาวิธีดำเนินการบริหารด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร ว่ามีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใดเพื่อเป็นข้อมูลในการนำมาใช้ในการพัฒนาการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาสภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาการพัฒนาการบริการกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

๑.๒.๓ เพื่อเสนอแนวทาง ในการส่งเสริมการพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^๖ พระครูสิริสุตโสภณ (พระมหาจำเนียร คำสุข), บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการความขัดแย้งของชุมชนในพื้นที่จังหวัดพิจิตร, วารสารวิจัยและพัฒนาโดยองค์กร ในพระบรมราชูปถัมภ์, ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม – สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๙), หน้า ๑๕

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๓.๑ สภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร เป็นอย่างไร

๑.๓.๒ แนวทางการพบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์คณะสงฆ์ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร เป็นอย่างไร

๑.๓.๓ ข้อเสนอแนะแนวทางในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร มีอะไรบ้าง

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตเนื้อหาให้สอดคล้องกับแนวคิดของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เรื่อง การพัฒนาวัดสู่ความเป็นมาตรฐาน^๗ ที่เกี่ยวกับการบริหารคณะสงฆ์ในด้านการศึกษาสงเคราะห์ ๔ ด้าน ประกอบด้วย ๑.ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน ๒.ด้านการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน ๓.ด้านการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของการศึกษา ๔.ด้านการศึกษาสงเคราะห์ต่อผู้ด้อยโอกาส

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านตัวแปร

๑. ตัวแปรต้น ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย อายุ จำนวนพรรษา ตำแหน่งวุฒิการศึกษาสายสามัญ วุฒิการศึกษาด้านทางธรรม และวุฒิการศึกษาด้านบาลี

๒. ตัวแปรตาม ได้แก่ แนวทางการพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย ๔ ด้าน ดังนี้

๑. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน
๒. ด้านการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน
๓. ด้านการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของการศึกษา
๔. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ต่อผู้ด้อยโอกาส

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างผู้วิจัยแบ่งได้ดังนี้

๑. ประชากรในการวิจัย ได้แก่ พระสังฆาธิการและพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร จำนวน ๕๖๑ รูป จำนวน ๑๓ วัด

๑. วัดอรุณราชวราราม
๒. วัดราชสิทธาราม

^๗ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ , คู่มือ การพัฒนาวัดสู่ความเป็นมาตรฐาน,โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๕๔, หน้า ๗.

๓. วัดหงส์รัตนาราม
๔. วัดโมลีโลกยาราม
๕. วัดสังข์กระจาย
๖. วัดนาคกลาง
๗. วัดเครือวัลย์
๘. วัดใหม่พิเรนทร์
๙. วัดตี่ตวัด
๑๐. วัดท่าพระ
๑๑. วัดประดู่ฉิมพลี
๑๒. วัดเจ้ามูล
๑๓. วัดประดู่ในทรงธรรม

๒. กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ พระสังฆาธิการและพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร จำนวน ๒๒๒ รูป จำนวน ๑๓ วัด

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านสถานที่

สถานที่ที่ใช้วิจัยครั้งนี้ ได้แก่ วัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร ที่อยู่เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร จำนวน ๑๓ วัด

๑.๔.๕ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ในการศึกษาครั้งนี้ขอบเขตระยะเวลาในการวิจัย ตั้งแต่เดือน มิถุนายน ๒๕๖๐ ถึง ธันวาคม ๒๕๖๐ รวมระยะเวลาในการวิจัย ๖ เดือน

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

การพัฒนา หมายถึง แนวทางการพัฒนาในการดำเนินงานสาธารณสุขสังเคราะห์ของ คณะสงฆ์ให้สอดคล้องกับสภาพที่เกิดขึ้นจริงในสังคม พร้อมทั้งทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อมโยงระหว่างสถาบันสงฆ์กับองค์กรต่าง ๆ อย่างเป็นระบบที่เห็นเป็นรูปธรรมตามกระบวนการทัศน์วิฤทธิ โดยเป็นผู้ให้กำลังใจ ผู้กระตุ้นเตือน ผู้สนับสนุน เพื่อผลักดันให้สถาบันสงฆ์สามารถให้การช่วยเหลือประชาชนได้อย่างมี คุณภาพประสิทธิภาพ โดยไม่ว่าจะเป็นในระดับบุคคล กลุ่ม หรือชุมชนตลอดจนสังคม ประเทศชาติ

การบริหาร หมายถึง การปกครอง การจัดการ การดำเนินการ กระบวนการวางแผน การควบคุมการจัดบุคลากรทีมงาน การใช้ทรัพยากรต่างๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรหรือหน่วยงานนั้น ๆ ให้ดำเนินไปสู่จุดมุ่งหมายที่ต้องการ

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ หมายถึง การดำเนินงานในการวางแผนการ การดำเนินงาน การควบคุมดูแล และการรายงานเกี่ยวกับกิจการคณะสงฆ์และกิจการพระศาสนาให้เป็นไปโดยความเรียบร้อยถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย กฎหมายและกฎระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศของมหาเถรสมาคมและตามพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช

กิจการคณะสงฆ์ หมายถึง งานที่พระสังฆาธิการจะต้องปฏิบัติหรือจะต้องกระทำอันเรียกเป็นหน้าที่ทางการปกครองคณะสงฆ์ ประกอบด้วย การควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงามของพระภิกษุ (การปกครองคณะสงฆ์) การศาสนาศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ การสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งเป็นกิจการคณะสงฆ์ และกิจการ พระศาสนาเป็นงานในหน้าที่ขององค์กรปกครองคณะสงฆ์

การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลการศึกษาหรือการจัดสถานศึกษาภายในวัด เพื่อสงเคราะห์แก่เด็กและเยาวชนให้ได้รับการศึกษาเล่าเรียนโดยไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย อาจเป็นโรงเรียนการกุศลในวัด หรือโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์เด็กยากจนหรือศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ หรือศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด ซึ่งเป็นภาระงานด้านการศึกษาสงเคราะห์ประกอบด้วยงาน ๔ ด้าน ของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ คือ

๑. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน หมายถึง คณะสงฆ์ได้บริหารจัดการตั้งกองทุน-เพิ่มทุน-แจกทุนสงเคราะห์เพื่อการศึกษาแก่เด็กนักเรียนและเยาวชนที่อยู่ในเขตบางกอกใหญ่ เพื่อสนับสนุนการศึกษาแก่เด็กนักเรียนและเยาวชนอย่างทั่วถึงการสนับสนุนส่งเสริมด้านการศึกษาทั้งในและนอกวัด ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการเรียนการสอนพุทธศาสนาวันอาทิตย์อย่างครบวงจรและมีประสิทธิภาพ สนับสนุนส่งเสริมกิจการด้านการศึกษาของโรงเรียนทั้งในและนอกวัดด้วยดีสม่ำเสมออย่างต่อเนื่อง สนับสนุนส่งเสริมโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนด้วยดีอย่างมีประสิทธิภาพ ความริเริ่มจัดให้มีโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนและแก่เยาวชนในช่วงปิดเทอม

๒. ด้านการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน หมายถึง คณะสงฆ์สนับสนุนสถานศึกษาต่างๆทั้งด้านอาคารเรียนห้องจริยและสื่ออุปกรณ์การเรียนการสอน มีการช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การศึกษา มีการช่วยพัฒนาสถานศึกษาของรัฐและเอกชน มีการช่วยเหลือด้านทุนการศึกษาเฉพาะบุคคลผู้กำลังศึกษาที่มีความเดือดร้อน จัดให้มีโครงการสอบธรรมศึกษาแก่ เยาวชนนักเรียนและประชาชนทั่วไปด้วยความเอาใจใส่ มีการช่วยเหลือกิจการของชุมชนซึ่งเป็นไป เพื่อการสาธารณประโยชน์

๓. ด้านการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของการศึกษาลดละเลิกสิ่งเสพติดและอบายมุข หมายถึง คณะสงฆ์จัดให้มีโครงการเพื่อช่วยลดปัญหาสิ่งเสพติดและอบายมุขเพื่อช่วยลดปัญหาทางสังคมในเรื่องสิ่งเสพติดและอบายมุขอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อประโยชน์แก่พระภิกษุสามเณรและประชาชนทั่วไป

๔. ด้านการพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ต่อผู้ที่ด้อยโอกาส หมายถึง คณะสงฆ์มีการสงเคราะห์การช่วยเหลือด้านทุนการศึกษา ด้านอุปกรณ์การศึกษา มีการช่วยเหลือบุคคลผู้กำลังศึกษาที่มีความเดือดร้อน มีการสงเคราะห์ผู้ยากไร้

พระสังฆาธิการ หมายถึง พระภิกษุที่ดำรงตำแหน่งด้านการปกครองเจ้าคณะเขต เจ้าคณะแขวง เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร ทั้ง ๑๓ วัด

๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับ

๑.๖.๑ ได้สภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

๑.๖.๒ ได้การพัฒนาการบริการกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

๑.๖.๓ ได้แนวทาง ในการส่งเสริมการพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

๑.๖.๔ ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ในเขตการปกครองอื่นๆต่อไปได้

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร ผู้ศึกษาได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่มีความเกี่ยวข้องกับแนวทางการพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร โดยมีการศึกษาค้นคว้าตามลำดับดังต่อไปนี้

- ๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา
- ๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร
- ๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์
- ๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาสงเคราะห์
- ๒.๕ ข้อมูลเกี่ยวกับพระสงฆ์ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร
- ๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - ๒.๖.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา
 - ๒.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร
 - ๒.๖.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์
 - ๒.๖.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาสงเคราะห์
- ๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา

ความหมายของคำว่า “พัฒนา” ในภาษาไทย มาจากคำว่า “วฑฺฒน” ในภาษาบาลีและ “วรณ” ในภาษาสันสกฤต แปลว่า ความเจริญ^{๔๕} และการพัฒนา คือ การคุ้มครอง การเปลี่ยนแปลงให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสมประการหนึ่ง การสร้างสรรค์สิ่งที่ดีที่สุดที่เราต้องการให้เกิดขึ้นในปริมาณที่เพียงพอ^{๔๖} และการพัฒนา คือความเจริญก้าวหน้าโดยทั่ว ๆ ไป เช่น การพัฒนาหน่วยงาน ชุมชน หรือประเทศ คือ การทำให้สิ่งเหล่านั้นดีขึ้น เจริญขึ้นสนองความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ได้ดียิ่งขึ้นหรืออาจจะกล่าวได้ว่า “การพัฒนา” เป็นกระบวนการของการเคลื่อนไหวจากสภาพที่ไม่น่าพอใจไปสู่สภาพที่น่าพอใจ การพัฒนาเป็นกระบวนการที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอไม่หยุดนิ่ง^{๔๗}

คำว่า การพัฒนา ใช้ในภาษาอังกฤษว่า Development นามมาใช้เป็นคำเฉพาะและใช้ประกอบคำอื่นก็ได้ เช่น การพัฒนาประเทศ การพัฒนาชนบท การพัฒนาเมือง และการพัฒนาข้าราชการ เป็นต้น การพัฒนาจึงถูกนำไปใช้กันโดยทั่วไปและมีความหมายแตกต่างกันออกไป

^{๔๕}ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕, (กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๒๖), หน้า ๕๘๐.

ดังกล่าวแล้ว เกี่ยวกับความหมายของการพัฒนานั้นได้มีผู้ให้ความหมายไว้หลายความหมายทั้งความหมายที่คล้ายคลึงกัน และแตกต่างกัน

โดยรูปศัพท์ การพัฒนา มาจากคภาษาอังกฤษว่า Development แปลว่า การเปลี่ยนแปลงที่ละเล็กละน้อย โดยผ่านลำดับขั้นตอนต่างๆ ไปสู่ระดับที่สามารถขยายตัวขึ้น เติบโตขึ้น มีการปรับปรุงให้ดีขึ้นและเหมาะสมกว่าเดิมหรืออาจก้าวหน้าไปถึงขั้นที่อุดมสมบูรณ์เป็นที่น่าพอใจส่วนความหมายจากรูปศัพท์ในภาษาไทยนั้น หมายถึง การทำความเจริญ การเปลี่ยนแปลง

สอง ทรัพยากรธรรมชาติเริ่มเสื่อมโทรม ผู้นำ + ผู้ตาม (ประชาชน) ใช้ภูมิปัญญาชาวบ้าน และลองผิดลองถูกกำหนด แนวทางการพัฒนามนุษย์ที่พยายามเอาชนะธรรมชาติหนึ่ง ทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์อิทธิพลของธรรมชาติ + ผู้นำ กำหนด แนวทางการพัฒนาที่มนุษย์อยู่ภายใต้อิทธิพลของธรรมชาติสาม ทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมสลายถูกทำลาย และสิ้นสภาพมากขึ้น ผู้นำ + ผู้ตาม (ประชาชน) ใช้การมีส่วนร่วม วิชาความรู้ข้อมูลข่าวสาร เทคโนโลยี และการแข่งขัน กำหนด แนวทางการพัฒนาที่มนุษย์เอาชนะ ธรรมชาติได้และนำธรรมชาติมาใช้ประโยชน์

ในทางที่เจริญขึ้น การคลี่คลายไปในทางที่ดี ถ้าเป็นกริยา ใช้คำว่า พัฒนา หมายความว่า ทำให้เจริญ คือ ทำให้เติบโตได้ งอกงาม ทำให้งอกงามและมากขึ้น เช่น เจริญทางไมตรี^๒

ภาวนา ๔ คือ การเจริญการทำให้เป็นให้มีขึ้นการฝึกอบรมการพัฒนา ๑.กายภาวนา เป็นการเจริญกาย, พัฒนากาย, การฝึกอบรมกาย ให้รู้จักติดต่อกับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางอินทรีย์ทั้งห้าด้วยดี และปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณ มิให้เกิดโทษ ให้กุศลธรรมงอกงาม ให้อกุศลธรรมเสื่อมสูญ, การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ๒.สัทภาวนา เป็นการเจริญศีล, พัฒนาศีล, การฝึกอบรมศีล ให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหาย อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี เกื้อกูลแก่กัน ๓.จิตตภาวนา การเจริญจิตพัฒนา และฝึกอบรมจิตใจ ให้เข้มแข็งมั่นคงเจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น มีเมตตากรุณา ขยันหมั่นเพียร อดทนมีสมาธิ และสดชื่น เบิกบาน เป็นสุขผ่องใส ๔.ปัญญาภาวนา เป็นการเจริญปัญญาพัฒนาและฝึกอบรมปัญญาให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นโลกและชีวิตตามสภาวะ สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระ ทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสและปลดปล่อยจากความทุกข์ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา^๓

สัญญา สัญญาวิวัฒนไดให้ความหมายของคำว่า พัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่มีการกำหนดทิศทาง (directed change) หรือการเปลี่ยนแปลงที่ได้วางแผนไว้นานอนล่วงหน้า (planned change)^๔

ภาวนา ๔ คือ การเจริญการทำให้เป็นให้มีขึ้นการฝึกอบรมการพัฒนา ๑.กายภาวนา เป็นการเจริญกาย, พัฒนากาย, การฝึกอบรมกาย ให้รู้จักติดต่อกับสิ่งทั้งหลายภายนอกทาง

^๒ราชบัณฑิตยสถาน,พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒,(กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖), หน้า ๒๓๘.

^๓ พระพรหมคุณาภรณ์, (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๒๗, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๗๐.

^๔สัญญา สัญญาวิวัฒน, การพัฒนาชุมชน (พิมพ์ครั้งที่ ๓, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๕๖), หน้า ๕

อินทรีย์ทั้งห้าด้วยดี และปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณ มิให้เกิดโทษ ให้กุศลธรรมงอกงาม ให้
อกุศลธรรมเสื่อมสูญ, การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ๒.สืลภาวนา เป็นการเจริญ
ศีล, พัฒนาความประพฤติ, การฝึกอบรมศีล ให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียนหรือก่อความ
เดือดร้อนเสียหาย อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี เกื้อกูลแก่กัน ๓.จิตตภาวนา การเจริญจิตพัฒนา และ
ฝึกอบรมจิตใจ ให้เข้มแข็งมั่นคงเจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น มีเมตตากรุณา
ขยันหมั่นเพียร อดทนมีสมาธิ และสดชื่น เบิกบาน เป็นสุขผ่องใส ๔.ปัญญาภาวนา เป็นการเจริญ
ปัญญาพัฒนาและฝึกอบรมปัญญาให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นโลก

อาร์เธอร์ดันฮัม (Arthur Dunham) กล่าวว่า การพัฒนาชุมชน คือ การรวมกำลัง
ดำเนินการปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ของชุมชนให้มีความเป็นปึกแผ่นและดำเนินการไปในแนวทางที่
ตนต้องการ โดยอาศัยความร่วมมือกำลังของประชาชนในชุมชนนั้นในการช่วยเหลือตัวเองและรวมมือกัน
ดำเนินงาน แต่มักจะได้รับความช่วยเหลือทางด้านวิชาการจากหนวยราชการหรือองค์การอาสาสมัคร
อื่น ๆ^๕

๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร

๒.๒.๑ ความหมายของการบริหาร

คำว่า “การบริหาร” นั้น นอกจากจะใช้คำอังกฤษว่า “Administration” ยังมีอีกคำหนึ่ง
ที่ใช้แทนกันได้ คือ คำว่า “Management” ซึ่งเป็นคำที่มีความหมายเหมือนกันแต่ทางวิชาการจะ
เลือกใช้คำว่า “Administration” ก็ด้วยเหตุผล ๒ ประการ คือ เหตุผลประการแรก เมื่อไม่ต้องการใช้
คำว่า “ผู้จัดการ” ซึ่งมีความหมายแคบจำกัดลงไปว่าเป็นผู้บริหารขององค์การแห่งใดแห่งหนึ่ง หรือ
หน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งเท่านั้น ดังนั้น เมื่อพูดถึงการบริหารงานโดยทั่วไปหรือการบริหารราชการ
จึงนิยมใช้คำว่า “Administration”^๖

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) กล่าวถึง การบริหารเป็นวิธีการทำให้งาน
สำเร็จโดยอาศัยผู้อื่น (Getting things done through other people) และกลาวว่าหน้าที่ของผู้
บริหารเป็นกรอบในการพิจารณาของผู้บริหารให้สำเร็จ มี ๕ ประการ ตามคำย่อภาษาอังกฤษว่า
“POSDC” ดังนี้คือ

๑. P คือ Planning หมายถึง การวางแผน เป็นการกำหนดแนวทางการดำเนินงานเพื่อ
ความสำเร็จที่จะตามมาในอนาคต ผู้บริหารที่ดีต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลเพื่อกำหนดทิศทางขององค์
กร

๒. O คือ Organizing หมายถึง การจัดองค์กร เป็นการกำหนดโครงสร้างความสัมพันธ์
ของสมาชิกและสายบังคับบัญชาภายในองค์กร มีการแบ่งงานกันทำ และการกระจายอำนาจ

^๕ Arthur Dunham, “The Outlook for Community Development” in **The Social Welfare Forum 1958** (Proceedings of The National Conference on Social Welfare), p. 3

^๖ สัมฤทธิ์ ทาเหล็กเจริญ, “ปัญหาในการปฏิบัติงานของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล : ศึกษากรณี
องค์การบริหารส่วนตำบลในเขตจังหวัดปทุมธานี”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๖), หน้า ๑๐.

๓. S คือ Staffing หมายถึง งานบุคลากร เป็นการสรรหาบุคลากรใหม่ การพัฒนาบุคลากร และการใช้คนให้เหมาะสมกับงาน

๔. D คือ Directing หมายถึง การอำนวยการ เป็นการสื่อสารเพื่อให้เกิดการดำเนินการตามแผน ผู้บริหารต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและต้องมีภาวะผู้นำ

๕. C คือ Controlling หมายถึง การกำกับดูแล เป็นการควบคุมคุณภาพของการปฏิบัติงานภายในองค์กร รวมทั้งกระบวนการแก้ปัญหาภายในองค์กร^๗

พระมหาอุทัย วชิรเมธี กล่าวว่า ผู้บริหารงานที่ดีจะต้องมีวิธีการบริหารงานที่จะทำให้ชนะใจลูกน้อง ธรรมะสำหรับผู้บริหารงาน คือ จะต้องมีความหนักแน่นมั่นคงและสามารถเป็นเสาหลักในการสร้างความเชื่อมั่นให้แกลูกน้องได้มีความสามารถในการแบ่งงานให้ลูกน้องทำตามความชำนาญของแต่ละบุคคลและรู้จักกระจายอำนาจให้แกลูกน้องได้ช่วยแบ่งเบาภาระของตนเอง ดังนั้นผู้บริหารงานที่ดีจึงเป็นผู้ที่คอยดูแลภาพรวมในการทำงานของบุคคลในองค์กร^๘

ทับทิม วงษ์ประยูร การบริหาร คือภาระหน้าที่และความรับผิดชอบโดยตรงต่อการวางแผนสั่งการ ดูแลและควบคุมให้งานขององค์การขับเคลื่อนไปด้วยดีประสบความสำเร็จตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้^๙

สุมพร ปุณฺณาคม ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการที่ดี(Good Governance)กับหลักพุทธศาสนา” ได้กล่าวว่า บทพิสูจน์ที่สำคัญของการสร้างระบบการปกครองที่ดี ไม่อาจอาศัยคุณสมบัติเป็นคนดีอย่างเดียวมาเป็นผู้นำบริหารบ้านเมืองได้อีกต่อไป หากคนดีไม่ยึดหลักการปกครองโดยธรรมอย่างเต็มเปี่ยมด้วยศรัทธามั่นคง การปกครองที่ดีไม่ได้อยู่ที่กลไกการปกครองระบบการปกครองหรือวิธีการปกครอง หากแต่เน้นที่วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่จะบรรลุนั้นคือความเป็นธรรมในแผ่นดิน การมีจิตสำนึกของผู้มีอำนาจทางคุณธรรม รูปแบบหรือกลไกปกครองจะเป็นอย่างไรก็ได้ แต่กลไกนั้นจะต้องใช้อำนาจโดยมีธรรมะเป็นสรณะ ซึ่งแตกต่างกับตะวันตกที่เป็นระบบการปกครองที่ดีโดยเป็นระบบประชาธิปไตยด้วยวิธีการเน้นสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลเป็นหลัก^{๑๐}

สมยศ นาวิการ ได้ให้ความหมายของการบริหารตามแบบของ ลูเธอร์ กุลลิค(Luther Gulick) ไว้ว่า การบริหารเป็นศาสตร์ สาขาวิชาการบริหารย่อมจะให้ความรู้ที่เชื่อถือได้กับผู้บริหารว่าต้องทำอะไรภายในสถานการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะ และช่วยให้พวกเขาคาดคะเนถึงผลลัพธ์ของการกระทำของพวกเขาได้^{๑๑}

^๗พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **พุทธวิธีในการบริหาร**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๓.

^๘พระมหาอุทัย วชิรเมธี (ว. วชิรเมธี), **คนสำราญงานสำเร็จ**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พบลิชซิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๐), หน้า ๒๕-๓๒.

^๙ทับทิม วงษ์ประยูร , **การบริหารทรัพยากรมนุษย์ด้วยจิตตปัญญา**, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ธรรมสาร จำกัด, ๒๕๕๔), หน้า คำนำ.

^{๑๐}สุมพร ปุณฺณาคม, “การบริหารจัดการที่ดี (Good Governance) กับหลักพระพุทธศาสนา”, **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๑๖๒

^{๑๑}สมยศ นาวิการ, **การบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : บรรณกิจ, ๒๕๔๔), หน้า ๑๘.

สิรภพ เหล่าลาภะ ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการบริหารไว้ ๒ นัย คือ ๑) คำว่าบริหารมาจากภาษาบาลีว่าบริหาร มาจากศัพท์ว่า ปริ แปลว่า รอบ และ หร ธาตุในความนำไปดั่งนั้น คำว่าบริหาร จึงแปลว่า นำไปโดยรอบ อีกจำนวนหนึ่ง คำว่า บริหาร แปลว่า อ้อมหนี, หลีกหนี, หลบหนี ดังในประโยคภาษาบาลีว่า “ปัญหํ ปริหริตํ สมตฺโถ” แปลว่า ผู้สามารถเพื่อการอ้อมหนี หลีกหนี หลบหนีปัญหา หรือแปลว่า ผู้สามารถบริหารปัญหา และนำปัญหาไปโดยรอบ หรือกำจัดปัญหาให้หมดสิ้นไป ๒) คำว่า บริหาร แปลมาจากภาษาอังกฤษ ว่าAdminister และ Administration แปลความหมายคือ การปกครอง ดำเนินการ อำนวยการจัดการ จัดให้ วาง ส่งเสริม และบำรุง^{๑๒}

เทเลอร์ (Frederick W Taylor) บิดาแห่งการบริหารที่มีหลักเกณฑ์ได้พัฒนาการบริหารที่มีหลักเกณฑ์ซึ่งมีพื้นฐานอยู่ในหลักการ (Principles) ที่สำคัญ ๔ ประการ คือ^{๑๓}

๑. ต้องมีการคิดค้นและกำหนดวิธีที่ดีที่สุด (One Best Way) สำหรับงานแต่ละอย่างคือ ต้องมีการกำหนดวิธีการทำงานที่ดีที่สุดที่ช่วยให้สามารถทำงานเสร็จลุล่วงไปด้วยดีตามวัตถุประสงค์ มาตรฐานของงานจะต้องมีการจัดวางเอาไว้ โดยมีหลักเกณฑ์ที่ได้พิสูจน์มาแล้วว่าเป็นวิธีที่ดีที่สุดจริง และในเวลาเดียวกันการจ่ายผลตอบแทนแบบจูงใจต่าง ๆ ก็จ่ายให้ตามผลผลิตทั้งหมด

๒. ต้องมีการคัดเลือกและพัฒนาคนงาน โดยตระหนักถึงความสำคัญและคุณค่าของการรู้จักงานให้เหมาะสมสอดคล้องกับคนงาน นอกจากนี้ต้องมีการอบรมคนงานให้รู้จักวิธีการทำงานที่ถูกวิธีด้วย และในการคัดเลือกคนงานจะต้องมีการพิจารณาเป็นพิเศษที่จะให้ได้คนที่มีความสมบัติที่ดีที่สุด ตรงตามงานที่จะให้ทำ

๓. ด้วยวิธีการพิจารณาอย่างรอบคอบเกี่ยวกับวิธีการทำงาน ควบคู่กับการพิจารณาคนงานนี้ คนงานจะไม่คัดค้านต่อวิธีทำงานใหม่ที่ได้กำหนดขึ้น เพราะโดยหลักเหตุผลคนงานทุกคนจะเห็นจริงถึงโอกาสที่เขาจะได้รับรายได้สูงขึ้นจากการทำงานถูกวิธีที่จะช่วยให้ได้ผลผลิตสูงขึ้น

๔. การประสานร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดระหว่างผู้บริหารและคนงาน ฝ่ายบริหารควรจะได้ประสานอย่างใกล้ชิดเป็นประจำกับคนงานที่เป็นผู้ปฏิบัติงาน แต่ต้องไม่ใช่โดยการลงมือปฏิบัติงานที่ควรจะเป็นงานของคนงานเท่านั้น

วิลเลียม โอแฮกซ์ (William Ouchi) ได้กล่าวทฤษฎีของการบริหาร คือ ทฤษฎี Z โดยหลังจากการศึกษาการบริหารของธุรกิจญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา และได้ทำการประสมประสานกัน โดยมีแนวคิดด้านการบริหาร^{๑๔} ดังนี้

- ๑) การจ้างงานระยะยาว
- ๒) การตัดสินใจเป็นเอกฉันท์
- ๓) ความรับผิดชอบเฉพาะบุคคล
- ๔) การประเมินผลและการเลื่อนตำแหน่งแบบค่อยเป็นค่อยไป
- ๕) การควบคุมในตัวเองไม่เป็นทางการโดยมีการวัดผลอย่างชัดเจนและเป็นทางการ

^{๑๒} สิรภพ เหล่าลาภะ, **พุทธศาสตร์การเมือง**, (กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๔๕), หน้า ๑๔๐.

^{๑๓} เทเลอร์, อังในธงชัย สันติวงษ์, **องค์การและการบริหาร**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๓), หน้า ๔๗ - ๔๘.

^{๑๔} William Ouchi, **Organization and Management**, (Eaglewood Cliffs: Prentice Hill, 1971), p.283

๖) เส้นทางอาชีพแบบเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในระดับปานกลาง

๗) มีความเกี่ยวข้องในลักษณะครอบครัว

กุลลิค เอล. และ เออร์วินส์ เจ. (Gulick L. and Urwick J.) ได้กล่าวว่ากระบวนการบริหารนั้นต้องประกอบด้วย ขั้นตอนที่สำคัญ หรือที่เรียกกันย่อ ๆ ว่า “POSDCORB Model” ซึ่งอธิบายตามความหมายได้ดังนี้

(๑) การวางแผน (P=Planning) หมายถึง การจัดวางโครงการและแผนปฏิบัติงานไว้ล่วงหน้าว่าจะต้องทำอะไรบ้างและทำอย่างไร

(๒) การจัดการองค์การ (O=Organizing) หมายถึง การจัดหน่วยงาน กำหนดโครงสร้างของหน่วยงาน การจัดสายงานตำแหน่งต่าง ๆ กำหนดอำนาจหน้าที่ให้ชัดเจน

(๓) การจัดหาบุคคล (S=Staffing) หมายถึง การจัดหาบุคคล เป็นการบริหารงานทางด้านบุคคล อันได้แก่ การจัดอัตรากำลัง การสรรหา การพัฒนาบุคลากร การสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดี การประเมินผลการทำงาน และการให้พ้นจากงาน

(๔) การอำนวยการ (D=Directing) หมายถึง การตัดสินใจ การวินิจฉัยสั่งการหน่วยงานให้เกิดความร่วมมือเพื่อดำเนินไปสู่เป้าหมายเดียวกัน

(๕) การประสานงาน (Co=Coordinating) หมายถึง การประสานงานกิจการด้านต่างๆ ของหน่วยงาน ให้เกิดความร่วมมือเพื่อดำเนินไปสู่เป้าหมายเดียวกัน

(๖) การรายงาน (R=Reporting) หมายถึง การรายงานผลการปฏิบัติของหน่วยงานให้แก่ผู้บริหารและสมาชิกของหน่วยงานได้ทราบความเคลื่อนไหวของการดำเนินงานว่าก้าวหน้าเพียงใด

(๗) การงบประมาณ (B=Budgeting) หมายถึง การงบประมาณ การจัดทำงบประมาณ บัญชีการใช้จ่ายเงิน การควบคุมและการตรวจสอบด้านการเงิน^{๑๕}

พอล และเคนเนต (Paul and Kenneth) ได้มีความเห็นตรงกับ **โรเบิร์ต แอล.แคทซ์ (Robert L. Katz)** ที่ได้คิดค้นวิธีการที่เรียกว่า “สามทักษะ” (Three - Skill Method) พบว่าผู้บริหารต้องมีความสามารถในการบริหาร ๓ ด้าน สรุปสาระสำคัญดังนี้

๑. ทักษะเชิงเทคนิค (Technical Skill) หมายถึง ความสามารถในการใช้ความรู้ใช้เครื่องมือระเบียบวิธีการปฏิบัติงานวิธีการทำงานที่เหมาะสมให้งานบรรลุผลสำเร็จประกอบด้วย ทักษะ ๓ ทักษะ คือ การวางแผน กระบวนการกลุ่มและติดต่อสื่อความหมาย และการจัดการ

๒. ทักษะเชิงมนุษย (Human Skill) หมายถึง ความสามารถในการปฏิบัติงานร่วมกับคน สามารถเข้าใจและจูงใจคนอื่นให้ร่วมมือรวมใจทำงานได้อย่างดี ประกอบด้วยทักษะ ๓ ทักษะ คือ การจูงใจและบำรุงขวัญการประสานงานและการใช้หลักธรรม

๓. ทักษะเชิงมโนคติ (Conceptual Skill) หมายถึง ความสามารถเข้าใจถึงส่วนต่างๆ ของหน่วยงานที่สัมพันธ์กัน สามารถคิดวิเคราะห์ตัดสินใจในงานต่างๆ ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วยทักษะ ๓ ทักษะ คือ การเป็นผู้นำ การตัดสินใจ และการขจัดความขัดแย้ง^{๑๖}

^{๑๕} Gulick L. and Urwick J., *Papers on the Science of Administration*, (New York : Institute of Public Administration, 1973), pp.18-19.

^{๑๖} Paul Hersey and Kenneth H. Blanchard, *Management of Organization Behavior*. (New Jersey: Prantice-Hall, Inc., 1977), pp. 6-7.

คริสอาร์กิส (Chris Argris) อ้างใน ภารดี อนันต์นาวิ ได้กล่าวถึง ทฤษฎีการบริหารแบบมีส่วนร่วมไว้ ๓ ประการ คือ

๑. การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น คือ สมาชิกในองค์การย่อมมีความปรารถนาที่จะร่วมแสดงความคิดเห็นในการบริหารงานในองค์การ การรับฟังความคิดเห็นก็ทำให้รู้สึกร่วมในการบริหารองค์การแล้ว

๒. การมีส่วนร่วมให้เกิดการยอมรับในเป้าหมาย คือ เมื่อมีความร่วมมือเกิดขึ้นภายในองค์การ ก็ทำให้สมาชิกทั้งหมดในองค์การมีเป้าหมายเดียวกัน เป็นการยินยอมพร้อมใจกันปฏิบัติ ซึ่งเป็นผลทางใจอันนำไปสู่การปฏิบัติงานอย่างเต็มที่

๓. การมีส่วนร่วมทำให้เกิดความสำนึกในหน้าที่ที่ตนรับผิดชอบ คือ เป็นการกระตุ้นให้เกิดความสำนึกในหน้าที่ที่ตนได้รับมอบหมายในการปฏิบัติงานในองค์การ^{๑๗}

สรุปได้ว่า คำว่า การบริหาร มีความหมายได้หลายนัย ขึ้นอยู่กับว่า จะพิจารณาบริหารจากแง่มุมใด ส่วนใหญ่จะพิจารณาว่า การบริหารเป็นกิจกรรมหรือมีอะไรรวมอยู่ด้วย อย่างไรก็ตามการบริหารจะอาศัยแต่ศาสตร์เพียงอย่างเดียวไม่ได้ แต่ต้องอาศัยศิลป์ควบคู่ไปด้วย คือต้องสามารถประยุกต์ความรู้ต่างๆ ทางการบริหารให้เข้ากับสถานการณ์ที่เป็นจริง และก่อให้เกิดความคุ้มค่าในทุกๆ ด้าน

๒.๒.๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารการศึกษา

๑) แนวคิดการบริหารการศึกษาด้านวิชาการ

๑. ความหมายของการบริหารงานวิชาการ

งานวิชาการเป็นหัวใจของสถาบันการศึกษาทุกระดับสถาบันการศึกษาจะมีมาตรฐานหรือไม่ มักจะพิจารณาจากผลงานทางด้านวิชาการเป็นหลักดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องสร้างความรู้ความเข้าใจในงานวิชาการและเตรียมพร้อมในด้านบุคลากรอุปกรณ์วัสดุสื่อ ตลอดจนอาคารห้องเรียนเป็นต้นมีนักวิชาการได้ให้ความหมายของการบริหารงานวิชาการไว้ ดังนี้

รุจิรุ ภูสาระ และ จันทรานี สงวนนาม กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษา ซึ่งเกี่ยวข้องกับการปรับปรุง พัฒนาการเรียนการสอนให้เกิดผลตามเป้าหมายของหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ^{๑๘}

ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ ได้ให้ความหมายของการบริหารงานวิชาการไว้ว่า หมายถึง การบริหารงาน หรือการดำเนินงานทุกชนิดในสถานศึกษา เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลสูงสุด โรงเรียนในฐานะเป็นหน่วยปฏิบัติการที่มีหน้าที่และภารกิจ

^{๑๗} คริสอาร์กิส (Chris Argris), อ้างใน ภารดี อนันต์นาวิ, **หลักการ แนวคิด ทฤษฎีทางการบริหารการศึกษา**, (ชลบุรี : บริษัท สำนักพิมพ์มนตรี จำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๓๐.

^{๑๘} รุจิรุ ภูสาระ และ จันทรานี สงวนนาม, **การบริหารหลักสูตรในสถานศึกษา**, (กรุงเทพฯ: บริษัท บุ๊คพอยท์ จำกัด, ๒๕๕๕), หน้า ๕๖.

โดยตรงในการจัดการศึกษา มีหน้าที่พัฒนานักเรียนให้มีความรู้ความสามารถ นำไปใช้ในการดำรงชีวิต อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข มีคุณค่า และมีศักดิ์ศรี^{๑๙}

รุ่งรัชดาพร เวหะชาติ ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการไว้ว่า เป็นกระบวนการหรือกิจกรรมการดำเนินงานทุกอย่างที่เกี่ยวกับการปรับปรุงการเรียนการสอน ตลอดจนการประเมินผลให้ดีขึ้น เพื่อให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร และให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน^{๒๐}

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ กล่าวถึงความหมายของการบริหารงานวิชาการไว้ว่า การบริหารงานวิชาการหมายถึง การบริหารสถานศึกษาโดยมีการจัดกิจกรรมทุกอย่างที่เกี่ยวกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน^{๒๑}

ธีรยุทธ พึ่งเพียร กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารกิจกรรมทุกชนิดในโรงเรียนซึ่งเกี่ยวกับการปรับปรุง และพัฒนาการเรียนการสอนนักเรียนให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพที่สุด สำหรับการศึกษาพระปริยัติธรรมนั้น ผู้บริหารหรือเจ้าสำนักเรียนต้องเป็นผู้นำในด้านวิชาการ โดยทำงานร่วมกับคณะครู กระตุ้นเตือนครู ให้คำแนะนำครู และประสานงานให้ครูทุกท่านทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพที่สุดในด้านการสอน^{๒๒}

กมล ภูประเสริฐกล่าวไว้ว่าการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา หมายถึงการบริหารที่เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอันเป็นเป้าหมายสูงสุดของภารกิจสถานศึกษา^{๒๓}

เรณู ครุฑไทยกล่าวถึงความหมายของการบริหารงานวิชาการว่าหมายถึงการจัดกิจกรรมทุกชนิดในโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และได้รับประสบการณ์อย่างมีประสิทธิภาพจุดมุ่งหมายของการศึกษาที่กำหนดไว้^{๒๔}

สมศรี มธุรสสุวรรณ ให้ทัศนะเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการว่าเป็นการจัดกิจกรรมทุกด้านที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้และเกิดการพัฒนาขึ้นในตัวเด็กตามจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาซึ่งในการบริหารโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องใช้เวลาส่วนใหญ่ในการบริหารงานด้านวิชาการ^{๒๕}

^{๑๙} ภาวิดาธาราศรีสุทธิ, การจัดและการบริหารงานวิชาการ, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๐), หน้า ๓.

^{๒๐} รุ่งรัชดาพร เวหะชาติ, การบริหารงานวิชาการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน, เอกสารประกอบการสอน, ๒๕๕๐, หน้า ๓๐.

^{๒๑} ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, การบริหารงานวิชาการ, (กรุงเทพฯ : บริษัท พิมพ์ดี จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๒.

^{๒๒} ธีรยุทธ พึ่งเพียร, คู่มือประกอบการบรรยาย การบริหารการศึกษาคณะสงฆ์, หน้า ๒๒๗.

^{๒๓} ภาวิดาธาราศรีสุทธิ, การจัดและการบริหารงานวิชาการ, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๐), หน้า ๓.

^{๒๔} อ่างแล้ว, ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ, การจัดและการบริหารงานวิชาการ, หน้า ๓.

^{๒๕} ภาวิดาธาราศรีสุทธิ, การจัดและการบริหารงานวิชาการ, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๐), หน้า ๓.

จากความหมายของการบริหารงานวิชาการที่กล่าวมาจึงสรุปได้ว่าการบริหารงานวิชาการ คือ การบริหารหรือการดำเนินงานกิจกรรมทุกประเภทที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนภายในสถานศึกษา เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

๒. ความสำคัญของการบริหารงานวิชาการ

การบริหารสถานศึกษามีวัตถุประสงค์เพื่อให้การดำเนินงานของสถานศึกษาบรรลุเป้าหมายหลัก คือ ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์กล่าวคือเป็นคนเก่ง เป็นคนดีและมีความสุข งานวิชาการเป็นงานที่ทำให้การบริหารสถานศึกษาบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว โดยถือว่างานวิชาการเป็นงานหลัก เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพของผู้เรียนในเชิงคุณภาพและปริมาณ ส่วนงานอื่นๆถือเป็นงานที่มีความสำคัญรองลงมาและเป็นงานสนับสนุน สอดคล้องกับการศึกษาของสมิท และคณะ (Smith and Others) ในด้านการใช้เวลาในการบริหารงาน และการให้ความสำคัญของงานในสถานศึกษา งานในความรับผิดชอบของผู้บริหาร ผู้บริหารสถานศึกษาจัดลำดับความสำคัญของภารกิจการบริหารสถานศึกษา เรียงตามลำดับความสำคัญดังนี้

อันดับ ๑ การบริหารงานวิชาการคิดเป็นร้อยละ ๔๐

อันดับ ๒ การบริหารบุคลากร ได้แก่ ครู อาจารย์ และเจ้าหน้าที่ คิดเป็นร้อยละ ๒๐

อันดับ ๓ การบริหารกิจการนักเรียนนักศึกษา คิดเป็นร้อยละ ๒๐

อันดับ ๔ การบริหารการเงิน คิดเป็นร้อยละ ๕

อันดับ ๕ การบริหารอาคารสถานที่คิดเป็นร้อยละ ๕

อันดับ ๖ การบริหารความสัมพันธ์กับชุมชน คิดเป็นร้อยละ ๕

อันดับ ๗ งานบริหารทั่วไป คิดเป็นร้อยละ ๕^{๒๖}

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ ได้กล่าวถึงความสำคัญของการบริหารงานวิชาการว่า การบริหารงานวิชาการถือว่าเป็นงานหลัก หรือเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษา ไม่ว่าสถานศึกษาจะเป็นประเภทใดมาตรฐานและคุณภาพของสถานศึกษาจะพิจารณาได้จากผลงานด้านวิชาการ เนื่องจากงานวิชาการเกี่ยวข้องกับหลักสูตรการจัดโปรแกรมการศึกษาและการจัดการเรียนการสอนซึ่งเป็นหัวใจของสถานศึกษาและเกี่ยวข้องกับผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรทุกระดับของสถานศึกษาซึ่งอาจจะเกี่ยวข้องโดยตรงหรือทางอ้อมก็อยู่ที่ลักษณะของงานนั้น^{๒๗}

ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ ให้ข้อคิดว่างานวิชาการถือเป็นหัวใจสำคัญในการจัดการศึกษาในระดับสถานศึกษาการบริหารงานวิชาการเป็นกระบวนการดำเนินงานเกี่ยวกับหลักสูตรและการเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ตามที่กำหนดไว้ในจุดมุ่งหมายของการพัฒนาผู้เรียน^{๒๘}

จันทร์ธานี สงวนนาม ได้ให้ทัศคติว่า การบริหารงานวิชาการ เป็นหัวใจสำคัญของการบริหารสถานศึกษาและเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารการศึกษา ที่ผู้บริหารจะต้องให้ความสำคัญเป็น

^{๒๖}ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, การบริหารงานวิชาการ, (กรุงเทพฯ : บริษัทพิมพ์ดี จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๑.

^{๒๗}ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, การบริหารงานวิชาการ, (กรุงเทพฯ : บริษัทพิมพ์ดี จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๑.

^{๒๘}ภาวิดาธาราศรีสุทธิ, การจัดและการบริหารงานวิชาการ, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๐), หน้า ๔.

อย่างยิ่ง ส่วนการบริหารด้านอื่นๆนั้น แม้จะมีความสำคัญเช่นเดียวกัน แต่ก็ยังเป็นเพียงส่วนส่งเสริมสนับสนุนให้งานวิชาการดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งมีบทบาทหน้าที่ในการบริหาร จะต้องสนับสนุนให้ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้บรรลุจุดหมายของหลักสูตร^{๒๙}

รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ กล่าวว่า งานวิชาการเป็นงานหลัก หรือเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษา ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญทำให้สถานศึกษามีความเข้มแข็งในการบริหารและการจัดการ สามารถพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ ตลอดจนการวัดผล ประเมินผล รวมทั้งการวัดปัจจัยเกื้อหนุนการพัฒนาคุณภาพนักเรียน ได้อย่างมีคุณภาพ^{๓๐}

ปัญญา แก้วกียูร และสุภัทร พันธุ์พัฒนกุล ได้กล่าวว่า งานวิชาการถือเป็นหัวใจสำคัญในการจัดการศึกษาในระดับสถานศึกษาเพราะเกี่ยวข้องโดยตรงกับหลักสูตรและการเรียนการสอนเพื่อการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน^{๓๑}

พนัสหรรณาคินทร์ได้กล่าวถึงความสำคัญองงานวิชาการว่างานวิชาการเป็นหัวใจของโรงเรียนเป็นชีวิตจิตใจของสถาบันที่เดียวส่วนงานด้านอื่นๆเป็นองค์ประกอบที่จะทำให้ชีวิตสถาบันดำเนินไปด้วยความราบรื่นเท่านั้น^{๓๒}

จากความหมายของความสำคัญของการบริหารงานวิชาการที่กล่าวมาจึงสรุปได้ว่าการบริหารงานวิชาการเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษาที่จะทำให้สถานศึกษามีความเข้มแข็งในการบริหารจัดการ เพราะเป็นการดำเนินงานเกี่ยวข้องกับหลักสูตรและการเรียนการสอน ตลอดจนการวัดผลและประเมินผล เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยตรง

๓. ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ

งานวิชาการเป็นงานที่มีขอบข่ายที่กว้างขวางและมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาของสถานศึกษาทุกระดับการดำเนินงานต่างๆของสถานศึกษามุ่งสนองต่อความสำเร็จของงานวิชาการ ทั้งสิ้นการที่สถานศึกษาจะจัดงานวิชาการให้บรรลุเป้าหมายนั้นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องซึ่งได้แก่ผู้บริหารและบุคลากรในสถานศึกษาจึงควรให้ความสนใจในงานวิชาการเป็นอย่างยิ่งขอบข่ายของการบริหารงานวิชาการมีดังนี้

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ ได้ให้ทัศนคติเกี่ยวกับขอบข่ายของงานวิชาการไว้ว่าการบริหารงานวิชาการจะประกอบด้วยงานดังต่อไปนี้

๑. การวางแผนเกี่ยวกับงานวิชาการ เป็นการวางแผนเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ การจัดการล่วงหน้าเกี่ยวกับการเรียนการสอน มีรายละเอียดของงานดังนี้

๑.๑) แผนปฏิบัติงานวิชาการ ได้แก่ การประชุมเกี่ยวกับหลักสูตร

^{๒๙} จันทราณี สงวนนาม, **ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารสถานศึกษา**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพฯ: บริษัท บุ๊คพอยท์ จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๑๔๘.

^{๓๐} รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ, **การบริหารงานวิชาการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน**, (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๕๐), หน้า ๒๘.

^{๓๑} ปัญญา แก้วกียูร และสุภัทร พันธุ์พัฒนกุล, **การบริหารจัดการศึกษาในรูปแบบการใช้โรงเรียนหรือเขตพื้นที่การศึกษาเป็นฐาน**, (กรุงเทพฯ : สำนักงานปฏิรูปการศึกษา, ๒๕๔๕), หน้า ๑๗.

^{๓๒} ปัญญา แก้วกียูร และสุภัทร พันธุ์พัฒนกุล, **การบริหารจัดการศึกษาในรูปแบบการใช้โรงเรียนหรือเขตพื้นที่การศึกษาเป็นฐาน**, (กรุงเทพฯ : สำนักงานปฏิรูปการศึกษา, ๒๕๔๕), หน้า ๔.

- ๑.๒) โครงการสอน เป็นการจัดรายละเอียดเกี่ยวกับวิชาที่ต้องสอนตามหลักสูตร
- ๑.๓) บันทึกการสอน เป็นการแสดงรายละเอียดของการกำหนดเนื้อหาที่จะสอนในแต่ละคาบเวลาของแต่ละวันหรือสัปดาห์
๒. การจัดดำเนินงานเกี่ยวกับการเรียนการสอน เพื่อให้การสอนในสถานศึกษาดำเนินไปด้วยดีและสามารถปฏิบัติได้ จึงต้องมีการจัดการเรียนการสอน ดังนี้
- ๒.๑) การจัดตารางสอนเป็นการกำหนดวิชา เวลา ผู้สอน สถานที่ ตลอดจนผู้เรียนในแต่ละรายวิชา
- ๒.๒) การจัดชั้นเรียน เป็นงานที่ฝ่ายวิชาการต้องประสานกับฝ่ายอาคารสถานที่ รวมทั้งการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆในห้องเรียน
- ๒.๓) การจัดครูเข้าสอน ต้องพิจารณาถึงความพร้อมของสถานศึกษา และความพร้อมของบุคลากร
- ๒.๔) การปรับปรุงการเรียนการสอน เป็นการพัฒนาครูผู้สอนให้ก้าวหน้าวิทยาการเทคโนโลยีใหม่ๆ เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการ ความก้าวหน้าของสังคม ธุรกิจ อุตสาหกรรม เป็นต้น
๓. การจัดการเกี่ยวกับการเรียนการสอน เป็นการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก และการส่งเสริมการจัดหลักสูตร และโปรแกรมการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและคุณภาพ ได้แก่ งาน
- ๓.๑) การจัดสื่อการเรียนการสอน เป็นสิ่งที่เอื้อต่อการศึกษานักเรียน เน้นเครื่องมือและกิจกรรมให้ครูได้เลือกใช้ในการสอน
- ๓.๒) การจัดห้องสมุด เป็นที่รวมหนังสือ เอกสาร สิ่งพิมพ์ และวัสดุอุปกรณ์ที่เป็นแหล่งวิทยาการ ให้นักเรียนได้ศึกษาและค้นคว้าเพิ่มเติม
- ๓.๓) การนิเทศการสอน เป็นการช่วยเหลือแนะแนวครูให้เกิดการปรับปรุงแก้ไขปัญหาการเรียนการสอน
๔. การวัดและประเมินผล กระบวนการเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในด้านการตรวจสอบและวิเคราะห์ผลการเรียน^{๓๓}
- จันทราณี สงวนนาม** เห็นว่าขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ ควรประกอบด้วยกิจกรรมดังต่อไปนี้
๑. หลักสูตรและการบริหารหลักสูตร ซึ่งประกอบไปด้วย
 - ๑.๑) การศึกษาสาระการเรียนรู้ของหลักสูตรและการจัดระบบ
 - ๑.๒) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้
 - ๑.๓) สื่อการเรียนรู้
 - ๑.๔) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้
 ๒. การวิจัยในชั้นเรียน
 ๓. การสอนซ่อมเสริม
 ๔. การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

^{๓๓} ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, การบริหารงานวิชาการ, (กรุงเทพ : บริษัท พิมพ์ดี จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๓-๔.

๕. การนิเทศภายในสถานศึกษา
๖. การประกันคุณภาพการศึกษา^{๓๔}

รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการตามกระบวนการปฏิรูปการเรียนรู้ ครอบคลุมใน ๔ ด้าน คือ หลักสูตร กระบวนการจัดการเรียนการสอน การวัด/ประเมินผลและการรับเข้าศึกษาต่อ รวมทั้งการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารเพื่อการเรียนรู้(ICT) พบว่า มีการส่งเสริม สนับสนุนการดำเนินงานปฏิรูปด้านการเรียนรู้ในแต่ละด้านเป็นอย่างมาก^{๓๕}

กมล ภู่งประเสริฐ ได้กำหนดขอบข่ายการบริหารงานวิชาการไว้ดังนี้

๑. การบริหารหลักสูตร
๒. การบริหารการเรียนการสอน
๓. การบริหารการประเมินผลการเรียน
๔. การบริหารการนิเทศภายในสถานศึกษา
๕. การบริหารการพัฒนาบุคลากรทางวิชาการ
๖. การบริหารการวิจัยและพัฒนา
๗. การบริหารโครงการทางวิชาการอื่นๆ
๘. การบริหารระบบข้อมูลและสารสนเทศทางวิชาการ^{๓๖}

จากขอบข่ายของการบริหารงานวิชาการที่กล่าวมาจึงสรุปได้ว่าการบริหารงานมีขอบข่ายที่กว้างและคล้ายคลึงกัน ครอบคลุมใน ๖ ด้าน คือ ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านการวัดและประเมินผล ด้านห้องสมุดและด้านการนิเทศภายใน

๔. ขั้นตอนการบริหารงานวิชาการ

การบริหารงานวิชาการ เป็นงานหลักของสถานศึกษา และมีขอบข่ายค่อนข้างกว้าง ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์^{๓๗} ได้กล่าวถึงขั้นตอนของการบริหารงานวิชาการไว้ ดังนี้

๑. ขั้นก่อนดำเนินการ เป็นการกำหนดนโยบายและวางแผนงานด้านวิชาการ โดยมีงานต่อไปนี้

- ๑.๑) จัดทำแผนงานวิชาการให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร
- ๑.๒) จัดสภาพงานวิชาการและวิธีการทำงาน
- ๑.๓) จัดครูอาจารย์เข้าสอน

^{๓๔} จันทราณี สงวนนาม, **ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารสถานศึกษา**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพฯ: บริษัท บุ๊คพอยท์ จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๑๕๒.

^{๓๕} รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ, **การบริหารงานวิชาการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน**, (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๕๐), หน้า ๒๘.

^{๓๖} กมล ภู่งประเสริฐ, **การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพฯ: เสริมสินทรัพย์ เสริม ชีสเต็ม, ๒๕๔๗), หน้า ๙.

^{๓๗} ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, **การบริหารงานวิชาการ**, (กรุงเทพฯ : บริษัท พิมพ์ดี จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๕-๖.

- ๑.๔) จัดทำโครงการสอน
- ๑.๕) จัดทำปฏิทินการปฏิบัติงาน
- ๑.๖) จัดตารางสอน
- ๑.๗) ปฐมนิเทศนักเรียน
- ๑.๘) การลงทะเบียนเรียน

๒. ขั้นการดำเนินงาน เป็นขั้นที่จัดและดำเนินงาน รวมทั้งการควบคุมดูแลให้ปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

๒.๑) การดำเนินการสอนตามหลักสูตร โดยการดูแลให้การสอนเป็นไปตามโครงการสอนในแต่ละวิชา เป็นการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติ

๒.๒) การดำเนินงานเกี่ยวกับกิจกรรมเสริมหลักสูตรทางวิชาการ

๒.๓) งานเกี่ยวกับการบริการ การส่งเสริมให้มีการบริการเกี่ยวกับสื่อการสอน เพื่อช่วยเหลือครูในด้านการสอนและอุปกรณ์ต่างๆรวมทั้งสิ่งอำนวยความสะดวก

๓. ขั้นส่งเสริมและติดตามผลในด้านวิชาการ เพื่อให้ได้มาตรฐานของงานวิชาการ ผู้บริหารควรมีการส่งเสริม ปรับปรุง พัฒนาและประเมินผลงานด้านวิชาการดังนี้

๓.๑) ส่งเสริมให้ครูอาจารย์ได้ปรับปรุงตนเองด้านวิชาการ

๓.๒) สนับสนุนให้มีการปฏิบัติตามมาตรฐานทางวิชาการ ได้แก่ การกำหนดจุดมุ่งหมายและนโยบายที่เหมาะสมกับโรงเรียน และสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้

๓.๓) ริเริ่มและสร้างสรรค์ในการปรับปรุงงานด้านวิชาการ

๓.๔) จัดบรรยากาศทางวิชาการในสถานศึกษา

๓.๕) จัดให้คณะกรรมการที่ปรึกษาทางวิชาการ

๓.๖) จัดตั้งคณะทำงานทางวิชาการขึ้น ลักษณะของคณะอาจจัดรวมกันเป็นคณะครูในแผนกเดียวกัน มาร่วมกันทำงานแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

๓.๗) ส่งเสริมให้จัดตั้งชุมนุมหรือชมรมวิชาการ เพื่อจัดกิจกรรมและเผยแพร่งานด้านวิชาการ

๓.๘) ส่งเสริมให้มีการเข้าร่วมประชุมสัมมนาฝึกอบรม เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ และเพิ่มพูนความรู้ทางวิชาการ

๓.๙) ส่งเสริมให้ศึกษาต่อเพื่อความก้าวหน้าทางวิชาการ

๕. บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารงานวิชาการ

การบริหารสถานศึกษา เป็นภารกิจหลักของผู้บริหารที่จะต้องกำหนดแบบแผน วิธีการ และขั้นตอนต่างๆ ในการปฏิบัติงานไว้อย่างมีระบบ นักบริหารที่ดีต้องรู้จักเลือกวิธีการบริหารที่เหมาะสมมีประสิทธิภาพ เพื่อที่จะให้งานนั้นบรรลุจุดมุ่งหมายที่วางไว้ การบริหารนั้น จะต้องใช้ศาสตร์และศิลป์ทุกประการ เพราะว่าการดำเนินงานต่างๆมิใช่เพียงกิจกรรมที่ผู้บริหารจะกระทำเพียงลำพังคนเดียว แต่ยังมีผู้ร่วมงานอีกหลายคนที่มีส่วนทำให้งานนั้นประสบความสำเร็จ จึงเป็นหน้าที่ของผู้บริหารที่จะนำเทคนิควิธีและกระบวนการบริหารที่เหมาะสมมาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายของสถานศึกษา ผู้บริหารควรจะได้คำนึงถึงหลักการบริหารดังนี้

๑. มีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของสถานศึกษาที่ชัดเจน ผู้บริหารต้องเข้าใจถึงเป้าหมายของสถานศึกษาว่าเป็นไปในทิศทางใด

๒. ต้องมีเทคนิควิธีการในการบริหารงาน การบริหารงานทุกประเภทย่อมต้องมีเทคนิควิธีการ ขั้นตอน และกระบวนการที่เป็นระบบ

๓. มีการประเมินผล เมื่อได้กำหนดกิจการใดควรจะมีการประเมินผลและติดตามผลเพื่อจะได้เป็นแนวทางในการปรับปรุงงานได้ดีขึ้น^{๓๘}

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดและความสำคัญของการบริหารวิชาการ ดังแสดงในตารางที่ ๒.๑ ดังนี้

ตารางที่ ๒.๑ แนวคิดและความสำคัญของการบริหารวิชาการ

บุคคล/หน่วยงาน	แนวคิดและความสำคัญของการบริหารวิชาการ
ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์	การบริหารงานวิชาการจะประกอบด้วยงานดังต่อไปนี้ ๑. การวางแผนเกี่ยวกับงานวิชาการ เป็นการวางแผนเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ การจัดการล่วงหน้าเกี่ยวกับการเรียนการสอน ๒. การจัดดำเนินงานเกี่ยวกับการเรียนการสอน เพื่อให้การสอนในสถานศึกษาดำเนินไปด้วยดีและสามารถปฏิบัติได้ ๓. การจัดบริหารเกี่ยวกับการเรียนการสอน เป็นการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก และการส่งเสริมการจัดหลักสูตร และโปรแกรมการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและคุณภาพ ๔. การวัดและประเมินผล กระบวนการเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในด้านการตรวจสอบและวิเคราะห์ผลการเรียน
จันทร์านิ สงวนนาม	การบริหารงานวิชาการ ควรประกอบด้วยกิจกรรมดังต่อไปนี้ ๑. หลักสูตรและการบริหารหลักสูตร ๒. การวิจัยในชั้นเรียน ๓. การสอนซ่อมเสริม ๔. การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ๕. การนิเทศภายในสถานศึกษา ๖. การประกันคุณภาพการศึกษา
รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ	การบริหารงานวิชาการตามกระบวนการปฏิรูปการเรียนรู้ ครอบคลุมใน ๔ ด้าน ๑. หลักสูตร ๒. กระบวนการจัดการเรียนการสอน

^{๓๘} รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ, การบริหารงานวิชาการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน, (กรุงเทพ : มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๕๐), หน้า ๓๔.

	๓. การวัด/ประเมินผล ๔. การรับเข้าศึกษาต่อ รวมทั้งการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร เพื่อการเรียนรู้(ICT) พบว่า มีการส่งเสริม สนับสนุนการดำเนินงานปฏิรูป ด้านการเรียนรู้ในแต่ละด้านเป็นอย่างมาก
กมล ภูประเสริฐ	การบริหารงานวิชาการ ได้แก่ ๑. การบริหารหลักสูตร ๒. การบริหารการเรียนการสอน ๓. การบริหารการประเมินผลการเรียน ๔. การบริหารการนิเทศภายในสถานศึกษา ๕. การบริหารการพัฒนาบุคลากรทางวิชาการ ๖. การบริหารการวิจัยและพัฒนา ๗. การบริหารโครงการทางวิชาการอื่น ๆ ๘. การบริหารระบบข้อมูลและสารสนเทศทางวิชาการ

สรุปว่า การบริหารงานวิชาการมีขั้นตอน ๓ ขั้นตอน คือ ขั้นก่อนดำเนินการ เป็นการกำหนดนโยบายและวางแผนงานด้านวิชาการ ขั้นขณะดำเนินการ เป็นการทำตามนโยบายที่กำหนด และขั้นส่งเสริมและติดตามผล เป็นการส่งเสริม ปรับปรุง พัฒนาและประเมินผลงานด้านวิชาการให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดไว้

๒.๒.๒ แนวคิดการบริหารการศึกษาด้านบุคคล

๑. หลักการในการบริหารงานบุคคล

การจัดสรรบุคคลให้ทำงานในตำแหน่งที่เหมาะสม การใช้คนให้เหมาะสมกับงาน (Put the right man on the right job) การสร้างขวัญและกำลังใจให้บุคลากรรัก ห่วงเทรับผิดชอบงาน และทำให้เห็นว่าการปฏิบัติงานที่รับมอบหมายเป็นเกียรติยศ ศักดิ์ศรี มีความมั่นคงในอาชีพ เป็นต้น เหล่านี้ เป็นหนึ่งในหลักการพื้นฐานของการบริหารงานบุคคลที่นำไปสู่ความสำเร็จ

นักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึง “หลักการในการบริหารงานบุคคล” ไว้ต่างกันดังนี้

บรรยงค์ ไตรจินดาได้ให้หลักของการบริหารงานบุคคลไว้ ๑๒ ประการ คือ^{๓๔}

๑. หลักความเสมอภาค โดยยึดหลักการเปิดโอกาสให้ผู้มีความสามารถทุกคนมาสมัครเข้าทำงาน โดยไม่กีดกัน

๒. หลักความสามารถ ยึดถือความรู้ ความสามารถ หลักคุณวุฒิเป็นเกณฑ์ในการเลือกสรรบุคคลเข้าทำงาน รวมทั้งการพิจารณาความดี ความชอบ และการเลื่อนตำแหน่ง

๓. หลักความมั่นคง ยึดหลักการปฏิบัติงานระยะยาว รวมทั้งการยึดหลักเหตุผลเมื่อมีปัญหาในการทำงาน

๔. หลักความเป็นธรรมทางการเมือง ยึดหลักการปฏิบัติงานให้บังเกิดผลดี ไม่ให้ความสำคัญกับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งโดยเฉพาะ

^{๓๔} บรรยงค์ ไตรจินดา, การบริหารงานบุคคล, (กรุงเทพมหานคร : อมรการพิมพ์, ๒๕๔๖), หน้า ๕๔.

๕. หลักการพัฒนา ยึดหลักการให้ความสำคัญกับทรัพยากรมนุษย์ โดยการ สนับสนุน การพัฒนาบุคลากร การให้ความรู้ การอบรม มีการจัดระบบนิเทศ และการตรวจตราการปฏิบัติงานที่ดี เพื่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน

๖. หลักความเหมาะสม ยึดหลักการใช้คนให้เหมาะสมกับงาน โดยการแต่งตั้งหรือ มอบหมายงานที่เหมาะสมกับความสามารถ

๗. หลักความยุติธรรม ยึดหลักคุณธรรม ไม่ให้ความสำคัญกับพรรคพวก มีการกำหนด ค่าตอบแทนให้เหมาะสมกับปริมาณและคุณภาพของงานที่ได้รับผิดชอบ โดยเฉพาะไม่เอาเปรียบและ ล่วงเกินทางเพศ

๘. หลักสวัสดิการ ยึดหลักการบริการ เพื่อเป็นการสร้างขวัญกำลังใจให้แก่บุคลากรการ จัดสถานที่ทำงานให้ถูกสุขลักษณะ การรักษาสุขภาพ ความปลอดภัย

๙. หลักเสริมสร้าง ได้แก่ ยึดหลักการเสริมสร้าง จริยธรรม และคุณภาพ ทั้งในการ ป้องกันการกระทำผิด การผิดวินัยในการปฏิบัติงาน

๑๐. หลักมนุษยสัมพันธ์ การให้ความสำคัญกับสังคม มีการสร้างความ สัมพันธ์ระหว่าง ผู้บริหาร และผู้ใต้บังคับบัญชา และผู้ร่วมงานด้วยกัน เพื่อการเสริมสร้างบรรยากาศในการทำงาน

๑๑. หลักประสิทธิภาพ ยึดหลักการงานที่มีประสิทธิภาพ และก่อให้เกิดประสิทธิผล ในการทำงาน โดยเน้นในด้านการใช้ทรัพยากรต่างๆ ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

๑๒. หลักการศึกษาวิจัยและพัฒนา ยึดหลักการพัฒนาปรับปรุงองค์การให้มี ประสิทธิภาพ และสามารถอยู่รอดได้ ระบบการบริหารที่ดี จำเป็นต้องมีการศึกษาวิจัย ปัญหา อุปสรรคต่างๆ เพื่อจะได้นำเทคนิควิทยาการต่างๆ มาพัฒนาการบริหารงานบุคคลให้มีประสิทธิภาพ ยิ่งๆ ขึ้นไป

เสนาบดีเยาว์ได้กล่าวถึงหลักการบริหารงานบุคคลไว้ดังนี้^{๔๐}

๑. ความเป็นธรรมในเรื่องอัตราค่าจ้างชั่วโมงการทำงานและสภาพในที่ทำงานเรื่อง ความเป็นธรรมนั้นเป็นความต้องการของทุกคนแม้ว่าเราไม่รู้แน่ชัดว่าความเป็นธรรมอยู่ที่ไหน หรือยังไม่เข้าใจจนอย่างแท้จริงว่าความยุติธรรมคืออะไรแต่ก็ไม่ใช่เป็นเรื่องสูญเสียที่เดียวเช่นใน การกำหนดอัตราค่าจ้างนายจ้างจะกำหนดอัตราให้ต่ำเพื่อตนจะได้กำไรสูงสุดหรือลูกจ้างอยากได้ ค่าจ้างสูงๆโดยไม่คำนึงถึงความสามารถของตนเองไม่ได้คำว่าค่าจ้างยุติธรรมก็คืออัตราค่าจ้างที่กำหนด ขึ้นโดยพิจารณาถึงอัตราค่าจ้างที่วงการอุตสาหกรรมนั้นๆจ่ายความสามารถของนายจ้างที่จะจ่าย ค่าจ้างนั้นได้ผลงานที่ลูกจ้างทำได้ค่าครองชีพและความยากง่ายในการทำงานการคำนึงถึงปัจจัยต่างๆ ดังกล่าวก็น่าจะเพียงพอแล้วสำหรับค่าจ้างที่ยุติธรรม

๒. แจ้งให้พนักงานได้รู้ข่าวคราวความเป็นไปต่างๆในส่วนที่เกี่ยวข้องกับส่วนได้ส่วนเสีย ทั้งฝ่ายนายจ้างและฝ่ายลูกจ้างการเปิดเผยข่าวให้คนงานมีส่วนรู้เห็นนั้นก่อให้เกิดผลดีและสร้างความ เข้าใจอันดีต่อกันซึ่งจะนำไปสู่การร่วมมือกันคนงานจะได้รับความคลี่คลายต่างๆที่เกิดขึ้นในหน่วยงานได้ รู้ที่ชนะแนวความคิดรูปแบบและแนวทางต่างๆอันเป็นการช่วยเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่ ถูกต้องสามารถวางตัวและมีการเตรียมการที่เหมาะสมทางด้านความรู้สึกของคนงานเมื่อฝ่ายบริหาร

^{๔๐} อ่างแล้ว,เสนาบดีเยาว์, การบริหารงานบุคลากร, หน้า ๓๒.

เปิดเผยข่าวต่างๆก็เท่ากับเป็นการสร้างความไว้วางใจให้แก่พนักงานย่อมก่อให้เกิดความจงรักภักดีและความรู้สึกในทางปกป้องคุ้มครองงานขององค์กร

๓. ทำให้คนงานมีความรู้สึกที่ตนเองมีค่าและเป็นส่วนหนึ่งขององค์การหลักข้อนี้เป็นการยอมรับทางด้านการต้องการของคนที่ว่าคนไม่ได้มีชีวิตอยู่ได้ด้วยอาหารอย่างเดียวความต้องการทางด้านสังคมก็มีความสำคัญอย่างหนึ่งความรู้สึกในความสำเร็จของความภูมิใจในอาชีพและความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานเป็นความต้องการของพนักงานทุกระดับและเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งในการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจ

๔. มีความเป็นกันเองกับพนักงานในการติดต่อกับพนักงานในเรื่องงานถึงแม้ว่าจะเกิดขึ้นโดยมีระเบียบแบบแผนกำหนดไว้อย่างเป็นทางการก็ไมควรถือว่าต้องกระทำตามพิธีเสมอไปเพราะการทำให้ความร่วมมือของพนักงานทุกคนเกิดขึ้นจากอิทธิพลของความรู้สึกส่วนตัวทัศนคติทั้งทางสังคมทางวัฒนธรรมและทางจรรยาบรรณของแต่ละคนดังนั้นความเป็นกันเองในการสั่งการการควบคุมบังคับบัญชาและการปกครองจึงเป็นหลักสำคัญอีกประการหนึ่ง

๕. จ่ายค่าจ้างและค่าแรงโดยยึดถือความสามารถผู้บริหารไม่ควรคิดว่าค่าจ้างเป็นการ “ให้” แต่เกิดจาก “ความสามารถ” ของลูกจ้างเองเพราะการดำเนินธุรกิจถือหลักความสามารถเป็นเกณฑ์ไม่ใช่เป็นการกุศลที่จะมัวคำนึงถึงเมตตาจิตของผู้บริหารโดยคิดว่าการจ่ายค่าจ้างเป็นบุญเป็นคุณของเจ้าของกิจการการที่จะขึ้นเงินเดือนและค่าจ้างก็เพราะประสิทธิภาพของลูกจ้างเองไม่ใช่เป็นเพราะความสงสารของฝ่ายนายจ้างเพราะการให้เป็นการทำลายประสิทธิภาพของพนักงานในทางอ้อมหากปล่อยให้การทำงานกลายเป็นบุญคุณแล้วก็เท่ากับเป็นการสร้างระบบอุปถัมภ์ (Patronage System) ขึ้นในหน่วยงานเป็นการให้เพื่อตอบแทนสินน้ำใจแก่บุคคลและผู้รับก็ต้องระลึกถึงผู้ให้อยู่เรื่อยๆหลักเกณฑ์ต่างๆก็จะค่อยๆหมดไปในทางตรงกันข้ามการจ่ายค่าตอบแทนแรงงานโดยพิจารณาผลงานและความสามารถเป็นเกณฑ์จะเป็นการส่งเสริมเกียรติภูมิและกำลังใจให้อุทิศแรงงานเพื่อให้งานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

๖. ต้องถือว่าพนักงานมีความสามารถด้วยกันทุกคนอย่าดูถูกดูแคลนความสามารถของพนักงานเราจะเห็นได้ว่าคนบางคนไม่กระตือรือร้นมีผลงานเพราะเขาไม่มีโอกาสและช่องทางที่จะแสดงความสามารถของตนให้ปรากฏลักษณะงานบางอย่างถึงจะทำดีเพียงใดผลงานก็ไม่ออกมาเด่นเหมือนกับงานบางประเภทที่ถึงแม้จะใช้ความรู้ความสามารถอย่างปกติธรรมดาผลงานก็ออกมาดีจะต้องเข้าใจความจริงที่ว่าคนทุกคนมีทั้งแง่ดีแง่เสียอยู่ในตัวด้วยกันทั้งนั้นผู้บริหารเพียงแต่ดูคนให้เป็นใช้คนให้ถูกก็จะสามารถดึงเอาความรู้ความถนัดของแต่ละคนมาใช้ประโยชน์ต่องานได้เมื่อบุคคลมีความถนัดในทางใดถ้าเขาได้มีโอกาสทำงานในด้านนั้นแล้วผลงานของเขาก็จะดีเด่นขึ้นมาได้การคาดคะเนความสามารถของคนผิดการประเมินสมรรถภาพการปฏิบัติงานต่ำไปจึงจะทำให้เกิดผลร้ายต่อการบริหารบุคคลมากขึ้นเท่านั้น

สำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ได้กล่าวถึงการกำหนดหลักการบริหารงานบุคคลไว้ดังนี้^{๔๑}

^{๔๑} สำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน, แผนพัฒนาการศึกษาเอกชนฉบับที่ ๙ (พ.ศ. ๒๕๔๕ - ๒๕๔๙), (กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๕), หน้า ๕๔.

๑. มีการกำหนดภารกิจหน้าที่และความรับผิดชอบของบุคลากรอย่างชัดเจนคือ ผู้ปฏิบัติงานรับทราบหน้าที่ความรับผิดชอบและเป้าหมายผลงานทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพที่คาดหวังจากพวกเขา

๒. กระบวนการบริหารงานบุคคลมีความชัดเจนและเป็นที่รับรู้รับทราบโดยบุคลากรทุกคนขององค์การกระบวนการนี้ถือเป็นกติกาที่ทุกคนรับรู้รับทราบเช่นความชัดเจนเรื่องการประเมินผลกระบวนการทางวินัยกระบวนการพิจารณาแต่งตั้งโยกย้าย เป็นต้น

๓. มุ่งผลงานที่มีคุณภาพจากบุคลากรเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชนและหน่วยงาน การปฏิบัติราชการนั้นต้องมุ่งเป้าหมายผลงานให้เกิดต่อสังคมเป็นหลักดังนั้นการบริหารงานบุคคลก็ต้องมุ่งให้ผู้ทำงานมีผลงานที่เป็นไปตามเป้าหมายดังกล่าวความคุ้มค่าของค่าตอบแทนที่รัฐให้แก่ผู้ทำงานจึงวัดได้จากผลงานที่เป็นประโยชน์ตามเป้าหมายที่กำหนด

๔. เน้นหลักคุณธรรมคือมีความคงเส้นคงวาไม่มีอคติไม่เห็นแก่หน้าใครเน้นหลักการยึดถือผลงานเป็นหลักหลักการนี้ถือเอาความรู้ความสามารถการปฏิบัติงานและผลการทำงานเป็นเครื่องวัดความดีความชอบโดยไม่เอาความรู้สึกหรือความรู้สึกมักคั่นส่วนตนเป็นตัวกำหนด

จากแนวคิดดังกล่าว สรุปได้ว่า หลักการบริหารงานบุคคลควรที่จะต้องใช้หลักประชาธิปไตยโดยการเคารพในสิทธิและความสามารถของบุคคลบริหารงานโดยมีการยึดหยุ่นมีความยุติธรรมมีการพัฒนาและการให้ขวัญและกำลังใจบุคลากรสนับสนุนให้บุคลากรได้ปฏิบัติงานอย่างเต็มความรู้ความสามารถตลอดทั้งจัดสวัสดิการและสร้างบรรยากาศที่ดีในการบริหารงานสนับสนุนให้มีการวิจัยเพื่อนำผลการวิจัยมาปรับปรุงและพัฒนาการทำงานอย่างต่อเนื่องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และนโยบายคือยึดหลักความเป็นธรรมในเรื่องค่าจ้างและสภาพการทำงานการแจ้งข่าวให้พนักงานทราบการทำให้รู้สึกที่สำคัญและเป็นส่วนหนึ่งขององค์การควรจ่ายค่าจ้างเพราะความสามารถของผู้ปฏิบัติงานและคนทุกคนมีความสามารถด้วยกันทั้งสิ้น

๒. วัตถุประสงค์ในการบริหารงานบุคคล

การบริหารงานบุคคลในองค์การให้ประสบผลสำเร็จได้นั้น ควรกำหนดและดำเนินการตามวัตถุประสงค์ขององค์การเป็นหลัก เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาประสิทธิภาพขององค์การให้ดียิ่งขึ้น โดยมุ่งใช้ทรัพยากรบุคคลและวัตถุประสงค์ที่มีอยู่ให้คุ้มค่าและเป็นประโยชน์มากที่สุด ซึ่งนักวิชาการและนักศึกษหลายท่านได้เสนอ วัตถุประสงค์ของการบริหารงานบุคคลไว้ดังนี้

อำนาจ แสงสว่าง ได้เสนอวัตถุประสงค์ของการบริหารงานบุคคลไว้ ๔ ประการคือ^{๔๒}

๑. วัตถุประสงค์ด้านสังคม (Social Objectives) องค์การจะต้องมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความรับผิดชอบด้านคุณธรรมและสังคมจัดและระงับการดำเนินกิจการที่ผิดทั้งด้านคุณธรรมและสังคม

๒. วัตถุประสงค์ด้านองค์การ (Organizational Objectives) การจัดการทรัพยากรมนุษย์เกิดขึ้นเพื่อช่วยให้องค์การมีประสิทธิภาพในการดำเนินงานการจัดการทรัพยากรมนุษย์จึงเป็นวิธีการอย่างหนึ่งที่มีส่วนช่วยสร้างองค์การตามวัตถุประสงค์ดังนั้นการจัดตั้งฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่ในการรับใช้องค์การ

^{๔๒}อำนาจ แสงสว่าง, การจัดการทรัพยากรมนุษย์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : ทิพย์วิสุทธิ์, ๒๕๔๔), หน้า ๕.

๓. วัตถุประสงค์ด้านหน้าที่ (Functional Objectives) ฝ่ายทรัพยากรมนุษย์มีหน้าที่และความรับผิดชอบช่วยรักษาระดับการตอบสนองความต้องการขององค์การได้อย่างเหมาะสมจะพบว่าเมื่อการจัดการทรัพยากรมนุษย์กระทำไปอย่างไม่รอบคอบและไม่สามารถตอบสนองความต้องการขององค์การได้ก็จะเกิดการสิ้นเปลืองทรัพยากรมนุษย์ได้ง่ายจึงเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของฝ่ายจัดการทรัพยากรมนุษย์

๔. วัตถุประสงค์ด้านบุคคล (Personnel Objectives) เพื่อช่วยให้บุคลากรได้รับผลสำเร็จตามเป้าหมายของบุคคลในระยะยาวความสำเร็จตามเป้าหมายของบุคลากรทุกคนจะมีส่วนช่วยสนับสนุนการดำเนินงานขององค์การการทำให้บุคลากรได้รับผลสำเร็จตามเป้าหมายฝ่ายทรัพยากรมนุษย์จะต้องมีมาตรการในการธำรงและสงวนรักษาบุคลากรที่ดีไว้โดยการจัดให้มีการจูงใจให้บุคลากรมีขวัญและกำลังใจในการทำงานมีฉันทะประสิทธิภาพในการทำงานและความพอใจในการทำงานของบุคลากรจะมีแต่ลดลงอยู่ตลอดเวลาในที่สุดบุคลากรก็จะลาออกจากองค์การไปสมัครเข้าทำงานกับองค์การอื่นที่ดีกว่าอย่างแน่นอน

สมเกียรติ พ่วงรอด ได้เสนอวัตถุประสงค์ของการบริหารงานบุคคลไว้ ๓ ประการ ดังนี้^{๔๓}

๑. เพื่อสร้างตัวป้อนที่มีคุณภาพ กล่าวคือ ควรได้บุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถและมีความเหมาะสมกับงาน มีคุณสมบัติสอดคล้องกับความต้องการขององค์การ

๒. เพื่อเพิ่มผลผลิตให้มีคุณภาพ คือ บุคคลที่มีศักยภาพสูง มีการกระตุ้นเพื่อให้คุณภาพของงานเพิ่มขึ้น บุคลากรเกิดความพอใจในการทำงาน ช่วยให้องค์การประสบความสำเร็จ

๓. เพื่อพัฒนากระบวนการให้มีประสิทธิภาพ กล่าวคือ ความต่อเนื่องของการบำรุงรักษา การให้ขวัญและกำลังใจในขณะทำงาน การฝึกฝน สร้างความชำนาญ และการประเมินผลติดตามผลการปฏิบัติงาน พร้อมทั้งการปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น

ณัฐพันธ์ เขจรนันท์ กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่จะตอบสนองความต้องการในหลายระดับดังต่อไปนี้^{๔๔}

๑. สังคมงานทรัพยากรมนุษย์ขององค์การมีวัตถุประสงค์เพื่อจะตอบสนองความต้องการทางสังคมเนื่องจากตามปกติและสังคมต้องการให้สมาชิกทุกคนมีความเป็นอยู่อย่างเหมาะสมสงบสุขและสามารถพัฒนาสังคมให้คงอยู่ได้ในอนาคตหน่วยงานทรัพยากรมนุษย์ขององค์การจะมีความเกี่ยวข้องกับการสรรหาบุคคลที่มีความเหมาะสมให้เข้ามาร่วมงานกับองค์การซึ่งนับเป็นการสร้างงานให้แก่สมาชิกของสังคมนอกจากนี้งานทรัพยากรมนุษย์ยังต้องส่งเสริมการให้ผลตอบแทนอย่างยุติธรรมตลอดจนการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ทักษะและความสามารถที่จะปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นพลเมืองที่ดีของสังคมท้ายที่สุดงานทรัพยากรมนุษย์ยังมีหน้าที่สร้างแนวทางและหลักประกันแก่บุคลากรที่ต้องออกจากองค์การเมื่อเกษียณอายุหรือด้วยเหตุอื่นใดที่มีใช้การกระทำ

^{๔๓} สมเกียรติ พ่วงรอด, *การบริหารงานบุคคล*, (ปัตตานี : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๔๔), หน้า ๕.

^{๔๔} ณัฐพันธ์ เขจรนันท์, *การจัดการทรัพยากรมนุษย์*, (กรุงเทพมหานคร : ซีเอ็ดดูเคชั่น, ๒๕๔๕), หน้า ๑๖.

ผิดที่ร้ายแรงเพื่อให้เขาสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขซึ่งนับเป็นส่วนหนึ่งของความรับผิดชอบทางสังคมขององค์กร

๒. องค์กรงานทรัพยากรมนุษย์ของทุกองค์กรต่างมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้้องค์กรสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่องในอัตราที่เหมาะสมดังที่กล่าวมาแล้วว่าหน่วยงานทรัพยากรมนุษย์จะมีหน้าที่เกี่ยวข้องกับบุคคลตั้งแต่ก่อนเข้าร่วมงานขณะปฏิบัติงานและภายหลังจากการร่วมงานกับองค์กรเพื่อสร้างความมั่นใจให้้องค์กรว่าจะมีบุคคลที่มีความรู้ทักษะและความสามารถในการปฏิบัติงานในระดับและปริมาณที่เหมาะสมร่วมงานอยู่ตลอดเวลาโดยเขาเหล่านั้นจะจงรักภักดีและทุ่มเทความสามารถในการปฏิบัติงานให้กับ้องค์กรอย่างเต็มที่

๓. บุคลากรเหตุผลสำคัญข้อหนึ่งที่บุคคลส่วนใหญ่ต้องทำงานก็คือเพื่อให้เขาและครอบครัวสามารถดำรงชีวิตและมีคุณภาพชีวิตที่ดีในสังคมโดยมีปัจจัยสี่มีความปลอดภัยและมีการยอมรับทางสังคมในอัตราส่วนที่เหมาะสมเราจะเห็นได้ว่าการจัดการทรัพยากรมนุษย์วัตถุประสงค์ที่จะตอบสนองความต้องการระดับต่างๆของบุคลากรตั้งแต่ความต้องการขั้นพื้นฐานไปจนถึงความต้องการในระดับสูงโดยสามารถพิจารณาจากงานของหน่วยงานบุคลากรเริ่มตั้งแต่การรับบุคคลเข้าทำงานการจ่ายค่าตอบแทนอย่างเหมาะสมและยุติธรรมการให้ผลประโยชน์ตอบแทนการฝึกอบรมและพัฒนาการเลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่งการวางแผนอาชีพและวางแผนทางสำหรับอนาคตและการจัดกิจกรรมนันทนาการซึ่งงานเหล่านี้จะมีส่วนช่วยส่งเสริมคุณภาพชีวิตการทำงานและมาตรฐานการครองชีพของบุคคลให้ดีขึ้น

สำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน กล่าวว่าวัตถุประสงค์พื้นฐานของการบริหารงานบุคลากรคือหน่วยงานมีบุคลากรคุณภาพในปริมาณที่เพียงพอเหมาะสมสำหรับการปฏิบัติภารกิจหน้าที่และบุคลากรเหล่านั้นมีขวัญกำลังใจที่ดีมีความมุ่งมั่นตั้งใจทำงานเพื่อให้เกิดผลตามเป้าหมายที่พึงประสงค์ของ้องค์การ^{๔๕}

จากแนวคิดดังกล่าว สรุปได้ว่า วัตถุประสงค์ในการบริหารงานบุคคล นั้นจะต้องคำนึงถึงความต้องการทางสังคม ตลอดจนถึงความคาดหวังทางด้านการบริหารโดยมีเป้าหมายของ้องค์การเป็นหลัก แต่ทั้งนี้จะต้องคำนึงถึงความต้องการของบุคลากรผู้ปฏิบัติงานใน้องค์การด้วย เช่น นโยบายเกี่ยวกับการบำรุงรักษา การพัฒนา หรือการให้ขวัญกำลังใจ เป็นต้น เหล่านี้ที่จะส่งผลต่อการปฏิบัติงานและการบริหารงานใน้องค์การให้มีประสิทธิภาพประสิทธิผล และบุคลากรใน้องค์การต่างก็มีความสุขกับการปฏิบัติงานในหน้าที่ของตนต่อไป

๓. ความสำคัญในการบริหารงานบุคคล

การบริหารงานจะบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายและนโยบายใน้องค์การใดๆ ก็ตามย่อมขึ้นอยู่กับการบริหารทรัพยากรทางการบริหารที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ และมีประสิทธิภาพสูงสุดเป็นสำคัญ ในบรรดาทรัพยากรทั้งหลาย คน เป็นทรัพยากรการบริหารที่สำคัญที่สุด มีคุณค่าสูงสุดมีประโยชน์มากที่สุด และทรัพยากรด้านกำลังคนเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญยิ่ง เพราะคนเป็นกุญแจแห่งประสิทธิผลของการบริหารกิจการต่างๆ ดังนั้น การที่ผู้บริหารโรงเรียนจะประสบความสำเร็จในเรื่องของการบริหารได้นั้น จะต้องคำนึงถึงการมีระบบการบริหารงานบุคคลที่ดี ที่สามารถดึงดูดและ

^{๔๕} สำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน, แผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปและส่งเสริมการศึกษาเอกชน, (กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๕), หน้า ๕๓.

บำรุงรักษาบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถไว้ในหน่วยงานให้มากและนานที่สุดเท่าที่หน่วยงานต้องการ ซึ่งได้มีนักวิชาการและนักศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึง ความสำคัญในการบริหารงานบุคคล ไว้ต่างกัันดังนี้

วรรณรณ แสงมณี ได้เสนอความสำคัญของการบริหารงานบุคคลไว้ ๖ ประการ ดังนี้^{๔๖}

๑. มีการแข่งขันมากขึ้น เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคม เศรษฐกิจและการเมือง ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงบทบาทของบุคลากร บุคลากรไม่ได้อยู่ในฐานะที่จะต้องทำงานให้กับองค์กรใด องค์กรหนึ่งแต่เพียงที่เดียว อาจโยกย้ายไปทำงานให้กับองค์กรใดก็ได้ตามสิทธิและความพอใจ เพราะความอยู่รอดขององค์กรขึ้นอยู่กับบุคลากรด้วย ต่างฝ่ายต่างก็ต้องอาศัยซึ่งกันและกัน ผู้บริหารไม่ได้อาศัยงานเพียงอย่างเดียว แต่ต้องอาศัยเกียรติยศและความมั่นคงในการทำงาน การยอมรับในความสำคัญของคน ความสำเร็จในชีวิตและการมีส่วนร่วมในการทำงานเป็นเครื่องจูงใจ

๒. เกิดจากกฎเกณฑ์และข้อกำหนดของรัฐ รัฐได้เข้ามามีบทบาทในการกำหนดเกี่ยวกับเรื่องสวัสดิการ รายได้ สภาพการทำงาน วันหยุดงานและเงินทดแทนต่างๆ

๓. ความซับซ้อนทางด้านเทคโนโลยี เช่น มีการแบ่งงานทำตามหน้าที่ตามความชำนาญ เฉพาะด้าน ต้องการบุคคลที่มีความรู้ความสามารถสูง จะต้องได้รับการฝึกอบรมและมีคุณสมบัติที่พร้อมจะทำให้ระบบการทำงานดำเนินไปอย่างราบรื่น ผู้บริหารจึงต้องดูแลธำรงรักษาส่งเสริม สนับสนุนบุคลากรซึ่งเปรียบเสมือนทรัพยากรอันมีค่าขององค์กร ให้มีความก้าวหน้าในหน้าที่ มีรายได้และสวัสดิการต่างๆ เพื่อให้เขาเกิดความพึงพอใจที่จะทำงานนั้นให้ได้ผลงานมากที่สุด

๔. องค์กรมีความซับซ้อนมากขึ้น ทุกส่วนขององค์กรไม่ได้อิสระที่จะดำเนินงานเอง โดยไม่ถูกระทบจากปัจจัยที่อยู่ภายนอก ไม่ว่าจะเป็นเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและวัฒนธรรมมีสาเหตุหลายประการที่ทำให้การดำเนินงานในองค์กรมีความยุ่งยาก

๕. บทบาทของฝ่ายบริหารเปลี่ยนไปจากเดิม ปรัชญาทางการบริหารขั้นพื้นฐานที่ถือเอา วัตถุประสงค์ขององค์กร ซึ่งนับว่าเป็นสิ่งสำคัญที่จะก่อให้เกิดความร่วมมือหรือความขัดแย้งระหว่าง บุคคลฝ่ายต่างๆ ในองค์กรจึงต้องให้ความสำคัญกับคนเป็นอันดับแรก

๖. ความรู้ทางด้านพฤติกรรมศาสตร์มีมากขึ้น เกิดขึ้นจากการศึกษาวิจัยค้นคว้าของ ผู้เชี่ยวชาญและนักวิชาการทางด้านพฤติกรรม เช่น สิ่งแวดล้อมในที่ทำงานและความสัมพันธ์ระหว่าง ผู้ปฏิบัติงานจะก่อให้เกิดผลกระทบในการปฏิบัติงานในทางใดบ้าง

อากัสสรี ไชยคุณนา ได้กล่าวว่า บุคลากรเป็นผู้ใช้ทรัพยากรต่างๆ ในการสร้างผลงาน เป็นองค์ประกอบและทรัพยากรที่สำคัญที่สุดขององค์กร ถ้ามีการบริหารได้อย่างมีประสิทธิภาพมี การพัฒนาบุคลากรในการปฏิบัติงานให้มีคุณภาพเพิ่มขึ้นได้ ก็สามารถใช้ทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ลดความสิ้นเปลืองของเวลา วัสดุ และงบประมาณอันเป็นการช่วยลดต้นทุนในการผลิต ลง ผลงานที่ได้ก็จะมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลตามมา^{๔๗}

^{๔๖} วรรณรณ แสงมณี, การบริหารงานบุคคล, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (สำนักพิมพ์ ม.ป.พ., ๒๕๔๓), หน้า ๖.

^{๔๗} อากัสสรี ไชยคุณนา, การบริหารงานบุคคล, (คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏเชียงใหม่, ๒๕๔๒),

พยอม วงศ์สารศรี ได้เสนอความสำคัญของการบริหารงานบุคคลไว้ ๓ ประการดังนี้^{๔๘}

๑. ช่วยพัฒนาองค์การให้เจริญเติบโต เพราะการบริหารงานบุคคลเป็นสื่อกลางในการประสานงานกับแผนกต่างๆ เพื่อแสวงหาวิธีการให้ได้บุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสมเข้ามาทำงานในองค์การ เมื่อองค์การได้บุคคลที่มีคุณสมบัติดังกล่าวย่อมทำให้องค์การเจริญเติบโตและพัฒนายิ่งขึ้น

๒. ช่วยให้บุคคลที่ปฏิบัติงานในองค์การมีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานเกิดความรักภักดีต่อองค์การที่ตนปฏิบัติงาน

๓. ช่วยเสริมสร้างความมั่นคงแก่สังคมและประเทศชาติ ถ้าการบริหารทรัพยากรมนุษย์ดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพแล้ว ย่อมไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างองค์การและผู้ปฏิบัติงานทำให้สภาพสังคมโดยรวมมีความสุข

จากแนวคิดดังกล่าว สรุปว่า บุคคล ในหน่วยงานนั้นถือได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่สุด เพราะจะทำให้งานดำเนินไปประสบกับความสำเร็จหรือล้มเหลวก็ได้ เพราะบุคคลเป็นผู้ใช้ทรัพยากรในการบริหารต่างๆ เช่น เงิน วัสดุ อุปกรณ์ และการจัดการ ถ้าหน่วยใดมีบุคลากรที่มีคุณภาพและสามารถรักษาธำรงไว้ ดึงดูดให้เขาเหล่านั้นปฏิบัติงานให้กับหน่วยงานนานที่สุดแล้วคิดว่า หน่วยงานนั้นจะต้องมีประสิทธิภาพและมีความเจริญก้าวหน้าต่อไปในอนาคต

๔. กระบวนการในการบริหารงานบุคคล

การบริหารงานบุคคลเป็นการดำเนินการเกี่ยวกับบุคคลนับตั้งแต่การวางแผนกำลังคนในองค์การจนกระทั่งการสิ้นสุดภาระการปฏิบัติงานซึ่งได้มีนักวิชาการและนักบริหารได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับกระบวนการบริหารงานบุคคลไว้ดังนี้

สมคิด บางโมได้เสนอกระบวนการในการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาไว้ ๖

ขั้นตอน คือ^{๔๙}

๑. ขั้นการวางแผนกำลังคนและตำแหน่ง การกำหนดอัตราเงินเดือนและตำแหน่ง
๒. ขั้นการแสวงหาบุคคล ได้แก่ การสรรหา การเลือกสรร การบรรจุ
๓. ขั้นการพัฒนาบุคคล
๔. ขั้นการประเมินผลการปฏิบัติงาน
๕. ขั้นการบำรุงรักษาและจัดสวัสดิการ
๖. ขั้นการให้บุคคลพ้นจากงาน

อุทัย หิรัญโตได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับกระบวนการบริหารงานบุคคลไว้ ๒๒ ประการ

ดังนี้^{๕๐}

๑. การกำหนดนโยบายและการวางระเบียบเกี่ยวกับบุคคล
๒. การวางแผนในการจัดอัตรากำลังให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์

^{๔๘} พยอม วงศ์สารศรี, การบริหารงานบุคคล, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : พรานนกการพิมพ์, ๒๕๓๔), หน้า ๕ - ๖.

^{๔๙} สมคิด บางโม, หลักการจัดการ, (กรุงเทพมหานคร : นานีการพิมพ์, ๒๕๓๘), หน้า ๑๒๖.

^{๕๐} อุทัย หิรัญโต, หลักการบริหารงานบุคคล, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๑), หน้า ๓ - ๔.

๓. การวางโครงการปฏิบัติ
๔. การกำหนดหน้าที่และคุณสมบัติของผู้ปฏิบัติงานในตำแหน่งต่างๆ
๕. การกำหนดอัตราเงินเดือนหรือค่าจ้าง
๖. การสรรหาคนมาทำงาน
๗. การเลือกสรรและการทดสอบ
๘. การให้ทดลองปฏิบัติงาน
๙. การบรรจุแต่งตั้ง
๑๐. การจัดทำทะเบียนประวัติ
๑๑. การย้ายการโอน
๑๒. การพัฒนาตัวบุคคล
๑๓. การประเมินผลการปฏิบัติงาน
๑๔. การพิจารณาความดีความชอบ
๑๕. การเลื่อนตำแหน่งฐานะ
๑๖. การรักษาสุขภาพและความปลอดภัยในการทำงาน
๑๗. การจัดสวัสดิการหรือประโยชน์เกื้อกูล
๑๘. การปกครองบังคับบัญชา
๑๙. การรักษาวินัย
๒๐. การให้ออกจากงาน
๒๑. การจัดทำระบบบำเหน็จบำนาญ
๒๒. การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับตัวบุคคล

นพพงษ์บุญจิตราดุลย์ได้กำหนดกระบวนการบริหารงานบุคคลมี๔ประการดังนี้^{๕๑}

๑. การคัดเลือกและการสรรหาบุคลากร
๒. การบำรุงรักษาบุคลากร
๓. การพัฒนาบุคลากร
๔. การให้บุคคลพ้นจากงาน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติกำหนดกระบวนการบริหารงานบุคลากรในโรงเรียนประถมศึกษาไว้๔ประการคือ^{๕๒}

๑. การจัดบุคลากรเข้าปฏิบัติงาน
๒. การธำรงรักษาบุคลากร
๓. การรักษาระเบียบวินัย
๔. การประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากร

^{๕๑} นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์, **หลักการบริหารการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ปพิธการพิมพ์, ๒๕๓๔), หน้า ๓๗.

^{๕๒} สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, **สำนักงาน,การบริหารงานบุคคลสำหรับข้าราชการครูหลักการและแนวทางปฏิบัติ**, (กรุงเทพมหานคร : กองพัฒนาบุคคลสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๓๖), หน้า ๘๕.

สมศักดิ์คงเที่ยงและอัญชลีโพธิ์ทอง อ้างอิงจากระบบการบริหารของ Gulick และ Urwick ในด้านกระบวนการบริหารงานบุคคลได้แก่^{๕๓}

๑. การจัดอัตราค่าจ้าง
๒. การสรรหา
๓. การพัฒนาบุคลากร
๔. การเสริมสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดี

มันดี และ โนอี (Mondy & Neo) ได้เสนอกระบวนการบริหารงานบุคคลไว้ ๖ ประการคือ^{๕๔}

๑. การวางแผนทรัพยากรมนุษย์การสรรหาและคัดเลือก(Human Resources Planning, Recruitment and Selection)
๒. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Resources Development)
๓. การจ่ายค่าตอบแทนและการอำนวยความสะดวก(Compensation and Benefits)
๔. การดูแลความปลอดภัยและสุขภาพ (Safety and Health)
๕. การแรงงานสัมพันธ์และสวัสดิการ (Employee and Labor Relations)
๖. การวิจัยเกี่ยวกับทรัพยากรมนุษย์ (Human Resources Research)

Cascio ระบุกระบวนการบริหารงานบุคคลไว้ ๖ ประการ คือ^{๕๕}

๑. การสร้างความสนใจ
๒. การคัดเลือก
๓. การบำรุงรักษา
๔. การพัฒนา
๕. การประเมินผลการปฏิบัติงาน
๖. การปรับปรุงแก้ไข

Armstrongกำหนดกระบวนการบริหารงานบุคคลไว้ ๗ ประการดังนี้^{๕๖}

๑. การแสวงหาบุคคล
๒. การจ่ายค่าตอบแทน
๓. การประเมินผลการปฏิบัติงาน
๔. การพัฒนาบุคคล
๕. การให้บริการกับบุคคล

^{๕๓}สมศักดิ์คงเที่ยงและอัญชลีโพธิ์ทอง,การบริหารงานบุคคลและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในเอกสารประกอบคำบรรยายกระบวนการวิชา EA ๗๓๓,(กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๒), หน้า ๕.

^{๕๔}Mondy, W.R. & Noe, R.M., Human Resource Management, (Boston : Allyn & Bacon, 1990), pp. 9 – 10.

^{๕๕}Cascio, Wayne F.,Managing Human Resources Productivity, Quality of Work Life, Profits,3rd ed,(Singapore : McGrawhill Book, 1992), p. 182.

^{๕๖}Armsrtong, Michael,A Handbook of Personnel Management Practice,(London : Kogan, 1995), p. 97.

๖. การให้พ้นจากงาน

๗. การเสริมแรงงานสัมพันธ์

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดและความสำคัญของการบริหารงานบุคคล ดังแสดงในตารางที่ ๒.๒ ดังนี้

ตารางที่ ๒.๒ แนวคิดและความสำคัญของการบริหารงานบุคคล

บุคคล/หน่วยงาน	แนวคิดและความสำคัญของการบริหารวิชาการ
วรณารถ แสงมณี	๑. มีการแข่งขันมากขึ้น เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคม เศรษฐกิจและการเมือง ๒. เกิดจากกฎเกณฑ์และข้อกำหนดของรัฐ รัฐได้เข้ามามีบทบาทในการกำหนดเกี่ยวกับเรื่องสวัสดิการ รายได้ สภาพการทำงาน วันหยุดงานและเงินทดแทนต่างๆ ๓. ความซับซ้อนทางด้านเทคโนโลยี ๔. องค์กรมีความซับซ้อนมากขึ้น ทุกส่วนขององค์กรไม่ได้อิสระที่จะดำเนินงานเองโดยไม่ถูกกระทบจากปัจจัยที่อยู่ภายนอก ๕. บทบาทของฝ่ายบริหารเปลี่ยนไปจากเดิม ๖. ความรู้ทางด้านพฤติกรรมศาสตร์มีมากขึ้น เกิดขึ้นจากการศึกษาวิจัยค้นคว้าของผู้เชี่ยวชาญและนักวิชาการทางด้านพฤติกรรม
อาภัสสร ไซยคุณนา	บุคลากรเป็นผู้ใช้ทรัพยากรต่างๆ ในการสร้างผลงานเป็นองค์ประกอบและทรัพยากรที่สำคัญที่สุดขององค์กร ถ้ามีการบริหารได้อย่างมีประสิทธิภาพมีการพัฒนาบุคลากรในการปฏิบัติงานให้มีคุณภาพเพิ่มขึ้นได้
พยอม วงศ์สารศรี	ความสำคัญของการบริหารงานบุคคล ๓ ประการ คือ ๑. ช่วยพัฒนาองค์การให้เจริญเติบโต เพราะการบริหารงานบุคคลเป็นสื่อกลางในการประสานงานกับแผนกต่างๆ ๒. ช่วยให้บุคคลที่ปฏิบัติงานในองค์กรมีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานเกิดความจงรักภักดีต่อองค์กรที่ตนปฏิบัติงาน ๓. ช่วยเสริมสร้างความมั่นคงแก่สังคมและประเทศชาติ

จากแนวคิดที่นักวิชาการและนักบริหารได้ให้ความหมายของกระบวนการบริหารงานบุคคลสรุปได้ว่ากระบวนการบริหารงานบุคคลเป็นกระบวนการเกี่ยวกับการกำหนดนโยบายและการวางแผนเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลที่จะเข้ามาปฏิบัติงานหรือที่กำลังปฏิบัติงานอยู่ในหน่วยงานหรือองค์กรเพื่อให้การดำเนินงานด้านการบริหารงานบุคคลเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลต่อหน่วยงานหรือองค์กรกระบวนการบริหารงานบุคคลจะประกอบด้วย การสรรหาบุคคล การใช้บุคคล การพัฒนาบุคคล และการธำรงรักษาบุคคล ซึ่งแต่ละขั้นตอนผู้บริหารจะต้องดำเนินการโดยอาศัยความรู้ด้านระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวข้องและประสบการณ์

๒.๒.๓ แนวคิดการบริหารการศึกษาด้านงบประมาณ

การจัดทำงบประมาณในรูปแบบปัจจุบันได้เริ่มมีขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศอังกฤษ ประมาณคริสต์ศตวรรษที่ ๑๖-๑๗ ซึ่งเป็นสมัยที่สภาผู้แทนราษฎรได้ประสบความสำเร็จในการส่งมอบอำนาจที่จะอนุมัติรายได้และรายจ่ายของรัฐบาล ซึ่งจะเห็นได้ว่าการจัดทำงบประมาณในรูปแบบปัจจุบันมีความสัมพันธ์กับวิวัฒนาการการปกครองต่อมาได้มีการนำแบบอย่างมาจัดทำงบประมาณขึ้นในหลายประเทศ สำหรับประเทศไทยการจัดทำงบประมานนั้น รัฐบาลได้เริ่มทำขึ้นก่อนและต่อมาได้ขยายขอบเขตไปถึงองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น สถานศึกษาและหน่วยงานอื่น ๆ ทั้งของรัฐบาลและเอกชน

๑. ความหมายของงบประมาณ

ความหมายของงบประมาณจะแตกต่างกันออกไปตามกาลเวลาและลักษณะการให้ความหมายของนักวิชาการแต่ละด้าน ซึ่งมองงบประมาณแต่ละด้านไม่เหมือนกัน เช่น นักเศรษฐศาสตร์มองงบประมาณในลักษณะของการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด นักบริหารจะมองงบประมาณในลักษณะของกระบวนการหรือการบริหารงบประมาณให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดโดยบรรลุเป้าหมายของแผนงานที่วางไว้ นักการเมืองจะมองงบประมาณในลักษณะของการมุ่งให้รัฐสภาใช้อำนาจควบคุมการปฏิบัติงานของรัฐบาล

คำว่า งบประมาณ (Budget) Birtthed^{๕๗} กล่าวว่ามีที่มาจากคำภาษาฝรั่งเศสโบราณว่า “Bougette” หมายถึง กระเป๋หรือถุงของรัฐบาล ซึ่งเสนาบดีคลังของกษัตริย์ใช้บรรจุเอกสารต่างๆ ที่แสดงถึงความต้องการของประเทศและทรัพยากรที่มีอยู่ต่อมาความหมายของคำว่า Budget ก็ค่อยๆ เปลี่ยนไปใน ๓ ลักษณะคือ งบประมาณในฐานะเป็นเครื่องมือของรัฐบาล งบประมาณในฐานะที่เป็นเรื่องการเมือง และงบประมาณในฐานะที่เป็นเอกสารแสดงความต้องการของรัฐบาลหรือหน่วยงาน นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการหลายท่านได้ให้คำจำกัดความของงบประมาณไว้ดังนี้

ศาสตราจารย์ Frank P. Sherwood^{๕๘} แห่ง University of South California กล่าวว่า งบประมาณคือ แผนเบ็ดเสร็จซึ่งแสดงออกในรูปตัวเงิน โครงการดำเนินงานทั้งหมดในระยะเวลาหนึ่ง แผนนี้จะรวมถึงการกะประมาณบริการ กิจกรรม โครงการและค่าใช้จ่าย ตลอดจนทรัพยากรที่จำเป็นในการสนับสนุนการดำเนินงานให้บรรลุตามแผนประกอบด้วยกรกระทำ ๓ ขั้นตอนด้วยกัน คือ ๑) การจัดเตรียม ๒) การอนุมัติ ๓) การบริหาร

ไกรยุทธ ธีรตยาสินันท์ ได้ให้ความหมายของงบประมาณว่า งบประมาณเป็นข

^{๕๗} ไตรรัตน์ โภคพลากรณ์. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับงบประมาณ. เอกสารการสอนชุดวิชาการคลังและงบประมาณ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๒๘, หน้า ๒๕.

^{๕๘} ไกรยุทธ ธีรตยาสินันท์. หลักการงบประมาณแผ่นดิน. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช. กอสวัสดิพานิช. (ม.ป.ป.). แนวคิดและทฤษฎีเบื้องต้นเกี่ยวกับการบริหารการศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. เอกสารอัดสำเนา, ๒๕๒๘, หน้า ๖๕.

อความหมายเป็นทางการของแผนการจัดการและนโยบายดำเนินงานสำหรับช่วงระยะเวลาหนึ่ง เพื่อใช้เป็นเครื่องมือชี้ทางหรือเป็นพิมพ์เขียวสำหรับการปฏิบัติงานขององค์กรสำหรับช่วงเวลานั้น^{๕๙}

ณรงค์ สักพันโรจน์ให้ความหมายว่า งบประมาณหมายถึงแผนเบ็ดเสร็จซึ่งแสดงออกในรูปตัวเงิน แสดงโครงการดำเนินงานทั้งหมดในระยะเวลาหนึ่ง รวมทั้งการสนับสนุนในการดำเนินงานให้บรรลุตามแผน ซึ่งมีขั้นตอนดำเนินงาน ๓ ขั้นตอน คือ การเตรียม การอนุมัติและการบริการ^{๖๐}

สมนึก เอื้อจิระพงษ์พันธ์ ให้ความหมายไว้ คือ งบประมาณ หมายถึงแผนการดำเนินงานอย่างเป็นลายลักษณ์อักษรขององค์กรใดองค์กรหนึ่ง สำหรับระยะเวลาใดระยะเวลาหนึ่งในภายหน้า ซึ่งแผนการดำเนินงานนี้อาจจะมีลักษณะเป็นแผนระยะยาว เช่น งบประมาณที่มีระยะเวลา ๓ ปี ๕ ปี หรือ ๑๐ ปี หรืออาจจะเป็นแผนระยะสั้น เช่น งบประมาณรายเดือน ๓ เดือน ๖ เดือนหรือ ๑ ปี^{๖๑}

อรชร โพธิ์สุข และคณะ กล่าววงบประมาณ หมายถึงระบบการวางแผนงานที่เกี่ยวข้องกับตัวเลขทางการเงินสำหรับการดำเนินธุรกิจที่จะเกิดขึ้นในอนาคต โดยครอบคลุมถึงวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และนโยบายในการดำเนินงานขององค์กร การจัดสรรทรัพยากรไปใช้เพื่อบรรลุถึงวัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์กร และผลที่คาดว่าจะได้จากการดำเนินงานตามแผนนั้น ๆ^{๖๒}

สมาคมนักบัญชีและผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแห่งประเทศไทย ได้ให้ความหมายวงบประมาณ หมายถึง การประมาณการทางการเงินหรือทรัพยากรอื่นที่กำหนดอย่างมีระบบเพื่อใช้เป็นเครื่องมือควบคุมการดำเนินงานในอนาคตจากคำจำกัดความของนักวิชาการและองค์กร หน่วยงานต่างๆ ที่กล่าวมาแล้วพอสรุปได้ว่างบประมาณ น่าจะหมายถึงแผนการจัดการที่แสดงออกในรูปตัวเงิน ซึ่งแสดงโครงการดำเนินงานทั้งหมดในระยะหนึ่ง รวมถึงการกะประมาณการบริหารกิจกรรมโครงการและค่าใช้จ่ายตลอดจนทรัพยากรที่จำเป็นในการสนับสนุน การดำเนินงานให้บรรลุตามแผนซึ่งประกอบด้วยการทำงาน๓ขั้นตอน คือ๑)การจัดเตรียม ๒) การอนุมัติ๓) การบริหาร^{๖๓}

๒. ขอบจำกัดของงบประมาณ

เนื่องจากงบประมาณเป็นแผนงานแสดงออกถึงความต้องการของหน่วยงานในอนาคตในการใช้จ่ายเงินเพื่อการดำเนินงานต่าง ๆ และงบประมาณเป็นการประมาณการรายรับและรายจ่ายที่ได้มาและจ่ายไปในอนาคตดังนั้นงบประมาณจึงยังไม่สมบูรณ์แน่นอนว่าจะเป็นไปตามนั้นการดำเนินงานในเรื่องงบประมาณอาจต้องถูกกระทบกระเทือนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ที่จะทำให้การจัดสรรงบประมาณไม่เป็นตามที่วางแผนไว้การบริหารงานของหน่วยงานในเรื่องงบประมาณนั้นมีความสำคัญ

^{๕๙} อ่างแล้ว, ไกรยุทธ ธีรยาศินันท์. หลักการงบประมาณแผ่นดิน, หน้า ๒๙.

^{๖๐} ณรงค์ สักพันโรจน์. การจัดทำอนุมัติและการบริหารงานงบประมาณแผ่นดินทฤษฎีและปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์, ๒๕๓๙. หน้า ๕๖.

^{๖๑} สมนึก เอื้อจิระพงษ์พันธ์. การบัญชีต้นทุน แนวคิดและการประยุกต์เพื่อการตัดสินใจเชิงการบริหาร. กรุงเทพฯ: หจก.สยามเตชั่นเนอรัลชีฟฟลายส. ๒๕๓๙, หน้า ๓๙.

^{๖๒} อรชร โพธิ์สุข และคณะ. เอกสารการสอนการบัญชีต้นทุนและการบัญชีเพื่อการจัดการ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๕, หน้า ๕๕.

^{๖๓} สมาคมนักบัญชีและผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแห่งประเทศไทย. ศัพท์บัญชี. กรุงเทพฯ: บริษัท พี.เอ. ลิฟวิ่ง จำกัด. ๒๕๓๘, หน้า ๗๒.

และเป็นตัวการที่กำหนดการบริหารงบประมาณว่าจะประสบผลสำเร็จหรือล้มเหลว หากผู้บริหารและองค์กรที่เกี่ยวข้องมีความรอบรู้เข้าใจถึงระบบและกลไกงบประมาณดีแล้วการจัดทำและการบริหารงบประมาณเพื่อไปสู่เป้าหมาย วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้จะทำได้สำเร็จและเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ในการบริหารงบประมาณ มีองค์กรและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำงบประมาณและการบริหารงบประมาณ องค์กรและบุคลากรที่เกี่ยวข้องของมีบทบาทดังต่อไปนี้

๓. บทบาทของผู้บริหารที่เกี่ยวข้องกับงบประมาณ

๑.ผู้บริหารจะต้องตระหนักและเห็นความสำคัญของงบประมาณว่าเป็นเครื่องมือสำคัญที่ใช้ในการบริหารงบประมาณที่มีประสิทธิภาพ

๒.ผู้บริหารจะต้องจัดองค์กรและวางแผนการปฏิบัติงาน ให้สอดคล้องกับงบประมาณที่เป็นอยู่และให้มีการประสานงานกันในระหว่างหน่วยงานในองค์กร โดยเฉพาะหน่วยงานที่เป็นหน่วยข้อมูลกลางในการบริหารงบประมาณขององค์กร

๓.ผู้บริหารจะต้องจัดบุคลากร ที่รับผิดชอบเกี่ยวกับงานงบประมาณที่ต่อเนื่องและมีข้อมูลในด้านต่าง ๆ ไวพร้อม

๔.ผู้บริหารจะต้องจัดเครื่องมืออุปกรณ์ที่จำเป็นในการบริหารงานงบประมาณไวครบถ้วนเพื่อให้งานจัดทำงบประมาณเป็นไปด้วยความรวดเร็ว

๔. บทบาทของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับงบประมาณ

๑.ผู้ที่เกี่ยวข้องกับงบประมาณ ต้องรู้จักเข้าใจบทบาทและอำนาจหน้าที่ของตนเองเป็นอย่างดีและมีเหตุผล

๒.ผู้ที่เกี่ยวข้องกับงบประมาณ ต้องจัดระบบบริหารงบประมาณให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดเพื่อเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

บทบาทขององค์กรที่เกี่ยวข้องกับงบประมาณ

๑.จัดระบบงานและองค์กรให้มีสายการบังคับบัญชาในองค์กรที่แน่นอนพร้อมทั้งมอบอำนาจและความรับผิดชอบให้ไว้เพื่อให้งานงบประมาณเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

๒.จัดให้มีการประสานงานกับในหน่วยงานขององค์กร ในการบริหารงบประมาณโดยเฉพาะงานงบประมาณและงานบัญชีการเงิน

๓.จัดให้มีองค์กรกลางเป็นศูนย์รวมข้อมูลงบประมาณขององค์กร เพื่อใช้ประโยชน์ในการวางแผนงานการบริหารงบประมาณงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องให้สอดคล้องกันในด้านข้อมูลที่ใช่

๕. ประเภทของงบประมาณ (Types of Budget)

งบประมาณที่ประเทศต่าง ๆ ใช้กันอยู่ในขณะนี้มากมายหลายประเภท แต่ที่สำคัญๆ และที่รู้จักกันโดยทั่วไปมีอยู่ประมาณ ๕-๖ ประเภทด้วยกัน ซึ่งแต่ละประเภทจะมีลักษณะการใช้ และการดำเนินการต่างๆ ที่แตกต่างกันออกไป และมีข้อดีและข้อเสียแตกต่างกันออกไปอีกด้วย แต่ละประเภทจะเหมาะสมกับประเทศใดประเทศหนึ่งนั้น คงต้องขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายด้านด้วยกันไม่ว่าจะเป็นปัจจัยทางด้านบริหารความรู้ความสามารถ ปัจจัยทางด้านการเมือง กลุ่มผลประโยชน์และปัจจัยอื่น ๆ เช่น ปัจจัยทางด้านสังคม ฯลฯ ดังนั้นแต่ละประเทศจึงจึงงบประมาณในลักษณะแบบรูปที่ไม่เหมือนกัน แต่จะแตกต่างกันออกไปตามสถานการณ์ของแต่ละประเทศเป็นสำคัญสำหรับงบประมาณในแต่ละรูปแบบนั้นมีรายละเอียดพอสรุป ๆ ดังต่อไปนี้คือ

๑. งบประมาณแบบแสดงรายการ (Line Item Budget) งบประมาณแบบนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะใช้เป็นเครื่องมือในการควบคุม มีรายการต่าง ๆ มากมายและกำหนดเอาไว้ตายตัวจะพลิกแพลงจ่ายเป็นรายการอย่างอื่นผิดจากที่กำหนดไว้ไม่ได้และถึงแม้จะจ่ายตามรายการที่กำหนดไว้ก็ตาม แต่จะจ่ายเกินวงเงินที่กำหนดไว้ไม่ได้ถ้าจะผันแปรหรือจ่ายเกินวงเงินอย่างใดอย่างหนึ่ง จะต้องทำ ความตกลงกับสำนักงบประมาณหรือกระทรวงการคลัง และหาเงินรายจ่ายมาเพิ่มให้พอจะจ่ายเสีย กอน งบประมาณแบบนี้มีได้เพียงเล็งกิจการ วางแผน วัตถุประสงค์ และเป้าหมายตลอดจนถึง ประสิทธิภาพของการบริหารงานเท่านั้น ทำให้ขาดการยืดหยุ่นในการปฏิบัติงาน ทำงานไม่คล่องตัว เพราะเมื่อมีเหตุการณ์ผันแปรไปอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งกระทบกระเทือนไม่อาจทำงานให้เป็นไปตาม รายการที่กำหนดไว้อย่างละเอียดตายตัวได้

๒. งบประมาณแบบแสดงผลงาน (Performance Budget) เป็นงบประมาณที่ใช้ เป็นเครื่องมือในการควบคุมและตรวจสอบการดำเนินงาน ให้ได้ผลตามความมุ่งหมายที่ตั้งงบประมาณ รายจ่ายไว้โดยมีการติดตามและประเมินผลของโครงการต่าง ๆ อย่างใกล้ชิดและมีการวัดผลงาน ใน ลักษณะวัดประสิทธิภาพในการทำงาน รายงานที่ใดแต่ละหน่วยนั้นจะต้องเสียค่าใช้จ่ายเท่าไร เป็นต้น โดยงบประมาณแบบนี้จะกำหนดงานเป็นลักษณะ ดังนี้

๒.๑ ลักษณะของงานที่จะทำเน้นหนักไปในทิศทางที่ว่าจะทำงานอะไรบาง เป็นข้อสำคัญ

๒.๒ แผนของการดำเนินงานต่าง ๆ เป็นแผนที่แสดงให้เห็นว่า ทำอย่างไรจึงจะทำให้กิจ กรรมต่าง ๆ แลเสร็จ พร้อมด้วยคุณภาพของงาน

๒.๓ วัตถุประสงค์ของการใช้จ่ายเงิน เน้นหนักไปในทิศทางที่ว่าจะใช้งบประมาณเป็น เครื่องมือควบคุมและตรวจสอบการดำเนินงานตามโครงการต่าง ๆ ให้ลุกลงไปตามเจตนาที่ตั้ง งบประมาณรายจ่ายเพื่อการนั้น ๆ ไว้

๓. งบประมาณแบบแสดงแผนงาน (Planning or Programming Budget) มีลักษณะ ดังนี้

๓.๑ เลิกการควบคุมรายละเอียดทั้งหมด

๓.๒ ให้กระทรวง ทบวงกรม กำหนดแผนงาน

๓.๓ สำนักงบประมาณจะอนุมัติงบประมาณรายจ่ายให้แต่ละแผนงานโดยอิสระ

๓.๔ สำนักงบประมาณจะควบคุมโดยการตรวจสอบ และประเมินผลของงานแต่ละ แผนงานว่า ได้บรรลุเป้าหมายตามแผนงานเพียงใด

งบประมาณแบบนี้ประเทศไทยกำลังใช้อยู่โดยเริ่มใช้ตั้งแต่งบประมาณ ๒๕๒๕ เป็นต้น มา โดยมีสาระสำคัญที่จะให้มีการใช้ทรัพยากรหรืองบประมาณที่มีอยู่จำกัดให้มีประสิทธิภาพและ ประหยัด ซึ่งจะประกอบด้วยกระบวนการดำเนินการดังต่อไปนี้คือ

(๑) ให้มีการจัดแผนงาน งาน หรือโครงการเป็นระบบขึ้นมา โดยจัดเป็นโครงสร้าง แผนงาน งานหรือโครงการขึ้นมา

(๒) ให้มีการระบุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของแผนงาน งานให้ชัดเจน

(๓) ให้แสดงค่าใช้จ่ายทั้งหมดของแผนงาน งานหรือโครงการ

(๔) ให้แสดงถึงผลที่ได้รับจากแผนงาน งานหรือโครงการเมื่อสำเร็จเสร็จเรียบร้อยลง

(๕) ให้มีการวิเคราะห์เลือกแผนงาน งานหรือโครงการใดว่าจะมีความเหมาะสมที่จะดำเนินการก่อนหลังกันอย่างไร

หากดำเนินการตามกระบวนการข้างต้นแล้ว จะทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรงบประมาณที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและประหยัด ทั้งนี้เนื่องจาก

(๑) มีการกำหนดและเลือกแผนงาน งานหรือโครงการที่เหมาะสมที่สุดและมีการกำหนดเป้าหมายต่าง ๆ ไว้ด้วยว่าจะไปแก้ปัญหาด้านไหนอย่างไร ทำให้มีการใช้ทรัพยากรหรืองบประมาณไปในทางที่ดีที่สุด ที่จะให้เกิดประสิทธิภาพและประหยัด

(๒) สามารถที่จะวิเคราะห์แผนงาน งานหรือโครงการได้สะดวก เพราะจัดเป็นระบบขึ้นมาทำให้ง่ายต่อการตรวจสอบว่าแผนงาน งานหรือโครงการใดที่ดำเนินการอยู่ มีความเหมาะสมที่จะดำเนินการต่อไป หรือควรยกเลิก

(๓) ทำให้สามารถมองการใช้จ่ายงบประมาณว่าได้ดำเนินการหนักทางด้านใดอย่างไร ควรโยกย้ายหรือสับเปลี่ยนอย่างไร เพื่อให้สอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจ สถานการณ์และนโยบายของรัฐบาลได้รวดเร็วขึ้น

(๔) ทำให้ส่วนราชการต่าง ๆ นำเงินงบประมาณไปใช้ได้คล่องตัวกว่าเพราะสำนักงบประมาณจะพิจารณาในลักษณะผลงานมากกว่าการจัดซื้อจัดหา

๔. งบประมาณแบบแสดงการวางแผนการ กำหนดโครงการและระบบงบประมาณ (Planning, Programming and Budgeting System) ระบบนี้เป็นการแสดงตัวเลขค่าใช้จ่ายระยะยาวของโครงการที่ได้มีการวางแผนไว้เรียบร้อยแล้ว บวกกับมีข้อมูลที่ถูกต้องในการสนับสนุนโครงการนั้นส่วนประกอบของระบบ PPBS นี้ไม่มีอะไรใหม่เลยก็ได้ เพราะเป็นการรวมเอาแนวความคิดของระบบงบประมาณแบบแสดงแผนงาน (Program Budgeting) แนวความคิดในการวิเคราะห์หาหน่วยสุดท้ายทางเศรษฐศาสตร์(Marginal Analysis)และการวิเคราะห์ที่เกี่ยวกับผลอันถึงจะได้รับค่าใช้จ่ายในการนั้น ๆ (Cost-Benefit Analysis) หรือ(Cost-AffectionlessAnalysis) นำมารวมกันเข้ากับกาวิเคราะห์หอยางมีระบบ โดยคำนึงถึงเวลาหลายปข้างหน้า

ลักษณะอันเป็นสาระสำคัญของระบบ PPBS พอที่จะกล่าวได้คือ

๔.๑ มุ่งความสนใจในเรื่องการกำหนดโครงการ (Program)ตามวัตถุประสงค์อันเป็นพื้นฐานของรัฐบาลโครงการอาจจะได้การดำเนินงานจากส่วนราชการต่าง ๆ ซึ่งไม่ได้คำนึงถึงขอบเขตความรับผิดชอบของแต่ละส่วนราชการ

๔.๒ พิจารณาถึงค่าใช้จ่ายในอนาคต

๔.๓ พิจารณาถึงค่าใช้จ่ายทุกชนิด ทั้งค่าใช้จ่ายโดยตรงค่าใช้จ่ายประเภททุน และที่ไม่ใช่ประเภททุน รวมทั้งค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องด้วย

๔.๔การวิเคราะห์หอยางมีระบบ เพื่อจะหาทางเลือกที่จะดำเนินงาน ลักษณะข้อนี้เป็นสาระสำคัญของระบบ PPBS ซึ่งเกี่ยวกับเรื่อง

๕. งบประมาณแบบฐานศูนย์(Zero Base) งบประมาณแบบฐานศูนย์ในลักษณะกว้างๆ เป็นระบบงบประมาณที่จะพิจารณางบประมาณทุกปอย่างละเอียดทุกรายการ โดยไม่คำนึงถึงว่ารายการหรือแผนงานนั้นจะเป็นรายการหรือแผนงานเดิมหรือไม่ ถึงแม้รายการหรือแผนงานเดิมที่เคยถูกพิจารณาและได้รับงบประมาณในงบประมาณปีที่แล้วก็จะถูกพิจารณาอีกครั้ง และอาจเป็นไปได้ว่า

ในปีนี้อาจจะถูกตัดงบประมาณลงก็ได้เช่น แผนงานแผนงานหนึ่ง ปีที่แล้ว ได้รับงบประมาณรวม ๑,๐๐๐ ล้านบาท เพราะถูกจัดไว้ว่ามีความจำเป็นและสำคัญอันดับ ๑ พอมาปีงบประมาณใหม่อาจจะได้รับงบประมาณ ๕๐๐ ล้านบาทไม่ถึง ๑,๐๐๐ ล้านบาทเดิมก็ได้ทั้งนี้เพราะเป็นแผนงานที่จำเป็นและสำคัญสำหรับปีที่แล้ว แต่พอมาปีนี้แผนงานนั้น ๆ อาจจะไม่จำเป็นหรือสำคัญเป็นอันดับที่ต่อไปก็ได้ ไม่จำเป็นต้องได้รับงบประมาณเท่าเดิมต่อไปก็ได้และในทางตรงกันข้ามแผนงานอีกแผนงานหนึ่งปีที่แล้วถูกจัดอันดับความสำคัญไว้ที่ ๓ แต่พอมาปีนี้อาจจะจัดอันดับความสำคัญเป็นที่ ๑ และได้รับงบประมาณมากกว่าเดิมปีที่แล้วเพิ่มขึ้นอีกร้อยเปอร์เซ็นต์ก็ได้

๖. งบประมาณแบบสะสม (Incremental Budget) การจัดทำงบประมาณในแต่ละปี เป็นภาระหนักเนื่องจากต้องใช้ข้อมูลมากในการพิจารณาและต้องเกี่ยวข้องกับหน่วยงานหลายหน่วยงานด้วยกัน ดังนั้นต้องใช้เวลามากในการทำงบประมาณหากจะต้องจัดทำงบประมาณใหม่ทั้งหมด ทุกปีคงจะทำได้ยากและคงมีข้อบกพร่องมากด้วยดังนั้นเพื่อให้ทันกับเวลาที่มีอยู่และเพื่อให้งบประมาณได้พิจารณาให้เสร็จทันและสามารถนำงบประมาณมาใช้จ่ายได้จึงได้มีการพิจารณา งบประมาณเฉพาะส่วนเงินงบประมาณที่เพิ่มใหม่ ที่ยังไม่ได้รับการพิจารณาจากปีที่แล้วนั้น แต่เงิน งบประมาณในปีที่แล้วที่ได้เคยพิจารณาไปครั้งหนึ่งแล้ว จะไม่มีการพิจารณาอีกครั้งเพียงแต่ยก ยอดเงินมาตั้งเป็นงบประมาณใหม่ได้เลย เพราะถือว่าได้มีการพิจารณาไปแล้วครั้งหนึ่งคงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องไปพิจารณาใหม่อีกครั้ง

๖. การจัดทำงบประมาณ

ขั้นตอนการทำงานงบประมาณ

การทำงานงบประมาณ ผู้ทำงบประมาณต้องเข้าใจกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการ ดำเนินงานจัดเตรียมงบประมาณรายรับ การจัดตั้งงบประมาณรายจ่ายการอนุมัติและบริหาร งบประมาณการรายงานผลการใช้จ่ายงบประมาณซึ่งจะเกี่ยวข้องกับทุกหน่วยงาน กระบวนการ ดำเนินงานในเรื่องงบประมาณทั้งหมดนี้อาจแบ่งออกเป็น ๓ ขั้นตอน คือ ๑) การจัดเตรียมงบประมาณ ๒) การอนุมัติงบประมาณ ๓) การบริหารงบประมาณ

๑. การจัดเตรียมงบประมาณ หมายถึงการจัดเตรียมงบประมาณทั้ง ๒ ด้าน คือวงเงิน งบประมาณรายรับและวงเงินงบประมาณรายจ่ายในขั้นตอนการจัดเตรียมงบประมาณยังสามารถแบ ่งขั้นตอนออกได้ดังนี้

๑.๑ ประมาณการรายรับและประมาณการรายจ่าย ในการจัดทำงบประมาณประจำปี จะต้องมีการประมาณการรายรับไว้ว่าจะสามารถจัดหารายรับเพื่อใช้เป็นงบประมาณรายจ่ายเป นจำนวนเงินเท่าใด ซึ่งการกำหนดรายรับ รายจ่ายจะต้องเป็นไปอย่างเหมาะสมและสมดุล

๑.๒ กำหนดแนวนโยบายงบประมาณ คณะผู้บริหารหน่วยงานต้องกำหนดแนวนโยบาย งบประมาณ โดยพิจารณาถึงความสอดคล้องที่จะมีต่อนโยบายของหน่วยงานและผลกระทบที่จะ เกิดขึ้นจากงบประมาณที่มีต่อสังคมและด้านอื่นด้วย

๑.๓ กำหนดวงเงินของแต่ละหน่วยงาน เมื่อได้รับนโยบายงบประมาณแล้วจะต้องมีการ พิจารณากำหนดวงเงินและจัดสรรวงเงินตามแนวนโยบายงบประมาณ

๑.๔ หน่วยงานจัดทำคำขอตั้งงบประมาณ เมื่อหน่วยงานได้รับทราบวงเงินงบประมาณของตนเองแล้วต้องจัดทำคำขอตั้งงบประมาณรายจ่ายประจำปีโดยยึดแนวนโยบายงบประมาณที่กำหนดไว้แล้ว

๑.๕ คณะกรรมการบริหารงบประมาณและการเงิน พิจารณา รายละเอียดงบประมาณที่หน่วยงานต่างๆ ทำคำขอตั้งงบประมาณรายจ่ายขึ้นมา โดยพิจารณาด้านความเหมาะสมความสอดคล้องต่อแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ นโยบายงบประมาณ ความพร้อมของหน่วยงานที่จะปฏิบัติงาน อาจการปรับลดงบประมาณได้ตามความเหมาะสม และแก้ไขปรับปรุงคำของบประมาณทำเป็นเอกสารงบประมาณเสนอต่อคณะกรรมการพิจารณางบประมาณ

๑.๖ คณะกรรมการพิจารณางบประมาณ พิจารณารางบประมาณรายจ่าย โดยพิจารณารายละเอียดแผนงาน งาน และโครงการต่าง ๆ ว่าเหมาะสมเพียงใด สมควรอนุมัติหรือไม่

๒.การอนุมัติงบประมาณ หมายถึง การพิจารณางบประมาณ ที่หน่วยงานเสนอขึ้นมา โดยผู้มีอำนาจในการอนุมัติงบประมาณ มีอำนาจที่จะวิเคราะห์ตัดและแก้ไขเปลี่ยนแปลงงบประมาณได้แต่ต้องอยู่ภายในวงเงินงบประมาณที่เสนอมา

๓.การบริหารงบประมาณ หมายถึงการควบคุมการใช้จ่ายงบประมาณให้เป็นไปตามแผนงาน งาน และโครงการ ที่ได้รับอนุมัติงบประมาณ เพื่อป้องกันการรั่วไหลโดยการควบคุมการเบิกจ่ายเงิน การตรวจสอบตามระเบียบที่หน่วยงานกำหนด ซึ่งมีรายละเอียดตามขั้นตอนดังนี้

๓.๑ การทำแผนปฏิบัติการ เมื่อหน่วยงานได้รับอนุมัติงบประมาณแล้วให้ทำแผนปฏิบัติการโดยกำหนดกิจกรรมที่จะทำและจำนวนเงินที่จะใช้ในช่วงเวลาต่างๆ ให้เหมาะสมกับกำลังเงินที่ประมาณการจะได้รับ

๓.๒ ดำเนินการใช้งบประมาณตามแผนปฏิบัติการ โดยการขออนุมัติเงินตามระเบียบของหน่วยงาน

๓.๓ การตรวจสอบ เมื่อมีการเบิกจ่ายเงินไปแล้วต้องมีการตรวจสอบว่าได้ใช้จ่ายเงินไปตามจริงที่เบิกไปหรือไม่การตรวจสอบจึงเป็นวิธีการสำคัญ ที่จะควบคุมการบริหารด้านการเงินเป็นไปตามแผนปฏิบัติการไม่รั่วไหลและให้ปฏิบัติให้ถูกต้องตามระเบียบทางการเงิน

๓.๔ การรายงาน เป็นวิธีการหนึ่งในการตรวจสอบและประเมินผล ให้มีการรายงานผลงานที่ได้ปฏิบัติไปแล้ว เป็นระยะ ๆ เพื่อสามารถทบทวนผลการปฏิบัติงานตามแผนปฏิบัติการที่กำหนดไว้ว่ามีความคืบหน้าไปประการใดและจะต้องใช้เป็นผลในการตั้งงบประมาณในปีต่อไปด้วย

๗. การบริหารงบประมาณในพระพุทธศาสนา

สำหรับเทคนิคทางพระพุทธศาสนาในการจัดงบประมาณนั้น พระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงทรัพยากรที่เป็นงบประมาณซึ่งจะต้องดำเนินการจัดการนั้นมีอยู่ ๔ ประการ คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ซึ่งถือว่าเป็นปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตของสงฆ์หรือระบบการจัดการศึกษาภายใต้ระบบสังฆะของพระพุทธศาสนา โดยการบริหารงบประมาณนั้นถ้ากล่าวถึงเฉพาะตัวเงิน หรือปัจจัยที่เป็นของมีค่าพระพุทธเจ้าไม่ได้ให้ความสำคัญมากนัก เพราะชีวิตของสงฆ์นั้นไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องของเงินทอง แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าพระพุทธศาสนาไม่ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับเงินหรืองบประมาณ ในส่วนการใช้จ่ายงบประมาณในการบริหารองค์กรทางการศึกษานั้น พระพุทธเจ้ามอบให้ฝ่ายฆราวาสที่เป็นสาวกของพระองค์เป็นผู้ดำเนินการแล้ว พระองค์

ได้ทรงแนะวิธีการบริหารจัดการงบประมาณนั้นเพื่อให้เหมาะสม และสามารถที่จะทำให้เงินนั้นมีความหมายและก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับองค์กรและต่อการบริหารจัดการการศึกษาขององค์กร โดยหลักการการบริหารการจัดงานงบประมาณนั้นพระพุทธองค์ได้วางหลักเกณฑ์เอาไว้ดังต่อไปนี้

ก. ในด้านการวางแผนการเงิน หรืองบประมาณ เมื่อได้เงินมาจะต้องมีการวางแผน โดยการกะเกณฑ์กรอบของการใช้เงินให้เกิดประโยชน์ใน ๓ ระดับ คือ

๑. การใช้จ่ายนั้นจะต้องเหมาะสมกับองค์กรของตนไม่ฟุ่มเฟือย คือการวางแผนเพื่อการบริหารการเงินและงบประมาณให้พอเหมาะกับรายรับรายจ่ายขององค์กร (อัตตัตถะ จุดหมายเพื่อตน)

๒. การใช้จ่ายงบประมาณจะต้องให้พอเหมาะกับรายจ่ายภาพรวมขององค์กรที่จะต้องมีความสัมพันธ์กับองค์กรอื่นๆ ไม่ให้มากหรือน้อยจนเกินไป โดยอาจจะมีการกั้นงบประมาณไว้เพื่อสนับสนุนส่งเสริมกิจกรรมของสังคมบ้างตามสมควร (ปรัตถะ จุดหมายเพื่อผู้อื่น)

๓. การใช้จ่ายงบประมาณการเงินจะต้องให้มีความสมดุล ทั้งในส่วนของรายจ่ายและรายได้ไม่ให้ขาดดุลมากเพราะการบริหารการเงินแล้วขาดทุนถือว่าเป็นการบริหารที่ผิดพลาด ดังนั้นการบริหารการเงินจะต้องเน้นที่ดุลยภาพเพื่อให้มีสภาพคล่องทั้งในส่วนจากรายรับและรายจ่ายหรือกำไรหรือว่าขาดทุน คือ การบริหารให้มีดุลยภาพทางการเงินในทุกมิตินั้นเอง (อุภยัตถะ จุดหมายร่วมกัน)^{๖๔}

ข. ในด้านการบริหารจัดการภายใน

การบริหารจัดการภายในของงบประมาณการเงินขององค์กรนั้น ผู้บริหารการศึกษาจะต้องเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ในเรื่องการเงินคือจะต้อง รู้จักหา รู้จักใช้ทรัพย์ หรือหาเงินเป็น ใช้เงินเป็น เป็นผู้บริหารการเงินที่ดีจะต้อง ตั้งตัวสร้างหลักฐานทางการเงินให้ได้ และสามารถที่จะใช้งบประมาณในการสร้างประโยชน์ให้กับคนในองค์กรได้โดยหลักการการบริหารการเงินและงบประมาณทางการศึกษานั้นจะต้องดำเนินการดังต่อไปนี้

ค. ขันหาและรักษางบประมาณ ปฏิบัติตามหลักธรรมที่เป็นไปเพื่อนประโยชน์ปัจจุบัน หรือหลักธรรมอันอำนวยการประโยชน์สุขขั้นต้น ที่เรียกว่า ทิฐธัมมิกัตถสังสัทตนิกธรรม ๔ ประการ

๑. อุฏฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความหมั่น คือ ขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่การทำงาน และการประกอบอาชีพที่สุจริต ผักฝันให้มีความชำนาญและรู้จริง รู้จักใช้ปัญญาสอดส่องตรวจตรา หาวิธีการที่เหมาะสมที่สุดจัดการและดำเนินการให้ได้ผลดี

๒. อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษา คือ รู้จักคุ้มครอง เก็บรักษางบประมาณและผลงานที่ตนได้ทำไว้ด้วยความขยันหมั่นเพียรโดยชอบธรรม ด้วยกำลังงานของตน ไม่ให้เป็นอันตรายหรือเสื่อมเสีย

๓. กัลยาณมิตตตา คบหาคนดีเป็นมิตร คือ รู้จักเสวนาคบหาคน ไม่คบไม่เอาอย่างผู้ที่ชักจูงไปในทางเสื่อมเสีย เลี่ยงเสวนาศึกษาเยี่ยงอย่างท่านผู้รู้ผู้ทรงคุณ ผู้มีความสามารถ ผู้นำเคารพนับถือ และมีคุณสมบัติเกื้อกูลแก่อาชีพการงาน

๔. สมชีวิตา เลี้ยงชีวิตแต่พอดี คือ รู้จักกำหนดรายได้และรายจ่าย เป็นอยู่พอดีสมรายได้ มิให้ฝืดเคืองหรือฟุ่มเฟือย หารายได้เหนือรายจ่าย มีประหยัดเก็บไว้^{๖๕}

^{๖๔} ข.จุ. (ไทย) ๓๐/๗๕๕/๓๘๘

^{๖๕} อ.อ.ฐก. (ไทย) ๒๓/๑๔๔/๒๘๘

ง. ชั้นบริหารงบประมาณ

เมื่อหางบประมาณมาได้แล้ว รู้จักจัดงบประมาณนั้น โดยถือหลักการแบ่งงบประมาณเป็น ๔ ส่วนที่เรียกว่า โภควิภาค ๔ คือ

- เอเจน โภเค ฤณเขย ๑ ส่วน ใช้จ่ายเลี้ยงตน เลี้ยงคนที่ควรบำรุงเลี้ยง และทำประโยชน์
- ทวีทิ กมม ปโยชเย ๒ ส่วน ใช้เป็นทุนประกอบกิจการงาน
- จตุตถญ นิธาเปยย อีก ๑ ส่วน เก็บไว้ใช้ในคราวจำเป็น^{๖๖}

จ. ชั้นใช้จ่ายใช้งบประมาณ

การที่เพียรพยายามแสวงหา รักษา และครอบครองงบประมาณไว้นั้น ก็เพื่อจะใช้ให้เป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนและคนอื่น ถ้าไม่ใช้งบประมาณให้เกิดคุณประโยชน์แล้ว การหาและการมีงบประมาณก็ปราศจากคุณค่า หาความหมายใดๆมิได้ ดังนั้น เมื่อมีทรัพย์หรือหาทรัพย์มาได้แล้วพึงปฏิบัติต่อบุคคลหนึ่งส่วนแรกในข้อ ข. ตามหลัก โภคาทียะ (ประโยชน์ที่ควรถือเอาจากงบประมาณ หรือ เหตุผลที่อริยสาวกควรยึดถือ ในการที่จะมีหรือครอบครองงบประมาณ ๕ ประการ ดังพุทธพจน์ว่า

อริยสาวกแสวงหาโภคทรัพย์มาได้ด้วยน้ำพักน้ำแรงความขยันหมั่นเพียรของตน และโดยทางสุจริตชอบธรรมแล้ว

๑. เลี้ยงตัว เลี้ยงมารดาบิดา บุตร ภรรยา และคนในปกครองทั้งหลายให้เป็นสุข
๒. บำรุงมิตรสหาย และผู้ร่วมกิจการงานให้เป็นสุข
๓. ใช้ปกป้องรักษาสวัสดิภาพ ทำตนให้มั่นคงปลอดภัยจากภัยอันตราย
๔. ทำพละ คือ สละเพื่อบำรุงและบูชา ๕ อย่าง
 - (๑) ญาติพละ สงเคราะห์ญาติ
 - (๒) อติถิพละ ต้อนรับแขก
 - (๓) ปุพพเปตพละ ทำบุญหรือสักการะอุทิศผู้ล่วงลับ
 - (๔) ราชพละ บำรุงราชการด้วยการเสียภาษีอากร เป็นต้น
 - (๕) เทวตาพละ ถวายเทวดา คือ ทำบุญอุทิศสิ่งที่เคารพบูชาตามความเชื่อถือ

๕. อุปถัมภ์บำรุงพระสงฆ์ และเหล่าบรรพชิตผู้ประพฤติดี ปฏิบัติชอบ ผู้ไม่ประมาทหมัวเมา เมื่อได้ใช้โภคทรัพย์ทำประโยชน์อย่างนี้แล้ว ถึงโภคะจะหมดสิ้นไปก็สบายใจได้ว่า ได้ใช้โภคะนั้นให้เป็นประโยชน์ถูกต้องตามเหตุผลแล้ว ถึงโภคะเพิ่มขึ้น ก็สบายใจเช่นเดียวกัน เป็นอันไม่ต้องเดือดร้อนใจในทั้งสองกรณี^{๖๗}

การใช้จ่ายใน ๕ ข้อนี้ ท่านมุ่งแจกแจงรายการที่พึงจ่ายให้รู้ว่าควรใช้งบประมาณทำอะไรบ้าง มิใช่หมายความว่าให้แบ่งส่วนเท่ากันไปทุกข้อ

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดและความสำคัญของการบริหารการศึกษาด้านงบประมาณ ดังแสดงในตารางที่ ๒.๓ ดังนี้

^{๖๖} ท.ป.า.(ไทย) ๑๑/๑๙๗/๒๐๒

^{๖๗} อ.ป.ญ.จ.(ไทย) ๒๒/๔๑/๔๘

ตารางที่ ๒.๓ แนวคิดและความสำคัญของการบริหารการศึกษาด้านงบประมาณ

บุคคล/หน่วยงาน	แนวคิดและความสำคัญของการบริหารงานงบประมาณ
ศาสตราจารย์ Frank P. Sherwood	แผนเบ็ดเสร็จซึ่งแสดงออกในรูปตัวเงิน โครงการดำเนินงานทั้งหมดในระยะเวลาหนึ่ง แผนนี้จะรวมถึงการกะประมาณบริการ กิจกรรม โครงการ และค่าใช้จ่าย ตลอดจนทรัพยากรที่จำเป็นในการสนับสนุนการดำเนินงาน ให้บรรลุตามแผนประกอบด้วยการทำงาน ๓ ขั้นด้วยกัน คือ ๑) การจัดเตรียม ๒) การอนุมัติ ๓) การบริหาร
สมาคมนักบัญชีและผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแห่งประเทศไทย	การประมาณการทางการเงินหรือทรัพยากรอื่นที่กำหนดอย่างมีระบบเพื่อใช้เป็นเครื่องมือควบคุมการดำเนินงานในอนาคตจากคำจำกัดความของนักวิชาการและองค์กร หน่วยงานต่าง ๆ
การบริหารงบประมาณในพุทธศาสนา	ก. การวางแผนการเงิน หรืองบประมาณ ข. การบริหารจัดการภายใน ค. ค้นหาและรักษางบประมาณ ง. ขั้นตอนบริหารงบประมาณ จ. ขั้นตอนใช้จ่ายใช้งบประมาณ

ที่กล่าวมาแล้วพอสรุปได้ว่างบประมาณ หมายถึงแผนการจัดการที่แสดงออกในรูปตัวเงิน ซึ่งแสดงโครงการดำเนินงานทั้งหมดในระยะเวลาหนึ่ง รวมถึงการกะประมาณการบริหารกิจกรรม โครงการและค่าใช้จ่ายตลอดจนทรัพยากรที่จำเป็นในการสนับสนุน การดำเนินงานให้บรรลุตามแผน ซึ่งประกอบด้วยการทำงาน๓ขั้นตอน คือ๑)การจัดเตรียม ๒) การอนุมัติ๓) การบริหาร

๒.๒.๔ การบริหารงานทั่วไป มีองค์ประกอบ ๒ ด้าน

๑. แนวคิดการบริหารการศึกษาด้านสภาพแวดล้อม

๑. แนวคิดการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา

ตามหลักการแนวคิดและทฤษฎีด้านการบริหารการศึกษาได้ให้ความสนใจและตระหนักถึงความสำคัญเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาที่จะต้องส่งเสริมหรือจัดให้ดีขึ้น เพื่อให้สถานศึกษามีบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ดี อันจะส่งผลให้บุคลากรในสถานศึกษาเกิดความรู้สึกพึงพอใจ ภูมิใจ อบอุนใจ สบายใจ มีความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกันอย่างเต็มที่และมีความสุข^{๖๘} การจัดแบ่งของประเภทบรรยากาศในสถานศึกษาได้มีการใช้เกณฑ์หรือเงื่อนไขในการจัดแบ่งต่าง ๆ กันดังนี้

กรมสามัญ^{๖๙} จัดแบ่งเป็น ๒ ประเภทคือ บรรยากาศที่ดีหรือบรรยากาศแบบเปิด และบรรยากาศที่ไม่ดีหรือบรรยากาศแบบปิด โดยในแต่ละประเภทมีความสำคัญดังนี้

^{๖๘} กรมสามัญศึกษา, การจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่ดีในโรงเรียน, (เอกสารอันดับ ๕.กรุงเทพฯ: ม.ป.ท., ๒๕๓๒), หน้า ๒.

^{๖๙} อ้างแล้ว, กรมสามัญศึกษา, การจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่ดีในโรงเรียน, หน้า ๗-๙.

๑. บรรยากาศที่ดีหรือบรรยากาศแบบเปิด เป็นบรรยากาศแห่งความร่วมมือร่วมใจมีการให้เกียรติแก่กันและกัน ให้ความเชื่อถือ ไว้วางใจมีความเกรงใจ มีความพึงพอใจในการทำงาน ไม่มีการขัดขวาง ทุกคนมีความรู้สึกความเป็นเจ้าของ มีขวัญและกำลังใจที่ดีในการทำงาน ซึ่งจัดว่าบรรยากาศประเภทนี้เป็นบรรยากาศที่พึงประสงค์

๒. บรรยากาศที่ไม่ดี หรือบรรยากาศแบบปิด เป็นบรรยากาศแบบตัวใครตัวมันขาดการให้เกียรติซึ่งกันและกัน ขาดความเกรงใจ ขาดความร่วมมือ แต่ละคนไม่พึงพอใจในงานและสภาพของการทำงาน มีการขัดขวาง ขาดความรู้สึกในการเป็นเจ้าของร่วมกันขาดขวัญและกำลังใจในการทำงานร่วมกัน

ฮาลปินและครอฟท์^{๗๐} (Halpin & Croft) อธิบายเกี่ยวกับองค์ประกอบอันจะนำไปสู่บรรยากาศของสถานศึกษาว่าองค์ประกอบของบรรยากาศของสถานศึกษาเกิดจากความสัมพันธ์ในการปฏิบัติงานระหว่างผู้บริหารกับผู้ใต้บังคับบัญชาหรือผู้ร่วมงานโดยกำหนดให้มี ๘ มิติคือ พฤติกรรมผู้ใต้บังคับบัญชา ๔ มิติคือ มิติความสามัคคี มิติอุปสรรค มิติขวัญ และมิติสัมพันธ์ กับพฤติกรรมผู้บริหาร ๔ มิติคือ มิติห่างเหิน มิติมุ่งผลงาน มิติเป็นแบบอย่าง และมิติกรุณาปราณี จากพฤติกรรมทั้ง ๘ มิตินี้ นำมาวิเคราะห์กำหนดเป็นรูปแบบของบรรยากาศได้ ๖ แบบคือ บรรยากาศแบบแจ่มใส บรรยากาศแบบอึดอัด บรรยากาศแบบควบคุม บรรยากาศแบบสนิทสนม บรรยากาศแบบรวบอำนาจ และบรรยากาศแบบซึมเซา โดยบรรยากาศแต่ละแบบจะมีลักษณะดังต่อไปนี้

๑. บรรยากาศแบบแจ่มใส เป็นบรรยากาศของการปฏิบัติงานที่มีชีวิตชีวา งานบรรลุเป้าหมายได้รวดเร็ว

๒. บรรยากาศแบบอึดอัด เป็นบรรยากาศของการปฏิบัติงานที่ผู้บริหารมีความช่วยเหลือผู้ร่วมงานอย่างดี ผู้ร่วมงานมีอิสระในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกัน ทำงานร่วมกันได้ดี ความสนิทสนมระหว่างผู้ร่วมงานมีในระดับสูง

๓. บรรยากาศแบบควบคุม เป็นบรรยากาศของการปฏิบัติงานที่ผู้บริหารพยายามควบคุม ตรวจสอบ และสั่งการให้ผู้ร่วมงานปฏิบัติตามคำสั่ง ไม่ค่อยมีเวลาสร้างความสัมพันธ์

๔. บรรยากาศแบบสนิทสนมกันเป็นบรรยากาศของการปฏิบัติงานที่ผู้บริหารและผู้ร่วมงานมีความสัมพันธ์อันดีงามต่อกัน ผู้บริหารไม่ควบคุม ตรวจสอบหรือสั่งการ แต่ปล่อยให้ผู้ร่วมงานปฏิบัติงานไปตามความพึงพอใจของแต่ละคน

๕. บรรยากาศแบบรวบอำนาจ เป็นบรรยากาศของการปฏิบัติงานที่ผู้บริหาร บริหารโดยวิธีการออกคำสั่งควบคุม ตรวจสอบการปฏิบัติงานของผู้ร่วมงานอย่างเข้มงวด

๖. บรรยากาศแบบซึมเซา เป็นบรรยากาศของการปฏิบัติหน้าที่ผู้บริหาร บริหารโดยขาดความรู้ ขาดบุคลิกภาพการเป็นผู้นำ และขาดสมรรถภาพในการบริหาร ผู้ร่วมงานขาดความกระตือรือร้น ไม่มีกำลังใจในการปฏิบัติงาน

สถานศึกษาซึ่งเป็นสถานที่ให้การศึกษาแก่เด็กและเยาวชน นับว่าเป็นสถานที่ที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาการของนักเรียน นักศึกษา ในทุกด้านไม่ว่าจะเป็นทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา สถานศึกษาเปรียบเหมือนบ้านแห่งที่สองของ

^{๗๐} Halpin A.W., & Don B.C., *The organization climate of schools*, (Chicago: Midwest Administration Center, University, 1936), p.133-152.

นักเรียนนักศึกษา เนื่องจากสถานศึกษาเป็นสถานที่ที่เด็กจะต้องใช้ชีวิตในแต่ละวันไม่ต่ำกว่า ๖-๗ ชั่วโมง เป็นเวลานาน ๕-๖ ปี ดังนั้นบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาจึงมีอิทธิพลต่อสุขภาพอนามัยของนักเรียนนักศึกษามาก ถ้าสถานศึกษาจัดสิ่งแวดล้อมให้ดี ย่อมจะช่วยส่งเสริมคุณภาพชีวิตของนักเรียนนักศึกษาในทางที่ดีขึ้น ตรงกันข้ามถ้าสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาไม่ดี ก็จะเป็นการบั่นทอนชีวิตจิตใจของนักเรียนนักศึกษาไปด้วย วิจิตร ศรีสอาน^{๗๑} ได้กล่าว บรรยากาศและสภาพแวดล้อมของโรงเรียนเกี่ยวข้องกับความรู้สึกของครู นักเรียน นักศึกษา รวมทั้งคนอื่น ๆ ที่มีต่อโรงเรียน โรงเรียนมีบรรยากาศและสภาพแวดล้อมไม่ดีจะทำให้นักเรียนตลอดจนคนที่เกี่ยวข้องเกิดความรู้สึกไม่ดีต่อโรงเรียน ถ้าโรงเรียนมีบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ดีก็จะทำให้นักเรียนอยากไปเรียนและคนที่เกี่ยวข้องเกิดความรู้สึกที่ดีต่อโรงเรียนด้วย

สรุปการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมทางกายภาพของสถานศึกษามีผลต่อการจัดบรรยากาศด้านอื่น ๆ รวมถึงทำให้บรรยากาศของสถานศึกษาน่าอยู่ น่าเรียน ก่อให้เกิดความรัก ความผูกพัน ความหวงแหน เกิดการเรียนรู้ และประสบการณ์ตรงแก่บุคลากร ดังนั้นการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมทางกายภาพของสถานศึกษาเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งที่สถานศึกษาไม่ควรละเลย การประเมินการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมทางกายภาพของสถานศึกษานั้น สามารถพิจารณาได้จากความร่มรื่น ความสดชื่น ความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อย สะดวกสบาย ปลอดภัย ส่งผลให้เกิดความริเริ่มสร้างสรรค์เสริมสร้างความมีชีวิตชีวา เหมาะสม คุ่มค่าและเกิดประโยชน์

๒. องค์ประกอบของสภาพแวดล้อมทางการศึกษา

จินตนา กิ่งแก้ว^{๗๒} ได้กล่าวว่า องค์ประกอบของสภาพแวดล้อมทางการศึกษาต้องประกอบด้วย ๕ ประการดังนี้

๑. มหาวิทยาลัยจะมีสภาพแวดล้อมที่ดีก็ต่อเมื่อนักศึกษาที่เป็นมวลสมาชิกในมหาวิทยาลัยมีความรู้สึกพึงพอใจ มีศรัทธา และทัศนคติที่ดีต่อมหาวิทยาลัยที่ตนสังกัดอยู่

๒. บรรยากาศในการเรียนการสอนเป็นส่วนหนึ่งที่จะเอื้ออำนวยให้นักศึกษาประสบความสำเร็จในการเรียน ถ้าบรรยากาศในการเรียนการสอนดี ย่อมทำให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้ เป็นบัณฑิตที่มีความรู้ ความสามารถและมีคุณธรรม

๓. สภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยที่ดีจะต้องเป็นมหาวิทยาลัยที่ส่งเสริมกิจกรรมเสริมหลักสูตร ทั้งในด้านวิชาการ สันทนาการ กีฬา ศิลปวัฒนธรรม อีกทั้งกิจกรรมเสริมสร้างให้นักศึกษารอบรู้ และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี

๔. สภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยที่ดีจะต้องเป็นมหาวิทยาลัยที่มีการบริหารงานที่ดี นักศึกษาต้องเคารพกฎระเบียบของมหาวิทยาลัย อีกทั้งผู้บริหารยินดีให้คำปรึกษาแก่นักศึกษา และเปิดโอกาสให้นักศึกษามีส่วนร่วมในการบริหารมหาวิทยาลัย

^{๗๑} วิจิตร ศรีสอาน, การจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน, (เอกสารการสอนชุดวิชาวิทยาการสิ่งแวดล้อม สำหรับโรงเรียนและชุมชน หน่วยที่ ๑๑, จังหวัดนนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๕), หน้า ๕๘๘.

^{๗๒} จินตนา กิ่งแก้ว, “ความพึงพอใจของนักศึกษาต่อสภาพแวดล้อมของสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาลัยเขตจันทบุรี”, วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาการบริหารทั่วไป, วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา, 2548), หน้า 13-14.

๕. อาคารสถานที่เป็นสิ่งที่มีความสำคัญทางด้านกายภาพ ที่จะช่วยผลักดันการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยให้สัมฤทธิ์ผล มหาวิทยาลัยจะมีสภาพแวดล้อมที่ดีจะต้องมีอาคารสถานที่ที่ดีทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ มีห้องเรียน ห้องสมุด ห้องอาหาร ที่พักผ่อนหย่อนใจ และอื่น ๆ เพียงพอกับจำนวนนักศึกษา

ไพฑูรย์ศรีฟ้า^{๗๗} ได้กล่าวว่า องค์ประกอบการจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนแบ่งได้เป็น ๓ ลักษณะด้วยกันคือ

๑. สภาพแวดล้อมทางด้านกายภาพ
๒. สภาพแวดล้อมทางด้านจิตภาพ
๓. สภาพแวดล้อมทางด้านสังคม

๑. สภาพแวดล้อมทางด้านกายภาพเป็นสภาพแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นได้แก่อาคารสถานที่โต๊ะเก้าอี้สื่ออุปกรณ์การสอนต่างๆรวมทั้งสิ่งต่างๆที่อยู่ตามธรรมชาติได้แก่ต้นไม้พืชภูมิอากาศภูมิประเทศเป็นต้นสภาพแวดล้อมทางการเรียนด้านกายภาพจะส่งผลต่อการเรียน การสอน และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนแบ่งออกเป็นสภาพแวดล้อมในห้องเรียนและสภาพแวดล้อมภายนอกห้องเรียน

๑.๑สภาพแวดล้อมภายในห้องเรียนประกอบด้วยห้องเรียนและอุปกรณ์การเรียนต่างๆแสงสว่างสีเสียงอุณหภูมิเหล่านี้เป็นต้น

๑.๑.๑ห้องเรียนและอุปกรณ์การเรียนได้แก่ห้องพื้นห้องผนังประตูหน้าต่างขนาดและพื้นที่ว่างภายในห้องเรียนโต๊ะเก้าอี้กระดานดำอุปกรณ์ตกแต่งห้องเรียนเช่นแจกันดอกไม้ภาพวาดเป็นต้น

๑.๑.๒แสงสว่างได้แก่แสงธรรมชาติจากดวงอาทิตย์และแสงประดิษฐ์ซึ่งเป็นแสงจากหลอดไฟประดิษฐ์

๑.๑.๓เสียงได้แก่เสียงบรรยายของผู้สอนเสียงการสนทนาระหว่างผู้สอนและผู้เรียนหรือผู้เรียนกับผู้เรียนเสียงจากเครื่องขยายเสียงเหล่านี้จะต้องมีระดับความดังที่พอเหมาะ

๑.๑.๔อุณหภูมิได้แก่ระดับความชื้นของอากาศการถ่ายเทของอากาศการระบายอากาศโดยธรรมชาติและการระบายอากาศจากอุปกรณ์อำนวยความสะดวกได้แก่พัดลมเครื่องปรับอากาศเป็นต้น

๑.๒สภาพแวดล้อมภายนอกห้องเรียนได้แก่แหล่งความรู้ต่างๆเช่นแหล่งวิทยบริการห้องปฏิบัติการห้องทดลองโรงฝึกงานห้องสมุดศูนย์วัฒนธรรมต่างๆซึ่งสิ่งต่างๆเหล่านี้จะมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกับการเรียนและการศึกษาค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมนอกเหนือจากในห้องเรียน

๒. สภาพแวดล้อมทางด้านจิตภาพได้แก่สภาพแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อความรู้สึกจิตใจเจตคติของนักเรียนที่มีต่อการเรียนการสอนแบ่งออกเป็นองค์ประกอบสำคัญใหญ่ๆ๒องค์ประกอบคือ

๒.๑องค์ประกอบด้านนักเรียน

^{๗๗}ไพฑูรย์ ศรีฟ้า , “ การจัด สภาพ แวด ล้อม ทาง การ เรี ยน , ”
<<http://srithai.hypermart.net/environment.html>>, 01 กุมภาพันธ์ 2560.

๒.๑.๑ บุคลิกภาพและพฤติกรรมของนักเรียนจะมีความสัมพันธ์และมีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนบุคลิกภาพและพฤติกรรมของนักเรียนที่สำคัญได้แก่การร่วมกิจกรรมการเป็นส่วนหนึ่งของหมู่คณะการสมาคมภายในกลุ่มความมีระเบียบในการทำงานความเป็นประชาธิปไตยเป็นต้น

๒.๑.๒ ระดับสติปัญญาในระดับสติปัญญาของนักเรียนมีความสัมพันธ์และมีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดังนั้นในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนควรเลือกเนื้อหาและกิจกรรมให้เหมาะสมกับระดับสติปัญญาของนักเรียนด้วย

๒.๑.๓ สถานภาพทางครอบครัวจากงานวิจัยพบว่าพื้นฐานทางครอบครัวจะส่งผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและพบว่าอาชีพและรายได้ของบิดามารดามีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอีกทั้งการเอาใจใส่ของผู้ปกครองจะส่งผลทางตรงกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดังนั้นการจัดการศึกษาก็ควรคำนึงถึงในส่วนนี้ด้วยหากพบว่านักเรียนมาจากสภาพครอบครัวอย่างไรแล้วก็จะได้จัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนให้เหมาะสมเช่นการจัดหาทุนการศึกษาแก่นักเรียนที่มีสภาพครอบครัวที่ยากจนเพื่อที่นักเรียนจะได้มีกำลังใจที่จะศึกษาเล่าเรียนมากยิ่งขึ้น

๒.๒ องค์ประกอบด้านผู้สอน

๒.๒.๑ บุคลิกภาพและพฤติกรรมของครูผู้สอนมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนจากงานวิจัยพบว่าบุคลิกภาพและพฤติกรรมของครูที่นักเรียนต้องการได้แก่อารมณ์ดี ร่าเริงยิ้มแย้มแจ่มใสไม่ดุด่านักเรียนโดยไม่มีเหตุผลพูดจาไพเราะอ่อนหวานไม่หยาบคายไม่ดื่มสุรายาเสพติดและเล่นการพนัน

๒.๒.๒ ความรู้และประสบการณ์มีความสัมพันธ์และมีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั้งนี้จากงานวิจัยพบว่าวุฒิครูมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกล่าวคือนักเรียนที่เรียนกับครูที่มีวุฒิสสูงจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่เรียนจากครูที่มีวุฒิต่ำทั้งนี้เนื่องจากครูที่มีวุฒิสสูงกว่าย่อมจะผ่านกระบวนการและเทคนิควิธีการสอนและวิชาการมากกว่าครูที่มีวุฒิต่ำและยิ่งถ้าหากว่าได้สอนตรงหรือสอดคล้องกับสาขาที่ได้เรียนมาด้วยแล้วจะทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น

๒.๒.๓ เทคนิคการสอนการสอนของครูเริ่มตั้งแต่การวางแผนการสอนการดำเนินการสอนและการประเมินผลจากงานวิจัยพบว่า การวางแผนการสอนเป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหากครูผู้สอนมีการวางแผนการสอนที่ดีจะทำให้การสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์สูงขึ้น

๓. สภาพแวดล้อมทางด้านสังคมได้แก่สภาพแวดล้อมที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเช่นความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับนักเรียนด้วยกันนักเรียนกับครูผู้สอนรวมถึงกฎระเบียบและข้อบังคับต่างๆของโรงเรียนองค์ประกอบของสภาพแวดล้อมทางการเรียนด้านสังคมเช่น

๓.๑ การสร้างบรรยากาศในชั้นเรียนจากงานวิจัยพบว่าบรรยากาศในชั้นเรียนมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

๓.๒ การสร้างแรงจูงใจหากนักเรียนเกิดแรงจูงใจที่จะเรียนจะทำให้ผลการเรียนดีขึ้นแรงจูงใจจะมีทั้งภายนอกและภายในสำหรับแรงจูงใจภายนอกนั้นผู้สอนสามารถกระตุ้นเพื่อให้นักเรียนสามารถแสดงพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่ต้องการได้

๓.๓ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนความสำเร็จด้านวิชาการและพฤติกรรมของนักเรียนมีผลมาจากความสัมพันธ์ที่ระหว่างครูและนักเรียนกล่าวคือคุณภาพของความสัมพันธ์และการให้ความสนับสนุนร่วมมือกันระหว่างส่วนบุคคลในชั้นเรียนมีผลต่อระดับความต้องการของนักเรียนแต่ละคนต่อเนื่องมาจนสามารถสร้างกระบวนการเรียนรู้และความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนและมีผลโดยตรงต่อความสำเร็จในการทำกิจกรรมด้านการเรียน

สรุปสภาพแวดล้อมทางการเรียนจะมีผลต่อการจัดการเรียนการสอนตลอดจนส่งผลถึงผลสัมฤทธิ์ด้านการเรียนของนักเรียนเป็นอย่างมากในการจัดการเรียนการสอนผู้บริหารจึงควรต้องตระหนักถึงการ จัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนเป็นความสำคัญ ถ้าผู้บริหารทำความเข้าใจและจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนให้อื้ออำนวยต่อการเรียนการสอนของผู้เรียนก็จะช่วยส่งเสริมให้การเรียนรู้ของผู้เรียนดียิ่งขึ้น

๓. ขอบข่ายสภาพแวดล้อมสถานศึกษา

ขอบข่ายของสภาพแวดล้อมสถานศึกษา **สุภัทรา ปิณฑะแพทย์^{๗๔}** กล่าวว่าไว้ว่า เป็นสถานที่อบรมสั่งสอนและให้วิชาความรู้เพื่อดำรงชีวิต ดังนั้นการที่สถานศึกษาจะสามารถทำหน้าที่ต่าง ๆ ได้อย่างครบถ้วน สมบูรณ์และมีประสิทธิภาพสูงสุดได้สถานศึกษาจะต้องจัดสิ่งต่าง ๆ ต่อไปนี้ให้มีสภาพที่เอื้อและสร้างสรรค์บรรยากาศ ให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ ตลอดถึงได้รับประสบการณ์ให้มากที่สุดคือ

๑. กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ และการปกครอง ซึ่งโรงเรียนมุ่งหมายเพื่อฝึกหัดให้เด็กพัฒนาบุคลิกภาพ ให้สอดคล้องกับสภาพของสังคม

๒. ครูเป็นผู้ที่ส่งเสริมให้เด็กได้รับความรู้และพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ครูมีอิทธิพลต่อเด็กทั้งทางด้านการแสดงออกและจิตใจ ดังนั้นครูควรจะเป็นแม่แบบที่ดีสำหรับเด็ก

๓. กลุ่มเพื่อนร่วมโรงเรียนและร่วมชั้น มีอิทธิพลต่อการปรับตัวและการดำรงชีวิตในสังคมของโรงเรียน ซึ่งเปรียบเสมือนสังคมย่อย

๔. หลักสูตรและวิชาที่เรียน มีส่วนทำให้บุคคลได้รับการพัฒนาด้านความรู้ ความคิด และประสบการณ์

ผกาทิพย์ เกษรากุล^{๗๕} ได้จัดแบ่งสภาพแวดล้อมในสถาบันการศึกษาที่เป็นสิ่งเร้าให้นักศึกษาแสดงพฤติกรรม กิจกรรมหรือลักษณะที่พึงประสงค์ต่างๆ ออกมาแบ่งออกได้เป็น ๔ ประเภทคือ

๑. สภาพแวดล้อมด้านการบริหาร

๒. สภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่

๓. สภาพแวดล้อมด้านการเรียนการสอน

^{๗๔} สุภัทรา ปิณฑะแพทย์, *จิตวิทยาทั่วไป แนวคิดและทฤษฎีมูลฐาน*, (กรุงเทพมหานคร: อรุณการพิมพ์, ๒๕๓๔), หน้า ๓๐-๓๒.

^{๗๕} ผกาทิพย์ เกษรากุล, “สภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒในทัศนะของนิสิต”, *วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต*, (สาขาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๒๔), หน้า ๑๑.

๔. สภาพด้านแวดล้อมด้านกลุ่มเพื่อน

สรุปได้ว่า การจำแนกขอบข่ายของสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา สามารถจำแนกได้หลายประเภท ตามกรอบแนวคิดนักทฤษฎีแต่ละคน แต่ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้จะยึดขอบข่ายของสภาพแวดล้อมสถานศึกษาตามแนวทางของแอสตินที่จัดแบ่งออกเป็น ๔ ประเภท คือ (๑) สภาพแวดล้อมด้านการบริหาร(๒) สภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่(๓) สภาพแวดล้อมด้านการเรียนการสอน (๔) สภาพแวดล้อมด้านกลุ่มเพื่อน

สภาพแวดล้อมด้านการบริหาร หมายถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลหลายคนร่วมกันดำเนินการ เพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชน ประชาชน และสมาชิกของสังคมในทุกด้าน เช่น ความสามารถ เจตคติ พฤติกรรม ค่านิยม หรือ คุณธรรม ทั้งในด้านสังคม การเมืองและเศรษฐกิจ เพื่อให้บุคคลดังกล่าวเป็นสมาชิกที่ดีและมีประสิทธิภาพของสังคม^{๗๖}

อุทัย บุญประเสริฐ^{๗๗} กล่าวว่างานในสถานศึกษาซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของผู้บริหารสถานศึกษาที่ต้องการจัดการดูแลควบคุม เพื่อให้การบริหารงานสถานศึกษามีประสิทธิภาพนั้น ประกอบด้วยงานวิชาการ งานกิจการนักเรียนนักศึกษา บุคลากร งานด้านอาคารสถานที่ และสิ่งที่อำนวยความสะดวกในการบริหารสถานศึกษา งานบริหารทั่วไป งานธุรการ การเงินพัสดุ และงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชน

บรูค^{๗๘} (Brook) มีความเห็นเกี่ยวกับการบริหารว่า นักศึกษาที่มีลักษณะพิเศษ คือ มีความกระตือรือร้นสนใจ ในสิ่งที่แปลกใหม่ และสภาพสังคมชอบความยุติธรรมสถานศึกษาจึงควรเปิดโอกาสให้นักศึกษามีส่วนร่วมในการบริหาร ออกกฎระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ อาจารย์และฝ่ายกิจการนักศึกษาควรเป็นคนที่มนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อนักศึกษาเป็นตัวแทนของนักศึกษาที่จะเสนอข้อเรียกร้องต่อสถานศึกษา เป็นที่ปลูกฝังค่านิยมทัศนคติที่ถูกต้องให้กับนักศึกษา และเป็นผู้คอยตักเตือน แนะนำแก่นักศึกษาที่ประพฤติผิดกฎ ระเบียบของสถานศึกษา

สรุป สภาพแวดล้อมด้านการบริหาร เป็นกระบวนการที่ดำเนินการทางด้านกิจกรรมต่างๆ ในสถานศึกษาเพื่อที่จะให้การศึกษาแก่ผู้เรียนมีความรู้ มีประสบการณ์ในการเข้าร่วมกิจกรรม มีความสามารถมีทักษะวิชาชีพในการทำงานเป็นสมาชิกที่ดีตามความต้องการของสังคม

สภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่ หมายถึง สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ หรือมนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งมีอิทธิพลต่อบุคคลที่อยู่ในสภาพแวดล้อมนั้น สภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่ในสถานศึกษา หมายถึง อาคารเรียน ห้องเรียน ห้องสมุด ห้องปฏิบัติการต่าง ๆ โรงอาหาร สถานที่เล่นกีฬาและสาธารณูปโภคต่าง ๆ ในการสร้างอาคารสถานที่ภายในสถานศึกษาจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากผู้เชี่ยวชาญในสาขาต่าง ๆ เช่น สถาปนิก และวิศวกร เพื่อศึกษาค้นคว้าและวิจัยปัญหา

^{๗๖} ภิญญู สาร, **หลักการบริหารการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วัฒนาพานิช, 2516), หน้า 10.

^{๗๗} อุทัย บุญประเสริฐ, **หลักและแนวทางในการนิเทศภายในโรงเรียน**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์รุ่งเรืองสาส์น, 2528), หน้า 5.

^{๗๘} Brook, L.G., **The Modern University**, (London: Andre Deutsch, 1965), p. 45.

ตลอดจนวางโครงการล่วงหน้า เพื่อให้สถานศึกษามีการขยายตัวออกไปอย่างถูกต้อง^{๗๙} ตามหลักการแอสติน(Astin)

วัลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา^{๘๐} ได้กล่าวถึงสถานที่ในสถาบันอุดมศึกษาไว้ว่า อาคารสถานที่สะอาด มีระเบียบถูกต้อง และสอดคล้องกับประโยชน์ใช้สอยย่อมแสดงถึงความสามารถในการบริหารสถาบันในการหาทรัพยากรในด้านการอำนวยความสะดวกให้แก่การเรียนการสอน การค้นคว้า และสร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อยอื่น ๆ ด้วยดังนั้น การที่สถาบันศึกษามีห้องเรียน ห้องทำงานเพียงพอ ย่อมส่งเสริมสมรรถภาพการทำงานของคนในสถาบันนั้น

อรพณัฐ ประสิทธิ์รัตน์^{๘๑} ได้ศึกษาเกี่ยวกับลักษณะสภาพแวดล้อมทางการเรียนที่เกี่ยวข้องกับอาคารสถานที่ ซึ่งมีลักษณะเด่น ๆ อยู่ ๘ ประการคือ

๑. ที่นั่งของนักเรียนเหมาะสมที่จะอ่านอักษรบนกระดานได้
๒. ห้องเรียนมีแสงสว่างและการระบายอากาศ
๓. มีห้องสมุดและห้องปฏิบัติการต่าง ๆ ให้นักเรียนใช้ค้นคว้า
๔. ขนาดของโต๊ะ เก้าอี้ พอเหมาะกับตัวนักเรียน
๕. ที่นั่งในห้องเรียนมีครบจำนวนนักเรียน
๖. สภาพอากาศในห้องเรียนไม่ร้อนอบอ้าว
๗. สภาพห้องเรียนส่วนใหญ่สะอาดสงบ
๘. มีบริการถ่ายเอกสารและการพิมพ์

สรุปได้ว่า สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับอาคารสถานที่ เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเรียนการสอนของครู และนักเรียน ซึ่งจะหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะสถานศึกษาถือเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่จะต้องเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมทั้งหลาย นอกจากนั้นยังเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของแต่ละคนโดยสภาพที่เป็นจริง สภาพแวดล้อมดังกล่าวไม่ค่อยได้รับการเอาใจใส่ ส่วนใหญ่จะมองข้ามไป จนเกิดปัญหาด้านความประพฤติ หรือแสดงพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ทั้งนักเรียนและครูขึ้นได้ เมื่อถึงเวลาก็อาจสายเกินแก้หรือเป็นปัญหาที่แก้ไขได้ยาก ดังนั้นครูและผู้บริหารควรได้ตระหนักถึงอิทธิพลของสภาพแวดล้อมทำความเข้าใจและปรับปรุงให้ประสานสัมพันธ์ และสอดคล้องกับสภาพต่าง ๆ ได้

สภาพแวดล้อมการเรียนการสอน หมายถึงกระบวนการจัดการเรียนการสอนและการสร้างบรรยากาศในการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนได้นำความรู้ไปปฏิบัติได้ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ประกอบกับการจัดหลักสูตร พฤติกรรมการสอนของอาจารย์ การนำสื่อการเรียนการสอนมาใช้อย่างถูกต้อง และเหมาะสมรวมถึงสัมพันธภาพระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนต้องปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียน

^{๗๙} Astin A.W., *The college environment*, (New York: American Council on Education, 1971), p. 84.

^{๘๐} วัลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา, *บุคลากรนิสิตนักศึกษา*, (กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530), หน้า 21.

^{๘๑} อรพณัฐ ประสิทธิ์รัตน์, รายงานการวิจัยเรื่อง *การศึกษาสภาพแวดล้อมทางการเรียนของนิสิตคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*, (ภาควิชาเทคโนโลยีทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางเขน กรุงเทพมหานคร, 2533), หน้า 42.

การสอน จากการเรียนรู้อย่างเดียวนมาเป็นการเรียนรู้ด้วยการกระทำจนเกิดทักษะ และกิจนิสัยที่มั่นคง^{๘๒}

นพมาศ พัวพัลลภ^{๘๓} ได้ศึกษาการวิจัยทั้งในและนอกประเทศที่ใช้เป็นตัวประกอบค้นหาโครงสร้างของประสิทธิภาพการเรียนการสอน และสรุปว่าผลการวิจัยนั้นสอดคล้องกันโดยสามารถจำแนกเป็นตัวประกอบต่าง ๆ ได้ ๖ ตัวประกอบคือ

๑. พฤติกรรมของครู ได้แก่ลักษณะท่าทาง ความจริงใจ ความสนใจ ต่อผู้เรียน ให้ความเป็นกันเอง เป็นผู้นำและเป็นผู้ให้ความรู้ในสาขานั้น ๆ อย่างแท้จริงและทันสมัยอยู่เสมอ

๒. วิธีสอน ได้แก่ การจัดเตรียมกระบวนการเรียนการสอน การจัดห้องเรียน การเตรียมความรู้ใช้ตำราประกอบการสอน มีทักษะการสอนแบบต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสมกับเนื้อหาและเวลา มีการถ่ายทอดความรู้ได้อย่างชัดเจน เข้าใจง่าย ทำให้ผู้เรียนเกิดพัฒนาการด้านความคิด

๓. สัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียน ได้แก่ ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับนักเรียน ครูรับฟังความคิดเห็นจากนักเรียน เป็นกันเองช่วยเหลือนักเรียนทั้งในและนอกห้องเรียน

๔. อุปกรณ์การสอนและการเรียน รวมถึงห้องปฏิบัติการ การใช้เครื่องมือต่าง ๆ รวมทั้งห้องสมุดที่สมบูรณ์ และตำราที่เป็นภาษาของตนเองด้วย

๕. การวัดผลมีการย้อนกลับและการเสริมให้การวัดผลเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอน รู้จักข้อสอบที่ดีให้คะแนนอย่างยุติธรรม

๖. ทักษะคติของครูต่อการสอนและต่อนักเรียน ครูต้องมีการยกย่องนักเรียนอย่างจริงจัง ตั้งใจสอน

โรไมน์^{๘๔} (Romine) กล่าวว่าองค์ประกอบที่จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้มีดังนี้ คือ

๑. บุคลิกภาพของผู้สอน ผู้สอนควรมีความกระฉับกระเฉง มีอารมณ์ขันมีความสนใจที่จะสอน และเป็นกันเองกับผู้เรียน

๒. การเตรียมการสอน ผู้สอนควรเตรียมการสอนอย่างดี ชี้แจงให้ผู้เรียนทราบวัตถุประสงค์ในวิชาที่เรียน รวมทั้งแนะนำหนังสืออ้างอิงต่าง ๆ

๓. การเสนอเนื้อหา ครูควรอธิบายชัดเจน กระตุ้นให้ผู้เรียนได้คิด สามารถใช้วิธีสอนแบบต่าง ๆ ทำเรื่องยากให้เป็นเรื่องง่าย

๔. การประเมิน ผู้สอนควรประเมินเป็นขั้น ๆ เพื่อเป็นแนวทางการเรียน เช่น แจ้งให้ผู้เรียนทราบผลสอบโดยเร็ว และให้กำลังใจผู้เรียน

^{๘๒} บรรจง ชูสกุลชาติ, เนื่องในวันสถาปนากรมอาชีวศึกษา ครบ 44 ปี, (อาชีวศึกษา กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อักษรบัณฑิต, 2529), หน้า 9.

^{๘๓} นพมาศ พัวพัลลภ, ความสัมพันธ์ระหว่างภูมิหลังของนักเรียนและครู สมรรถภาพทางการสอน สภาพแวดล้อมโรงเรียนกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มงานและพื้นฐานอาชีพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529), หน้า 19.

^{๘๔} Romine, S., Student and faculty perception of effective university instructional climate. (Journal of Education Psychology, 1974), p. 139-143.

๕. การรับฟังความคิดเห็นของผู้เรียน ผู้สอนควรรับฟังความคิดเห็นของผู้เรียนและประเมินผลตนเองเสมอ

สรุป สภาพแวดล้อมทางการเรียนการสอนนั้น จะมีลักษณะที่สำคัญ เช่น พฤติกรรมของครู วิธีสอน โดยการใช้สื่ออุปกรณ์ ตลอดจนสร้างทัศนคติ มีความสัมพันธ์ที่ดี ต่อ นักเรียน นักศึกษา สิ่งเหล่านี้ก็จะมีอิทธิพลต่อการส่งเสริมให้เด็กได้รับรู้ และพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ใช้เป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตต่อไป

สภาพแวดล้อมด้านกลุ่มเพื่อน เป็นสภาพแวดล้อมที่สำคัญ และมีอิทธิพลต่อนักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในสถาบันอุดมศึกษา เป็นกลุ่มบุคคลที่อยู่ในวัยกำลังเจริญเติบโต ร่างกายและจิตใจมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เมื่อเข้าไปอยู่ในสถาบันศึกษาต้องมีความสัมพันธ์กับเพื่อนอย่างมาก กลุ่มเพื่อนจึงมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการทางด้านความรู้ ทัศนคติ บุคลิกภาพ และคุณธรรมของนักศึกษา^{๘๕}

วัลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา ได้กล่าวถึงอิทธิพลของกลุ่มเพื่อนดังนี้^{๘๖}

๑. เป็นกลุ่มที่จะประสานชีวิตจากสังคมในบ้านไปสู่สังคมมหาวิทยาลัย ทำให้นิสิตได้รู้สึกว่าตนประสบความสำเร็จในด้านใดด้านหนึ่ง

๒. เป็นกลุ่มที่สนับสนุนและเป็นเครื่องมือให้บรรลุเป้าหมายทางพุทธวิธีปัญญาของการศึกษาในมหาวิทยาลัย

๓. เป็นกลุ่มที่สนับสนุน สนองอารมณ์จิต และความต้องการของนิสิต ซึ่งอาจจะไม่ตรงกับอาจารย์ .ห้องเรียนมหาวิทยาลัย

๔. เป็นกลุ่มที่เปิดโอกาสให้นิสิตเรียนรู้ และเข้าใจชีวิตการเป็นอยู่ร่วมกัน การสมาคม และการทำงานกับคนที่ภูมิหลังแตกต่างกันได้ดี

๕. กลุ่มเพื่อนอาจมีการยุยงให้มีการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ กระตุ้นให้เกิดความคิดหรือประสบการณ์ใหม่ ๆ ให้กำลังใจในการเปลี่ยนแปลงนิสิต หรือกลุ่มเพื่อนก็อาจช่วยกันบำรุงรักษาสภาพที่คงเดิมไม่ยอมเปลี่ยนแปลง

๖. นิสิตที่เรียนไม่ค่อยดีหรือมีความผิดหวัง กลุ่มเพื่อนจะช่วยให้ นิสิตเลือกทางออกอื่น หรือช่วยให้ นิสิตมีภาพลักษณ์ในทางบวก โดยจะสนับสนุนให้ความสนใจต่อสิ่งอื่นที่ไม่ใช่การศึกษา

๗. องค์การบริหารนิสิตมักจะมีหน้าที่เป็นพรรคพวกของนิสิตแต่ละคนมีอิทธิพลต่อกลุ่มเพื่อนดังกล่าวมีผลมาจากการรวมตัวของนิสิต มีการแพร่จากแต่ละคน ไปสู่กลุ่มไปสู่บุคคล การใช้ชีวิตในสังคมมหาวิทยาลัย ตลอดจนพัฒนาการต่าง ๆ ของนิสิตให้เจริญงอกงาม

อรพันธ์ ประสิทธิ์รัตน์ ได้ศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางการเรียนเกี่ยวกับพฤติกรรมของเพื่อนร่วมชั้นซึ่งประกอบด้วย^{๘๗}

^{๘๕} Newcomb, Student peer-group influence. In personality factors on the college campus, (New York: Social Science Research Council, 1962), p. 79.

^{๘๖} วัลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา, บุคลิกการนิสิตนักศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530), หน้า 45-46.

๑.ความสนใจในการเรียนของเพื่อนร่วมชั้นได้แก่

- ๑.๑ ถือการเรียนเป็นเรื่องสำคัญ
- ๑.๒ ติดตามเนื้อหาที่เรียนตลอดเวลา
- ๑.๓ ร่วมอภิปรายต่างๆ ในชั้นเสมอ
- ๑.๔ ทำงานร่วมกับผู้เรียนอื่น ๆ ได้
- ๑.๕ มาเรียนสม่ำเสมอ
- ๑.๖ ส่งการบ้านหรือรายงานตามกำหนดเวลา
- ๑.๗ ซื่อสัตย์สุจริตในเวลาสอบ
- ๑.๘ จัดงานอย่างเป็นระเบียบ
- ๑.๙ เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี
- ๑.๑๑ มีอารมณ์ขันและสนุกสนานกับการเรียน

๒. พฤติกรรมเพื่อนร่วมชั้น ประกอบด้วย

- ๒.๑ แต่งกายสะอาดเรียบร้อย
- ๒.๒ เฉลียวฉลาด
- ๒.๓ รักสงบ ไม่ชอบทะเลาะวิวาท
- ๒.๔ เคารพนับถือครูทั้งต่อหน้าและลับหลัง
- ๒.๕ สนใจวิธีการสอนของครู

๓. พฤติกรรมไม่ตั้งใจเรียนของเพื่อนร่วมชั้น ประกอบด้วย

- ๓.๑ เข้าห้องเรียนช้า
- ๓.๒ คอยเสียงดังในขณะที่อยู่ในชั้น
- ๓.๓ เรียนอ่อน
- ๓.๔ โต้เถียงครูโดยไร้เหตุผล

สรุปได้ว่า สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของเพื่อนในด้านต่าง ๆ กัน เช่น ความสนใจในการศึกษาหาความรู้ การทำกิจกรรมร่วมกับคนอื่น การทำการบ้านส่งอย่างสม่ำเสมอ การแต่งกายที่สะอาดเรียบร้อย รักสงบ ไม่ทะเลาะวิวาท เคารพนับถือครู อาจารย์ และการตั้งใจเรียน เข้าห้องเรียนสม่ำเสมอ สิ่งเหล่านี้เป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน ถ้ามีพฤติกรรมที่ไม่ดีก็จะมีผลต่อการเรียนของเพื่อนร่วมชั้นด้วย

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดและความสำคัญของการบริหารการศึกษาด้านสภาพแวดล้อม ดังแสดงในตารางที่ ๒.๔ ดังนี้

ตารางที่ ๒.๔ แนวคิดและความสำคัญของการบริหารการศึกษาด้านสภาพแวดล้อม

บุคคล/หน่วยงาน	แนวคิดและความสำคัญของการบริหารวิชาการ
จินตนา กิ่งแก้ว	สภาพแวดล้อมทางการศึกษาต้องประกอบด้วย ๕ ประการ คือ ๑. มีความรู้ลึกซึ้งพอใจ มีศรัทธา และทัศนคติที่ดีต่อสังกัดอยู่

^{๘๗} อรพันธุ์ ประสิทธิ์รัตน์, รายงานการวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพแวดล้อมทางการเรียนของนิสิตศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ,(ภาควิชาเทคโนโลยีทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางเขน กรุงเทพมหานคร, 2533), หน้า 48.

	๒. บรรยากาศในการเรียนการสอนเป็นส่วนหนึ่งที่จะเอื้ออำนวยให้ประสบความสำเร็จในการเรียน ๓. ส่งเสริมกิจกรรมเสริมหลักสูตร ทั้งในด้านวิชาการ สันทนาการ กีฬา ศิลปวัฒนธรรม อีกทั้งกิจกรรมเสริมสร้างความรอบรู้ และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ๔. มีการบริหารงานที่ดี เคารพกฎระเบียบ ๕. อาคารสถานที่เป็นสิ่งที่มีความสำคัญทางด้านกายภาพ ที่จะช่วยผลักดันการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยให้สัมฤทธิ์ผล
ไพฑูรย์ ศรีฟ้า	องค์ประกอบการจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียน แบ่งได้เป็น ๓ ลักษณะด้วยกันคือ ๑. สภาพแวดล้อมทางด้านกายภาพ ๒. สภาพแวดล้อมทางด้านจิตภาพ ๓. สภาพแวดล้อมทางด้านสังคม
ผกาทิพย์ เกษรากุล	สภาพแวดล้อมในสถาบันการศึกษาที่เป็นสิ่งเร้าให้ผู้เรียนแสดงพฤติกรรม กิจกรรมหรือลักษณะที่พึงประสงค์ต่างๆ ออกมาแบ่งออกได้เป็น ๔ ประเภทคือ ๑. สภาพแวดล้อมด้านการบริหาร ๒. สภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่ ๓. สภาพแวดล้อมด้านการเรียนการสอน ๔. สภาพด้านแวดล้อมด้านกลุ่มเพื่อน

สรุปสภาพแวดล้อมทางการเรียนจะมีผลต่อการจัดการเรียนการสอนตลอดจนส่งผลถึงผลสัมฤทธิ์ด้านการเรียนของนักเรียนเป็นอย่างมากในการจัดการเรียนการสอนผู้บริหารจึงควรต้องตระหนักถึงการจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนเป็นความสำคัญ ถ้าผู้บริหารทำความเข้าใจและจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนให้เอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอนของผู้เรียนก็จะช่วยส่งเสริมให้การเรียนรู้ของผู้เรียนดียิ่งขึ้น

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้ให้ทัศนะไว้ว่า การปกครองตามความหมายในพระพุทธศาสนา เป็นการปกครองเพื่อการศึกษา การปกครองและความสงบเรียบร้อยที่เกิดจากการปกครองนั้นมีใช่เป็นจุดหมายในตัวแต่เป็นเพียงปัจจัยคือสภาพเอื้อเพื่อช่วยให้แต่ละบุคคลบรรลุจุดหมายแห่งการศึกษาหรือเพื่อเป็นหลักประกันของการศึกษาทั้งสิ้น ถ้าไม่ปกครองด้วยการศึกษา ก็ต้องปกครองด้วยอำนาจเมื่อปกครองด้วยอำนาจก็เกิดความรู้สึกในเชิงปฏิกิริยา ที่เอียงไปในทางที่จะขัดแย้งกัน ด้วยเหตุนี้ การปกครองแบบใช้อำนาจจึงก่อให้เกิดปัญหา เริ่มตั้งแต่เกิดความขัดแย้งใน

จิตใจเป็นต้นไป ทำให้ยิ่งต้องเพิ่มการใช้อำนาจใช้อำญา และจะเน้นการลงโทษมากยิ่งขึ้นตามลำดับ ไม่ใช่การปกครองแบบพยายามสร้างคนดีแต่เป็นการปกครอง แบบพยายามกำจัดคนเลวนั่นเอง^{๘๘}

พระไพศาล วิสาโล กล่าวว่า การการบริหารกิจการคณะสงฆ์เป็นงานที่พระสงฆ์จะต้องมีบทบาทต่อสังคมนั้น คุณภาพของพระสงฆ์ เป็นสิ่งที่สำคัญมากปัจจุบัน พระสงฆ์มีคุณภาพลดน้อยถอยลงในด้านข้อวัตรปฏิบัติและความสามารถในการสอน และการเผยแผ่พระธรรม จึงทำให้พระสงฆ์สูญเสียความเป็นผู้นำในทางคุณธรรมและสติปัญญาและสูญเสียศรัทธาจากญาติโยม ดังนั้นการบริหาร การปกครองและการดูแลพระสงฆ์เป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยให้คุณภาพพระสงฆ์ดีขึ้นคุณภาพของ พระสงฆ์จะดีขึ้นได้ต้องอาศัยปัจจัยอย่างอื่นอีก ทั้งนี้หากระบบการบริหารและปกครองสงฆ์เป็นระบบ กำกับดูแลพระสงฆ์ให้มีความประพฤติที่ถูกต้องดีงาม สิ่งที่จะต้องมาเสริมควบคู่กันก็คือ ระบบ กลั่นกรอง และกล่อมเกลาระบบกลั่นกรองมีไว้สำหรับคัดเลือกว่าผู้ที่จะมาบวช ส่วนระบบกล่อมเกล่า สำหรับผู้ที่ผ่านการบวชมาแล้ว อันที่จริงการกล่อมเกล่าผู้บวชนั้นมีอยู่แล้วตามพระธรรมวินัย โดย อุปัชฌาย์เป็นผู้ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่นี้และเป็นผู้รับรองต่อคณะสงฆ์อุปัชฌาย์จะต้องมีหน้าที่ กลั่นกรองและกล่อมเกล่า การกลั่นกรองเป็นขั้นแรกสำหรับผู้ที่จะมาเป็นสมาชิกคณะสงฆ์ ขั้นตอนที่สำคัญกว่านั้นคือ การกล่อมเกล่าทั้งในด้านความประพฤติความรู้ความเข้าใจในทางธรรมให้เจริญออก งาม^{๘๙}

พระพรหมโมลี(สมศักดิ์ อุปสโม) ได้กล่าวไว้ว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์นั้น พระสังฆาธิการ เป็นบุคลากรอันสำคัญยิ่งของพระพุทธศาสนาในฐานะที่ได้รับมอบหมาย จากพุทธ บริษัทรให้เป็นผู้นำในกิจการด้านต่าง ๆ ของพระพุทธศาสนา ความเจริญหรือความเสื่อมของ พระพุทธศาสนาจะสัมพันธ์อย่างยิ่งับคุณภาพของพระสังฆาธิการระดับต่าง ๆ การกิจของพระสังฆา ธิการนั้น นอกจากหน้าที่ตามปกติของพระสงฆ์คือ การสอนธรรมนำปฏิบัติแก่พุทธบริษัทแล้ว ยังมี การกิจด้านการบริหารจัดการกิจการพระพุทธศาสนาอีก ๖ ด้าน กล่าวคือ งานการปกครอง งาน การศาสนศึกษา งานการศึกษาสงเคราะห์ งานการเผยแผ่ งานการสาธารณูปการ และงานสาธารณะ สงเคราะห์ การบริหารจัดการภาระงานด้านต่าง ๆ ดังกล่าวนั้นล้วนต้องอาศัยบุคลากรที่มีความรู้ใน ด้านนั้น ๆ อย่างเพียงพอจึงจะสำเร็จลุล่วงดังหมายได้^{๙๐}

พุทธทาสภิกขุ ได้พูดถึงการบริหารว่า เป็นการดำเนินไปได้แห่งกิจการที่กระทำด้วย ปัญญากระทำด้วยความหวังและต้องทำเพื่อสังคมหรือน้อยที่สุดทำเพื่อตัวเอง ต้องมีการป้องกันและ แก้ไขปัญหาอุปสรรคด้วยสติปัญญา^{๙๑}

สรุปได้ว่า กิจการคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน อันได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ ด้านการศึกษาสงเคราะห์และด้านการสา

^{๘๘} พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **การปกครองคณะสงฆ์ไทย**, (กรุงเทพมหานคร:สหธรรมิก, ๒๕๓๙), หน้า ๗๘.

^{๘๙} พระไพศาล วิสาโล, **พุทธศาสนาไทยในอนาคตแนวโน้มและทางออกวิกฤต**, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิสดศรีสฤษดิ์วงศ์, ๒๕๔๖), หน้า ๒๗๖-๒๗๗

^{๙๐} พระพรหมโมลี (สมศักดิ์ อุปสโม), **พิธีมอบประกาศนียบัตรหลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหาร กิจการคณะสงฆ์**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ข.

^{๙๑} พุทธทาสภิกขุ, **การบริหารธุรกิจแบบพุทธ**, (กรุงเทพมหานคร: เคล็ดไทย, มปป.), หน้า ๙-๑๒.

ธารณสงเคราะห์ จะเป็นไปโดยเรียบร้อยดังที่ได้ตั้งเจตนารมณ์ของกฎหมายสมานั้น ต้องอาศัย พระสังฆาธิการในฐานะที่เป็นผู้ปกครองเป็นผู้ขับเคลื่อนภารกิจทั้ง ๖ ด้าน ให้สามารถบรรลุ วัตถุประสงค์และก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่พระศาสนาต่อไป

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาสงเคราะห์

กรมการศาสนา ได้ให้ความหมายไว้ว่า การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การจัดการศึกษาที่ มุ่งเน้นการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนให้มีความรู้ความเข้าใจหลักธรรม ทางพระพุทธศาสนาและการจัดการศึกษาในการเตรียมความพร้อมแก่เด็กปฐมวัย ได้แก่ ศูนย์ พระพุทธศาสนาวินิจฉัย ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด โรงเรียนเอกชนการกุศลของวัด การมอบ ทุนการศึกษาแก่นักเรียนนักศึกษา เป็นต้น^{๙๒}

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) สรุประเด็นด้านการศึกษาสงเคราะห์นี้ไว้ อย่างน่าสนใจว่า การเผยแผ่เชิงรุกด้วยการศึกษาสงเคราะห์ เป็นการทำให้พระพุทธศาสนาครอง ความเป็นเสียงข้างมากในประเทศมาได้อย่างยาวนาน พระสงฆ์ในอดีตได้ทำการเผยแผ่เชิงรุกด้วยการ ทำหน้าที่เป็นครูสอนเด็กและเยาวชนวัดในอดีตทำหน้าที่เป็นโรงเรียน พระสงฆ์ไม่ได้สอนแต่วิชา พระพุทธศาสนาเท่านั้นยังได้สอนวิชาต่าง ๆ อีกมาก ประชาชนเป็นศิษย์จึงเคารพเชื่อฟังพระสงฆ์ ดังนั้นจึงเรียกการที่พระสงฆ์สอนในโรงเรียนว่า การศึกษาสงเคราะห์และเรียกการสอนพระปริยัติ ธรรมแก่พระภิกษุสามเณรว่า ศาสนศึกษา การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอดีตใช้การศึกษาสงเคราะห์ เป็นตัวนำ นับว่าเป็นกลยุทธ์หนึ่งในการนำพุทธศาสนาเข้าหาประชาชนที่ได้ผลยิ่ง ดังนั้น การศึกษา สงเคราะห์ จึงเป็นพุทธศาสนาเชิงรุกที่มีพลังอำนาจอย่างยิ่ง ที่สามารถเข้าถึงประชาชนแทบทุกระดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนที่เป็นต้นกล้าของสังคมอันเป็นคุณภาพที่จะส่งผลให้พุทธศาสนายั่งยืน^{๙๓}

สมบุรณ์ สุขสำราญ ได้ให้ทัศนะว่า บทบาทของพระสงฆ์ทั้งทางธรรมและทางโลก มี บางอย่างรวมกันอยู่มิใช่แยกกันหรือเห็นทางต่อกัน คือพระสงฆ์ต้องพยายามช่วยชาวบ้านให้พ้นจาก ความทุกข์ยาก โดยให้ชาวบ้านมีวิชาชีพจะได้ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน พระควรเข้าร่วมในการพัฒนา สังคมเพราะถือว่าเป้าหมายที่โดยตรงของพระสงฆ์และถูกต้องทั้งทางธรรมและทางโลก โดยพระสงฆ์ นักพัฒนาเหล่านั้นให้ความเห็นว่า สถาบันสงฆ์ไร้ประโยชน์และสลายในที่สุดถ้าพระสงฆ์ไม่ปรับตัวให้ เข้ากับสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงไป แม้บางครั้งกิจกรรมบางอย่างอาจจะมีข้อจำกัดบ้าง โดยเฉพาะ

^{๙๒} กรมการศาสนา, คู่มือการจัดการศึกษาสงเคราะห์, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๙), หน้า ๕-๖.

^{๙๓} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), อ้างใน พระครูโสภณปริยัติสุธี, พุทธศาสนาเชิงรุกด้าน การศึกษาสงเคราะห์, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://www.gotoknow.org/posts/475385>. [๓๑ กรกฎาคม ๒๕๖๐],

การพัฒนาทางด้านวัตถุจะเป็นการผิดพระวินัย ตรงกันข้ามกับถูกต้องศีลธรรมธรรมะของพระพุทธเจ้าแม้ว่าชาวบ้านไม่อยากให้พระสงฆ์ทำอะไรเลย และถือว่าการพัฒนาไม่ใช่กิจกรรมของพระสงฆ์แต่พระท่านได้พยายามแก้ไขความคิดเห็นอันไม่คอยถูกต้องนี้เพราะพระสงฆ์ต้องช่วยเหลือชาวบ้านมิใช่เพียงด้านจิตใจเท่านั้น แต่ต้องช่วยเหลือทางด้านวัตถุด้วยหรือเรื่องการครองชีพอีกด้วย สมบูรณ์สุขสำราญ พบว่าพระสงฆ์นักพัฒนาในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือในระหว่าง พ.ศ.๒๕๒๕- ๒๕๒๗ พบว่า แรงจูงใจมีสวนผลักดันให้พระสงฆ์เข้ามาสวนในการพัฒนา เช่น การได้เห็นปัญหาและความทุกข์ยากของประชาชนภายในชนบท การเห็นชุมชนอื่นเจริญกว่าท้องถิ่นของตนเอง ความพอใจที่ต้องการช่วยเหลือญาติพี่น้องของตนเองทางอ้อมความคิดที่บ้านพึ่งวัดและพึ่งบ้าน และเห็นความสำคัญของหลักธรรมที่เหมาะสมจะนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนา^{๙๔}

พระมหาสมทรง สิรินธโร และคณะ ที่ได้กล่าวว่า บทบาทที่วัดและพระสงฆ์จะทำได้คือการศึกษ การเผยแผ่และการสงเคราะห์ ซึ่งในส่วนของการศึกษานั้น เป็นการให้บริการด้านการศึกษาแก่พระสงฆ์ คือ การมีโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ นับเป็นทางหนึ่งในการสร้างอุปาสกอุปาสิกา ให้ได้พุทธศาสนิกชนที่มีคุณภาพและเป็นกำลังของศาสนา อีกประการหนึ่งก็คือการไปสอนวิชาศีลธรรมตามโรงเรียนต่างๆ เป็นการอนุเคราะห์สังคมด้วยธรรมทาน การที่ให้พระสงฆ์ได้เข้าไปมีบทบาทในการศึกษาของชาติดังกล่าวนี้นี้จะทำให้เยาวชนและสังคมเห็นความสำคัญของวัดและพระสงฆ์^{๙๕}

สรุปว่า ความหมายของการศึกษาสงเคราะห์ เป็นการจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลหรืออุดหนุนจนเจือเป็นการส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้ศึกษาเล่าเรียนทั้งทางโลกและทางธรรม นอกเหนือจากการสงเคราะห์ในวัด หรือบุคคลผู้กำลังศึกษาหรือกระบวนการสงเคราะห์ ทั้งก่อนวัยเรียน ในวัยเรียนให้ได้รับการศึกษาเล่าเรียนอย่างต่อเนื่องในเรื่องต่างๆ ตามสมควร

๒.๕ แนวทางในการพัฒนาการบริหารงานของคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร ๔ ด้าน

การปกครองคณะสงฆ์หรือสถาบันสงฆ์ในสมัยพุทธกาลนั้น พระพุทธเจ้าจะทรงดูแลด้วยพระองค์เองทรงอยู่ในฐานะประมุขและทรงให้ความสำคัญเสมอภาคในการบัญญัติสิกขาบทต่างๆ พระองค์จะทรงทำทามกลางสงฆ์สังฆกรรมต่างๆ ที่กระทำต้องได้รับเสียงเอกฉันท์จากคณะสงฆ์จึงจะสามารถดำเนินต่อไป ทำให้พระพุทธศาสนาเผยแผ่ไปอย่างรวดเร็ว สิ่งที่พระพุทธองค์ทรงทิ้งไว้เป็นมรดกมาถึงปัจจุบันก็คือ พระธรรมวินัยซึ่งจะเป็นหลักในการที่สถาบันสงฆ์จะใช้เป็นสื่อในการสร้างสรรค์สิ่งดีงามให้กับชาวโลกต่อไป และจะเป็นสิ่งกำหนดบทบาทหรือจุดยืนในด้านความสัมพันธ์ ระหว่างสงฆ์กับสังคมชาวโลกในปัจจุบันและอนาคตอีกด้วยเช่นเดียวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ยอม ต้อง

^{๙๔} สมบูรณ์สุขสำราญ, การพัฒนาชนบทตามแนวทางพุทธศาสนา:กรณีศึกษาพระสงฆ์กับนักพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์สวย, ๒๕๓๐), หน้า ๓๙-๔๐.

^{๙๕} พระมหาสมทรง สิรินธโร, นายแพทย์ประเวส วะสี, นายสมบูรณ์ สุขสำราญ และ ส. ศิวรักษ์, บทบาทของวัดและพระสงฆ์ไทยในอนาคต, อ้างถึงใน พระปลัดเกียรติศักดิ์ สันทวีวรกุล, “บทบาทของสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต(การบริหารการศึกษา), (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘), หน้า ๒๓.

มีความรู้หรือภาวะผู้นำในการบริหาร โดยบริหารตามหลักภาวะผู้นำนั้น มีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล โดยพระพุทธเจ้าทรงเป็นผู้ที่มีหน้าที่ในการดูแลปกครองคณะสงฆ์ แม้ว่าจะเกิดปัญหาจากภายในและภายนอกคณะสงฆ์ก็ตาม พระพุทธองค์ทรงมีพระปรีชาสามารถบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้รอดพ้นจากภัยต่างๆ ได้ จนกระทั่งเสด็จดับขันธปรินิพพาน หลังจากที่พระพุทธองค์เสด็จปรินิพพานแล้ว พระมหากัสสปะผู้เป็นพระสาวกสำคัญยิ่งที่ได้รับการคัดเลือกจากคณะสงฆ์ให้เป็นประธานใหญ่ในการทำสังคายนาครั้งที่ ๑ ที่ถ้ำสัตตบรรณในเขาวงกตบรรพตเขตกรุงราชคฤห์ ๗๓ หลังจากสังคายนาพระธรรมวินัยครั้งที่ ๓ พระเจ้าอโศกมหาราชได้ส่งพระมหาเถระไปประกาศพระพุทธศาสนา ๙ สาย และประเทศไทยได้รับผลจากการเผยแผ่คราวนั้นด้วย ทำให้พระพุทธศาสนาได้ประดิษฐานในดินแดนสุวรรณภูมิ อันเป็นที่ตั้งของประเทศไทยและอีกหลายประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มาตั้งแต่ยุคกรุงสุโขทัยเป็นราชธานีของไทยก็ยังมีการใช้หลักภาวะผู้นำควบคู่กับหลักพุทธธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์มาโดยตลอดจนถึงในยุคปัจจุบันนี้

๑. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์คณะสงฆ์ในปัจจุบัน ยังขาดการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพ และบุคลากรที่จะมาดำเนินการในด้าน เช่น ด้านการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน การมีส่วนร่วมและแสดงความคิดเห็นในการบริหารงานยังน้อยอยู่ ด้านการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของการศึกษาลดละเลิกสิ่งเสพติดและอบายมุข ความพร้อมของวัดในการทำเป็นศูนย์กลาง ลดละเลิกสิ่งเสพติดและอบายมุขและกลัวอิทธิพล รวมทั้งยังขาดบุคลากรและงบประมาณในการดำเนินการ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ต่อผู้ที่ด้อยโอกาส และยังขาดทุนในการสนับสนุนในด้านการศึกษายังขาดการจัดตั้งกองทุนช่วยเหลือผู้ที่ด้อยโอกาส สอดคล้องกับแนวคิดนักวิชาการด้านศาสนาได้กล่าวไว้ต่อไปนี้

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปยุโธ) ได้กล่าวไว้ว่า การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึงการจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลหรืออุดหนุนจนเจือ การศึกษาอื่นนอกจากการศาสนศึกษาหรือสถาบันการศึกษา หรือบุคคลผู้กำลังศึกษาเล่าเรียนซึ่งการศึกษาที่ภิกษุสงฆ์ได้ดำเนินการในปัจจุบันมีอยู่ด้วยกัน ๔ ลักษณะ^{๙๖} คือ

๑. โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา วัดหรือมูลนิธิในวัดจัดตั้งขึ้นเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลเด็กและเยาวชนที่ยากจนบางแห่งมีนักเรียนชาย-หญิง เรียนรวมกันกับภิกษุสงฆ์ สามเณร ปัจจุบันโรงเรียนประเภทนี้สังกัดคณะกรรมการการศึกษาเอกชน

๒. โรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนตามพระราชประสงค์ ตั้งตามพระราชประสงค์และอยู่ในพระบรมราชานุเคราะห์และอยู่ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน

๓. ศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นศูนย์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นแหล่งให้การศึกษาอบรมปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามแก่เด็กและเยาวชน สอนเฉพาะวันอาทิตย์

^{๙๖} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปยุโธ), คู่มือพระสังฆาธิการวาดด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า ๑๐๑

๔. ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด เป็นศูนย์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อฝึกอบรมปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมวัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามแก่เด็ก ตลอดจนเตรียมความพร้อมด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา ส่งเสริมให้ภิกษุได้บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมเพิ่มขึ้นและเป็นศูนย์ประสานความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชาวบ้าน

โดยสรุป ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน หมายถึง คณะสงฆ์ได้บริหารจัดการจัดตั้งกองทุน-เพิ่มทุน-แจกทุนสงเคราะห์เพื่อการศึกษาแก่เด็กนักเรียนและเยาวชนที่อยู่ในเขต บางกอกใหญ่ เพื่อสนับสนุนการศึกษาแก่เด็กนักเรียนและเยาวชนอย่างทั่วถึงการสนับสนุนส่งเสริม ด้านการศึกษาทั้งในและนอกวัด ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการเรียนการสอนพุทธศาสนาวันอาทิตย์อย่าง ครบวงจรและมีประสิทธิภาพ สนับสนุนส่งเสริมกิจการด้านการศึกษาของโรงเรียนทั้งในและนอกวัด ด้วยดีสม่ำเสมออย่างต่อเนื่อง สนับสนุนส่งเสริมโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนด้วยดีอย่างมีประสิทธิภาพ ความริเริ่มจัดให้มีโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนและแก่เยาวชนในช่วงปิดเทอม

๒. ด้านการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน

พระครูโสภณปริยัติสุธี, กล่าวถึงการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียนมีความเหมาะสมสำหรับประเทศไทยในยุคปัจจุบันนี้ที่ทำให้เห็นว่าพุทธศาสนายังมี จำเป็น ทำให้เกิดความหวังต่อประชาชนอยู่มาก ซ้ำยังทำให้พุทธศาสนาครองความเป็นเสียงข้างมาก ในประเทศอีกด้วย ดังนั้นจึงทำให้เห็นว่าพุทธศาสนามีใช่เป็นศาสนาแห่งการรับหรือเอาเพียงอย่างเดียว แต่หมายถึงเป็นศาสนาแห่งการให้ด้วย อันเป็นสัญลักษณ์แห่งความเมตตาเอื้ออาทรต่อเพื่อน มนุษย์ด้วยกัน หรืออาจจะใช้ภาษาร่วมสมัยว่าให้อย่างมีคุณค่าและรับอย่างมีศักดิ์ศรีพุทธศาสนาเชิงรุก ด้านการศึกษาสงเคราะห์นี้จึงหมายถึงการจัดการศึกษาที่ให้กับสังคมเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล ด้าน การศึกษาแก่ประชาชนทุกระดับ โดยผ่านสถาบันการศึกษาอื่น ๆ หรือให้แก่เด็กนักเรียนที่กำลังศึกษา อยู่^{๙๗}

โดยสรุป ด้านการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน หมายถึง คณะสงฆ์สนับสนุนสถานศึกษาต่างๆทั้งด้านอาคารเรียนห้องเรียนและสื่ออุปกรณ์การเรียน การสอน มีการช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การศึกษา มีการช่วยพัฒนาสถานศึกษาของรัฐและเอกชน มีการ ช่วยเหลือด้านทุนการศึกษาเฉพาะบุคคลผู้กำลังศึกษาที่มีความเดือดร้อน จัดให้มีโครงการสอบธรรม ศึกษาแก่ เยาวชนนักเรียนและประชาชนทั่วไปด้วยความเอาใจใส่ มีการช่วยเหลือกิจการของชุมชนซึ่ง เป็นไปเพื่อการสาธารณประโยชน์

๓. ด้านการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของการศึกษา

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) มองพุทธศาสนาในอดีตว่า วัดเป็นสถานที่สำคัญ โดย สามารถชี้ให้เห็นตามพุทธศาสนาเชิงรุกใน ดังนี้ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ คือ ๑.วัดเป็นสถานที่ศึกษา ๒.วัดเป็นศูนย์กลางศิลปวัฒนธรรม ด้านการสาธารณสงเคราะห์ คือ ๓.วัดเป็นสถานสงเคราะห์ ๔.วัด เป็นสถานพยาบาล ๕.วัดเป็นที่พักคนเดินทาง ๖.วัดเป็นคลังวัสดุ ๗.วัดเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรม

^{๙๗} พระครูโสภณปริยัติสุธี, พุทธศาสนาเชิงรุกด้านการศึกษาสงเคราะห์, [ออนไลน์],แหล่งที่มา : <https://www.gotoknow.org/posts/475385>. [๓๑ กรกฎาคม ๒๕๖๐],

ด้านอื่น ๆ คือ ๘.วัดเป็นสโมสรที่ชาวบ้านพบปะสังสรรค์ ๙.วัดเป็นสถานบันเทิง ๑๐.วัดเป็นสถานที่ใกล้เคียง ๑๑.วัดเป็นศูนย์กลางการบริหารและปกครอง^{๙๘}

พระมหาวิเชียร ชาญณรงค์ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการนำหลักธรรมมาใช้ทำกิจกรรมงานพัฒนาชุมชน เพื่อ ลด ละ เลิก อบายมุข : ศึกษาเฉพาะกรณีพระครูศีลวราภรณ์” , จากผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์มีบทบาทในการเป็นผู้นำชุมชน ด้วยการกระตุ้นปลุกจิตสำนึก นำเทคนิควิธีการในการเข้าถึงชุมชน การสื่อสารกับชุมชนผ่านการเทศบรยาย ป้ายข้อความสื่อด้วยหลักธรรม การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมและเป็นผู้ให้คำปรึกษาในการพัฒนากิจกรรมกลุ่ม ซึ่งตั้งเป้าหมายไว้คือชุมชนปลอดจากอบายมุขโดยขั้นตอนของกิจกรรมมุ่งให้เกิดการเรียนรู้ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของตนเอง^{๙๙}

สรุป ด้านการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของการศึกษา คณะสงฆ์จัดให้มีโครงการเพื่อจัดการศึกษา อบรมศีลธรรมและจริยธรรมแก่เยาวชนและประชาชนทั่วไปอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อประโยชน์แก่ประชาชนทั่วไป และพระภิกษุสามเณร ต่อไป

๔. ด้านการพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ต่อผู้ด้อยโอกาส

บทบาทของพระสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบันพระสงฆ์ได้ทำหน้าที่ให้ความอนุเคราะห์ในด้านการศึกษา ทั้งส่วนที่จัดการศึกษาเองโดยตรงโดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่ทางรัฐบาลไม่ สามารถจัดการศึกษาบริการได้ทั่วถึง อันได้แก่กลุ่มประชากรที่ด้อยโอกาสทางสังคม ด้อยโอกาสทางด้านเศรษฐกิจ เป็นเหตุให้ด้อยโอกาสทางการศึกษา ก็ได้อาศัยพระสงฆ์ให้การศึกษา ในขณะที่ศึกษาก็ไม่ต้องใช้งบประมาณจากรัฐบาล แต่ใช้ทุนจากประชาชนโดยตรงทั้งที่อยู่อาศัย อาหารและในการใช้จ่าย แม้จะมีส่วนหนึ่งที่เรียนจบแล้วที่ทางฝ่ายคณะสงฆ์ยังไม่ได้ใช้งาน แล้วท่านเหล่านั้นลาสมณเพศออกไปทำงานให้ทางรัฐบาลโดยที่รัฐไม่ต้องลงทุน หากมองอย่างนี้แล้วจะเห็นว่าคณะสงฆ์ได้ช่วยเหลือสงเคราะห์รัฐบาลด้วย ไม่เพียงแต่ได้ช่วยอนุเคราะห์กับประชาชนกลุ่มที่ด้อยโอกาสเพียงฝ่ายเดียว แต่อย่างไรก็ตามบทบาทของพระสงฆ์ในการศึกษาสงเคราะห์นี้ อาจมองได้ทั้งที่เป็นระบบ คือจัดตั้งโรงเรียนมีการจัดการเรียนการสอน มีหลักสูตรที่แน่นอนและอีกที่จัดอย่างไม่เป็นระบบ อาจเป็นลักษณะการให้ทุนสนับสนุนการศึกษา การให้ทุนในสร้างอาคารเรียน ให้ทุนซื้อสื่อการเรียนการสอน อุปกรณ์ทางการศึกษา ให้ทุนการศึกษากับครูเพื่อพัฒนาครูในสาขาวิชาที่ขาดแคลน ให้ทุนการศึกษาแก่เด็กผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์^{๑๐๐}

^{๙๘} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), อ้างใน พระครูโสภณปริยัติสุธี, พุทธศาสนาเชิงรุกด้านการศึกษาสงเคราะห์, [ออนไลน์],แหล่งที่มา : <https://www.gotoknow.org/posts/475385>. [๓๑ กรกฎาคม ๒๕๖๐],

^{๙๙} พระมหาวิเชียร ชาญณรงค์, “บทบาทพระสงฆ์ในการนำหลักธรรมมาใช้ทำกิจกรรมงานพัฒนาชุมชน เพื่อ ลด ละ เลิก อบายมุข : ศึกษาเฉพาะกรณีพระครูศีลวราภรณ์”, วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๗), บทคัดย่อ

^{๑๐๐} พระเลิศพิพัฒน์ จันทปญโญ (แก้ววันทอง), บทบาทของพระสงฆ์ในสังคมโลกาภิวัตน์, วารสารการศึกษาและพัฒนาสังคม ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๕๔, หน้า ๑๔

พระมหาบุญมี วรรณวิเศษ ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม: ศึกษาเฉพาะกรณีพระธรรมวิสุทธิมงคล (บัว ญาณสมปนฺโน)”, ผลการวิจัยพบว่า พระธรรมวิสุทธิมงคลเป็นพระสงฆ์ที่เกิดในครอบครัว มีอาชีพเกษตรกรรม แต่ฐานะการเงินของสกุลท่านอยู่ในสภาพค่อนข้างดีขณะเข้าสู่ความเป็นสมณเพศ สังกัดพระสงฆ์ฝ่ายธรรมยุต ยึดถืออุดมคติเป็นเครื่องขัดเกลาจิตใจเป็นพระสงฆ์ นักปฏิบัติสมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐานผลการวิจัยสรุปได้ว่า การพัฒนาของท่านมีอยู่ ๒ ด้าน คือ ด้านจิตใจ ได้แก่ การอบรมสั่งสอนให้ประชาชนมีศีลธรรม คุณธรรม ความดีงาม ตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา โดยเน้นการนำไปปฏิบัติมากกว่าสอนให้รู้เท่านั้น ด้านวัตถุ ได้แก่ การพัฒนาการศึกษาสาธารณสุขและสาธารณประโยชน์อื่นๆ ตลอดจนการเป็นผู้นำในการตั้งกองทุนผ้าป่าช่วยชาติ^{๑๐๑}

โดยสรุป วัดในพุทธศาสนา ได้ทำงานพุทธศาสนาเชิงรุกด้านการเผยแผ่ ด้วยการอบรม เทศนาธรรม การสอนธรรม ตามวันเวลาและโอกาสสำคัญ ส่วนพุทธศาสนาเชิงรุกด้านการศึกษา สงเคราะห์ จะมีโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ โรงเรียนการกุศลของวัด โรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนตามพระราชประสงค์ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด และพุทธศาสนาเชิงรุกด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ ประกอบด้วยการเข้าไปบริหารจัดการ การเข้าไปสนับสนุน การแสวงหาการมีส่วนร่วม และการเข้าไปแบบให้เปล่า งานด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ คือ การทำวัดหรือศาสนสถานให้เป็นที่พักผ่อน เป็นที่พึ่งของสังคมชุมชน เช่นจัดสร้างโรงพยาบาล สถานีอนามัย ที่พักอาศัย ที่พักพิง ที่สร้างอาชีพรายได้ โดยวัดเป็นเจ้าของดำเนินการบริหารจัดการเอง การเข้าไปสนับสนุน การเข้าไปแสวงหาการมีส่วนร่วม และการเข้าไปแบบให้เปล่าด้านการพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ต่อผู้ที่ด้อยโอกาส หมายถึง คณะสงฆ์มีการสงเคราะห์การช่วยเหลือด้านทุนการศึกษา ด้านอุปกรณ์การศึกษามีการช่วยเหลือบุคคลผู้กำลังศึกษาที่มีความเดือดร้อน มีการสงเคราะห์หยูกยาไว้

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๖.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา

พระอวยชัย อินทร์เมือง ศึกษา ถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน ศึกษาเฉพาะกรณีวัดในเขตอำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคามผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาวัดมี ๒ ปัจจัย คือ ปัจจัยภายในวัด และปัจจัยภายนอกวัด ปัจจัยภายในวัด ได้แก่ ด้านสภาพทางกายภาพ พบว่าวัดในเขตอำเภอบรบือทั้ง ๕ วัดมีสภาพพื้นที่เหมาะสม คืออยู่ติดกับชุมชน เป็นพื้นที่ราบ ไม่เป็นอุปสรรคในการก่อสร้าง ขนาดพื้นที่มีความเพียงพอต่อการจัดกิจกรรมภายในวัด มีอาคารเสนาสนะไว้จัดกิจกรรมอย่างเพียงพอ สภาพป่าไม้ที่รกร้าง มีสิ่งอำนวยความสะดวกครบทุกวัด การคมนาคมสะดวกมีถนนลาดยางและคอนกรีต ระยะเวลาดำเนินทางจากชุมชนถึงวัดไม่นานนักด้านบุคลิกภาพของผู้นำสงฆ์วัดในเขตอำเภอบรบือทั้ง ๕ วัด เป็นผู้ที่ประชาชนเคารพศรัทธา เลื่อมใส มีจริยวัตรที่สำรวม สุขุม เมตตา เหมาะสมต่อการเป็นผู้นำสงฆ์รู้จัก

^{๑๐๑} พระมหาบุญมีอธิปญฺโญ, “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม: ศึกษากรณีพระธรรมวิสุทธิมงคล (บัว ญาณสมปนฺโน)”, วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔), บทคัดย่อ

ให้อภัย มีความรู้ความสามารถทั้งทางโลก และทางธรรม มีประสบการณ์ในการแก้ปัญหาได้ตามความเหมาะสมของสังคมปัจจุบันปัจจัยภายนอกวัด ได้แก่ด้านกิจกรรมบริการชุมชน มีการจัดกิจกรรมอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีของชาวอีสาน กิจกรรมวันสำคัญทางราชการ และวันสำคัญทางศาสนา กิจกรรมบรรพชาและอุปสมบทหมู่ภาคฤดูร้อน กิจกรรมรักษาโรค กิจกรรมป้องกันยาเสพติดกิจกรรมการศึกษา และกิจกรรมสงเคราะห์ชุมชนด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน^{๑๐๒}

ชาญนรงค์ หินเกิด ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการกับการพัฒนาวัดในจังหวัดมหาสารคาม ผลการวิจัยพบว่า

๑. พระสังฆาธิการส่วนใหญ่ใช้วัดของตนเองเป็นศูนย์กลางในการส่งเสริมการศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรม ปกครองวัดด้วยความเรียบร้อย ปกครองวัดด้วยความเรียบร้อย เผยแผ่พระพุทธศาสนาตามบทบาทหน้าที่ด้วยดีเสมอมา ปรับปรุงสถานที่ และบริเวณวัดให้สะอาดและร่มรื่น รวมทั้งให้สาธารณสงเคราะห์ได้ตามฐานะานุรูป

พระมหาพรประสงค์ พุทธจันทร์ ได้เสนอปริญญานิพนธ์เรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน ผลการศึกษาพบว่า พระสงฆ์ทุกวัดได้ร่วมกันพัฒนาวัดทั้ง ๖ ด้านคือการพัฒนาวัดด้านการปกครองได้มีการวางมาตรการ และออกกฎระเบียบของวัดเป็นไปตามแบบแผนแห่งพระธรรมวินัย และกฎระเบียบของคณะสงฆ์ให้พระภิกษุ และสามเณรได้ยึดถือ และประพฤติปฏิบัติตาม และให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมพัฒนาวัดในรูปของคณะกรรมการวัด การพัฒนาวัดด้านการศาสนศึกษาได้ให้การส่งเสริม และสนับสนุนพระภิกษุและสามเณรได้ศึกษาเล่าเรียนในระบบการศึกษาต่างๆ ของคณะสงฆ์และการศึกษาตามอัธยาศัยทางด้านพระสงฆ์วัดเซตุนได้จัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรมแผนกบาลีและแผนกสามัญศึกษาให้แก่พระภิกษุและสามเณรด้วยการพัฒนาวัดด้านการศึกษาสงเคราะห์ ได้ให้ความอุปถัมภ์และสนับสนุนทุนการศึกษาแก่นักเรียน และทุนอาหารกลางวัน วัสดุอุปกรณ์ สื่อการเรียนการสอนแก่สถานศึกษา ได้บรรยายอบรม และเป็นครูพระช่วยสอนตามสถานศึกษาต่างๆ ทางด้านพระสงฆ์วัดกู่คำ วัดเกตการามและวัดท่าสะอาดได้เป็นผู้ริเริ่มจัดตั้งโรงเรียนขึ้นในวัดเพื่อให้เป็นสถานที่ศึกษาเล่าเรียนของเด็กเยาวชนในชุมชน และวัดเซตุนได้ให้บริการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านแพทย์แผนไทยแก่ประชาชน และการพัฒนาวัดด้านการเผยแผ่ ศาสนธรรมได้ดำเนินการเผยแผ่ศาสนาธรรมด้วยการเทศน์ การอบรมบรรยายให้แก่ประชาชนตามโอกาส และสถานที่ต่างๆ ทั้งในวัดและนอกวัด และได้ร่วมกับประชาชนจัดกิจกรรม วันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและกิจกรรมประเพณีที่สำคัญของท้องถิ่นเป็นประจำทางด้านพระสงฆ์ วัดสันป่าข่อยได้จัดกิจกรรมปาฐกถาธรรม ให้แก่ประชาชนทุกวันอาทิตย์ในช่วงเช้าพรรษาการพัฒนาวัดด้านการสาธารณูปการได้มีการก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุและศาสนสถานได้พัฒนาปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์ภายในบริเวณวัด และอาคารสถานที่ของวัดและให้ประชาชนได้เข้ามาใช้

^{๑๐๒} พระอวยชัย อินทร์เมือง, “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน ศึกษาเฉพาะกรณีวัดในเขตอำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม”, รายงานการค้นคว้าอิสระปริญญานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาวิชาไทยคดีศึกษา : คณะสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม), ๒๕๔๒.

อาคารสถานที่ของวัดทำกิจกรรมต่างๆทางด้านพระสงฆ์วัดเกตการามได้ร่วมกับประชาชนจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ขึ้นในวัดเพื่อเป็นการอนุรักษ์โบราณวัตถุต่างๆ และเป็นศูนย์กลางการจัดกิจกรรม^{๑๐๓}

พระมหาสังเวียร ปญญารโ (ศรีมันตะ) ได้วิจัยเรื่อง "บทบาทของพระสงฆ์ในการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน : กรณีศึกษา พระครูสุภาจารวัฒน์" ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของพระครูสุภาจารวัฒน์ในการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน เกี่ยวกับการประกอบอาชีพเกษตรกรรมที่อยู่บนพื้นฐานการพึ่งพาธรรมชาติ กิจกรรมที่ทำประกอบด้วย การฟื้นฟูอนุรักษ์ภูมิปัญญาพื้นบ้านเกี่ยวกับยาสมุนไพรศูนย์รักษาสภาพกิจกรรมเกษตรพอเพียง เช่น เกษตรผสมผสานเกษตรกรรมธรรมชาติ กองทุนพันธุ์ไม้และการพัฒนาแหล่งน้ำ การปลูกป่าชุมชน โรงสีข้าวปลอดสารเคมีโดยรับซื้อผลผลิตจากสมาชิกในราคายุติธรรมให้สมาชิกมีรายได้จากการทำนาปลูกข้าวปลอดสารเคมี กิจกรรมปลูกผักปลอดสารพิษไว้บริโภค และกิจกรรมอื่น ๆ ที่มีความสอดคล้องกับหลักแห่งพุทธธรรม วิถีชีวิตในสังคมชนบท นำไปสู่การดำรงชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง คือพออยู่ พอกินและพอเพียงด้านหลักพุทธธรรมสำคัญที่พระครูสุภาจารวัฒน์นำมาใช้คือ หลักอิทธิบาท ๔ หลักสังคหวัตถุ ๔ และหลักฆราวาสธรรม ๔ เป็นต้น มาเป็นหลักในการทำงาน โดยเฉพาะในด้านการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน เพราะเป็นธรรมที่สอดคล้องกับการทำงานเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ เป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ตระหนักรู้ระหว่างหน่วยงานกับชุมชนทำให้ชุมชนมีคุณธรรมโดยผ่านกิจกรรมรวมกันการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และทำให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้มีความเป็นอยู่ดีขึ้นพระครูสุภาจารวัฒน์ เป็นพุทธสาวกรูปหนึ่งผู้ซึ่งได้นำคำสอนของพระพุทธเจ้ามาปฏิบัติให้เห็นประจักษ์ในชีวิตประจำวันและปลูกคนอื่นให้มีความสนใจและปฏิบัติตามพระธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยการยึดหลักแห่งความเสียสละและการให้โอกาสคนอื่นเสมอในการทำงานร่วมกัน^{๑๐๔}

ธงชัย สิงอุตม์ ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๘” ผลการวิจัยพบว่า ๑) สภาพทั่วไปของการมีภาวะผู้นำของสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๘ พบว่า ได้แก่ (๑) ภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการด้านการมีวิสัยทัศน์กว้างไกล มองสภาพการณ์ออก (จักขุมา) (๒) ภาวะผู้นำด้านชำนาญในงาน (วิธโร) (๓) ภาวะผู้นำด้านการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี (นิสสัยสัมปนโน) และการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักธรรมสังฆโสภณสูตร อยู่ในระดับมากทั้งหมด และภาวะผู้นำด้านการมีปัญหา/ความสามารถ (วิยโต) ภาวะผู้นำด้านการเป็นผู้มีระเบียบวินัยดี (วินีโต) ภาวะผู้นำด้านความกล้า/กล้าหาญ (วิสาร์โท) ภาวะผู้นำด้านการรักษาความถูกต้องในสิ่งที่ถูกที่ควร (ธัมมานธัมมปฏิปนโน) อยู่ในระดับมาก

๒) หลักพุทธธรรม และ ทฤษฎีภาวะผู้นำที่เหมาะสมสำหรับประยุกต์ใช้ในการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการ พบว่า การพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์

^{๑๐๓} พระมหาพรประสงค์ พุทธจันทร์, “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (พระพุทธศาสนา), (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒).

^{๑๐๔} พระมหาสังเวียร ปญญารโ (ศรีมันตะ), “บทบาทของพระสงฆ์ในการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน : กรณีศึกษา พระครูสุภาจารวัฒน์”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต** (พระพุทธศาสนา), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า (๑).

ภาค ๘ ตามทฤษฎีภาวะผู้นำ ประกอบไปด้วย ๔ ทฤษฎี (๑) ภาวะผู้นำด้านคุณลักษณะ (๒) ภาวะผู้นำด้านพฤติกรรมผู้นำ (๓) ผู้นำตามสถานการณ์ (๔) ภาวะผู้นำด้านความเป็นผู้นำเชิงปฏิรูป และผู้นำแบบพอเพียงจะมีความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่มากที่สุด

๓) การบูรณาการหลักพุทธธรรมและทฤษฎีภาวะผู้นำในการพัฒนาภาวะผู้นำของ พระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๘ พบว่า พฤติกรรมของผู้นำที่ควรให้ความสนใจในสมาชิกส่งเสริมขวัญและกำลังใจให้เกิดขึ้นกับบุคลากร และพฤติกรรมของผู้นำที่ต้องให้ความสนใจกับการทำให้เป้าหมายของงาน จะมีการกำหนดเป้าหมายมาตรฐาน มีการมอบหมายงานรวมทั้งการผลักดันให้เกิดความสำเร็จ^{๑๐๕}

บัญชายุทธ นาคมุจลิน ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศาสนาที่ยั่งยืนที่พึงประสงค์ในพระพุทธศาสนา” ผลการวิจัยพบว่า สภาพการพัฒนาศาสนาที่ยั่งยืนในเขตปกครองคณะสงฆ์ จังหวัดขอนแก่น เป็นการพัฒนาในลักษณะการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม ซึ่งเป็นการศึกษารูปแบบพิเศษมี ๓ แผนก คือ แผนกธรรม แผนกบาลี และแผนกสามัญศึกษา การจัดการศึกษาของสถานศึกษาดำเนินไปตามนโยบายรัฐและมหาเถรสมาคม มีสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติและกระทรวงศึกษาธิการคอยกำกับดูแลด้านหลักสูตร ด้านการวัดผลประเมินผลและการจัดสรรงบประมาณ ส่วนการบริหารจัดการให้เป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาส ในการพัฒนาศาสนาที่ยั่งยืนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ต้องให้ได้รับการพัฒนาคุณลักษณะด้านวิชาการและการศึกษาเชิงพุทธโดยบูรณาการเข้ากับทฤษฎีไตรสิกขาของพระพุทธเจ้า ทฤษฎีแรงจูงใจและทฤษฎีบุคลิกภาพของนักจิตวิทยาสมัยใหม่

รูปแบบในการพัฒนาศาสนาที่ยั่งยืนที่พึงประสงค์ในพระพุทธศาสนานั้น พบว่า นโยบายการจัดการศึกษายังขาดความเข้าใจในการนำทฤษฎีการศึกษาและทฤษฎีจิตวิทยาไปใช้ในการสร้างแรงจูงใจสร้างความมุ่งมั่นที่จะศึกษาให้สำเร็จ การศึกษาแผนกธรรมและแผนกบาลีเป็นการศึกษาเฉพาะทางยังไม่บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ การพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้ศาสนาที่ยั่งยืนเกิดการเรียนรู้และประพฤติตามหลักศีลจารวัตรและการพัฒนาบุคลิกภาพยังไม่เป็นตามมาตรฐานที่สังคมจะยอมรับได้ จึงได้เสนอรูปแบบพัฒนาใหม่ตามกระบวนการ PTCC Model มองผ่านระบบการประกันคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา ตามกฎกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ.๒๕๕๓^{๑๐๖}

๒.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร

พระครูพิศาลธีรธรรม (สมพร ปญญาวัชร) ได้วิจัยเรื่อง "ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตธนบุรีกรุงเทพมหานคร" ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่าการบริหารมีความสำคัญต่อการดำเนินงานของวัดในอันที่จะพัฒนาให้เป็นระบบ สามารถส่งเสริมภิกษุสงฆ์สามเณรให้เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ และประสบการณ์ปฏิบัติตนอยู่ในกรอบของพระธรรมวินัย และ

^{๑๐๕} ธงชัย สิงอุดม, “การพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๘”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต*, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

^{๑๐๖} บัญชายุทธ นาคมุจลิน, “รูปแบบการพัฒนาศาสนาที่ยั่งยืนที่พึงประสงค์ในพระพุทธศาสนา”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต*, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

สามารถเป็นแบบอย่างที่ดีต่อการพัฒนาชุมชนเป็นอย่างดีการบริหารวัดในปัจจุบันได้เปลี่ยนรูปแบบระบบ วิธีการ การสร้างระบบให้เหมาะสมกับผู้อยู่อาศัยในวัดนั้นๆ และสังคมโดยรอบ เพื่อให้การบริหารเป็นไปตามความหมายที่ว่า การปกครองการดูแลรักษาหมู่คณะและการดำเนินงานหรือการจัดการ กิจกรรมต่างๆ ของหมู่คณะหรือองค์กรต่างๆ ให้สำเร็จลุล่วงไปตามนโยบาย และวัตถุประสงค์ขององค์กรนั้นๆ ด้วยดีมีประสิทธิภาพ

ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาส ในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานครพบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๒ และเมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า ด้านการปกครอง, ด้านการศึกษาสงเคราะห์และด้านการสาธารณูปการ มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการศาสนศึกษา การเผยแผ่ และการสาธารณสงเคราะห์มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับปานกลาง

ผลการศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตธนบุรีกรุงเทพมหานคร พบว่า ปัญหาที่สำคัญได้แก่ เจ้าอาวาสบางรูปขาดวิสัยทัศน์ขาดเป้าหมาย ในการบริหารจัดการวัดที่ชัดเจน การบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสบางส่วนไม่มีการประชุม ปรึกษา วางแผน และกำหนดวัตถุประสงค์การพัฒนาวัดอย่างเป็นรูปธรรม เป็นการบริหารจัดการวัดตามความเคยชินที่เคยปฏิบัติมา ขาดการประสานงานระหว่าง วัด บ้าน และชุมชน และเจ้าอาวาสบางรูปใช้คนไม่ถูกกับงาน จึงทำให้งานขาดประสิทธิภาพ

แนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ควรมีการประชุมพระภิกษุสามเณร ภายในวัดต่างๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัด และเพื่อความสามัคคีภายในวัด ส่งเสริมให้เจ้าอาวาสเปิดรับความรู้ใหม่ๆ เพื่อนำมาใช้ในการบริหารจัดการวัดมีการนำเอา เทคโนโลยีสมัยใหม่ มาใช้ในการพัฒนาวัดมากขึ้น และควรมีการจัดกิจกรรมที่สร้างสรรค์ระหว่างวัดและชุมชน^{๑๐๗}

๒.๖.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์

พระครูธรรมศาสน์อุโฆษ (ธงไชยวัฒน์ อิสสรธมฺโม) ได้ศึกษาบทบาทการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและแนวทางในการบริหารการศึกษาดังกล่าวในอำเภอนครชัยศรี พบว่าต้องมีการร่วมมือกันใช้มากขึ้น มีการสนับสนุนจากพระสังฆาธิการในอำเภอต่อการศึกษาส่งเคราะห์ให้มากขึ้น มีแหล่งเงินทุนและบุคลากรในการบริหารงานอย่างเป็นระบบแล้วการบริหารงานด้านการศึกษาส่งเคราะห์ก็ก็จะมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้นทำให้งานส่วนนี้มีประสิทธิภาพมากขึ้นตามไปด้วยซึ่งด้านการศึกษาส่งเคราะห์นั้นควรบริหารงานตามภาระหน้าที่ของงานให้มีประสิทธิภาพ และส่งเสริมบุคลากรในการดำเนินการ ส่วนด้านการบริหารจัดการก็ต้องการให้โอกาสในการมีส่วนร่วมและเปิดโอกาสแสดงความคิดเห็น ด้านการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลาง คือเจ้าอาวาสต้องมีความพร้อมในการบริหารการจัดการ และให้เจ้าหน้าที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ

^{๑๐๗} พระครูพิศาลธีรธรรม (สมพร ปญฺญาวชิโร), "ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตธนบุรีกรุงเทพมหานคร", วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต(การบริหารจัดการคณะสงฆ์), (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า (๑).

ตามกฎหมาย และสุดท้ายทางด้านศึกษาสงเคราะห์ต่อผู้ที่ด้อยโอกาส ควรจัดหาทุนเพื่อสนับสนุนการศึกษาและจัดตั้งกองทุน^{๑๐๘}

พระธนดล นาคสุวณโณ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดบุรีรัมย์” จากการวิจัยพบว่า พระสังฆาธิการมีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยรวม ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๗ เมื่อพิจารณารายละเอียด พบว่า พระสังฆาธิการมีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อยู่ในระดับน้อย ในเรื่อง การจัดตั้งห้องสมุดภายในวัดเพื่อการศึกษาธรรมบาลีแก่พระสงฆ์และประชาชน การจัดให้มีการบรรยายทางธรรมทางวิทยุกระจายเสียง และการจัดให้มีการพิมพ์หนังสือธรรมะหรือการเทศน์ออกเผยแผร์เป็นธรรมทานสำหรับเรื่องอื่นๆมีบทบาทอยู่ในระดับมาก^{๑๐๙}

ประสาธ สุขเกษม ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของพระภิกษุสงฆ์ในการขัดเกลากายสังขมแก่เยาวชน : ศึกษากรณีค่ายคุณธรรมวัดอุโมงค์จังหวัดเชียงใหม่” โดยผลการศึกษาพบว่า สถาบันสงฆ์เป็นสถาบันหนึ่งที่มีบทบาท และความสำคัญต่อวิถีชีวิตของคนไทยนับตั้งแต่พระพุทธศาสนา เริ่มเข้าสู่ดินแดนแหลมทองอันเป็นประเทศไทยปัจจุบัน ในราวปีพ.ศ.๓๐๓ ความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับประชาชน เป็นไปอย่างใกล้ชิด และมั่นคงตลอดมาความสัมพันธ์อันมั่นคงนี้ได้ขยายตัวต่อวิถีชีวิตของคนไทย โดยเฉพาะชาวชนบทยังเห็นได้ชัดว่าพระพุทธศาสนา มีความเกี่ยวข้องกับชีวิตประชาชนเป็นอย่างมาก ทั้งในวัดและในตำบลนั้นๆ เพราะว่า เป็นที่พึ่งพอใจ เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมต่างๆ การประชุมหารือ ตลอดจนประเพณีต่างๆ ก็มีพระสงฆ์เป็นที่พึ่งทางใจของประชาชน^{๑๑๐}

พระปลัดสัมฤทธิ์ เทวธมโม (เปจิตุต) ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทภารกิจพระสังฆาธิการผู้ทรงสมณศักดิ์ในจังหวัดขอนแก่นที่มีต่อการพัฒนาสังคมไทย” ผลการวิจัยพบว่า บทบาทตามภารกิจ ๖ ด้าน ที่มีต่อการพัฒนาสังคมไทย พบว่า ด้านการปกครอง หลักการปกครองจะมีทั้งพระเดชและพระคุณ สมณศักดิ์มีความสำคัญและจำเป็นต่อการปกครอง ด้านศาสนศึกษาเกือบทุกวัดจะมีการเรียนพระปริยัติธรรม แผนกนักธรรม – บาลีเป็นหลัก วัดที่เจริญจะมีการเรียนการสอนแผนกสามัญศึกษาด้วย พระสังฆาธิการผู้ทรงสมณศักดิ์มีวิธีการส่งเสริมการศึกษาเช่น สนับสนุนปัจจัย ๔ และให้ทุนการศึกษา เป็นต้น ปัญหาการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมในปัจจุบันคือไม่ค่อยมีคนบวชและพระเถรขาดแรงจูงใจในการเรียนนักธรรม – บาลีคณะสงฆ์ต้องปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอน หลักสูตรและการวัดผลประเมินผลให้ได้มาตรฐานกว่านี้ผลการจัดการศึกษาคือทำให้ได้บุคลากรทางศาสนาที่มีคุณภาพ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ มีโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์และโรงเรียนการกุศลวัดระดับอนุบาล-มัธยมศึกษา การส่งเสริมการศึกษา เช่น มอบทุนการศึกษาแก่นักเรียน

^{๑๐๘} พระครูธรรมศาสน์อุโฆษ (ธงไชยวัฒน์ อีสรรสมโม), “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ), (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

^{๑๐๙} พระธนดล นาคสุวณโณ, “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์), (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐).

^{๑๑๐} ประสาธ สุขเกษม, “บทบาทของพระภิกษุสงฆ์ในการขัดเกลากายสังขมแก่เยาวชน ศึกษากรณีค่ายคุณธรรมวัดอุโมงค์ จังหวัดเชียงใหม่”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๒.

เป็นต้น ปัญหาที่พบคือทุนการศึกษายังมีไม่เพียงพอ เจ้าอาวาสแต่ละแห่งต้องจัดกิจกรรมหาทุนทุกปี ด้านการเผยแพร่รูปแบบการเผยแพร่ เช่น การเทศน์บรรยายธรรม อบรมศีลธรรมแก่เด็กและเยาวชน เขียนหนังสือธรรมะ เป็นต้น นักเผยแผ่ที่ดีจะต้องยึดองค์แห่งธรรมอีก ๕ และมีเทคนิควิธีในการแสดงธรรม ดานสาธารณูปการ การก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุในวัดที่ตั้งอยู่ในชุมชนเมืองจะได้เปรียบ เพราะชาวบ้านมีเศรษฐกิจดีส่วนวัดที่อยู่นอกตัวเมืองที่ต้องสร้างแบบค่อยเป็นค่อยไป ปัญหาที่พบในการก่อสร้างคือ ขาดทุนทรัพย์ในการก่อสร้าง และถูกชาวเอารัดเอาเปรียบ พระสังฆาธิการสร้างสิ่งก่อสร้างได้ตามเกณฑ์ที่กำหนดบ้าง เกินกำหนดบ้างเงินก่อสร้าง ได้จากการบริจาคของชาวบ้าน สิ่งก่อสร้างได้ใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่า ด้านสาธารณประโยชน์ รูปแบบการสงเคราะห์ช่วยเหลือ เช่น การสร้างสะพาน, สร้างโรงเรียน,สถานพยาบาลและอุปกรณ์บริจาคปัจจัยและสิ่งของแก่ผู้ประสบภัย และผู้ยากไร้ เป็นต้น^{๑๑๑}

พระครูปลัดอาทิตย์ อุตถเวที (ของดี) ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาแนวคิดและวิธีการปกครองคณะสงฆ์ของพระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) : ศึกษาเฉพาะกรณีพระสังฆาธิการในเขตการปกครองภาค ๒” ผลการวิจัยพบว่า ๑๔๔ การปกครองคณะสงฆ์ในสมัยพุทธกาล พระพุทธองค์ทรงใช้หลักการปกครองโดยสามัคคีธรรมเป็นที่ตั้ง ให้ความเสมอภาคในหมู่คณะ ทรงมอบภาระหน้าที่ในการบริหารคณะสงฆ์แก่พระสาวกให้เหมาะสมกับฐานะตำแหน่งที่ยกย่องตามฐานะ แต่พระพุทธองค์ก็ได้ทรงมอบความเป็นใหญ่ในการปกครองให้กับใคร นอกจากพระธรรมวินัยที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้แล้ว ภายหลังพุทธกาลการบริหารปกครองคณะสงฆ์ยังยึดพระธรรมวินัยเป็นหลัก แต่มีรูปแบบการบริหารปกครองที่สอดคล้องกับของฝ่ายบ้านเมืองในยุคสมัยนั้นๆ^{๑๑๒}

ปัจจุบัน การปกครองคณะสงฆ์ไทยนอกจากจะยึดหลักพระธรรมวินัยแล้ว ยังอิงอาศัยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ และมติมหาเถรสมาคม ในการสนับสนุนส่งเสริมการบริหารคณะสงฆ์ให้เกิดความเรียบร้อยดีงามในหมู่คณะสงฆ์และป้องกันภัยอันตรายจากภายนอกที่จะเกิดขึ้นกับองค์กรคณะสงฆ์

ส่วนแนวคิดและวิธีการปกครองคณะสงฆ์ของพระเทพโสภณ ก็ตั้งอยู่บนพื้นฐานหลักของหลักพุทธธรรม เอื้อเฟื้อต่อพระธรรมวินัย อิงอาศัยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ และมติมหาเถรสมาคม เป็นแนวทางส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบ้าน วัด ราชการ และที่สำคัญคือ สามารถนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการการปกครองคณะสงฆ์ได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

๑.ด้านการปกครอง ส่งเสริมให้คณะสงฆ์มีส่วนร่วมในการบริหาร พัฒนาบุคลากรคณะสงฆ์ให้มีความรู้ในด้านต่างๆ ส่งเสริมคนดีมีความสามารถได้ทำงาน สร้างการปกครองท้องถิ่นให้เข้มแข็ง

^{๑๑๑} พระปลัดสัมฤทธิ์ เทวธมฺโม (เปจิตฺตัง), "บทบาทภารกิจพระสังฆาธิการผู้ทรงสมณศักดิ์ในจังหวัดขอนแก่นที่มีต่อการพัฒนาสังคมไทย", วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต(พระพุทธศาสนา),(บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า (๑).

^{๑๑๒} พระครูปลัดอาทิตย์ อุตถเวที (ของดี), “การศึกษาแนวคิดและวิธีการปกครองคณะสงฆ์ของพระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

๒.ด้านการศึกษา ส่งเสริมพัฒนาให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้ด้านปริยัติธรรม เป็นผู้นำสังคมด้านการศึกษา

๓.ด้านการเผยแผ่ ส่งเสริมผลิตบุคลากรให้เผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งเชิงรุกและเชิงรับ

จากวิสัยทัศน์และแนวทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมดังกล่าว ทำให้เจ้าคณะพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๒ มีความพึงพอใจต่อแนวคิดและวิธีการปกครองคณะสงฆ์ของพระเทพโสภณ ดังนี้

๑.มีแนวคิดและวิธีการปกครองคณะสงฆ์ที่เป็นรูปธรรมชัดเจน ผสมผสานแนวคิดที่เหมาะสมทั้งคตฺโลกและคตฺธรรม

๒.มีบุคลิกภาพและจริยวัตรที่น่าเลื่อมใส อ่อนน้อมถ่อมตน มีความเป็นผู้นำน่าเคารพยำเกรงของผู้ใต้บังคับบัญชา

๓.มีทีมงานที่เข้มแข็ง สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลก่อให้เกิดความเชื่อมั่นว่าจะเป็นผู้มีบทบาทสำคัญของคณะสงฆ์

๒.๖.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาสงเคราะห์

พระใบฎีกามานะ สุขเมธโส (มากมูล) ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการด้านการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการจังหวัดเพชรบุรี” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑. ศึกษาการบริหารจัดการด้านการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ จังหวัดเพชรบุรี ๒. เพื่อเปรียบเทียบระดับการบริหารจัดการด้านการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ จังหวัดเพชรบุรี จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคลและ ๓. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการด้านการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ จังหวัดเพชรบุรี และพบผลการวิจัยว่า

๑. การบริหารจัดการด้านการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการจังหวัดเพชรบุรีโดยภาพรวม อยู่ในระดับดีมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๖ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านสถานที่ อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านที่เหลืออีก ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านค่าใช้จ่าย ด้านการพัฒนาการศึกษา ด้านการบริหารการศึกษา และด้านอื่นๆ อยู่ในระดับมาก

๒. ผลการเปรียบเทียบระดับการบริหารจัดการด้านการศึกษาสงเคราะห์ของ พระสังฆาธิการ จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล พบว่า สถานภาพส่วนบุคคลด้านวุฒิการศึกษาสามัญ มีผลทำให้ความเห็นที่มีต่อการบริหารจัดการด้านการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ จังหวัดเพชรบุรี แตกต่างกัน ซึ่งยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนสถานภาพส่วนบุคคลด้าน อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาทางธรรม และตำแหน่งไม่พบความแตกต่าง ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

๓. ข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการด้านการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ จังหวัดเพชรบุรี พบว่า ด้านสถานที่ ควรจัดสภาพแวดล้อมภายในอาณาบริเวณโรงเรียนและบริเวณรอบนอกโรงเรียน โดยดูแลรักษาความสะอาดปลูกต้นไม้ให้ร่มรื่น มีบรรยากาศที่สะอาด สงบ และสว่าง เพื่อเอื้อประโยชน์ต่อการศึกษา ตลอดจนรักษาความปลอดภัยในแก่นักเรียน, ด้านค่าใช้จ่าย ควรจัดสรรรายได้ประจำปีของวัดมาช่วยเหลืองานด้านการศึกษาสงเคราะห์อย่างชัดเจน โดยจัดสรรเป็นงบประมาณประจำปีในแต่ละปี, ด้านการพัฒนาการศึกษา ควรปรับกระบวนการทัศน์ในการพัฒนา เริ่มที่การพัฒนาครูผู้สอนเป็นประการแรก โดยการปลูกฝังค่านิยมทางคุณธรรม

จริยธรรม ให้ครูเป็นตัวอย่างทางความประพฤติดีแก่นักเรียน, ด้านการบริหารการศึกษาควรจัดบริการแนะแนวทางการศึกษาแก่นักเรียน โดยผ่านทางกิจกรรมปฐมนิเทศนักเรียน กิจกรรมทางวิชาการ กีฬา กิจกรรมทางศาสนา และการพบปะอาจารย์ที่ปรึกษาประจำวัน เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนเป็นคนเก่งและดี และด้านอื่น ๆ ควรประสานงานกับผู้นำชุมชน หรือตัวแทนหมู่บ้าน หรือประชาชนผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชนที่วัดและโรงเรียนตั้งอยู่ เพื่อรับทราบและแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร^{๑๑๓}

พระครูปลัดอาทิตย อดุลเวที(ของดี) ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาแนวคิด และวิธีการปกครองคณะสงฆ์ของพระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) : ศึกษาเฉพาะกรณีพระสังฆาธิการในเขตปกครองภาค ๒” โดยผลการศึกษาพบว่า หัวใจหลักของการปกครองคณะสงฆ์ ก็คืองานด้านการปกครองการศึกษา การศึกษาสงเคราะห์การเผยแผ่ สาธารณูปการ และสาธารณสงเคราะห์ให้ดำเนินไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎระเบียบ มหาเถรสมาคม ข้อบังคับมติพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราชหรือคำสั่งของผู้บังคับบัญชาเหนือตน^{๑๑๔}

คุณ โทชน์ และ เทพพร มั่งธานี ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษา วัดมหาพุทธาราม อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ” ผลการวิจัยในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน พบว่า ด้านการปกครอง มีการวางแผนการบริหารอย่างชัดเจน มีระเบียบในการปกครองมีการกระจายอำนาจและการมอบหมายหน้าที่อย่างเป็นระบบ ด้านการศึกษา พบว่า สามารถรักษารูปแบบการศึกษาแบบดั้งเดิมที่มุ่งผดุงพระธรรมวินัยและพระพุทธศาสนาโดยตรง ด้านการศึกษาสงเคราะห์ พบว่า ทางวัดมีโรงเรียนการกุศลอยู่ในเขตของวัด และมีศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และศูนย์บริการผู้สูงอายุภายในวัดด้านสาธารณูปการ เนื่องจากบริเวณวัดไม่กว้างมาก จึงทำให้จัดศาสนวัตถุและเสนาสนะตามสภาพบริเวณวัด ด้านการสาธารณะสงเคราะห์ พบว่า มีการเปิดโอกาสให้ชุมชนที่ตั้งของวัด ดำเนินกิจกรรมทางสังคมต่างๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยภายในวัด^{๑๑๕}

๒. การพัฒนาวัดในจังหวัดมหาสารคามทั้ง ๕ ด้าน คือ ด้านการศึกษา ด้านการปกครอง ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านสาธารณูปการและด้านสาธารณสงเคราะห์พระสังฆาธิการประสบปัญหาสำคัญ ได้แก่ ไม่สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างเต็มที่ห้องสมุดและหนังสือประกอบในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไม่เพียงพอ ทั้งนี้เพราะขาดแคลนบุคลากร งบประมาณและ

^{๑๑๓} พระใบฎีกามานะ สุเมธโส (มากมูล), การบริหารจัดการด้านการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ จังหวัดเพชรบุรี”.วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาการจัดการเชิงพุทธ), (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓),

^{๑๑๔} พระครูปลัดอาทิตย อดุลเวที (ของดี), “การศึกษาแนวคิดและวิธีการปกครองคณะสงฆ์ของพระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ศึกษาเฉพาะกรณีพระสังฆาธิการในเขตปกครองภาค ๒”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

^{๑๑๕} คุณ โทชน์ และเทพพร มั่งธานี, “รายงานการวิจัยเรื่องรูปแบบการจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา: งานวิจัยอิสระกรณีศึกษาวัดมหาพุทธาราม อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ”, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการการศึกษา), ๒๕๔๖.

วัสดุอุปกรณ์ปัญหาเหล่านี้พระสังฆาธิการได้รับความช่วยเหลือจากทางราชการ ผู้มีจิตศรัทธาบริจาค สมทบและชุมชนช่วยแก้ปัญหา ทำให้การพัฒนาวัดดำเนินมาไ้ระดับหนึ่ง^{๑๑๖}

ฉันทนา กล่อมจิต ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการศึกษา และเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดใน พระพุทธศาสนา กรณีศึกษาวัดป่าบ้านค้อ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานีผลการวิจัยในการบริหาร กิจการคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน พบว่า ด้านการปกครองเป็นการปกครองแบบพ่อปกครองลูก มีการ มอบหมายงานให้เหมาะสมกับความสามารถของแต่ละบุคคล ด้านการศาสนศึกษา มีการสนับสนุนให้ การศึกษาพระปริยัติธรรม สอบนักธรรม และการอบรมปฏิบัติธรรม เป็นการศึกษาตามอัธยาศัย ด้าน สาธารณูปการ มีความสะดวกสบาย และมีสัปปายะในการปฏิบัติธรรม มีการสร้างพระมหาธาตุเจดีย์ด้าน การเผยแผ่ศาสนาธรรม ได้จัดอบรมปฏิบัติธรรม และกิจนิมนต์ภายใน และภายนอกประเทศ จัดการ อบรมปฏิบัติธรรมสัญจร มีการเผยแผ่ธรรมะด้วยสื่อต่างๆ ด้านสาธารณสงเคราะห์ ได้ทำการบำเพ็ญ สาธารณสงเคราะห์แก่ชุมชนบุคคล และศาสนสถาน รวมทั้งได้ตั้งกองทุนช่วยเหลือแม่บ้านผู้ปฏิบัติ ธรรม และการเผยแผ่ธรรมให้เด็ก และเยาวชน ส่วนด้านการศึกษาสงเคราะห์พบว่า ทางวัด ไม่ได้จัด การศึกษาสงเคราะห์สำหรับเด็กและเยาวชน^{๑๑๗}

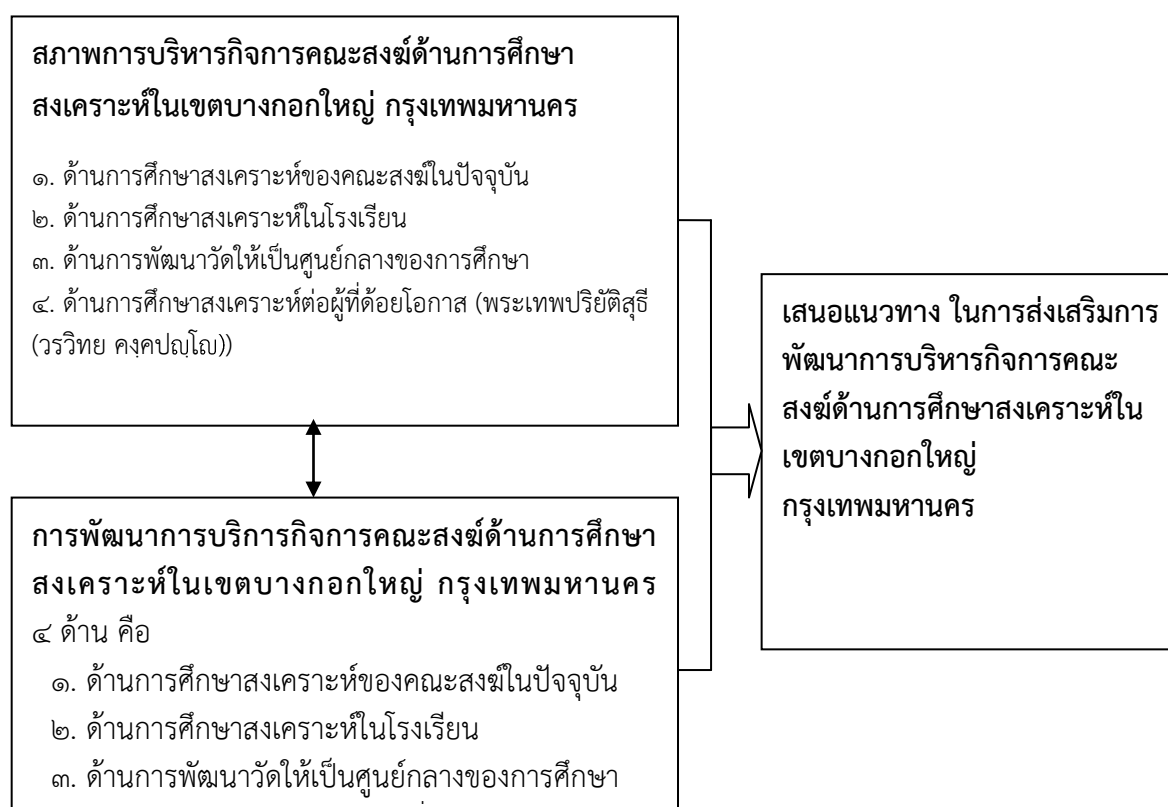
สรุปแนวคิด จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องความหมายของการศึกษา สงเคราะห์ เป็นการจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลหรือ เป็นการส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้ศึกษา เล่าเรียนทั้งทางโลกและทางธรรมนอกเหนือจากการส่งเสริมให้วัดมีการจัดการศึกษาในวัดเพียงเท่านั้น แต่สามารถอนุเคราะห์สงเคราะห์บุคคลผู้กำลังศึกษาหรือกระบวนการศึกษาสงเคราะห์ ทั้งก่อนวัยเรียน ใน วัยเรียนให้ได้รับการศึกษาเล่าเรียนอย่างต่อเนื่องในเรื่องต่าง ๆ ตามสมควร

^{๑๑๖} ขาญณรงค์ หินเกิด, “บทบาทของพระสังฆาธิการกับการพัฒนาวัดในจังหวัดมหาสารคาม”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (สาขาไทยคดีศึกษา), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม), ๒๕๔๒.

^{๑๑๗} ฉันทนา กล่อมจิต, “รูปแบบการจัดการศึกษา และเผยแผ่ศาสนาธรรม ของวัดในพระพุทธศาสนา, กรณีศึกษาวัดป่าบ้านค้อ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี”, **รายงานการวิจัยค้นคว้าอิสระ**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการการศึกษา), ๒๕๔๖

๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดให้มีความสอดคล้องกับแนวคิดของ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เรื่อง การพัฒนาวัดสู่ความเป็นมาตรฐาน ที่เกี่ยวกับการบริหารคณะสงฆ์ในด้านการศึกษาสงเคราะห์ ๔ ด้านตามแนวคิดของ พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ)^{๑๑๘} ดังแผนภาพที่ ๑.๑

แผนภาพที่ ๒.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย

^{๑๑๘} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ), คู่มือพระสังฆาธิการวาดวยเรื่องการคณะสงฆและการ
พระ ศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า ๑๐๑

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “การพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร” เป็นการส่งเสริมการพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานครใน ผู้ศึกษาได้ดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร” เป็นการวิจัยแบบผสม (Mixed Research) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่เก็บรวบรวมข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึกจากเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาสในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร จำนวน ๕ รูป

๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ พระสังฆาธิการและพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร จำนวน ๕๖๑ รูป จำนวน ๑๓ วัด แต่เนื่องจากว่าวัดทั้งหมดมีจำนวนพระภิกษุไม่เท่ากันจึงใช้วิธีสุ่มหาขนาดกลุ่มตัวอย่างเพื่อดำเนินการวิจัยโดยใช้สูตรคำนวณวิธีการของทาโรยามาเน Taro Yamane^๑ และได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยจำนวน ๒๒๒ รูป จาก จำนวน ๑๓ วัด ในเขตปกครองคณะสงฆ์เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร ดังตารางที่

^๑Taro Yamane, อังใน ธานินทร์ ศิลป์จารุ, การวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ SPSS, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่ บริษัท เอส.อาร์.พรินต์ จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๔๗.

ตารางที่ ๓.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ที่	ชื่อวัด	เขต	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
๑.	วัดอรุณราชวราราม	บางกอกใหญ่	๙๐	๓๕
๒.	วัดราชสิทธิาราม	บางกอกใหญ่	๕๖	๒๒
๓.	วัดหงส์รัตนาราม	บางกอกใหญ่	๔๙	๑๙
๔.	วัดโมลีโลกยาราม	บางกอกใหญ่	๑๓๒	๕๒
๕.	วัดสังข์กระจาย	บางกอกใหญ่	๔๒	๑๖
๖.	วัดนาคกลาง	บางกอกใหญ่	๒๔	๙
๗.	วัดเครือวัลย์	บางกอกใหญ่	๓๐	๑๑
๘.	วัดใหม่พิเรนทร์	บางกอกใหญ่	๓๖	๑๔
๙.	วัดตีตวัด	บางกอกใหญ่	๘	๕
๑๐.	วัดท่าพระ	บางกอกใหญ่	๕๔	๒๑
๑๑.	วัดประตู่ฉิมพลี	บางกอกใหญ่	๑๓	๖
๑๒.	วัดเจ้ามูล	บางกอกใหญ่	๑๔	๖
๑๓.	วัดประตู่ในทรงธรรม	บางกอกใหญ่	๑๓	๖
รวมประชากรและกลุ่มตัวอย่าง			๕๖๑	๒๒๒

๓.๓ เครื่องมือการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแบบแบบสอบถาม (Questionnaire) โดยแบ่งออกเป็น ๓ ตอน และแบบสัมภาษณ์ (Structure Interview) ดังนี้

๓.๓.๑ ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัย กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแบบแบบสอบถาม(Questionnaire) โดยมีขั้นตอนการสร้างและการตรวจสอบเครื่องมือ ดังนี้

๑. ศึกษาหลักการและแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาการบริหารจัดการกิจกรรมส่งเสริมด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร จากเอกสารและผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒. กำหนดกรอบแนวคิด ในการสร้างเครื่องมือการวิจัย

๓. กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัยโดยขอคำปรึกษาจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

๔. สร้างเครื่องมือ

๕. นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข

๖. นำเครื่องมือการวิจัยไปทดลองใช้กับประชากรที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่างเพื่อหาสัมประสิทธิ์ความเที่ยงตรงของเครื่องมือ

๗. ปรับปรุงแก้ไข

๘. จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

๓.๓.๒ ลักษณะของเครื่องมือ

๑. แบบสอบถาม (Questionnaire)

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ อายุ เพศ ตำแหน่ง วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษานักธรรม และวุฒิการศึกษาด้านบาลี เป็นแบบสอบถามแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขต บางกอกใหญ่ จังหวัดกรุงเทพมหานคร แบ่งเป็น ๔ ได้ ประกอบด้วย

๑. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน
๒. ด้านการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน
๓. ด้านการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของการศึกษา
๔. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ต่อผู้ที่ด้อยโอกาส

ตอนที่ ๓ เป็นคำถามประเภทปลายเปิดซึ่งให้กลุ่มตัวอย่างได้แสดงความคิดเห็นในเรื่อง ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์

๒. แบบสัมภาษณ์ (Structure Interview) แบบสัมภาษณ์เจ้าอาวาสและผู้ช่วยเจ้าอาวาส จำนวน ๘ รูป

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้ศึกษาดำเนินการเก็บข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

๑. รวบรวมเอกสารผู้ศึกษารวบรวมข้อมูลจากหนังสือ บทความ งานวิจัยและเอกสาร สิ่งพิมพ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับบทบาทการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางกอกใหญ่

๒. ผู้ศึกษาได้สร้างแบบสอบถามและขออนุญาตและขอหนังสือเก็บรวบรวมข้อมูลจากเจ้าอาวาสในเขตบางกอกใหญ่เพื่อขอความร่วมมือไปยังพระภิกษุในปกครองซึ่งอยู่ในเขตบางกอกใหญ่ หลังจากนั้นดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

๓. ผู้ศึกษาดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยแจกแบบสอบถามกับกลุ่มเป้าหมาย คือ พระภิกษุในเขตบางกอกใหญ่จำนวน ๒๒๒ รูป ซึ่งในการแจกแบบสอบถามผู้ศึกษาได้นำแบบสอบถามไปแจกและเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

๔. ในส่วนของการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) ซึ่งบันทึกการสัมภาษณ์โดยการจดบันทึกและเทป

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๑. นำแบบสอบถามทั้งหมดมาตรวจสอบความสมบูรณ์ความถูกต้อง ในการตอบแบบสอบถามแล้วนำมาคัดเลือกฉบับที่สมบูรณ์เพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยการบันทึกคะแนนแต่ละข้อ ของแต่ละคนลงในแบบลงรหัส (Coding Form)

๒. ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์

๓. การวิเคราะห์ข้อมูล

๑.) ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามวิเคราะห์โดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage)

๒.) ระดับความคิดเห็นในแนวทางการพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษสงเคราะห์ในเขตบางกอกใหญ่ วิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ของคะแนนจากการตอบแบบสอบถามของพระภิกษุในเขตบางกอกใหญ่ แปลความหมายของค่าเฉลี่ย โดยยึดเกณฑ์ดังนี้

ค่าเฉลี่ย ๔.๕๐ – ๕.๐๐ กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ มากที่สุด

ค่าเฉลี่ย ๓.๕๐ – ๔.๔๙ กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ มาก

ค่าเฉลี่ย ๒.๕๐ – ๓.๔๙ กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ ปานกลาง

ค่าเฉลี่ย ๑.๕๐ – ๒.๔๙ กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ น้อย

ค่าเฉลี่ย ๑.๐๐ – ๑.๔๙ กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ น้อยที่สุด

๓. การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยจะทำการจัดกลุ่มข้อมูล (Data Gruping) ตามสาระสำคัญของประเด็นการสัมภาษณ์ที่กำหนดไว้ จากนั้น จึงทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาประกอบบริบท (Context Content analysis Technique)

บทที่ ๔

ผลการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ศึกษาการพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยใช้ประชากรทั้งหมดในการวิจัย จำนวน ๒๒๒ รูป ได้รับกลับคืนมาทั้ง ๒๒๒ ฉบับ คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐.๐ งานวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methodology Research) ผู้ศึกษาได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับดังต่อไปนี้

๔.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

๔.๒ ผลการศึกษาเพื่อศึกษาสภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร จำนวน ๔ ด้าน เพื่อหาค่าเฉลี่ย (Mean) แทนด้วย $\bar{X}$ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) แทนด้วย S.D.

๔.๓ ผลการพัฒนาการบริการกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

๔.๔ เสนอแนวทาง ในการส่งเสริมการพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

๔.๕ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

๔.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

๔.๑.๑ ค่าความถี่และค่าร้อยละปัจจัยส่วนบุคคลของพระสังฆาธิการและพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

ตารางที่ ๔.๑ ปัจจัยส่วนบุคคล

ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
๑. ตำแหน่งพระสังฆาธิการ		
เจ้าคณะอำเภอ	๒	๐.๙๐
เจ้าคณะตำบล	๑๕	๖.๗๖
เจ้าอาวาส	๗๕	๓๓.๗๘
ผู้ช่วยเจ้าอาวาส	๑๓๐	๕๘.๕๕
รวม	๒๒๒	๑๐๐.๐
๒. อายุ		
๒๐ – ๔๐ ปี	๙๒	๔๑.๔๔
๔๑ – ๖๐ ปี	๑๐๒	๔๕.๙๔
๖๑ ปีขึ้นไป	๒๘	๑๒.๖๑
รวม	๒๒๒	๑๐๐.๐
๓. จำนวนพรรษา		
๕-๑๐ พรรษา	๖๐	๒๗.๐๓
๑๑-๒๐ พรรษา	๙๓	๔๑.๘๙
๒๑ พรรษาขึ้นไป	๖๙	๓๑.๐๘
รวม	๒๒๒	๑๐๐.๐
๔. วุฒิการศึกษาสายสามัญ		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๕๒	๒๓.๔๒
ปริญญาตรี	๑๔๕	๖๕.๓๑
สูงกว่าปริญญาตรี	๒๕	๑๑.๒๖
รวม	๒๒๒	๑๐๐.๐
๕. วุฒิการศึกษาทางธรรม		
นักธรรมชั้นตรี	๑๐	๔.๕๐
นักธรรมชั้นโท	๑๗	๗.๖๖
นักธรรมชั้นเอก	๙๕	๔๒.๗๙
รวม	๒๒๒	๑๐๐.๐

ตารางที่ ๔.๑ ปัจจัยส่วนบุคคล (ต่อ)

ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
๖.วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม		
ประโยค ๑-๒-๓	๕๓	๒๓.๘๗
เปรียญธรรม ๔-๖ ประโยค	๖๕	๒๙.๒๘
เปรียญธรรม ๗-๙ ประโยค	๑๐๔	๔๖.๘๕
รวม	๒๒๒	๑๐๐.๐
๗.ประสบการณ์การปกครอง		
๕-๑๐ ปี	๘๕	๓๘.๒๙
๑๑-๑๕ ปี	๗๗	๓๔.๖๙
๑๖ ปีขึ้นไป	๖๐	๒๗.๐๓
รวม	๒๒๒	๑๐๐.๐

จากตาราง ๔.๑ จากการแจกแบบสอบถาม พบว่า พระสังฆาธิการและพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานครส่วนใหญ่เป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาส จำนวน ๑๓๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕๘.๕๕ เจ้าอาวาส จำนวน ๗๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๗๘ เจ้าคณะตำบล จำนวน ๑๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๖.๗๖ และ เจ้าคณะอำเภอ ๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๐.๙๐

พระสังฆาธิการและพระสงฆ์ส่วนใหญ่อายุ ๔๑-๖๐ ปี จำนวน ๑๐๒ คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๙๔ อายุ ๒๐-๔๐ ปี จำนวน ๙๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๑.๔๔ และอายุ ๖๑ ปีขึ้นไป จำนวน ๒๘ รูปคิดเป็นร้อยละ ๑๒.๖๑

จำนวนพรรษา ส่วนใหญ่ มีจำนวนพรรษา ๑๑-๒๐ พรรษา จำนวน ๙๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๑.๘๙ จำนวน ๒๑ พรรษาขึ้นไป จำนวน ๖๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๑.๐๘ และจำนวน ๕-๑๐ พรรษา จำนวน ๖๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๗.๐๓

วุฒิการศึกษาสายสามัญส่วนใหญ่ปริญญาตรี จำนวน ๑๔๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๖๕.๓๑ ต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน ๕๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๔๒ และสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน ๒๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๒๖

วุฒิการศึกษาทางธรรมส่วนใหญ่นักธรรมชั้นเอก จำนวน ๙๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๒.๗๙ นักธรรมชั้นโท จำนวน ๑๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๗.๖๖ และนักธรรมชั้นตรี จำนวน ๑๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔.๕๐

วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรมส่วนใหญ่เปรียญธรรม ๗-๙ ประโยค จำนวน ๑๐๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๘๕ เปรียญธรรม ๔-๖ ประโยค จำนวน ๖๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๙.๒๘ และประโยค ๑-๒-๓ จำนวน ๕๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๘๗

ประสบการณ์การปกครองส่วนใหญ่ประสบการณ์ ๕-๑๐ ปี จำนวน ๘๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๘.๒๙ ประสบการณ์ ๑๑-๑๕ ปี จำนวน ๗๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๔.๖๙ และประสบการณ์ ๑๖ ปี ขึ้นไป จำนวน ๖๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๗.๐๓

๔.๒ ผลการศึกษาสภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขต บางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานครจำนวน ๔ ด้าน เพื่อหาค่าเฉลี่ย (Mean) แทนด้วย $\bar{X}$ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน(Standard Deviation) แทนด้วย S.D.

ตารางที่ ๔.๒ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร ภาพรวม ๔ ด้าน

ภาพรวม	สภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์(n =๒๒๒)			
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	อันดับ
๑. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน	๒.๘๔	๐.๗๖๙	ปานกลาง	๔
๒. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน	๓.๙๐	๑.๐๗	มาก	๑
๓. ด้านการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของการศึกษา	๓.๓๙	๐.๙๗๙	ปานกลาง	๓
๔. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ต่อผู้ด้อยโอกาส	๓.๕๔	๐.๘๗๓	มาก	๒
ภาพรวม	๓.๔๑	๐.๙๒๒	ปานกลาง	

จากตาราง ๔.๒ ความคิดเห็นของของพระสังฆาธิการและพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานครสรุปทุกด้านโดยภาพรวมมีความคิดเห็นต่อสภาพการบริหารกิจการ คณะสงฆ์ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = ๓.๔๑) เมื่อพิจารณาเป็นด้าน โดยเรียงจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน ($\bar{X}$ =๓.๙๐) รองลงมา คือ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ต่อ ผู้ด้อยโอกาส ($\bar{X}$ = ๓.๕๔) ด้านการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของการศึกษา ($\bar{X}$ =๓.๓๙) และด้าน การศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน ($\bar{X}$ =๒.๘๔) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๓ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน

ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	อันดับ
๑ จัดตั้งกองทุน-เพิ่มทุน-แจกทุนสงเคราะห์เพื่อการศึกษาแก่เด็กนักเรียนและเยาวชนอย่างทั่วถึง	๓.๕๙	.๙๓๗	มาก	๒
๒ ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการเรียนการสอนพุทธศาสนาวันอาทิตย์อย่างครบวงจรและมีประสิทธิภาพ	๓.๖๐	.๘๙๑	มาก	๑
๓ สนับสนุนส่งเสริมกิจการด้านการศึกษาของโรงเรียนทั้งในและนอกวัดด้วยดีสม่ำเสมออย่างต่อเนื่อง	๓.๑๓	.๙๒๕	ปานกลาง	๖
๔ สนับสนุนส่งเสริมโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนด้วยดีอย่างมีประสิทธิภาพ	๓.๑๗	.๙๑๖	ปานกลาง	๕
๕ ส่งเสริมสนับสนุนจัดให้มีศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด	๓.๕๕	.๙๔๙	มาก	๓
๖ จัดสงเคราะห์แก่ผู้ดูแลการศึกษาช่วยพัฒนาสถานศึกษาและอุปกรณ์การศึกษา	๓.๓๐	๑.๐๕๓	ปานกลาง	๔
รวม	๒.๘๔	๐.๗๖๙	ปานกลาง	

จากตาราง ๔.๓ ความคิดเห็นของของพระสังฆาธิการและพระสงฆ์ที่มีต่อสภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = ๒.๘๔) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าข้อที่มีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด ๓ อันดับเรียงจากมากไปหาน้อย คือ มีส่งเสริมสนับสนุนให้มีการเรียนการสอนพุทธศาสนาวันอาทิตย์อย่างครบวงจรและมีประสิทธิภาพ ($\bar{X}$ = ๓.๖๐) รองลงมา จัดตั้งกองทุน-เพิ่มทุน-แจกทุนสงเคราะห์เพื่อการศึกษาแก่เด็กนักเรียนและเยาวชนอย่างทั่วถึง ($\bar{X}$ = ๓.๕๙) และส่งเสริมสนับสนุนจัดให้มีศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด ($\bar{X}$ = ๓.๕๕) และลำดับสุดท้ายคือ สนับสนุนส่งเสริมกิจการด้านการศึกษาของโรงเรียนทั้งในและนอกวัดด้วยดีสม่ำเสมออย่างต่อเนื่อง ($\bar{X}$ =๓.๑๓) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๔ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน

ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน		$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	อันดับ
๑	สนับสนุนสถานศึกษาต่างๆทั้งด้านอาคารเรียนห้อง จริยะและสื่ออุปกรณ์การเรียนการสอนเป็นต้น	๓.๙๓	๑.๐๔๙	มาก	๓
๒	มีการช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การศึกษามีการช่วย พัฒนาสถานศึกษาของรัฐและเอกชน	๓.๙๘	๑.๑๓๕	มาก	๒
๓	มีการช่วยเหลือด้านทุนการศึกษาที่เรียนดีและ พฤติกรรมดี	๓.๘๒	๑.๐๘๖	มาก	๕
๔	จัดให้มีโครงการสอบธรรมศึกษานักเรียนและ ประชาชนทั่วไปด้วยความเอาใจใส่	๓.๙๑	๑.๐๒๓	มาก	๔
๕	มีการช่วยเหลือกิจการของชุมชนซึ่งเป็นไปเพื่อการ สาธารณประโยชน์แก่ชุมชน	๓.๗๖	๑.๐๖๕	มาก	๖
๖	ส่งเสริม สนับสนุนการศึกษาชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษาในด้านอุปกรณ์การศึกษา	๓.๙๙	๑.๐๔๐	มาก	๑
รวม		๓.๙๐	๑.๐๗	มาก	

จากตาราง ๔.๔ ความคิดเห็นของของพระสังฆาธิการและพระสงฆ์ที่มีต่อสภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๓.๙๐) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด ๓ อันดับเรียงจากมากไปหาน้อย คือ ส่งเสริม สนับสนุนการศึกษาชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษาในด้านอุปกรณ์การศึกษา ($\bar{X}$ = ๓.๙๙) รองลงมา มีการช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การศึกษามีการช่วยพัฒนาสถานศึกษาของรัฐและเอกชน ($\bar{X}$ = ๓.๙๘) และสนับสนุนสถานศึกษาต่างๆทั้งด้านอาคารเรียนห้องจริยะและสื่ออุปกรณ์การเรียนการสอนเป็นต้น ($\bar{X}$ = ๓.๙๓) และลำดับสุดท้ายคือ มีการช่วยเหลือกิจการของชุมชนซึ่งเป็นไปเพื่อการสาธารณประโยชน์แก่ชุมชน ($\bar{X}$ = ๓.๗๖) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร ด้านการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของการศึกษา

ด้านการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของการศึกษา		$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	อันดับ
๑	ส่งเสริมและสนับสนุนพระภิกษุ สามเณรในการการสอนธรรมศึกษาแก่เด็ก เยาวชนและประชาชนทั่วไป	๓.๔๗	๑.๐๐๕	ปานกลาง	๔
๒	มีเทคนิควิธีการประชาสัมพันธ์เพื่อเชิญชวนพุทธศาสนิกชนเข้าวัด	๓.๕๖	.๙๑๐	มาก	๒
๓	จัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา	๓.๕๘	.๙๕๐	มาก	๑
๔	มีแหล่งเรียนรู้ภายในวัด เพื่อประโยชน์แก่ พระภิกษุสามเณรและประชาชนทั่วไป	๓.๕๑	.๙๒๒	มาก	๓
๕	มีเทคนิควิธีการเผยแพร่พระพุทธศาสนาเชิงรุก เช่น มี website, Internet สถานีวิทยุ แผ่นพับ เป็นต้น	๒.๘๔	๑.๐๕๗	ปานกลาง	๖
๖	ส่งเสริมสนับสนุนโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์อย่างสม่ำเสมอ	๓.๓๙	๑.๐๓๒	ปานกลาง	๕
รวม		๓.๓๙	๐.๙๗๙	ปานกลาง	

จากตาราง ๔.๕ ความคิดเห็นของของพระสังฆาธิการและพระสงฆ์ที่มีต่อสภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร ด้านการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของการศึกษา อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = ๓.๓๙) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด ๓ อันดับเรียงจากมากไปหาน้อย คือ จัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ($\bar{X}$ = ๓.๕๘) รองลงมา มีเทคนิควิธีการประชาสัมพันธ์เพื่อเชิญชวนพุทธศาสนิกชนเข้าวัด ($\bar{X}$ = ๓.๕๖) และมีแหล่งเรียนรู้ภายในวัด เพื่อประโยชน์แก่ พระภิกษุสามเณรและประชาชนทั่วไป ($\bar{X}$ = ๓.๕๑) และลำดับสุดท้ายคือ มีเทคนิควิธีการเผยแพร่พระพุทธศาสนาเชิงรุก เช่น มี website, Internet สถานีวิทยุ แผ่นพับ เป็นต้น ($\bar{X}$ =๒.๘๔) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๖ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร ด้านการศึกษาสงเคราะห์ต่อผู้ด้อยโอกาส

	ด้านการศึกษาสงเคราะห์ต่อผู้ด้อยโอกาส	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	อันดับ
๑	มีการจัดตั้งกองทุนสงเคราะห์การศึกษาแก่เด็กและเยาวชนทุกระดับชั้น	๓.๖๗	.๘๕๐	มาก	๑
๒	วัดและพระสงฆ์มีส่วนร่วมกับประชาชนในการช่วยพัฒนาสถานศึกษา	๓.๖๐	.๘๒๔	มาก	๓
๓	สงเคราะห์ช่วยเหลือผู้ประสพภัยต่างๆมีการช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การศึกษา	๓.๕๒	.๘๙๒	มาก	๔
๔	มีการช่วยเหลือด้านทุนการศึกษาเฉพาะบุคคลผู้กำลังศึกษาที่มีความเดือดร้อน มีการสงเคราะห์ผู้ยากไร้	๓.๓๙	.๘๖๙	ปานกลาง	๖
๕	มีการประสานงานในการจัดหางบประมาณในการสร้างอาคารเรียน	๓.๖๒	.๙๓๖	มาก	๒
๖	สนับสนุนการศึกษาต่อผู้ด้อยโอกาสในทุกระดับชั้น ด้วยการตั้งทุนสงเคราะห์การศึกษาสถานการศึกษา และช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การศึกษา	๓.๔๖	.๘๖๘	ปานกลาง	๕
รวม		๓.๕๔	๐.๘๗๓	มาก	

จากตาราง ๔.๖ ความคิดเห็นของของพระสังฆาธิการและพระสงฆ์ที่มีต่อสภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร ด้านการศึกษาสงเคราะห์ต่อผู้ด้อยโอกาส อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๓.๕๔) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด ๓ อันดับเรียงจากมากไปหาน้อย คือ มีการจัดตั้งกองทุนสงเคราะห์การศึกษาแก่เด็กและเยาวชนทุกระดับชั้น ($\bar{X}$ = ๓.๖๗) รองลงมา มีการประสานงานในการจัดหางบประมาณในการสร้างอาคารเรียน ($\bar{X}$ = ๓.๖๒) และวัดและพระสงฆ์มีส่วนร่วมกับประชาชนในการช่วยพัฒนาสถานศึกษา ($\bar{X}$ = ๓.๖๐) และลำดับสุดท้ายคือ มีการช่วยเหลือด้านทุนการศึกษาเฉพาะบุคคลผู้กำลัง ศึกษาที่มีความเดือดร้อน มีการสงเคราะห์ผู้ยากไร้ ($\bar{X}$ =๓.๓๙) ตามลำดับ

๔.๓ ผลการพัฒนาการบริการกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร จำนวน ๕ รูป ทั้ง ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน ด้านการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของการศึกษา และ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ต่อผู้ด้อยโอกาสด้วยการสัมภาษณ์พระสังฆาธิการ ดังต่อไปนี้

๑) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน

๑. พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสและผู้ช่วยเจ้าอาวาสจะต้องมีหลักพรหมวิหาร ๔ คือ มีเมตตา ช่วยเหลือสนับสนุนบ้าน โรงเรียนในการสงเคราะห์ต่างๆ สงเคราะห์โรงเรียนในด้านการศึกษา อุปกรณ์การศึกษาต่างๆ เพราะวัดเป็นที่พึ่งของประชาชนและชุมชน^๑

๒. เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาสจะต้องสนองนโยบายและปฏิบัติตามนโยบายคณะสงฆ์ด้วยการส่งเสริมสนับสนุนกิจการด้านการศึกษาของโรงเรียนทั้งในและนอกวัด ส่งเสริมสนับสนุนพระที่สอนในโรงเรียน สอนให้นักเรียนเป็นคนดีจะต้องส่งเสริม ส่งเสริมด้านการพักอาศัย ทุนทรัพย์ และการรักษาโรคต่างๆ เพื่อให้พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมีกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่^๒

๓. พระสังฆาธิการทุกระดับชั้นจะต้องตระหนักอยู่เสมอว่าบ้าน วัด โรงเรียนจะต้องอาศัยกัน ที่เรียกว่า “บวร” จะต้องสร้างให้เข้มแข็ง แข็งแกร่ง จัดสงเคราะห์เกื้อกูลแก่การศึกษาช่วยพัฒนาสถานการศึกษาและอุปกรณ์การศึกษาให้แก่เด็กและเยาวชนในสถานศึกษา ส่งเสริมกิจกรรมดีๆ ของชุมชน เพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง^๓

๒) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน

๑. เจ้าอาวาสพระสังฆาธิการจะต้องส่งเสริมกิจการการศึกษาสงเคราะห์ทั้งในโรงเรียนวัดและโรงเรียนพระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรม และบาลีภายในวัด โดยจัดหาทุนทรัพย์ ส่งเสริมขวัญกำลังใจของผู้สอนและผู้เรียน และมีการช่วยเหลือกิจการของชุมชนซึ่งเป็นไปเพื่อการสาธารณประโยชน์แก่ชุมชน เช่น เมื่อคราวชุมชนได้รับความลำบาก น้ำท่วม ก็สงเคราะห์ด้วยข้าวสารอาหารแห้ง ทุนทรัพย์ที่อยู่อาศัยต่างๆ เป็นต้น^๔

๒. มีการช่วยเหลือด้านทุนการศึกษาที่เรียนดีและพฤติกรรมดีโดยจัดหาทุนทรัพย์ช่วยเหลือเด็กนักเรียนที่มีผลการเรียนดี มีความประพฤติเรียบร้อยแต่ยากจนด้วยการจัดหาทุนทรัพย์

^๑ สัมภาษณ์ พระพรหมวิสุทธาจารย์ (มนตรี คณิสสร), เจ้าอาวาสวัดเครือวัลย์วรวิหาร, วันจันทร์ที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๖๑.

^๒ สัมภาษณ์ พระเทพปริยัติมุนี (มีชัย วีรปญโญ), เจ้าอาวาสวัดหงส์รัตนาราม, วันจันทร์ที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๖๑.

^๓ สัมภาษณ์ พระครูอรุณธรรมรังษี, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดอรุณราชวราราม, วันจันทร์ที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๖๑.

^๔ สัมภาษณ์ พระครูวิสุทธิพัฒนกิจ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดราชสิทธารามราชวรวิหาร, วันจันทร์ที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๖๑.

มอบทุนทรัพย์ สนับสนุนอุปกรณ์การเรียนและส่งเสริมในด้านต่างๆ ให้เจริญและดีขึ้นเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีศักยภาพมากขึ้น^๕

๓. ส่งเสริมการจัดการศึกษาในโรงเรียนจัดให้มีโครงการสอบธรรมศึกษานักเรียนและประชาชนทั่วไปด้วยความเอาใจใส่ โดยการจัดหาทุนทรัพย์ จัดหาบุคลากรอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนและนักเรียนในการสอบธรรมศึกษา ส่งเสริมสนับสนุนอุปกรณ์การเรียน อาหารกลางวันในการอบรม และจัดสอบธรรมศึกษาอย่างต่อเนื่อง^๖

๓) ด้านการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของการศึกษา

๑. พระสังฆาธิการจะต้องมีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยการเทศน์ การสอน การประชาสัมพันธ์ และการนำพาปฏิบัติเพื่อให้พระพุทธศาสนาเจริญและมั่นคง และสิ่งสำคัญที่จะต้องส่งเสริมการเผยแผ่ด้วยวิธีการเชิงรุก เช่น มี website, Internet สถานีวิทยุ แผ่นพับ เป็นต้น เพื่อส่งเสริมให้วัดเป็นศูนย์กลางการศึกษาของชุมชนและสังคม^๗

๒. เจ้าอาวาสจะต้องส่งเสริมสนับสนุนโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์อย่างสม่ำเสมอ โดยจัดหาทุนทรัพย์ส่งเสริมกิจการของโรงเรียนการกุศลและศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เพื่อให้เด็กและเยาวชนไม่หลงไหล เป็นทาสของยาเสพติด และเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบ้าน วัดและโรงเรียนอีกทางหนึ่ง^๘

๓. ส่งเสริมและสนับสนุนพระภิกษุ สามเณรในการการสอนธรรมศึกษาแก่เด็ก เยาวชนและประชาชนทั่วไปโดยจัดหาเจ้าภาพ จัดหาหน่วยงานสนับสนุนทุนทรัพย์ในการสร้างขวัญกำลังใจแก่พระภิกษุ สามเณรในการสอนธรรมศึกษา สนับสนุนขวัญกำลังใจผู้สอบและผู้ที่ถูกสอบผ่าน และสนับสนุนสถานที่อุปกรณ์การเรียนต่างๆ เป็นต้น^๙

๔) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ต่อผู้ด้อยโอกาส

^๕ สัมภาษณ์ พระครูสถิตวิรุฬห์ธรรม ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดอรุณราชวราราม, วันจันทร์ที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๖๑.

^๖ สัมภาษณ์ พระเทพปริยัติมุนี (มีชัย วีระปญโญ), เจ้าอาวาสวัดหงส์รัตนาราม, วันจันทร์ที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๖๑.

^๗ สัมภาษณ์ พระพรหมวิสุทธาจารย์ (มนตรี คณิสสร), เจ้าอาวาสวัดเครือวัลย์วรวิหาร, วันจันทร์ที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๖๑.

^๘ สัมภาษณ์ พระครูอรุณธรรมรังษี, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดอรุณราชวราราม, วันจันทร์ที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๖๑.

^๙ สัมภาษณ์ พระครูวิสุทธิพัฒนกิจ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดราชสิทธารามราชวรวิหาร, วันจันทร์ที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๖๑.

๑. พระสังฆาธิการจะต้องมีการช่วยเหลือด้านทุนการศึกษาเฉพาะบุคคลผู้กำลังศึกษาที่มีความเดือดร้อน มีการสงเคราะห์ผู้ยากไร้ต่างๆ เพื่อเป็นการสร้างบารมีและปฏิบัติตามนโยบายของคณะสงฆ์รวมถึงเป็นการเผยแผ่พุทธศาสนาอีกทางหนึ่ง^{๑๐}

๒. สนับสนุนการศึกษาต่อผู้ด้อยโอกาสในทุกระดับชั้นด้วยการตั้งทุนสงเคราะห์ การศึกษาสถานการศึกษาและช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การศึกษา โดยการจัดหา ขอความร่วมมือจากภาครัฐและเอกชนในการสนับสนุนทุนทรัพย์แก่ผู้ด้อยโอกาสในการศึกษา^{๑๑}

๓. พระสังฆาธิการต้องมีเมตตาต่อโรงเรียนและชุมชนเมื่อชุมชนหรือโรงเรียนประสบปัญหาต่างๆ เช่น ประสบภัยพิบัติ น้ำท่วม อัคคีภัย วาตภัย วัดจะต้องเป็นศูนย์กลางในการช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์ ด้านที่พักอาศัยและสิ่งสำคัญในด้านสภาพจิตใจของผู้ประสบภัยจะต้องเข้าไปช่วยเหลือและสงเคราะห์ให้พ้นจากความทุกข์ จึงจะสมกับเป็นศาสนทายาทที่ดีโดยยึดหลักพุทธศาสนสุภาษิตที่ว่า เมตตาธรรมค้ำจุนโลก^{๑๒}

๔.๔ เสนอแนวทางในการส่งเสริมการพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษา สงเคราะห์ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^{๑๐} สัมภาษณ์ พระครูอรุณธรรมรังษี, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดอรุณราชวราราม, วันจันทร์ที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๑๑} สัมภาษณ์ พระเทพปริยัติมุนี (มีชัย วีรปญโญ), เจ้าอาวาสวัดหงส์รัตนาราม, วันจันทร์ที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๑๒} สัมภาษณ์ พระพรหมวิสุทธาจารย์ (มนตรี คณิสสร), เจ้าอาวาสวัดเครือวัลย์วรวิหาร, วันจันทร์ที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๖๑.

จากการสอบถามและสัมภาษณ์พระสังฆาธิการและพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร ในเบื้องต้นสามารถเสนอแนวทางในการส่งเสริมการพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานครดังตารางที่ ๔.๗ ดังนี้

ตารางที่ ๔.๗ เสนอแนวทางในการส่งเสริมการพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

แนวทางในการส่งเสริมการพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร	จัดตั้งกองทุน-เพิ่มทุน-แจกทุนสงเคราะห์เพื่อการศึกษาแก่เด็กนักเรียนและเยาวชนอย่างทั่วถึง
	ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการเรียนการสอนพุทธศาสนาวันอาทิตย์อย่างครบวงจรและมีประสิทธิภาพ
	มีหลักพรหมวิหาร ๔ คือ มีเมตตา ช่วยเหลือสนับสนุนบ้าน โรงเรียนในการสงเคราะห์ต่างๆ สงเคราะห์โรงเรียนในด้านการศึกษา อุปกรณ์การศึกษาต่างๆ
	ตระหนักอยู่เสมอว่าบ้าน วัด โรงเรียนจะต้องอาศัยกัน ที่เรียกว่า “บวร” จะต้องสร้างให้เข้มแข็ง แข็งแกร่ง
	ส่งเสริม สนับสนุนการศึกษาขั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษาในด้านอุปกรณ์การศึกษา
	มีการช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การศึกษามีการช่วยพัฒนาสถานศึกษาของรัฐและเอกชน
	จัดหาทุนทรัพย์ส่งเสริมขวัญกำลังใจของผู้สอนและผู้เรียน และมีการช่วยเหลือกิจการของชุมชนซึ่งเป็นไปเพื่อการสาธารณประโยชน์แก่ชุมชน
	ช่วยเหลือด้านทุนการศึกษาที่เรียนดีและพฤติกรรมดีโดยจัดหาทุนทรัพย์
	จัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา
	มีเทคนิควิธีการประชาสัมพันธ์เพื่อเชิญชวนพุทธศาสนิกชนเข้าวัด
	มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยการเทศน์ การสอน การประชาสัมพันธ์ และการนำพาปฏิบัติ
	ส่งเสริมการเผยแผ่ด้วยวิธีการเชิงรุก เช่น มี website, Internet สถานีวิทยุ แผ่นพับ เป็นต้น
	ส่งเสริมสนับสนุนโรงเรียนการกุศลของวัดศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์อย่างสม่ำเสมอ
	จัดตั้งกองทุนสงเคราะห์การศึกษาแก่เด็กและเยาวชนทุกระดับชั้น
	ประสานงานในการจัดหางบประมาณในการสร้างอาคารเรียน
	ช่วยเหลือด้านทุนการศึกษาเฉพาะบุคคลผู้กำลังศึกษาที่มีความเดือดร้อน
	สนับสนุนการศึกษาต่อผู้ด้อยโอกาสในทุกระดับชั้น
	ช่วยเหลือชุมชนหรือโรงเรียนประสบปัญหาต่างๆ เช่น ประสบภัยพิบัติ น้ำท่วม อัคคีภัย วาตภัย

ตารางที่ ๔.๗ เสนอแนวทางในการส่งเสริมการพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

จากตารางที่ ๔.๗ เสนอแนวทางในการส่งเสริมการพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย

๑) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน โดยการจัดตั้งกองทุน-เพิ่มทุน-แจกทุนสงเคราะห์เพื่อการศึกษาแก่เด็กนักเรียนและเยาวชนอย่างทั่วถึง ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการเรียนการสอนพุทธศาสนาวันอาทิตย์อย่างครบวงจรและมีประสิทธิภาพ มีหลักพรหมวิหาร ๔ คือ มีเมตตา ช่วยเหลือสนับสนุนบ้าน โรงเรียนในการสงเคราะห์ต่างๆ สงเคราะห์โรงเรียนในด้านการศึกษา อุปกรณ์การศึกษาต่างๆ ตระหนักอยู่เสมอว่าบ้าน วัด โรงเรียนจะต้องอาศัยกัน ที่เรียกว่า “บวร” จะต้องสร้างให้เข้มแข็ง แข็งแกร่ง

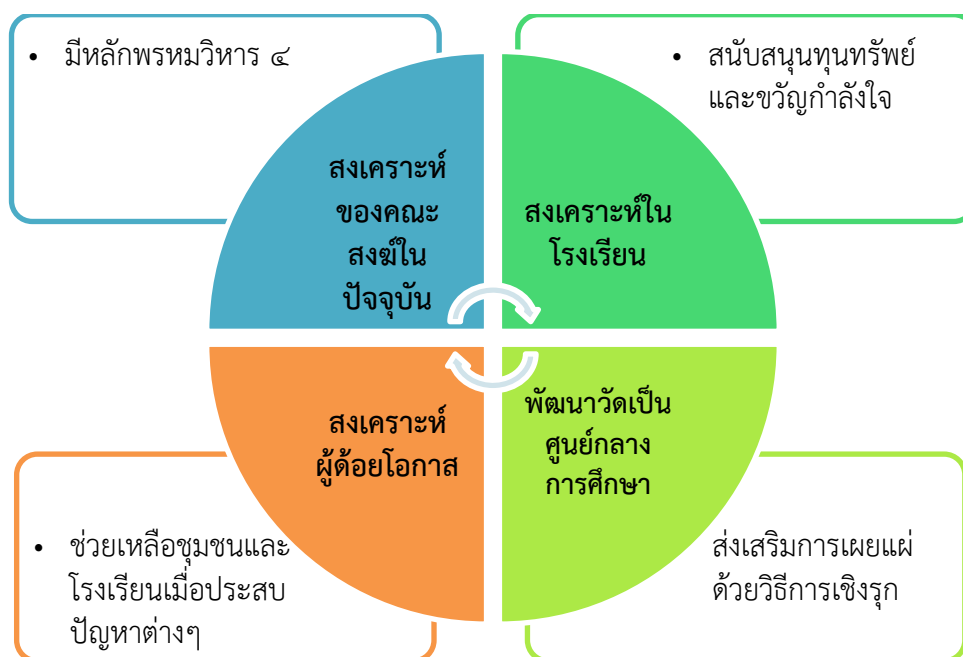
๒) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน โดยส่งเสริม สนับสนุนการศึกษาชั้น ประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษาในด้านอุปกรณ์การศึกษา มีการช่วยเหลือด้านอุปกรณ์ การศึกษามีการช่วยพัฒนาสถานศึกษาของรัฐและเอกชน จัดหาทุนทรัพย์ส่งเสริมขวัญกำลังใจของ ผู้สอนและผู้เรียน และมีการช่วยเหลือกิจการของชุมชนซึ่งเป็นไปเพื่อการสาธารณประโยชน์แก่ชุมชน ช่วยเหลือด้านทุนการศึกษาที่เรียนดีและพฤติกรรมดีโดยจัดหาทุนทรัพย์

๓) ด้านการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของการศึกษา โดยจัดกิจกรรมในวันสำคัญทาง พระพุทธศาสนา มีเทคนิควิธีการประชาสัมพันธ์เพื่อเชิญชวนพุทธศาสนิกชนเข้าวัด มีการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาด้วยการเทศน์ การสอน การประชาสัมพันธ์ และการนำพาปฏิบัติส่งเสริมการเผยแผ่ ด้วยวิธีการเชิงรุก เช่น มี website, Internet สถานีวิทยุ แผ่นพับ เป็นต้น ส่งเสริมสนับสนุนโรงเรียน การกุศลของวัดศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์อย่างสม่ำเสมอ

๔) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ต่อผู้ด้อยโอกาส โดยจัดตั้งกองทุนสงเคราะห์การศึกษาแก่ เด็กและเยาวชนทุกระดับชั้น ประสานงานในการจัดหางบประมาณในการสร้างอาคารเรียน ช่วยเหลือด้านทุนการศึกษาเฉพาะบุคคลผู้กำลังศึกษาที่มีความเดือดร้อน สนับสนุนการศึกษาต่อ ผู้ด้อยโอกาสในทุกระดับชั้น ช่วยเหลือชุมชนหรือโรงเรียนเมื่อประสบปัญหาต่างๆ เช่น ประสบภัย พืช น้ำท่วม อัคคีภัย วาตภัย เป็นต้น

๔.๕ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากการสอบถาม และสัมภาษณ์พระสังฆาธิการและพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร ทำให้ได้องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ ดังแผนภาพที่ ๔.๑ ดังนี้

ภาพที่ ๔.๑ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

การส่งเสริมการพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร ภาพรวม ๔ ด้าน พระสังฆาธิการและพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร มีสภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์อยู่ในระดับปานกลางโดยจะต้องพัฒนาในการส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาสงเคราะห์ทั้ง ๔ ด้านให้เจริญและมีศักยภาพมากขึ้น โดยพระสังฆาธิการจะต้องมีหลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารวัด ช่วยเหลือชุมชนและโรงเรียน สนับสนุนทุนทรัพย์และขวัญกำลังใจแก่พระภิกษุ สามเณรในวัด และประชาชนรวมถึงครูและนักเรียน ส่งเสริมการเผยแผ่ด้วยวิธีการเชิงรุกด้วยจัดสอน จัดเทศน์ นำพาปฏิบัติและประชาสัมพันธ์ เช่น มี website, Internet สถานีวิทยุ แผ่นพับ เป็นต้น และสิ่งสำคัญช่วยเหลือชุมชนและโรงเรียนเมื่อประสบปัญหาต่างๆ เกิดภัยพิบัติต่างๆ เพื่อความเจริญและมั่นคงของบ้าน วัดและโรงเรียน

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ศึกษาการพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานครเป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methodology Research) มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร เพื่อศึกษาการพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร และเพื่อเสนอแนวทาง ในการส่งเสริมการพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานครโดยมีการสรุปอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิจัยพบว่า พระสังฆาธิการและพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานครส่วนใหญ่เป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาส จำนวน ๑๓๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕๘.๕๕ เจ้าอาวาส จำนวน ๗๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๗๘ เจ้าคณะตำบล จำนวน ๑๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๖.๗๖ และ เจ้าคณะอำเภอ ๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๐.๙๐ อายุ ๔๑-๖๐ ปี จำนวน ๑๐๒ คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๙๔ อายุ ๒๐-๔๐ ปี จำนวน ๙๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๑.๔๔ และอายุ ๖๑ ปีขึ้นไป จำนวน ๒๘ รูปคิดเป็นร้อยละ ๑๒.๖๑ จำนวนพรรษา ส่วนใหญ่ มีจำนวนพรรษา ๑๑-๒๐ พรรษา จำนวน ๙๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๑.๘๙ จำนวน ๒๑ พรรษาขึ้นไป จำนวน ๖๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๑.๐๘ และจำนวน ๕-๑๐ พรรษา จำนวน ๖๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๗.๐๓ วุฒิการศึกษาสายสามัญส่วนใหญ่ปริญญาตรี จำนวน ๑๔๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๖๕.๓๑ ต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน ๕๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๔๒ และสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน ๒๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๒๖ วุฒิการศึกษาทางธรรมส่วนใหญ่ นักธรรมชั้นเอก จำนวน ๙๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๒.๗๙ นักธรรมชั้นโท จำนวน ๑๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๗.๖๖ และนักธรรมชั้นตรี จำนวน ๑๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔.๕๐ วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม ส่วนใหญ่เปรียญธรรม ๗-๙ ประโยค จำนวน ๑๐๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๘๕ เปรียญธรรม ๔-๖ ประโยค จำนวน ๖๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๙.๒๘ และประโยค ๑-๒-๓ จำนวน ๕๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๘๗ และ ประสบการณ์การปกครองส่วนใหญ่ประสบการณ์ ๕-๑๐ ปี จำนวน ๘๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๘.๒๙ ประสบการณ์ ๑๑-๑๕ ปี จำนวน ๗๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๔.๖๙ และประสบการณ์ ๑๖ ปี ขึ้นไป จำนวน ๖๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๗.๐๓

๕.๑.๒ สภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร สรุปทุกด้านโดยภาพรวมมีความคิดเห็น อยู่ในระดับปานกลาง ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน รองลงมา คือ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ต่อผู้ด้อยโอกาส ด้านการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของการศึกษา และด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน ตามลำดับตามลำดับสามารถสรุปในแต่ละด้าน ดังนี้

๑) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน มีสภาพอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด ๓ อันดับเรียงจากมากไปหาน้อย คือ มีส่งเสริมสนับสนุนให้มีการเรียนการสอนพุทธศาสนาวันอาทิตย์อย่างครบวงจรและมีประสิทธิภาพ รองลงมา จัดตั้งกองทุน-เพิ่มทุน-แจกทุนสงเคราะห์เพื่อการศึกษาแก่เด็กนักเรียนและเยาวชนอย่างทั่วถึง และส่งเสริมสนับสนุนจัดให้มีศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด และลำดับสุดท้ายคือ สนับสนุนส่งเสริมกิจการด้านการศึกษาของโรงเรียนทั้งในและนอกวัดด้วยดีสม่ำเสมออย่างต่อเนื่อง

๒) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน มีสภาพอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด ๓ อันดับเรียงจากมากไปหาน้อย คือ ส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาขั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษาในด้านอุปกรณ์การศึกษา รองลงมา มีการช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การศึกษามีการช่วยพัฒนาสถานศึกษาของรัฐและเอกชน และสนับสนุนสถานศึกษาต่างๆทั้งด้านอาคารเรียนห้องเรียนและสื่ออุปกรณ์การเรียนการสอนเป็นต้น และลำดับสุดท้ายคือ มีการช่วยเหลือกิจการของชุมชนซึ่งเป็นไปเพื่อการสาธารณประโยชน์แก่ชุมชน

๓) ด้านการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของการศึกษา มีสภาพอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด ๓ อันดับเรียงจากมากไปหาน้อย คือ จัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา รองลงมา มีเทคนิควิธีการประชาสัมพันธ์เพื่อเชิญชวนพุทธศาสนิกชนเข้าวัด และมีแหล่งเรียนรู้ภายในวัด เพื่อประโยชน์แก่ พระภิกษุสามเณรและประชาชนทั่วไป และลำดับสุดท้ายคือ มีเทคนิควิธีการเผยแพร่พระพุทธศาสนาเชิงรุก เช่น มี website, Internet สถานีวิทยุ แผ่นพับ เป็นต้น

๔) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ต่อผู้ด้อยโอกาส มีสภาพอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด ๓ อันดับเรียงจากมากไปหาน้อย คือ มีการจัดตั้งกองทุนสงเคราะห์การศึกษาแก่เด็กและเยาวชนทุกระดับชั้น รองลงมา มีการประสานงานในการจัดหางบประมาณในการสร้างอาคารเรียน และวัดและพระสงฆ์มีส่วนร่วมกับประชาชนในการช่วยพัฒนาสถานศึกษา และลำดับสุดท้ายคือ มีการช่วยเหลือด้านทุนการศึกษาเฉพาะบุคคลผู้กำลังศึกษาที่มีความเดือดร้อน มีการสงเคราะห์ทุกอย่างไว้ ตามลำดับ

๕.๑.๓ พัฒนาการบริการกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

๑) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสและผู้ช่วยเจ้าอาวาสจะต้องมีหลักพรหมวิหาร ๔ คือ มีเมตตา ช่วยเหลือสนับสนุนบ้าน โรงเรียนในการสงเคราะห์ต่างๆ สงเคราะห์โรงเรียนในด้านการศึกษา อุปกรณ์การศึกษาต่างๆ เพราะวัดเป็นที่พึ่งของประชาชนและชุมชน สนองนโยบายและปฏิบัติตามนโยบายคณะสงฆ์ด้วยการส่งเสริมสนับสนุน

กิจการด้านการศึกษาของโรงเรียนทั้งในและนอกวัด ส่งเสริมสนับสนุนพระที่สอนในโรงเรียน สอนให้นักเรียนเป็นคนดีจะต้องส่งเสริม ส่งเสริมด้านการพักอาศัย ทุนทรัพย์ และการรักษาโรคต่างๆ เพื่อให้พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมีกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่ จะต้องตระหนักอยู่เสมอว่าบ้าน วัด โรงเรียนจะต้องอาศัยกัน ที่เรียกว่า “บวร” จะต้องสร้างให้เข้มแข็ง แข็งแกร่ง จัดสงเคราะห์เกื้อกูลแก่การศึกษาช่วยพัฒนาสถานการศึกษาและอุปกรณ์การศึกษาให้แก่เด็กและเยาวชนในสถานศึกษา ส่งเสริมกิจกรรมดีๆ ของชุมชน เพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง

๒) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน เจ้าอาวาสพระสังฆาธิการจะต้องส่งเสริมกิจการการศึกษาสงเคราะห์ทั้งในโรงเรียนวัดและโรงเรียนพระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรม และบาลีภายในวัด โดยจัดหาทุนทรัพย์ส่งเสริมขวัญกำลังใจของผู้สอนและผู้เรียน และมีการช่วยเหลือกิจการของชุมชนซึ่งเป็นไปเพื่อการสาธารณประโยชน์แก่ชุมชน เช่น เมื่อคราวชุมชนได้รับความลำบาก น้ำท่วม ก็ส่งเคราะห์ด้วยข้าวสารอาหารแห้ง ทุนทรัพย์ที่อยู่อาศัยต่างๆ เป็นต้น มีการช่วยเหลือด้านทุนการศึกษาที่เรียนดีและพฤติกรรมดีโดยจัดหาทุนทรัพย์ช่วยเหลือเด็กนักเรียนที่มีผลการเรียนดี มีความประพฤติเรียบร้อยแต่ยากจนด้วยการจัดหาทุนทรัพย์มอบทุนทรัพย์ สนับสนุนอุปกรณ์การเรียนและส่งเสริมในด้านต่างๆ ให้เจริญและดีขึ้นเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีศักยภาพมากขึ้น ส่งเสริมการจัดการศึกษาในโรงเรียนจัดให้มีโครงการสอบธรรมศึกษานักเรียนและประชาชนทั่วไปด้วยความเอาใจใส่ โดยการจัดหาทุนทรัพย์ จัดหาบุคลากรอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนและนักเรียนในการสอบธรรมศึกษา ส่งเสริมสนับสนุนอุปกรณ์การเรียน อาหารกลางวันในการอบรม และจัดสอบธรรมศึกษาอย่างต่อเนื่อง

๓) ด้านการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของการศึกษา พระสังฆาธิการจะต้องมีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยการเทศน์ การสอน การประชาสัมพันธ์ และการนำพาปฏิบัติเพื่อให้พระพุทธศาสนาเจริญและมั่นคง และสิ่งสำคัญที่จะต้องส่งเสริมการเผยแผ่ด้วยวิธีการเชิงรุก เช่น มี website, Internet สถานีวิทยุ แผ่นพับ เป็นต้น เพื่อส่งเสริมให้วัดเป็นศูนย์กลางการศึกษาของชุมชน และสังคม ส่งเสริมสนับสนุนโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์อย่างสม่ำเสมอ โดยจัดหาทุนทรัพย์ส่งเสริมกิจการของโรงเรียนการกุศลและศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เพื่อให้เด็กและเยาวชนไม่หลงใหล เป็นทาสของยาเสพติด และเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบ้าน วัดและโรงเรียนอีกทางหนึ่ง ส่งเสริมและสนับสนุนพระภิกษุ สามเณรในการการสอนธรรมศึกษาแก่เด็กเยาวชนและประชาชนทั่วไปโดยจัดหาเจ้าภาพ จัดหาหน่วยงานสนับสนุนทุนทรัพย์ในด้านการสร้างขวัญกำลังใจแก่พระภิกษุ สามเณรในการสอนธรรมศึกษา สนับสนุนขวัญกำลังใจผู้สอบและผู้ที่ถูกสอบผ่าน และสนับสนุนสถานที่อุปกรณ์การเรียนต่างๆ เป็นต้น

๔) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ต่อผู้ด้อยโอกาส พระสังฆาธิการจะต้องมีการช่วยเหลือด้านทุนการศึกษาเฉพาะบุคคลผู้กำลัง ศึกษาที่มีความเดือดร้อน มีการสงเคราะห์ผู้ยากไร้ต่างๆ เพื่อเป็นการสร้างบารมีและปฏิบัติตามนโยบายของคณะสงฆ์รวมถึงเป็นการเผยแผ่พุทธศาสนาอีกทางหนึ่ง สนับสนุนการศึกษาต่อผู้ด้อยโอกาสในทุกระดับชั้นด้วยการตั้งทุนสงเคราะห์การศึกษาสถานการศึกษา และช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การศึกษา โดยการจัดหา ขอความร่วมมือจากภาครัฐและเอกชนในการสนับสนุนทุนทรัพย์แก่ผู้ด้อยโอกาสในการศึกษา มีเมตตาต่อโรงเรียนและชุมชนเมื่อชุมชนหรือโรงเรียน

ประสบปัญหาต่างๆ เช่น ประสภัยพิบัติ น้ำท่วม อัคคีภัย วาตภัย วัดจะต้องเป็นศูนย์กลางในการช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์ ด้านที่พักอาศัยและสิ่งสำคัญในด้านสภาพจิตใจของผู้ประสภัยจะต้องเข้าไปช่วยเหลือและสงเคราะห์ให้พ้นจากความทุกข์ จึงจะสมกับเป็นศาสนทายาทที่ดีโดยยึดหลักพุทธศาสนสุภาษิตที่ว่า เมตตาธรรมค้ำจุนโลก

๕.๑.๔ เสนอแนวทางในการส่งเสริมการพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

๑) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน โดยการจัดตั้งกองทุน-เพิ่มทุน-แจกทุนสงเคราะห์เพื่อการศึกษาแก่เด็กนักเรียนและเยาวชนอย่างทั่วถึง ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการเรียนการสอนพุทธศาสนาวันอาทิตย์อย่างครบวงจรและมีประสิทธิภาพ มีหลักพรหมวิหาร ๔ คือ มีเมตตาช่วยเหลือสนับสนุนบ้าน โรงเรียนในการสงเคราะห์ต่างๆ สงเคราะห์โรงเรียนในด้านการศึกษา อุปกรณ์การศึกษาต่างๆ ตระหนักอยู่เสมอว่าบ้าน วัด โรงเรียนจะต้องอาศัยกัน ที่เรียกว่า “บวร” จะต้องสร้างให้เข้มแข็ง แข็งแกร่ง

๒) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน โดยส่งเสริม สนับสนุนการศึกษาชั้น ประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษาในด้านอุปกรณ์การศึกษา มีการช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การศึกษามีการช่วยพัฒนาสถานศึกษาของรัฐและเอกชน จัดหาทุนทรัพย์ส่งเสริมช่วยเหลือกำลังใจของผู้สอนและผู้เรียน และมีการช่วยเหลือกิจการของชุมชนซึ่งเป็นไปเพื่อการสาธารณประโยชน์แก่ชุมชนช่วยเหลือด้านทุนการศึกษาที่เรียนดีและพฤติกรรมดีโดยจัดหาทุนทรัพย์

๓) ด้านการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของการศึกษา โดยจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา มีเทคนิควิธีการประชาสัมพันธ์เพื่อเชิญชวนพุทธศาสนิกชนเข้าวัด มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยการเทศน์ การสอน การประชาสัมพันธ์ และการนำพาปฏิบัติส่งเสริมการเผยแผ่ด้วยวิธีการเชิงรุก เช่น มี website, Internet สถานีวิทยุ แผ่นพับ เป็นต้น ส่งเสริมสนับสนุนโรงเรียนการกุศลของวัดศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์อย่างสม่ำเสมอ

๔) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ต่อผู้ด้อยโอกาส โดยจัดตั้งกองทุนสงเคราะห์การศึกษาแก่เด็กและเยาวชนทุกระดับชั้น ประสานงานในการจัดหางบประมาณในการสร้างอาคารเรียนช่วยเหลือด้านทุนการศึกษาเฉพาะบุคคลผู้กำลังศึกษาที่มีความเดือดร้อน สนับสนุนการศึกษาต่อผู้ด้อยโอกาสในทุกระดับชั้น ช่วยเหลือชุมชนหรือโรงเรียนเมื่อประสบปัญหาต่างๆ เช่น ประสภัยพิบัติ น้ำท่วม อัคคีภัย วาตภัย เป็นต้น

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

๕.๒.๑ สภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร สรุปทุกด้านโดยภาพรวมมีความคิดเห็น อยู่ในระดับปานกลาง ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน รองลงมา คือ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ต่อผู้ด้อยโอกาส ด้านการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของการศึกษา และด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน ตามลำดับตามลำดับสามารถสรุปในแต่ละด้าน ดังนี้

๑) **ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน** มีสภาพอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด ๓ อันดับเรียงจากมากไปหาน้อย คือ มีส่งเสริมสนับสนุนให้มีการเรียนการสอนพุทธศาสนาวันอาทิตย์อย่างครบวงจรและมีประสิทธิภาพ รองลงมา จัดตั้งกองทุน-เพิ่มทุน-แจกทุนสงเคราะห์เพื่อการศึกษาแก่เด็กนักเรียนและเยาวชนอย่างทั่วถึง และส่งเสริมสนับสนุนจัดให้มีศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด และลำดับสุดท้ายคือ สนับสนุนส่งเสริมกิจการด้านการศึกษาของโรงเรียนทั้งในและนอกวัดด้วยดีสม่ำเสมออย่างต่อเนื่อง

๒) **ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน** มีสภาพอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด ๓ อันดับเรียงจากมากไปหาน้อย คือ ส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาขั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษาในด้านอุปกรณ์การศึกษา รองลงมา มีการช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การศึกษามีการช่วยพัฒนาสถานศึกษาของรัฐและเอกชน และสนับสนุนสถานศึกษาต่างๆทั้งด้านอาคารเรียนห้องเรียนและสื่ออุปกรณ์การเรียนการสอนเป็นต้น และลำดับสุดท้ายคือ มีการช่วยเหลือกิจการของชุมชนซึ่งเป็นไปเพื่อการสาธารณประโยชน์แก่ชุมชน

๓) **ด้านการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของการศึกษา** มีสภาพอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด ๓ อันดับเรียงจากมากไปหาน้อย คือ จัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา รองลงมา มีเทคนิควิธีการประชาสัมพันธ์เพื่อเชิญชวนพุทธศาสนิกชนเข้าวัด และมีแหล่งเรียนรู้ภายในวัด เพื่อประโยชน์แก่ พระภิกษุสามเณรและประชาชนทั่วไป และลำดับสุดท้ายคือ มีเทคนิควิธีการเผยแพร่พระพุทธศาสนาเชิงรุก เช่น มี website, Internet สถานีวิทยุ แผ่นพับ เป็นต้น

๔) **ด้านการศึกษาสงเคราะห์ต่อผู้ด้อยโอกาส** มีสภาพอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด ๓ อันดับเรียงจากมากไปหาน้อย คือ มีการจัดตั้งกองทุนสงเคราะห์การศึกษาแก่เด็กและเยาวชนทุกระดับชั้น รองลงมา มีการประสานงานในการจัดหางบประมาณในการสร้างอาคารเรียน และวัดและพระสงฆ์มีส่วนร่วมกับประชาชนในการช่วยพัฒนาสถานศึกษา และลำดับสุดท้ายคือ มีการช่วยเหลือด้านทุนการศึกษาเฉพาะบุคคลผู้กำลังศึกษาที่มีความเดือดร้อน มีการสงเคราะห์หยาบๆ ตามลำดับ

ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับ พระอวยชัย อินทร์เมือง ศึกษา ถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน ศึกษาเฉพาะกรณีวัดในเขตอำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคามผลการศึกษา พบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาวัดมี ๒ ปัจจัย คือ ปัจจัยภายในวัด และปัจจัยภายนอกวัดปัจจัยภายในวัด ได้แก่ ด้านสภาพทางกายภาพ พบว่าวัดในเขตอำเภอบรบือทั้ง ๕ วัดมีสภาพพื้นที่เหมาะสม คืออยู่ติดกับชุมชน เป็นพื้นที่ราบ ไม่เป็นอุปสรรคในการ

ก่อสร้าง ขนาดพื้นที่ที่มีความเพียงพอต่อการจัดกิจกรรมภายในวัด มีอาคารเสนาสนะไว้จัดกิจกรรมอย่างเพียงพอ สภาพป่าไม้ที่ร่มรื่น มีสิ่งอำนวยความสะดวกครบทุกวัด การคมนาคมสะดวกมีถนนลาดยางและคอนกรีต ระยะเวลาเดินทางจากชุมชนถึงวัดไม่นานนักด้านบุคลิกภาพของผู้นำสงฆ์วัดในเขตอำเภอบรบือทั้ง ๕ วัด เป็นผู้ที่ประชาชนเคารพศรัทธา เลื่อมใส มีจริยวัตรที่สำรวม สุขุมเมตตา เหมาะสมต่อการเป็นผู้นำสงฆ์รู้จักให้อภัย มีความรู้ความสามารถทั้งทางโลก และทางธรรม มีประสบการณ์ในการแก้ปัญหาได้ตามความเหมาะสมของสังคมปัจจุบันปัจจัยภายนอกวัด ได้แก่ด้านกิจกรรมบริการชุมชน มีการจัดกิจกรรมอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีของชาวอีสาน กิจกรรมวันสำคัญทางราชการ และวันสำคัญทางศาสนากิจกรรมบรรพชาและอุปสมบทหมู่ภาคฤดูร้อน กิจกรรมรักษาโรค กิจกรรมป้องกันยาเสพติดกิจกรรมการศึกษา และกิจกรรมส่งเสริมชุมชนด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน^๑ และ พระมหาสังเวียร ปญญาโร (ศรีมันตะ) ได้วิจัยเรื่อง "บทบาทของพระสงฆ์ในการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน : กรณีศึกษา พระครูสุภาจารย์วัฒน์" ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของพระครูสุภาจารย์วัฒน์ในการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน เกี่ยวกับการประกอบอาชีพเกษตรกรรมที่อยู่บนพื้นฐานการพึ่งพาธรรมชาติ กิจกรรมที่ทำประกอบด้วย การฟื้นฟูอนุรักษ์ภูมิปัญญาพื้นบ้านเกี่ยวกับยาสมุนไพรสมุนไพรสุขภาพ กิจกรรมเกษตรพอเพียง เช่น เกษตรผสมผสานเกษตรกรรมธรรมชาติ กองทุนพันธุ์ไม้และการพัฒนาแหล่งน้ำ การปลูกป่าชุมชน โรงเรียนปลอดสารเคมีโดยรับซื้อผลผลิตจากสมาชิกในราคายุติธรรมให้สมาชิกมีรายได้จากการทำนาปลูกข้าวปลอดสารเคมี กิจกรรมปลูกผักปลอดสารพิษไว้บริโภค และกิจกรรมอื่น ๆ ที่มีความสอดคล้องกับหลักแห่งพุทธธรรม วิถีชีวิตในสังคมชนบท นำไปสู่การดำรงชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง คือพออยู่ พอกินและพอเพียงด้านหลักพุทธธรรมสำคัญที่พระครูสุภาจารย์วัฒน์นำมาใช้คือ หลักอิทธิบาท ๔ หลักสังคหวัตถุ ๔ และหลักฆราวาสธรรม ๔ เป็นต้น มาเป็นหลักในการทำงาน โดยเฉพาะในด้านการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน เพราะเป็นธรรมที่สอดคล้องกับการทำงานเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ เป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างหน่วยงานกับชุมชนทำให้ชุมชนมีคุณธรรมโดยผ่านกิจกรรมรวมกันการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และทำให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้มีความเป็นอยู่ดีขึ้นพระครูสุภาจารย์วัฒน์ เป็นพุทธสาวกคนหนึ่งผู้ซึ่งได้นำคำสอนของพระพุทธเจ้ามาปฏิบัติให้เห็นประจักษ์ในชีวิตประจำวันและปลูกคนอื่นใหม่มีความสนใจและปฏิบัติตามพระธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยการยึดหลักแห่งความเสียสละและการให้โอกาสคนอื่นเสมอในการทำงานร่วมกัน^๒

^๑พระอวยชัย อินทร์เมือง, “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชนศึกษา เฉพาะกรณีวัดในเขตอำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม”, รายงานการค้นคว้าอิสระปริญญาโทศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาวิชาไทยคดีศึกษา : คณะสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม), ๒๕๔๒.

^๒พระมหาสังเวียร ปญญาโร (ศรีมันตะ), "บทบาทของพระสงฆ์ในการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน : กรณีศึกษา พระครูสุภาจารย์วัฒน์", วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า (๑).

๕.๒.๒ พัฒนาการบริการกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

๑) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสและผู้ช่วยเจ้าอาวาสจะต้องมีหลักพรหมวิหาร ๔ คือ มีเมตตา ช่วยเหลือสนับสนุนบ้าน โรงเรียนในการสงเคราะห์ต่างๆ สงเคราะห์โรงเรียนในด้านการศึกษา อุปกรณ์การศึกษาต่างๆ เพราะวัดเป็นที่พึ่งของประชาชนและชุมชน สนองนโยบายและปฏิบัติตามนโยบายคณะสงฆ์ด้วยการส่งเสริมสนับสนุนกิจการด้านการศึกษาของโรงเรียนทั้งในและนอกวัด ส่งเสริมสนับสนุนพระที่สอนในโรงเรียน สอนให้นักเรียนเป็นคนดีจะต้องส่งเสริม ส่งเสริมด้านการพักอาศัย ทุนทรัพย์ และการรักษาโรคต่างๆ เพื่อให้พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมีกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่ จะต้องตระหนักอยู่เสมอว่าบ้าน วัด โรงเรียนจะต้องอาศัยกัน ที่เรียกว่า “บวร” จะต้องสร้างให้เข้มแข็ง แข็งแกร่ง จัดสงเคราะห์เกื้อกูลแก่การศึกษาช่วยพัฒนาสถานการศึกษาและอุปกรณ์การศึกษาให้แก่เด็กและเยาวชนในสถานศึกษา ส่งเสริมกิจกรรมดีๆของชุมชน เพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง

๒) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน เจ้าอาวาสพระสังฆาธิการจะต้องส่งเสริมกิจการการศึกษาสงเคราะห์ทั้งในโรงเรียนวัดและโรงเรียนพระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรม และบาลีภายในวัด โดยจัดหาทุนทรัพย์ส่งเสริมขวัญกำลังใจของผู้สอนและผู้เรียน และมีการช่วยเหลือกิจการของชุมชนซึ่งเป็นไปเพื่อการสาธารณประโยชน์แก่ชุมชน เช่น เมื่อคราวชุมชนได้รับความลำบาก น้ำท่วม ก็สงเคราะห์ด้วยข้าวสารอาหารแห้ง ทุนทรัพย์ที่อยู่อาศัยต่างๆ เป็นต้น มีการช่วยเหลือด้านทุนการศึกษาที่เรียนดีและพฤติกรรมดีโดยจัดหาทุนทรัพย์ช่วยเหลือเด็กนักเรียนที่มีผลการเรียนดี มีความประพฤติเรียบร้อยแต่ยากจนด้วยการจัดหาทุนทรัพย์มอบทุนทรัพย์ สนับสนุนอุปกรณ์การเรียนและส่งเสริมในด้านต่างๆ ให้เจริญและดีขึ้นเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีศักยภาพมากขึ้น ส่งเสริมการจัดการศึกษาในโรงเรียนจัดให้มีโครงการสอบธรรมศึกษานักเรียนและประชาชนทั่วไปด้วยความเอาใจใส่โดยการจัดหาทุนทรัพย์ จัดหาบุคลากรอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนและนักเรียนในการสอบธรรมศึกษา ส่งเสริมสนับสนุนอุปกรณ์การเรียน อาหารกลางวันในการอบรม และจัดสอบธรรมศึกษาอย่างต่อเนื่อง

๓) ด้านการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของการศึกษา พระสังฆาธิการจะต้องมีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยการเทศน์ การสอน การประชาสัมพันธ์ และการนำพาปฏิบัติเพื่อให้พระพุทธศาสนาเจริญและมั่นคง และสิ่งสำคัญที่จะต้องส่งเสริมการเผยแผ่ด้วยวิธีการเชิงรุก เช่น มี website, Internet สถานีวิทยุ แผ่นพับ เป็นต้น เพื่อส่งเสริมให้วัดเป็นศูนย์กลางการศึกษาของชุมชนและสังคม ส่งเสริมสนับสนุนโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์อย่างสม่ำเสมอ โดยจัดหาทุนทรัพย์ส่งเสริมกิจการของโรงเรียนการกุศลและศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เพื่อให้เด็กและเยาวชนไม่หลงใหล เป็นทาสของยาเสพติด และเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบ้าน วัดและโรงเรียนอีกทางหนึ่ง ส่งเสริมและสนับสนุนพระภิกษุ สามเณรในการการสอนธรรมศึกษาแก่เด็กเยาวชนและประชาชนทั่วไปโดยจัดหาเจ้าภาพ จัดหาหน่วยงานสนับสนุนทุนทรัพย์ในด้านการสร้างขวัญกำลังใจแก่พระภิกษุ สามเณรในการสอนธรรมศึกษา สนับสนุนขวัญกำลังใจผู้สอบและผู้ที่ถูกสอบผ่าน และสนับสนุนสถานที่อุปกรณ์การเรียนต่างๆ เป็นต้น

๔) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ต่อผู้ด้อยโอกาส พระสังฆาธิการจะต้องมีการช่วยเหลือด้านทุนการศึกษาเฉพาะบุคคลผู้กำลัง ศึกษาที่มีความเดือดร้อน มีการสงเคราะห์ผู้ยากไร้ต่างๆ เพื่อเป็นการสร้างบารมีและปฏิบัติตามนโยบายของคณะสงฆ์รวมถึงเป็นการเผยแผ่พุทธศาสนาอีกทางหนึ่ง สนับสนุนการศึกษาต่อผู้ด้อยโอกาสในทุกระดับชั้นด้วยการตั้งทุนสงเคราะห์การศึกษาสถานการศึกษา และช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การศึกษา โดยการจัดหา ขอความร่วมมือจากภาครัฐและเอกชนในการสนับสนุนทุนทรัพย์แก่ผู้ด้อยโอกาสในการศึกษา มีเมตตาต่อโรงเรียนและชุมชนเมื่อชุมชนหรือโรงเรียนประสบปัญหาต่างๆ เช่น ประสบภัยพิบัติ น้ำท่วม อัคคีภัย วาตภัย วัดจะต้องเป็นศูนย์กลางในการช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์ ด้านที่พักอาศัยและสิ่งสำคัญในด้านสภาพจิตใจของผู้ประสบภัยจะต้องเข้าไปช่วยเหลือและสงเคราะห์ให้พ้นจากความทุกข์ จึงจะสมกับเป็นศาสนทายาทที่ดีโดยยึดหลักพุทธศาสนสุภาษิตที่ว่า เมตตาธรรมค้ำจุนโลก

สอดคล้องกับ **ธงชัย สิงอุตม** ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในเขตปกครอง คณะสงฆ์ภาค ๘” ผลการวิจัยพบว่า ๑) สภาพทั่วไปของการมีภาวะผู้นำของสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๘ พบว่า ได้แก่ (๑) ภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการด้านการมีวิสัยทัศน์กว้างไกล มองสภาพการณ์ออก (จักขุมา) (๒) ภาวะผู้นำด้านชำนาญในงาน (วิจุโร) (๓) ภาวะผู้นำด้านการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี (นิสสยสัมปนโน) และการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักธรรมสังฆโสภณสูตร อยู่ในระดับมากทั้งหมด และภาวะผู้นำด้านการมีปัญหา/ความสามารถ (วียตโต) ภาวะผู้นำด้านการเป็นผู้มีระเบียบวินัยดี (วินีโต) ภาวะผู้นำด้านความกล้า/กล้าหาญ (วิสาร์โท) ภาวะผู้นำด้านการรักษาความถูกต้องในสิ่งที่ถูกที่ควร (ธัมมานุธัมมปฏิบัติโน) อยู่ในระดับมาก

๒) หลักพุทธธรรม และ ทฤษฎีภาวะผู้นำที่เหมาะสมสำหรับประยุกต์ใช้ในการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการ พบว่า การพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๘ ตามทฤษฎีภาวะผู้นำ ประกอบไปด้วย ๔ ทฤษฎี (๑) ภาวะผู้นำด้านคุณลักษณะ (๒) ภาวะผู้นำด้านพฤติกรรมผู้นำ (๓) ผู้นำตามสถานการณ์ (๔) ภาวะผู้นำด้านความเป็นผู้นำเชิงปฏิรูป และผู้นำแบบพอเพียงจะมีความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่มากที่สุด

๓) การบูรณาการหลักพุทธธรรมและทฤษฎีภาวะผู้นำในการพัฒนาภาวะผู้นำของ พระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๘ พบว่า พฤติกรรมของผู้นำที่ควรให้ความสนใจในสมาชิกส่งเสริมขวัญและกำลังใจให้เกิดขึ้นกับบุคลากร และพฤติกรรมของผู้นำที่ต้องให้ความสนใจกับการทำให้เป้าหมายของงาน จะมีการกำหนดเป้าหมายมาตรฐาน มีการมอบหมายงานรวมทั้งการผลักดันให้เกิดความสำเร็จ^๓

และ **พระครูธรรมศาสน์อุโฆษ (ธงไชยวัฒน์ อิสสรธมโม)** ได้ศึกษาบทบาทการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและแนวทางในการบริหารการศึกษาดังกล่าวในอำเภอนครชัยศรี พบว่าต้องมีการร่วมมือกันใช้มากขึ้น มีการสนับสนุนจากพระสังฆาธิการในอำเภอต่อการศึกษาส่งเคราะห์ให้มาก มีแหล่งเงินทุนและบุคลากรในการบริหารงานอย่างเป็นระบบแล้วการบริหารงานด้านการศึกษาส่งเคราะห์ก็ก็จะมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้นทำให้งานส่วนนี้มีประสิทธิภาพมาก

^๓ ธงชัย สิงอุตม, “การพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๘”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

ขึ้นตามไปด้วยซึ่งด้านการศึกษาสงเคราะห์นั้นควรบริหารงานตามภาระหน้าที่ของงานให้มีประสิทธิภาพ และส่งเสริมบุคลากรในการดำเนินการ ส่วนด้านการบริหารจัดการก็จะต้องมีการให้โอกาสในการมีส่วนร่วมและเปิดโอกาสแสดงความคิดเห็น ด้านการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลาง คือเจ้าอาวาสต้องมีความพร้อมในการบริหารการจัดการ และให้เจ้าหน้าที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการตามกฎหมาย และสุดท้ายทางด้านการศึกษาสงเคราะห์ต่อผู้ที่ด้อยโอกาส ควรจัดหาทุนเพื่อสนับสนุนการศึกษาและจัดตั้งกองทุน^๔

๕.๑.๔ เสนอแนวทางในการส่งเสริมการพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

๑) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน โดยการจัดตั้งกองทุน-เพิ่มทุน-แจกทุนสงเคราะห์เพื่อการศึกษาแก่เด็กนักเรียนและเยาวชนอย่างทั่วถึง ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการเรียนการสอนพุทธศาสนาวันอาทิตย์อย่างครบวงจรและมีประสิทธิภาพ มีหลักพรหมวิหาร ๔ คือ มีเมตตาช่วยเหลือสนับสนุนบ้าน โรงเรียนในการสงเคราะห์ต่างๆ สงเคราะห์โรงเรียนในด้านการศึกษา อุปกรณ์การศึกษาต่างๆ ตระหนักอยู่เสมอว่าบ้าน วัด โรงเรียนจะต้องอาศัยกัน ที่เรียกว่า “บวร” จะต้องสร้างให้เข้มแข็ง แข็งแกร่ง

๒) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน โดยส่งเสริม สนับสนุนการศึกษาขั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษาในด้านอุปกรณ์การศึกษา มีการช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การศึกษามีการช่วยพัฒนาสถานศึกษาของรัฐและเอกชน จัดหาทุนทรัพย์ส่งเสริมขวัญกำลังใจของผู้สอนและผู้เรียน และมีการช่วยเหลือกิจการของชุมชนซึ่งเป็นไปเพื่อการสาธารณประโยชน์แก่ชุมชน ช่วยเหลือด้านทุนการศึกษาที่เรียนดีและพฤติกรรมดีโดยจัดหาทุนทรัพย์

๓) ด้านการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของการศึกษา โดยจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา มีเทคนิควิธีการประชาสัมพันธ์เพื่อเชิญชวนพุทธศาสนิกชนเข้าวัด มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยการเทศน์ การสอน การประชาสัมพันธ์ และการนำพาปฏิบัติส่งเสริมการเผยแผ่ด้วยวิธีการเชิงรุก เช่น มี website, Internet สถานีวิทยุ แผ่นพับ เป็นต้น ส่งเสริมสนับสนุนโรงเรียนการกุศลของวัดศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์อย่างสม่ำเสมอ

๔) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ต่อผู้ด้อยโอกาส โดยจัดตั้งกองทุนสงเคราะห์การศึกษาแก่เด็กและเยาวชนทุกระดับชั้น ประสานงานในการจัดหางบประมาณในการสร้างอาคารเรียนช่วยเหลือด้านทุนการศึกษาเฉพาะบุคคลผู้กำลังศึกษาที่มีความเดือดร้อน สนับสนุนการศึกษาต่อผู้ด้อยโอกาสในทุกระดับชั้น ช่วยเหลือชุมชนหรือโรงเรียนเมื่อประสบปัญหาต่างๆ เช่น ประสบภัยพิบัติ น้ำท่วม อัคคีภัย วาตภัย เป็นต้น

สอดคล้องกับ พระธนดล นาคสุวรรณ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดบุรีรัมย์” จากการวิจัยพบว่า พระสังฆาธิการมีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยรวม ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๗ เมื่อพิจารณารายละเอียด พบว่าพระสังฆาธิการมีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อยู่ในระดับน้อย ในเรื่อง

^๔พระครูธรรมศาสน์อุโฆษ (ธงไชยวัฒน์ อิสสรโม), “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ), (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

การจัดตั้งห้องสมุดภายในวัดเพื่อการศึกษาธรรมบาลีแก่พระสงฆ์และประชาชน การจัดให้มีการบรรยายทางธรรมทางวิทยุกระจายเสียง และการจัดให้มีการพิมพ์หนังสือธรรมะหรือการเทศน์ออกเผยแพร่เป็นธรรมทานสำหรับเรื่องอื่น ๆ มีบทบาทอยู่ในระดับมาก^๕ และ **พระใบฎีกามานะ สุมะโส (มากมูล)** ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการด้าน การศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการจังหวัดเพชรบุรี” ผลการวิจัยว่า ข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการด้านการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ จังหวัดเพชรบุรี พบว่า ด้านสถานที่ ควรจัดสภาพแวดล้อมภายในอาณาบริเวณ โรงเรียนและบริเวณรอบนอกโรงเรียน โดยดูแลรักษาความสะอาดปลูกต้นไม้ให้ร่มรื่น มีบรรยากาศที่สะอาด สงบ และสว่าง เพื่อเอื้อประโยชน์ต่อการศึกษา ตลอดจนรักษาความปลอดภัยในแก่นักเรียน, ด้านค่าใช้จ่าย ควรจัดสรรรายได้ประจำปีของวัดมาช่วยเหลืองานด้านการศึกษาสงเคราะห์อย่างชัดเจน โดยจัดสรรเป็นงบประมาณประจำปีในแต่ละปี, ด้านการพัฒนาการศึกษา ควรปรับกระบวนการทัศน์ในการพัฒนา เริ่มที่การพัฒนาครูผู้สอนเป็นประการแรก โดยการปลูกฝังค่านิยมทางคุณธรรม จริยธรรม ให้ครูเป็นตัวอย่างทางความประพฤติแก่นักเรียน, ด้านการบริหารการศึกษา ควรจัดบริการแนะแนวทางการศึกษาแก่นักเรียน โดยผ่านทางกิจกรรมปฐมนิเทศนักเรียน กิจกรรมทางวิชาการ กีฬา กิจกรรมทางศาสนา และการพบปะอาจารย์ที่ปรึกษาประจำวัน เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนเป็นคนเก่งและดี และด้านอื่น ๆ ควรประสานงานกับผู้นำชุมชน หรือตัวแทนหมู่บ้าน หรือประชาชนผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชนที่วัดและโรงเรียนตั้งอยู่ เพื่อรับทราบและแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร^๖

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน พระสังฆาธิการควรจัดตั้งกองทุน-เพิ่มทุน-แจกทุนสงเคราะห์เพื่อการศึกษาแก่เด็กนักเรียนและเยาวชนอย่างทั่วถึง ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการเรียนการสอนพุทธศาสนาวันอาทิตย์อย่างครบวงจรและมีประสิทธิภาพ

๒) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน พระสังฆาธิการควรส่งเสริม สนับสนุนการศึกษาขั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษาในด้านอุปกรณ์การศึกษา มีการช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การศึกษามีการช่วยพัฒนาสถานศึกษาของรัฐและเอกชน จัดหาทุนทรัพย์ส่งเสริมขวัญกำลังใจของผู้สอนและผู้เรียน และมีการช่วยเหลือกิจการของชุมชนซึ่งเป็นไปเพื่อการสาธารณประโยชน์แก่ชุมชนช่วยเหลือด้านทุนการศึกษาที่เรียนดีและพฤติกรรมดีโดยจัดหาทุนทรัพย์

๓) ด้านการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของการศึกษา พระสังฆาธิการควรจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา มีเทคนิควิธีการประชาสัมพันธ์เพื่อเชิญชวนพุทธศาสนิกชนเข้าวัด มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยการเทศน์ การสอน การประชาสัมพันธ์ และการนำพาปฏิบัติส่งเสริม

^๕พระธนดล นาคสุณโณ, “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์), (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐).

^๖พระใบฎีกามานะ สุมะโส (มากมูล), การบริหารจัดการด้านการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ จังหวัดเพชรบุรี”.วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาการจัดการเชิงพุทธ), (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓),

การเผยแพร่ด้วยวิธีการเชิงรุก เช่น มี website, Internet สถานีวิทยุ แผ่นพับ เป็นต้น ส่งเสริมสนับสนุนโรงเรียนการกุศลของวัดศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์อย่างสม่ำเสมอ

๔) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ต่อผู้ด้อยโอกาส พระสังฆาธิการควรจัดตั้งกองทุนสงเคราะห์การศึกษาแก่เด็กและเยาวชนทุกระดับชั้น ประสานงานในการจัดหางบประมาณในการสร้างอาคารเรียน ช่วยเหลือด้านทุนการศึกษาเฉพาะบุคคลผู้กำลังศึกษาที่มีความเดือดร้อน สนับสนุนการศึกษาต่อผู้ด้อยโอกาสในทุกระดับชั้น ช่วยเหลือชุมชนหรือโรงเรียนเมื่อประสบภัยพิบัติต่างๆ

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ผู้วิจัยขอเสนอแนะเพื่อวิจัยครั้งต่อไปในประเด็นดังต่อไปนี้

๑. ศึกษาวิจัยการพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตกรุงเทพมหานคร

๒. ศึกษาวิจัยแนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในประเทศไทย

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ:

- กรมศาสนา. **คู่มือการจัดการศึกษาสงฆ์**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๙.
- คณาจารย์มหาวิทยาลัย. **การปกครองคณะสงฆ์ไทย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.
- คริสอากริส (Chris Argris). อ้างใน ภารดี อนันต์นาวิ. **หลักการ แนวคิด ทฤษฎีทางการบริหารการศึกษา**. (ชลบุรี: บริษัท สำนักพิมพ์มนตรี จำกัด. ๒๕๕๒).
- ทับทิม วงษ์ประยูร. **การบริหารทรัพยากรมนุษย์ด้วยจิตตปัญญา**, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ธรรมสารจำกัด. ๒๕๕๔).
- เทเลอร์. อ้างในธงชัย สันติวงษ์. **องค์การและการบริหาร**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๓.
- พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **การปกครองคณะสงฆ์ไทย**. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก. ๒๕๓๙.
- พระพรหมโมลี (สมศักดิ์ อุปสโม), **พิธีมอบประกาศนียบัตรหลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์**, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.
- พุทธทาสภิกขุ. **การบริหารธุรกิจแบบพุทธ**. กรุงเทพมหานคร: เคล็ดไทย. มปป.
- พระพรหมคุณาภรณ์, (ป.อ.ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๒๗. (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖).
- พระมหาสมทรง สิรินธโร. นายแพทย์ประเวส วะสี. นายสมบุรณ์ สุขสำราญ และ ส. ศิวรักษ์. **บทบาทของวัดและพระสงฆ์ไทยในอนาคต**. อ้างถึงใน พระปลัดเกียรติศักดิ์ สันทวีวรกุล. “บทบาทของสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต(การบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ๒๕๔๘.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **พุทธวิธีในการบริหาร**, พิมพ์ครั้งที่ ๔. (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙).
- พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ). **คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐.
- พระเลิศพิพัฒน์ จนทปญฺโญ (แก้ววันทอง). **บทบาทของพระสงฆ์ในสังคมโลกาภิวัตน์**. วารสารการศึกษาและพัฒนาสังคม ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๕๔.
- พระครูสิริสุตโสภณ (พระมหาจำเนียร คำสุข). **บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการความขัดแย้งของชุมชนในพื้นที่จังหวัดพิจิตร**. วารสารวิจัยและพัฒนาวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์. ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๒ พฤษภาคม – สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๙.

พระมหาจุฬารัตน์ วชิรเมธี (ว. วชิรเมธี). **คนสำราญงานสำเร็จ**, พิมพ์ครั้งที่ ๓. (กรุงเทพมหานคร: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๐).

สิริวัฒน์ คำวันสา. **เอกสารประกอบการฝึกอบรมหลักสูตรโครงการเสริมความรู้ถวายพระสงฆ์เพื่อการพัฒนาสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักเสริมศึกษาและบริการสังคมมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ๒๕๔๔.

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. **กฎหมายเถรสมาคม**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๕.

สถาบันส่งเสริมและพัฒนาการพระศาสนา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, **คู่มือพระสังฆาธิการ**, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนาสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๗.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. **การพัฒนาชุมชน**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๕๖.

สิรภาพ เหล่าลาภะ. **พุทธศาสตร์การเมือง**. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก. ๒๕๔๕

สมยศ นาวิการ. **การบริหาร**. กรุงเทพมหานคร: บรรณกิจ. ๒๕๔๔.

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ , **คู่มือ การพัฒนาวัดสู่ความเป็นมาตรฐาน**, โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๕๔.

สมบุญสุขสำราญ. **การพัฒนาชนบทตามแนวทางพุทธศาสนา. กรณีศึกษาพระสงฆ์ กับนักพัฒนา**. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์สวย, ๒๕๓๐.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕**. กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๒๖.

ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**, กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖.

Taro Yamane. **อ้างอิงในฐานันท์ ศิลป์จารุ. การวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ SPSS**. พิมพ์ ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่ บริษัท เอส.อาร์.พริ้นติ้ง จำกัด, ๒๕๕๑.

(๒) วิทยานิพนธ์:

คุณ โทซันท์ และเทพพร มังธานี. “รายงานการวิจัยเรื่องรูปแบบการจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา: งานวิจัยอิสระกรณีศึกษาวัดมหาพุทธาราม อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ”. (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการการศึกษา), ๒๕๔๖.

ฉันทนา กล่อมจิต, “รูปแบบการจัดการศึกษา และเผยแผ่ศาสนาธรรม ของวัดในพระพุทธศาสนา, กรณีศึกษาวัดป่าบ้านค้อ อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี”. รายงานการวิจัยค้นคว้าอิสระ, กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการการศึกษา, ๒๕๔๖.

ชาญณรงค์ หินเกิด, “บทบาทของพระสังฆาธิการกับการพัฒนาวัดในจังหวัดมหาสารคาม”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. (สาขาไทยคดีศึกษา). (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม), ๒๕๔๒.

ธงชัย สิงอุดม.การพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๘.**วิทยานิพนธ์
พุทธศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต**.สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์.บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ประสาธ สุขเกษม. “บทบาทของพระภิกษุสงฆ์ในการขัดเกลาทางสังคมแก่เยาวชน ศึกษากรณี
ค่ายคุณธรรมวัดอุโมงค์ จังหวัดเชียงใหม่”.**วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**.
บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๒.

พระครูสังฆรักษ์พิศวีร์ อธิปญโญ (ภวภานันท์). “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะ
สงฆ์ : ศึกษากรณีพระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี”.**วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์
มหาบัณฑิต**. สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

พระครูธรรมศาสน์อุโฆษ (ธงไชยวัฒน์ อัสสรโม). “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษา
สงเคราะห์ ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์
มหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

พระธนดล นาคสุวรรณ. “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์
มหาบัณฑิต**. สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

พระใบฎีกามานะ สุขเมธโส (มากมูล).การบริหารจัดการด้านการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ
จังหวัดเพชรบุรี”.**วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**. สาขาการจัดการเชิงพุทธ. บัณฑิต
วิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

พระมหาวิเชียร ชาญนรงค์, “บทบาทพระสงฆ์ในการนำหลักธรรมมาใช้ทำกิจกรรมงานพัฒนาชุมชน
เพื่อ ลด ละ เลิก อบายมุข: ศึกษาเฉพาะกรณีพระครูศีลาจารย์”,
วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๗), บทคัดย่อ
พระมหาบุญมี อธิปญโญ.บทบาทของพระสังฆาธิการพัฒนาสังคม: ศึกษากรณี พระธรรมวิสุทธิมงคล
(บัว ญาณสมปนโน). **วิทยานิพนธ์ปริญญาโท**. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย,
๒๕๔๔.

พระครูปลัดอาทิตย์ อุตถเวที (ของดี). การศึกษาแนวคิดและวิธีการปกครองคณะสงฆ์ของพระเทพ
โสภณ (ประยูร ธมมจิตโต). **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**, สาขาวิชาพุทธศาสนา.
บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๔๖.

พระมหาพรประสงค์ พุทธจันทร์, “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน”.
วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต. (พระพุทธศาสนา). (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒).

พระมหาสังเขียร ปญญาธโร (ศรีมันตะ).บทบาทของพระสงฆ์ในการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการ
พัฒนาเศรษฐกิจชุมชน: กรณีศึกษา พระครูสุภาจารวัฒน์.**วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธ**

ศาสตรมหาบัณฑิต(พระพุทธศาสนา).บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.๒๕๕๐.

พระอวยชัย อินทร์เมือง.“ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชนศึกษา เฉพาะกรณีวัดในเขตอำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม”,**รายงานการค้นคว้าอิสระปริญญาโทศิลปศาสตรมหาบัณฑิต.**(สาขาวิชาไทยคดีศึกษา: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม),๒๕๕๒.

พระครูพิศาลธีรธรรม (สมพร ปญญาขริ).ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขต ธนบุรีกรุงเทพมหานคร. **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**(การบริหารจัดการ คณะสงฆ์.บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.๒๕๕๓.

พระปลัดสัมฤทธิ์ เทวธมโม (เปจิตต์).บทบาทภารกิจพระสังฆาธิการผู้ทรงสมณศักดิ์ในจังหวัด ขอนแก่นที่มีต่อการพัฒนาสังคมไทย,**วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต** (พระพุทธศาสนา).บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๕๓.

สยมพร ปุญญาคม.“การบริหารจัดการที่ดี (Good Governance) กับหลักพระพุทธศาสนา” **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต,** (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑.

(๓) ภาษาอังกฤษ:

Arthur Dunham, “The Outlook for Community Development” in **The Social Welfare Forum1958** (Proceedings of The National Conference on Social Welfare).

Gulick L. and Urwick J. **Papers on the Science of Administration.** New York: Institute of Public Administration, 1973.

William Ouchi. **Organization and Management** .Eaglewood Cliffs: Prentice Hill,1971.

Paul Hersey and Kenneth H. Blanchard, **Management of Organization Behavior.** (New Jersey: Prantice-Hall, Inc. 1977

(๔) สื่อออนไลน์:

พระครูโสภณปริยัติสุธี. **พุทธศาสนาเชิงรุกด้านการศึกษาสงเคราะห์.** [ออนไลน์].แหล่งที่มา: <https://www.gotoknow.org/posts/475385>. [๓๑ กรกฎาคม ๒๕๖๐].

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต). อ้างใน พระครูโสภณปริยัติสุธี. **พุทธศาสนาเชิงรุกด้านการศึกษาสงเคราะห์.**[ออนไลน์].แหล่งที่มา: <https://www.gotoknow.org/posts/475385>. [๓๑ กรกฎาคม ๒๕๖๐].

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). อ้างใน พระครูโสภณปริยัติสุธี. **พุทธศาสนาเชิงรุกด้านการศึกษาสงเคราะห์.** [ออนไลน์],แหล่งที่มา: <https://www.gotoknow.org/posts/475385>. [๓๑ กรกฎาคม ๒๕๖๐].

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง

การพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์
ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

คำชี้แจง แบบสอบถาม

แบบสอบถามเพื่อการวิจัยฉบับนี้จัดทำขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาในกรณีการศึกษาสงเคราะห์ในความคิดเห็นของพระสังฆาธิการ และพระภิกษุในเขตบางกอกใหญ่ ต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง สำหรับ ข้อมูลและแนวทาง สำหรับผู้วิจัย เพื่อใช้ในการวางแผนพัฒนาและปรับปรุงการ ปฏิบัติงานในการศึกษาสงเคราะห์ให้เกิดประโยชน์และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ข้อมูลที่ได้จะแปลผลการวิจัยในภาพรวมผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลรายฉบับนี้เป็นความลับและใช้ประโยชน์เฉพาะการวิจัยนี้เท่านั้น ไม่มีผลกระทบใดๆ ต่อท่านหรือหน่วยงานของท่านแต่ประการใด

แบบสอบถามแบ่งออกเป็น ๓ ตอนดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของพระสงฆ์ ต่อการศึกษาด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

ตอนที่ ๔ แบบสัมภาษณ์เจ้าอาวาสในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับการอนุเคราะห์ความเมตตาจากพระสังฆาธิการ และพระภิกษุในเขตบางกอกใหญ่ ในการตอบแบบสอบถามครั้งนี้เป็นอย่างดี และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

พระครูวิบูลสรกิจ (สุพัฒน์พงษ์ สุขวฑฒโน)

นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

คำชี้แจง ให้ทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน หน้าข้อความตามสภาพที่เป็นจริงผู้ตอบแบบสอบถาม

๑. ตำแหน่งพระสังฆาธิการ

☐ เจ้าคณะอำเภอ	☐ เจ้าคณะตำบล
☐ เจ้าอาวาส	☐ ผู้ช่วยเจ้าอาวาส

๒. อายุ

- ☐ ๒๐ - ๔๐ ปี
- ☐ ๔๑ - ๖๐ ปี
- ☐ ๖๑ ปีขึ้นไป

๓. จำนวนพรรษา

- ☐ ๕-๑๐ พรรษา
- ☐ ๑๑-๒๐ พรรษา
- ☐ ๒๑ พรรษาขึ้นไป

๔. วุฒิทางการศึกษายสามัญ

- ☐ ต่ำกว่าปริญญาตรี
- ☐ ปริญญาตรี
- ☐ สูงกว่าปริญญาตรี

๕. วุฒิทางการศึกษาทางธรรม

- ☐ นักธรรมชั้นตรี
- ☐ นักธรรมชั้นโท
- ☐ นักธรรมชั้นเอก

๖. วุฒิทางการศึกษาทางเปรียญธรรม

- ☐ ประโยค ๑-๒-๓
- ☐ เปรียญธรรม ๔-๖ ประโยค
- ☐ เปรียญธรรม ๗-๙ ประโยค

๗. ประสบการณ์การปกครอง

- ☐ ๕-๑๐ ปี
- ☐ ๑๑-๑๕ ปี
- ☐ ๑๖ ปีขึ้นไป

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารจัดการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์คณะสงฆ์
ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

คำชี้แจง โปรดกาเครื่องหมาย ✓ ลงในกลางช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านว่าวัดควรมีการ
พัฒนาด้านการศึกษาสงเคราะห์อย่างไร

ข้อที่	สภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้าน การศึกษาสงเคราะห์ ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๑. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน						
๑	จัดตั้งกองทุน-เพิ่มทุน-แจกทุนสงเคราะห์ เพื่อการศึกษาแก่เด็กนักเรียนและเยาวชน อย่างทั่วถึง					
๒	ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการเรียนการสอนพุทธ ศาสนาวันอาทิตย์อย่างครบวงจรและมี ประสิทธิภาพ					
๓	สนับสนุนส่งเสริมกิจการด้านการศึกษาของ โรงเรียนทั้งในและนอกวัดด้วยดีสม่ำเสมอ อย่างต่อเนื่อง					
๔	สนับสนุนส่งเสริมโครงการพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนด้วยดีอย่างมีประสิทธิภาพ					
๕	ส่งเสริมสนับสนุนจัดให้มีศูนย์อบรมเด็กก่อน เกณฑ์ในวัด					
๖	จัดสงเคราะห์เกื้อกูลแก่การศึกษาช่วย พัฒนาสถานการศึกษาและอุปกรณ์ การศึกษา					

ข้อที่	สภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้าน การศึกษาสงเคราะห์ ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๒. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน						
๑	สนับสนุนสถานศึกษาต่างๆทั้งด้านอาคารเรียนห้องจริยะและสื่ออุปกรณ์การเรียนการสอนเป็นต้น					
๒	มีการช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การศึกษามีการช่วยพัฒนาสถานศึกษาของรัฐและเอกชน					
๓	มีการช่วยเหลือด้านทุนการศึกษาที่เรียนดีและพฤติกรรมดี					
๔	จัดให้มีโครงการสอบธรรมศึกษานักเรียนและประชาชนทั่วไปด้วยความเอาใจใส่					
๕	มีการช่วยเหลือกิจการของชุมชนซึ่งเป็นไปเพื่อการสาธารณประโยชน์แก่ชุมชน					
๖	ส่งเสริม สนับสนุน การ ศึกษา ชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษาในด้านอุปกรณ์การศึกษา					
๓. ด้านการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของการศึกษา						
๑	ส่งเสริมและสนับสนุนพระภิกษุ สามเณรในการการสอนธรรมศึกษาแก่เด็ก เยาวชนและประชาชนทั่วไป					
๒	มีเทคนิควิธีการประชาสัมพันธ์เพื่อเชิญชวนพุทธศาสนิกชนเข้าวัด					
๓	จัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา					
๔	มีแหล่งเรียนรู้ภายในวัด เพื่อประโยชน์แก่พระภิกษุสามเณรและประชาชนทั่วไป					
๕	มีเทคนิควิธีการเผยแพร่พระพุทธศาสนาเชิงรุก เช่น มี website, Internet สถานีวิทยุ แผ่นพับ เป็นต้น					
๖	ส่งเสริมสนับสนุนโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์อย่างสม่ำเสมอ					

ข้อที่	สภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้าน การศึกษาสงเคราะห์ ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๔. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ต่อผู้ด้อยโอกาส						
๑	มีการจัดตั้งกองทุนสงเคราะห์การศึกษาแก่ เด็กและเยาวชนทุกระดับชั้น					
๒	วัดและพระสงฆ์มีส่วนร่วมกับประชาชนใน การช่วยพัฒนาสถานศึกษา					
๓	สงเคราะห์ช่วยเหลือผู้ประสบภัยต่างๆมีการ ช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การศึกษา					
๔	มีการช่วยเหลือด้านทุนการศึกษาเฉพาะ บุคคลผู้กำลัง ศึกษาที่มีความเดือดร้อน มี การสงเคราะห์ผุຍากไร					
๕	มีการประสานงานในการจัดหางบประมาณ ในการสร้างอาคารเรียน					
๖	สนับสนุนการศึกษาต่อผู้ด้อยโอกาสในทุก ระดับชั้นด้วยการตั้งทุนสงเคราะห์การศึกษา สถานการศึกษาและช่วยเหลือด้านอุปกรณ์ การศึกษา					

ขอขอบพระคุณทุกท่าน

ที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม การวิจัยครั้งนี้

พระครูวิบูลสรกิจ (สุพัฒน์พงษ์ สุขวฑฒโน)

นิสิตบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ภาคผนวก ข
แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง

การพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์

ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

คำชี้แจง แบบสัมภาษณ์

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไป

ชื่อ - นามสกุล

วุฒิการศึกษา

ตำแหน่ง

วัน/เดือน/ปี ให้สัมภาษณ์

สถานที่สัมภาษณ์

วิธีการสัมภาษณ์

☐ บันทึกเสียง ☐ จัดบันทึกตามคำสัมภาษณ์

ส่วนที่ ๒ ข้อคำถามเกี่ยวกับการพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์
ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร ทั้ง ๔ ด้าน

๑.	ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน
๒.	ด้านการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน
๓.	ด้านการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของการศึกษา
๔.	ด้านการศึกษาสงเคราะห์ต่อผู้ที่ด้อยโอกาส

ภาคผนวก ค
หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ
รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจแก้ไขเครื่องมือวิจัย

๑. พระพรหมวิสุทธาจารย์
๒. พระเทพปริยัติโมลี
๓. พระเทพปริยัติมุนี
๔. พระราชธีรคุณ
๕. พระปัญญารัตน์นกร

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๓/๔๖๙

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอนับน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
 www.mcu.ac.th

๒๖ ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุมัติครุภัณฑ์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
 กราบบังคมทูล พระพรหมวิสุทธาจารย์
 สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. วิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ
 ๒. แบบสอบถามเพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูวิบูลสรกิจ ฉายา สุขวัฒนโน นามสกุล ธรรมมียะ รหัสประจำตัว ๕๙๐๑๒๐๒๐๐๙ นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร การศึกษา มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยกำลังทำวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการบริหาร การคณะสงฆ์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร” เป็นส่วนหนึ่ง ของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

เพื่อการนี้ ทางคณะกรรมการบริหารหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร การศึกษา พิจารณาเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญ มีความรู้ความสามารถที่จะให้คำแนะนำ อันเป็นประโยชน์ต่อการสร้างเครื่องมือวิจัยของนิสิตได้เป็นอย่างดี โดยมีคณะกรรมการควบคุม วิทยานิพนธ์ ประกอบด้วย

๑. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิน งามประโคน ประธานกรรมการ
๒. พระมหาสมบัติ ธนปัญญา,ดร. กรรมการ

ดังนั้น จึงกราบบังคมทูลมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ ความเที่ยงตรงของเครื่องมืองานวิจัยดังกล่าว และขอขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

กราบบังคมทูลด้วยความเคารพอย่างสูง

รศ.ดร.สุเมธ ฐิทธิพงษ์
รศ.ดร.สุเมธ ฐิทธิพงษ์ (รองศาสตราจารย์ ดร.สุเมธ ฐิทธิพงษ์ ศรีวิชัย)

รักษาการผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

ขอรับรองว่าได้ผ่านการตรวจเครื่องมือวิจัยแล้ว

พระพรหมวิสุทธาจารย์
 (พระพรหมวิสุทธาจารย์)
 วันที่ ๒๖ / ๑๒ / ๒๕๖๐

หมายเหตุ : หนังสือฉบับนี้จะไม่สมบูรณ์ในการนำไปใช้อ้างอิงถึงผลการตรวจเครื่องมือวิจัย หากไม่ได้รับการลงนามโดยผู้ตรวจเครื่องมือ

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๓/๔๖๙

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๒๖ ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุมัติเคราะห้ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
กราบนิมัสการ พระเทพปริยัติโมลี เจ้าอาวาสวัดโมลีโลกยาราม
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. วิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. แบบสอบถามเพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูวิบูลสรกิจ ฉายา สุขวฑฒโน นามสกุล ธรรมมียะ รหัสประจำตัว
๕๕๐๑๒๐๒๐๐๙ นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร
การศึกษา มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยกำลังทำวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการบริหาร
กิจการคณะสงฆ์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร” เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

เพื่อการนี้ ทางคณะกรรมการบริหารหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร
การศึกษา พิจารณาเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญ มีความรู้ความสามารถที่จะให้คำแนะนำ
อันเป็นประโยชน์ต่อการสร้างเครื่องมือวิจัยของนิสิตได้เป็นอย่างดี โดยมีคณะกรรมการควบคุม
วิทยานิพนธ์ ประกอบด้วย

๑. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิน งามประโคน ประธานกรรมการ
๒. พระมหาสมบัติ ธนปญฺญ,ดร. กรรมการ

ดังนั้น จึงกราบนิมัสการมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ
ความเที่ยงตรงของเครื่องมืองานวิจัยดังกล่าว และขอขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

กราบนิมัสการมาด้วยความเคารพ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย)

รักษาการผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

ขอรับรองว่าได้ผ่านการตรวจเครื่องมือวิจัยแล้ว

(พระเทพปริยัติโมลี)

วันที่/...../.....

หมายเหตุ : หนังสือฉบับนี้จะไม่สมบูรณ์ในการนำไปใช้อ้างอิงถึงการตรวจเครื่องมือวิจัย หากไม่ได้รับการลงนามโดยผู้ตรวจเครื่องมือ

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๓/๕๖๙

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
 www.mcu.ac.th

๒๖ ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุมัติเคราะห้ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
 กราบบังการ พระเทพปริยัติมุนี เจ้าอาวาสวัดหงษ์รัตนาราม
 สิ่งที่มาด้วย ๑. วิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ
 ๒. แบบสอบถามเพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูวิบูลสรกิจ ฉายา สุขวฑฒโน นามสกุล ธรรมมียะ รหัสประจำตัว
 ๕๙๐๑๒๐๒๐๐๙ นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร
 การศึกษา มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยกำลังทำวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการบริหาร
 กิจการคณะสงฆ์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร” เป็นส่วนหนึ่ง
 ของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

เพื่อการนี้ ทางคณะกรรมการบริหารหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร
 การศึกษา พิจารณาเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญ มีความรู้ความสามารถที่จะให้คำแนะนำ
 อันเป็นประโยชน์ต่อการสร้างเครื่องมือวิจัยของนิสิตได้เป็นอย่างดี โดยมีคณะกรรมการควบคุม
 วิทยานิพนธ์ ประกอบด้วย

๑. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิน งามประโคน ประธานกรรมการ
๒. พระมหาสมบัติ ธนปญโญ,ดร. กรรมการ

ดังนั้น จึงกราบบังการมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ
 ความเที่ยงตรงของเครื่องมืองานวิจัยดังกล่าว และขอขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

กราบบังการด้วยความเคารพอย่างสูง

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย)

รักษาการผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

ขอรับรองว่าได้ผ่านการตรวจเครื่องมือวิจัยแล้ว

(พระเทพปริยัติมุนี)

วันที่ ๕ ก.พ. ๖๑

หมายเหตุ : หนังสือฉบับนี้จะไม่สมบูรณ์ในการนำไปใช้อ้างอิงถึงการตรวจเครื่องมือวิจัย หากไม่ได้รับการลงนามโดยผู้ตรวจเครื่องมือ

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๓/๔๖๙

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอนายูง
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๓๑๑๐๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
 www.mcu.ac.th

โรงเรียนบาลีเตรียมอุดมศึกษา
 รับที่.....
 วันที่.....
 ชื่อ.....
 น.
 พ.

๒๖ ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุมัติเคราะห้ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
 กราบบังการ ผู้อำนวยการโรงเรียนบาลีเตรียมอุดมศึกษา มจร.
 สิ่งที่มาด้วย ๑. วิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ
 ๒. แบบสอบถามเพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูวิบูลสรกิจ ฉายา สุขวฑฒโน นามสกุล ธรรมมียะ รหัสประจำตัว
 ๕๙๐๑๒๐๒๐๐๙ นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร
 การศึกษา มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยกำลังทำวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการบริหาร
 กิจการคณะสงฆ์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร” เป็นส่วนหนึ่ง
 ของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

เพื่อการนี้ ทางคณะกรรมการบริหารหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร
 การศึกษา พิจารณาเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญ มีความรู้ความสามารถที่จะให้คำแนะนำ
 อันเป็นประโยชน์ต่อการสร้างเครื่องมือวิจัยของนิสิตได้เป็นอย่างดี โดยมีคณะกรรมการควบคุม
 วิทยานิพนธ์ ประกอบด้วย

๑. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิน งามประโคน ประธานกรรมการ
๒. พระมหาสมบัติ ธนปญญ.ดร. กรรมการ

ดังนั้น จึงกราบบังการมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ
 ความเที่ยงตรงของเครื่องมืองานวิจัยดังกล่าว และขอขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

กราบบังการมาด้วยความเคารพอย่างสูง

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย)

รักษาราชการผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

ขอรับรองว่าได้ผ่านการตรวจเครื่องมือวิจัยแล้ว

(พระราชธีรคุณ)

วันที่ ๑๕ / ๑๓ / ๖๑

(พระราชธีรคุณ)
 ผู้อำนวยการ
 ๑๕ / ๑๓ / ๖๑

หมายเหตุ : หนังสือฉบับนี้จะไม่สมบูรณ์ในการนำไปใช้อ้างอิงถึงผลการตรวจเครื่องมือวิจัย หากไม่ได้รับการลงนามโดยผู้ตรวจเครื่องมือ

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๓/๔๖๙

มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอบางบาล
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
 www.mcu.ac.th

๒๖ ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุมัติครุภัณฑ์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
 กราบบังคมทูล พระปณิธานาร ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดสังฆะระจาย
 สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. วิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ
 ๒. แบบสอบถามเพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูวิบูลสรกิจ ฉายา สุขวฑฒโน นามสกุล ธรรมมียะ รหัสประจำตัว
 ๕๙๐๑๒๐๒๐๐๙ นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร
 การศึกษา มหาวิทยาลัย มหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยกำลังทำวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการบริหาร
 กิจกรรมคณะสงฆ์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร”เป็นส่วนหนึ่ง
 ของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

เพื่อการนี้ ทางคณะกรรมการบริหารหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร
 การศึกษา พิจารณาเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญ มีความรู้ความสามารถที่จะให้คำแนะนำ
 อันเป็นประโยชน์ต่อการสร้างเครื่องมือวิจัยของนิสิตได้เป็นอย่างดี โดยมีคณะกรรมการควบคุม
 วิทยานิพนธ์ ประกอบด้วย

๑. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิน งามประโคน ประธานกรรมการ
๒. พระมหาสมบัติ ธนปญญ,ดร. กรรมการ

ดังนั้น จึงกราบบังคมทูลมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ
 ความเที่ยงตรงของเครื่องมืองานวิจัยดังกล่าว และขอขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

กราบบังคมทูลด้วยความเคารพอย่างสูง

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย)

รักษาการผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

ขอรับรองว่าได้ผ่านการตรวจเครื่องมือวิจัยแล้ว

(พระปณิธานาร)

วันที่ ๑๑ / ๑๒ / ๖๐

หมายเหตุ : หนังสือฉบับนี้จะไม่สมบูรณ์ในการนำไปใช้อ้างอิงถึงผลการตรวจเครื่องมือวิจัย หากไม่ได้รับการลงนามโดยผู้ตรวจเครื่องมือ

ภาคผนวก ง
หนังสือขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๓/๑๙

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
 www.mcu.ac.th

๑๖ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย
 กราบนมัสการ พระพรหมวิสุทธาจารย์ เจ้าอาวาสวัดเครือวัลย์วรวิหาร
 สิ่งที่มาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย จำนวน ๑๑ ฉบับ

ด้วย พระครูวิบูลสรกิจ ฉายา สุขวฑฒโน นามสกุล ธรรมมียะ รหัสประจำตัว
 ๕๙๐๑๒๐๒๐๐๙ นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร
 การศึกษา มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยกำลังทำวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการบริหาร
 การงานคณะสงฆ์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร” เป็นส่วนหนึ่ง
 ของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บแบบสอบถามจากพระภิกษุ สามเณร เพื่อประกอบการ
 ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาการบริหารการงานคณะสงฆ์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ในเขตบางกอก
 ใหญ่ กรุงเทพมหานคร” ดังนั้น ทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับการอนุเคราะห์จากพระคุณท่าน
 เป็นอย่างดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการอย่างสูง มา ณ โอกาสนี้

กราบนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

กราบนมัสการมาด้วยความเคารพอย่างสูง

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย)

รักษาการผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

หนังสือฉบับนี้จะไม่สมบูรณ์ในการนำไปอ้างอิงถึงผลการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย หากไม่ได้รับการลงนามรับรอง

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๓/๑๙

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
 www.mcu.ac.th

๑๖ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย
 กราบนมัสการ พระเทพปริยัติโมลี เจ้าอาวาสโมลีโลกยาราม
 สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย จำนวน ๕๒ ฉบับ

ด้วย พระครูวิบูลสรกิจ ฉายา สุขวฑฒโน นามสกุล ธรรมมียะ รหัสประจำตัว
 ๕๙๐๑๒๐๒๐๐๙ นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร
 การศึกษา มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยกำลังทำวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการบริหาร
 การงานคณะสงฆ์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร” เป็นส่วนหนึ่ง
 ของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บแบบสอบถามจากพระภิกษุ สามเณร เพื่อประกอบการ
 ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาการบริหารการงานคณะสงฆ์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ในเขตบางกอก
 ใหญ่ กรุงเทพมหานคร” ดังนั้น ทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับการอนุเคราะห์จากพระคุณท่าน
 เป็นอย่างดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการอย่างสูง มา ณ โอกาสนี้

กราบนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

กราบนมัสการมาด้วยความเคารพ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย)

รักษาการผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

อนุศาสตราจารย์ ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย

๑๗.๒.๖๑.

หนังสือฉบับนี้จะไม่สมบูรณ์ในการนำไปอ้างอิงถึงผลการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย หากไม่ได้รับการลงนามรับรอง

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๓/๑๙

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
 www.mcu.ac.th

๑๖ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย
 กราบบังคมทูล พระเทพปริยัติมุนี เจ้าอาวาสวัดหงส์รัตนารามราชวรวิหาร
 สิ่งที่มาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย จำนวน ๑๙ ฉบับ

ด้วย พระครูวิบูลสรกิจ ฉายา สุขวฑฒโน นามสกุล ธรรมมียะ รหัสประจำตัว
 ๕๙๐๑๒๐๒๐๐๙ นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร
 การศึกษา มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยกำลังทำวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการบริหาร
 การจัดการคณะสงฆ์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร” เป็นส่วนหนึ่ง
 ของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บแบบสอบถามจากพระภิกษุ สามเณร เพื่อประกอบการ
 ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาการบริหารจัดการคณะสงฆ์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ในเขตบางกอก
 ใหญ่ กรุงเทพมหานคร” ดังนั้น ทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับการอนุเคราะห์จากพระคุณท่าน
 เป็นอย่างดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการอย่างสูง มา ณ โอกาสนี้

กราบบังคมทูลเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

กราบบังคมทูลด้วยความเคารพ

พระเทพปริยัติมุนี
 ๑๗ ก.พ. ๖๑

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย)

รักษาการผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๓/๑๙

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
 www.mcu.ac.th

๑๖ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย
 กราบนมัสการ พระราชปริยัติโกศล เจ้าอาวาสวัดใหม่พิเรนทร์
 สิ่งที่มาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย จำนวน ๑๔ ฉบับ

ด้วย พระครูวิบูลสรกิจ ฉายา สุขขุพัฒโน นามสกุล ธรรมมียะ รหัสประจำตัว
 ๕๙๐๑๒๐๒๐๐๙ นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร
 การศึกษา มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยกำลังทำวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการบริหาร
 การคณะสงฆ์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร” เป็นส่วนหนึ่ง
 ของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บแบบสอบถามจากพระภิกษุ สามเณร เพื่อประกอบการ
 ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาการบริหารจัดการคณะสงฆ์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ในเขตบางกอก
 ใหญ่ กรุงเทพมหานคร” ดังนั้น ทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับการอนุเคราะห์จากพระคุณท่าน
 เป็นอย่างดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการอย่างสูง มา ณ โอกาสนี้

กราบนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

กราบนมัสการมาด้วยความเคารพ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย)

รักษาราชการผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

หนังสือฉบับนี้จะไม่สมบูรณ์ในการนำไปอ้างอิงถึงผลการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย หากไม่ได้รับการลงนามรับรอง

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๓/๑๙

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
 www.mcu.ac.th

๑๖ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย
 กราบนมัสการ พระพิศาลพัฒนพิธีาน เจ้าอาวาสวัดสังข์กระจาย
 สิ่งที่มาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย จำนวน ๑๖ ฉบับ

ด้วย พระครูวิบูลสรกิจ ฉายา สุขวฑฒโน นามสกุล ธรรมมียะ รหัสประจำตัว
 ๕๙๐๑๒๐๒๐๐๙ นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร
 การศึกษา มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยกำลังทำวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการบริหาร
 กิจการคณะสงฆ์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร” เป็นส่วนหนึ่ง
 ของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บแบบสอบถามจากพระภิกษุ สามเณร เพื่อประกอบการ
 ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ในเขตบางกอก
 ใหญ่ กรุงเทพมหานคร” ดังนั้น ทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับการอนุเคราะห์จากพระคุณท่าน
 เป็นอย่างดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการอย่างสูง มา ณ โอกาสนี้

กราบนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

กราบนมัสการด้วยความเคารพ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย)

รักษาราชการผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

๑๖๐๓/๑๖๐๓/๑๖๐๓

พระพิศาลพัฒนพิธีาน

๒๕๖๑

ทั้งนี้ออนไลน์จะส่งแบบสอบถามไปยังท่านผู้เกี่ยวข้องให้ครบถ้วนข้อมูลวิจัย หากไม่ได้รับการลงนามรับรอง

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๓/๑๙

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
 www.mcu.ac.th

๑๖ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย
 กราบนมัสการ พระครูมงคลกิจจานุกูล เจ้าอาวาสวัดท่าพระ
 สิ่งที่มาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย จำนวน ๒๑ ฉบับ

ด้วย พระครูวิบูลสรกิจ ฉายา สุขวฑฒโน นามสกุล ธรรมมียะ รหัสประจำตัว
 ๕๙๐๑๒๐๒๐๐๙ นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร
 การศึกษา มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยกำลังทำวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการบริหาร
 กิจการคณะสงฆ์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร” เป็นส่วนหนึ่ง
 ของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บแบบสอบถามจากพระภิกษุ สามเณร เพื่อประกอบการ
 ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ในเขตบางกอก
 ใหญ่ กรุงเทพมหานคร” ดังนั้น ทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับการอนุเคราะห์จากพระคุณท่าน
 เป็นอย่างดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการอย่างสูง มา ณ โอกาสนี้

กราบนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

กราบนมัสการมาด้วยความเคารพ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย)

รักษาการผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

ร.ม.ท.ร.ม.ท.ร.ม.ท.
 ร.ม.ท.ร.ม.ท.ร.ม.ท.
 1๗. กพ. ๖1.

หนังสือฉบับนี้จะไม่สมบูรณ์ในการนำไปอ้างอิงถึงผลการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย หากไม่ได้รับการลงนามรับรอง

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๓/๑๙

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
 www.mcu.ac.th

๑๖ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย
 นมัสการ พระครูเกษมธรรมวงศ์ เจ้าอาวาสวัดประดู่ฉิมพลี
 สิ่งที่มาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย จำนวน ๖ ฉบับ

ด้วย พระครูวิบูลสรกิจ ฉายา สุขวฑฒโน นามสกุล ธรรมมียะ รหัสประจำตัว
 ๕๙๐๑๒๐๒๐๐๙ นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร
 การศึกษา มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยกำลังทำวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการบริหาร
 กิจการคณะสงฆ์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร” เป็นส่วนหนึ่ง
 ของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บแบบสอบถามจากพระภิกษุ สามเณร เพื่อประกอบการ
 ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ในเขตบางกอก
 ใหญ่ กรุงเทพมหานคร” ดังนั้น ทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับการอนุเคราะห์จากพระคุณท่าน
 เป็นอย่างดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการอย่างสูง มา ณ โอกาสนี้

นมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

นมัสการมาด้วยความเคารพ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย)

รักษาราชการผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

ไปพรเมตนา
 พระครูเกษมธรรมวงศ์
 ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

หนังสือฉบับนี้จะไม่สมบูรณ์ในการนำไปอ้างอิงถึงผลการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย หากไม่ได้รับการลงนามรับรอง

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๗/๑๙

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๖ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระครูมงคลวิสุตสุนทร เจ้าอาวาสวัดตวัด
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย จำนวน ๕ ฉบับ

ด้วย พระครูวิบูลสรกิจ ฉายา สุขวฑฒโน นามสกุล ธรรมมียะ รหัสประจำตัว ๕๙๐๑๒๐๒๐๐๙ นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร การศึกษา มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยกำลังทำวิจัยเรื่อง “การพัฒนากิจการคณะสงฆ์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร” เป็นส่วนหนึ่ง ของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บแบบสอบถามจากพระภิกษุ สามเณร เพื่อประกอบการ ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนากิจการคณะสงฆ์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ในเขตบาง กอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร” ดังนั้น ทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับการอนุเคราะห์จากพระคุณท่าน เป็นอย่างดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการอย่างสูง มา ณ โอกาสนี้

กราบนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

นมัสการด้วยความเคารพ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย)

รักษาการผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

อ.มหาคุณพิทักษ์ จันทร์เทศ
อ.พรหมมณฑล ฟูจิ
อ.วิมลพร ใจดี

หนังสือฉบับนี้จะไม่สมบูรณ์ในการนำไปอ้างอิงถึงผลการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย หากไม่ได้รับการลงนามรับรอง

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๓/๑๙

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๖ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระครูโสภาบุญวัฒน์ เจ้าอาวาสวัดเจ้ามูล
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย จำนวน ๖ ฉบับ

ด้วย พระครูวิบูลสรกิจ ฉายา สุขวฑฒโน นามสกุล ธรรมมียะ รหัสประจำตัว
๕๙๐๑๒๐๒๐๐๙ นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร
การศึกษา มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยกำลังทำวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการบริหาร
กิจการคณะสงฆ์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร” เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บแบบสอบถามจากพระภิกษุ สามเณร เพื่อประกอบการ
ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ในเขตบางกอก
ใหญ่ กรุงเทพมหานคร” ดังนั้น ทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับการอนุเคราะห์จากพระคุณท่าน
เป็นอย่างดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการอย่างสูง มา ณ โอกาสนี้

นมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

นมัสการมาด้วยความเคารพ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย)

รักษาการผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

๑๖ ม.ค. ๖๑
๑๖ ม.ค. ๖๑
๑๖ ม.ค. ๖๑

หนังสือฉบับนี้จะไม่สมบูรณ์ในการนำไปอ้างอิงถึงผลการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย หากไม่ได้รับการลงนามรับรอง

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๓/๑๙

มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๖ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระสมุห์เชวง ญาณวีโร เจ้าอาวาสวัดประดู่ในทรงธรรม
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย จำนวน ๖ ฉบับ

ด้วย พระครูวิบูลสรกิจ ฉายา สุขวัฒนโน นามสกุล ธรรมมียะ รหัสประจำตัว ๕๙๐๑๒๐๒๐๐๙ นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร การศึกษา มหาวิทยาลัย มหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยกำลังทำวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการบริหาร การจัดการคณะสงฆ์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร” เป็นส่วนหนึ่ง ของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บแบบสอบถามจากพระภิกษุ สามเณร เพื่อประกอบการ ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาการบริหารจัดการคณะสงฆ์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ในเขตบางกอก ใหญ่ กรุงเทพมหานคร” ดังนั้น ทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับการอนุเคราะห์จากพระคุณท่าน เป็นอย่างดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการอย่างสูง มา ณ โอกาสนี้

นมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

นมัสการมาด้วยความเคารพ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย)

รักษาราชการผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

รับทราบ
พระสมุห์เชวง ญาณวีโร
๑๗.๑.๖๑.

ภาคผนวก จ
ผลการประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องแบบสอบถาม IOC

ผลการประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องแบบสอบถาม IOC (Index of Objective Congruence)

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเรื่องการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานของนักเรียนโรงเรียนเจ้าพระยาวิทยาลัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒ กรุงเทพมหานคร

คำชี้แจง การพิจารณาความสอดคล้องระหว่างคำถามกับตัวแปรเพื่อประเมินความเที่ยงตรงและความสอดคล้องกับเนื้อหา ซึ่งมีจำนวน ๘ ด้าน คือ ๑) ความขยัน ๒) ความประหยัด ๓) ความซื่อสัตย์ ๔) ความมีวินัย ๕) ความสุภาพ ๖) ความสะอาด ๗) ความสามัคคีและ ๘) ความมีน้ำใจผู้เชี่ยวชาญคะแนนการหาค่า IOC ของผู้เชี่ยวชาญแบ่งออกเป็น ๓ ระดับ ได้แก่

- + ๑ หมายถึง แบบสอบถามตรงตามวัตถุประสงค์หรือตรงตามเนื้อหา
- หมายถึง ไม่แน่ใจว่าแบบสอบถามตรงตามวัตถุประสงค์ตรงตามเนื้อหา
- ๑ หมายถึง ไม่เหมาะสมว่าแบบสอบถามไม่ตรงตามวัตถุประสงค์หรือไม่ตรงตามเนื้อหา

ข้อ	๑. ด้านความขยัน	ผู้เชี่ยวชาญหาค่า (IOC)			
		+๑	○	-๑	ข้อเสนอแนะ
๑	นักเรียนช่วยพ่อแม่ทำงานบ้าน	✓			
๒	นักเรียนมีความตั้งใจเรียนหนังสือ	✓			
๓	นักเรียนรู้จักช่วยแนะนำเพื่อนๆ ทำรายงานส่งครู	✓			
๔	นักเรียนมาโรงเรียนแต่เช้าทุกวัน	✓			
๕	นักเรียนติดตามข่าวสารด้านการศึกษาเป็นประจำ	✓			
	๒. ด้านความประหยัด				
๖	นักเรียนใช้จ่ายเงินอย่างรู้คุณค่า ไม่ฟุ่มเฟือย	✓			
๗	นักเรียนซื้อสิ่งจำเป็นสำหรับการเรียนเท่านั้น	✓			
๘	นักเรียนใช้โทรศัพท์เมื่อคราวมีธุระจำเป็นเท่านั้น	✓			
๙	นักเรียนรู้จักเก็บออมเงินฝาก	✓			
๑๐	นักเรียนประหยัดเงินช่วยพ่อแม่โดยนั่งรถประจำทาง	✓			
	๓. ด้านความซื่อสัตย์				
๑๑	นักเรียนรู้จักละอายและเกรงกลัวต่อการกระทำผิด	✓			
๑๒	นักเรียนประพฤติตนตามหลักคุณธรรมและจริยธรรม	✓			
๑๓	นักเรียนมีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและเพื่อนๆ	✓			
๑๔	นักเรียนมีความซื่อสัตย์ต่อการทำความดี	✓			
๑๕	นักเรียนมีความซื่อสัตย์ต่อพ่อแม่และครูอาจารย์	✓			
	๔. ด้านความมีวินัย				
๑๖	นักเรียนแต่งกายถูกต้องตามกฎระเบียบของโรงเรียน	✓			
๑๗	นักเรียนรู้จักความมีวินัยในตนเอง	✓			
๑๘	นักเรียนมาโรงเรียนตรงต่อเวลาและเข้าแถวเคารพธงชาติ	✓			

ข้อ		ผู้เชี่ยวชาญหาค่า (IOC)			
		+๑	๐	-๑	ข้อเสนอแนะ
๑๙	นักเรียนรู้จักเข้าแถวซื้ออาหาร	✓			
๒๐	นักเรียนทิ้งขยะในถังขยะที่โรงเรียนจัดเตรียมไว้	✓			
	๕. ด้านความสุภาพ				
๒๑	นักเรียนพูดกับคนอื่นด้วยคำพูดที่สุภาพเรียบร้อย	✓			
๒๒	นักเรียนปฏิบัติตนต่อครูอาจารย์ด้วยความเคารพนอบน้อม	✓			
๒๓	นักเรียนมีสัมมาคารวะนอบน้อมต่อผู้ใหญ่	✓			
๒๔	นักเรียนแต่งกายสุภาพเรียบร้อยถูกต้องตามกฎระเบียบของโรงเรียน	✓			
๒๕	นักเรียนแสดงความเคารพนอบน้อมและเชื่อฟังบิดามารดา	✓			
	๖. ด้านความสะอาด				
๒๖	นักเรียนรู้จักรักษาความสะอาดร่างกายและเครื่องแต่งกายอยู่เสมอ	✓			
๒๗	นักเรียนช่วยกันรักษาความสะอาดภายในโรงเรียนและห้องเรียน	✓			
๒๘	นักเรียนรู้จักทิ้งขยะให้ถูกที่และเป็นระเบียบเรียบร้อย	✓			
๒๙	นักเรียนรู้จักฝึกฝนขัดเกลาจิตใจมิให้ขุนมัวปราศจากความมัวหมอง	✓			
๓๐	นักเรียนรู้จักรักษาสีของและสถานที่ของส่วนรวมโดยไม่ขีดเขียนทำลายทรัพย์สินสมบัติของราชการ	✓			
	๗. ด้านความสามัคคี				
๓๑	นักเรียนรู้จักสามัคคี มีความสมานฉันท์	✓			
๓๒	นักเรียนให้ความร่วมมือกิจกรรมของโรงเรียน	✓			
๓๓	นักเรียนรู้จักแบ่งหน้าที่ในการปฏิบัติงานตามความสามารถของตน	✓			
๓๔	นักเรียนไม่แบ่งแยกกลุ่มเพื่อให้เกิดความแตกแยกความสามัคคี	✓			
๓๕	นักเรียนทำงานร่วมกันเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม	✓			
	๘. ด้านความมีน้ำใจ				
๓๖	นักเรียนรู้จักให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมส่วนรวมของโรงเรียน	✓			
๓๗	นักเรียนแบ่งปัน / สละทรัพย์สินส่วนตัวเพื่อช่วยเหลือเพื่อน	✓			
๓๘	นักเรียนอาสาร่วมสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามในสังคม	✓			

ผลการวิเคราะห์ค่าดัชนี (IOC Index of Objective Congruence)

เรื่อง การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานของนักเรียนโรงเรียนเจ้าพระยาวิทยาลัย

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต ๒ กรุงเทพมหานคร

เกณฑ์ของการให้คะแนน มีดังนี้ +๑ = แน่ใจ ๐ = ไม่แน่ใจ -๑ = ไม่แน่ใจ

ข้อ	๑. ด้านความขยัน	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					รวม	ความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญ	
		๑	๒	๓	๔	๕		ค่า IOC	สรุปผล
๑.	นักเรียนช่วยพ่อแม่ทำงานบ้าน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒.	นักเรียนมีความตั้งใจเรียนหนังสือ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓.	นักเรียนเอาใจใส่ต่องานที่ได้รับมอบหมายให้เสร็จทันเวลาที่กำหนด	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔.	นักเรียนมาโรงเรียนแต่เช้าทุกวัน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕.	นักเรียนติดตามข่าวสารด้านการศึกษาเป็นประจำ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
	๒. ด้านความประหยัด								
๖.	นักเรียนใช้จ่ายเงินอย่างรู้คุณค่า ไม่ฟุ่มเฟือย	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๗.	นักเรียนซื้อสิ่งจำเป็นสำหรับการเรียนเท่านั้น	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๘.	นักเรียนใช้โทรศัพท์เมื่อคราวมีธุระจำเป็นเท่านั้น	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๙.	นักเรียนรู้จักเก็บออมเงินฝาก	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๐.	นักเรียนประหยัดเงินช่วยพ่อแม่โดยนั่งรถประจำทาง	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
	๓. ด้านความซื่อสัตย์								
๑๑.	นักเรียนรู้จักละอายและเกรงกลัวต่อการกระทำผิด	-๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๐.๘๐	ใช้ได้
๑๒.	นักเรียนประพฤติตนตามหลักคุณธรรมและจริยธรรม	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๓.	นักเรียนมีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๔.	นักเรียนมีความซื่อสัตย์ต่อการทำความดี	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๕.	นักเรียนมีความซื่อสัตย์ต่อพ่อแม่และครูอาจารย์	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ข้อ	๔. ด้านความมีวินัย	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					รวม	ความคิดเห็น ผู้เชี่ยวชาญ	
		๑	๒	๓	๔	๕		ค่า IOC	สรุปผล
๑๖.	นักเรียนแต่งกายถูกต้องตามกฎระเบียบของโรงเรียน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๗.	นักเรียนรู้จักความมีวินัยในตนเอง	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๘.	นักเรียนมาโรงเรียนตรงต่อเวลาและเข้าแถวเคารพธงชาติ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๙.	นักเรียนรู้จักเข้าแถวซื้ออาหาร	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๐.	นักเรียนทิ้งขยะในถังขยะที่โรงเรียนจัดเตรียมไว้	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
	๕. ด้านความสุภาพ								
๒๑.	นักเรียนพูดกับคนอื่นด้วยคำพูดที่สุภาพเรียบร้อย	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๒.	นักเรียนปฏิบัติตนต่อครูอาจารย์ด้วยความเคารพนอบน้อม	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๓.	นักเรียนมีสัมมาคารวะนอบน้อมต่อผู้ใหญ่	+๑	+๑	๐	+๑	+๑	๕	๐.๘๐	ใช้ได้
๒๔.	นักเรียนแต่งกายสุภาพเรียบร้อยถูกต้องตามกฎระเบียบของโรงเรียน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๕.	นักเรียนแสดงความเคารพนอบน้อมและเชื่อฟังบิดามารดา	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
	๖. ด้านความสะอาด								
๒๖.	นักเรียนรู้จักรักษาความสะอาดร่างกายและเครื่องแต่งกายอยู่เสมอ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๗.	นักเรียนช่วยกันรักษาความสะอาดภายในโรงเรียนและห้องเรียน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๘.	นักเรียนรู้จักทิ้งขยะให้ถูกที่และเป็นระเบียบเรียบร้อย	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๙.	นักเรียนรู้จักฝึกฝนขัดเกลาจิตใจมิให้ขุนมัวปราศจากความมัวหมอง	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓๐.	นักเรียนรู้จักรักษาสีของและสถานที่ของส่วนรวมโดยไม่ขีดเขียนทำลายทรัพย์สินสมบัติของราชการ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
	๗. ด้านความสามัคคี								
๓๑.	นักเรียนรู้จักสามัคคี มีความสมานฉันท์	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ข้อ		ผู้เชี่ยวชาญคนที่					รวม	ความคิดเห็น ผู้เชี่ยวชาญ	
		๑	๒	๓	๔	๕		ค่า IOC	สรุปผล
๓๒.	นักเรียนให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรม ของโรงเรียน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓๓.	นักเรียนรู้จักแบ่งหน้าที่ในการปฏิบัติงาน ตามความสามารถของตน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓๔.	นักเรียนไม่แบ่งแยกกลุ่มเพื่อให้เกิดความ แตกแยกความสามัคคี	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓๕.	นักเรียนทำงานร่วมกันเพื่อประโยชน์ของ ส่วนรวม	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
	๘. ด้านความมีน้ำใจ								
๓๖.	นักเรียนรู้จักให้ความร่วมมือในการจัด กิจกรรมส่วนรวมของโรงเรียน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓๗.	นักเรียนแบ่งปัน / สละทรัพย์สินส่วนตัว เพื่อช่วยเหลือเพื่อน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓๘.	นักเรียนอาสาร่วมสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามใน สังคม	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓๙.	นักเรียนช่วยคุณครูทำงานในเวลาพักเที่ยง	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔๐.	นักเรียนรู้จักช่วยเพื่อนทำงานในโรงเรียน เมื่อมีเวลาว่างด้วยจิตอาสา	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

สรุปผลการหา ค่า IOC จากผู้เชี่ยวชาญทั้ง ๕ ท่าน ทุกท่านมีความเห็นว่าแบบสอบถามมีความสอดคล้อง
กับตัวแปรทั้ง ๘ ด้าน เรื่อง การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานของนักเรียน โรงเรียน
เจ้าพระยาวิทยาคมนำสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒ กรุงเทพมหานคร

โดยที่ ค่า +๑ คือ ค่า IOC แบบสอบถามสามารถนำไปวัดได้อย่างแน่นอน

ค่า ๐ คือ ค่า IOC ไม่แน่ใจว่าจะวัดได้

ค่า - ๑ คือ ค่า IOC แบบสอบถามไม่สามารถนำไปวัดได้อย่างแน่นอน

โดยใช้วิธีเลือกข้อความคำถามของแบบสอบถามที่มีค่ากำหนดทางสถิติที่ ๐.๐๕ ขึ้นไป จากคำถาม
ทั้งหมด ๓๐ ฉบับ ใช้ได้ ๓๐ ฉบับ และมีข้อความคำตอบที่ใช้ในการหาค่า (IOC) และได้ค่า IOC มากกว่า
๑.๐ ทุกข้อ

ภาคผนวก จ

ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Try out)

ค่าความเชื่อมั่นจากการทดลองใช้เครื่องมือ (Try out)

Scale: ALL VARIABLES

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	30	100.0
	Exclude		
	d(a)	0	.0
	Total	30	100.0

a Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
.899	40

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
a1	179.4333	87.633	.234	.899
a2	179.3333	83.678	.613	.893
a3	179.5333	86.947	.319	.897
a4	179.0667	87.582	.274	.898
a5	179.8000	87.545	.160	.902
b1	179.2000	85.890	.472	.895
b2	179.5667	85.289	.505	.895
b3	179.7333	83.168	.565	.893
b4	178.9667	89.689	.093	.899
b5	179.5000	86.259	.255	.900
c1	178.9333	87.375	.517	.896
c2	179.1333	86.602	.415	.896
c3	179.0667	87.444	.347	.897
c4	179.0000	87.724	.359	.897
c5	178.9667	87.757	.392	.897
d1	179.2667	89.030	.084	.902
d2	179.2667	83.099	.607	.893
d3	178.9667	87.344	.356	.897
d4	179.1667	82.006	.666	.892
d5	179.0333	85.344	.541	.894
e1	179.6333	85.620	.441	.896
e2	179.0667	85.030	.656	.893
e3	178.9667	87.689	.313	.897
e4	179.1667	88.282	.179	.899
e5	179.1333	87.361	.326	.897
f1	178.9667	87.757	.392	.897
f2	179.3667	82.861	.695	.892
f3	179.1000	83.955	.573	.893
f4	179.5000	87.638	.243	.899
f5	179.1333	86.120	.472	.895
g1	179.1000	85.472	.571	.894
g2	179.1667	85.247	.558	.894
g3	179.1333	84.326	.591	.893
g4	179.2333	85.082	.483	.895
g5	179.2000	82.855	.717	.891
s1	179.1000	84.231	.619	.893
s2	179.0333	88.585	.176	.899
s3	179.4333	84.944	.404	.896
s4	179.6667	88.920	.103	.901
s5	179.4667	87.775	.262	.898

ภาคผนวก ข
หนังสือรับรองการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

ที่ ๐๓๕/๒๕๖๐

ศูนย์ปฏิบัติการ "ธรรมโมลี"

ต. หนองน้ำแดง อ. ปากช่อง

จ. นครราชสีมา ๓๐๑๓๐

โทรศัพท์: ๐๘-๕๒๑๖-๓๙๙๙

หนังสือรับรอง

หนังสือนี้ขอรับรองว่า นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีรายชื่อดังต่อไปนี้

ที่	รหัสประจำตัวนิสิต	ชื่อ - ฉายา/นามสกุล	สาขาวิชา
๑	๕๙๐๑๒๐๒๐๐๙	พระครูวิบุลสรกิจ	การบริหารการศึกษา
๒	๕๙๐๑๒๐๒๐๑๐	พระมหาพิเชษฐ์/อดตานุกรชี่	การบริหารการศึกษา
๓	๕๙๐๑๒๐๒๐๒๘	พระมหาวัชรชัย/วชิรญาโน	การบริหารการศึกษา

ได้เข้าปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ณ ศูนย์ปฏิบัติการ "ธรรมโมลี" ตำบลหนองน้ำแดง อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา โดยมีพระครูภาวนาวีรญาณโยค วิ.,ดร. เป็นพระวิปัสสนาจารย์ เป็นผู้ให้กรรมฐาน สอนอารมณ์ กำกับการอบรม และเป็นผู้สอนการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐานสี่ ปรากฏว่านิสิตทั้ง ๓ รูปนี้เป็นผู้ตั้งใจปฏิบัติด้วยดี และมีขันติ ความอดทน ความพากเพียรในการปฏิบัติด้วยดีอย่างต่อเนื่อง

จึงออกหนังสือฉบับนี้ให้ไว้เพื่อเป็นหลักฐานต่อไป

ให้ไว้ ณ วันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ.๒๕๖๑

(พระครูภาวนาวีรญาณโยค วิ.,ดร.)

อาจารย์พิเศษมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระวิปัสสนาจารย์

- ชื่อวิทยานิพนธ์** : การพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์
ในเขตบางกอกใหญ่กรุงเทพมหานคร
- ผู้วิจัย** : พระครูวิบูลสรกิจ (สุพัฒน์พงษ์ สุขวฑฒโน)
- ปริญญา** : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา)
- คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์**
- : รองศาสตราจารย์ ดร.สิน งามประโคน พธ.บ.(การบริหาร
การศึกษา),M.A.(การบริหารการศึกษา), Ph.D. (การบริหารการศึกษา)
 - : พระมหาสมบัติ ธนปัญญา,ดร. พธ.บ.(พุทธศาสนา)
,M.A.(การบริหารการศึกษา),Ph.D. (พุทธบริหารการศึกษา)
- วันที่สำเร็จการศึกษา** : ๑๙ มีนาคม ๒๕๖๑

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ เพื่อศึกษาการพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ และเพื่อเสนอแนวทางในการส่งเสริมการพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานครโดยใช้การวิจัยแบบผสมผสานระหว่างเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามและสัมภาษณ์โดยมีกลุ่มตัวอย่างเป็นพระสังฆาธิการ จำนวน ๒๒๒ รูปและสัมภาษณ์ จำนวน ๕ รูป วิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า

๑.สภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานครทั้ง ๔ ด้าน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง

๒.พัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานครพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสและผู้ช่วยเจ้าอาวาสจะต้องมีหลักพรหมวิหาร ๔ คือ มีความเมตตา ช่วยเหลือสนับสนุนบ้าน โรงเรียนในการสงเคราะห์ต่างๆ สงเคราะห์โรงเรียนในด้าน การศึกษา อุปกรณ์การศึกษาต่างๆ ส่งเสริมกิจการการศึกษาสงเคราะห์ทั้งในโรงเรียนวัดและโรงเรียน พระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรม และบาลีภายในวัด โดยจัดหาทุนทรัพย์ส่งเสริมขวัญกำลังใจของผู้สอน และผู้เรียนส่งเสริมการเผยแผ่ด้วยวิธีการเชิงรุก เช่น มี website, Internet สถานีวิทยุ แผ่นพับ เป็นต้น ช่วยเหลือโรงเรียนและชุมชนเมื่อประสบภัยพิบัติในประเทศ

๓.แนวทางในการส่งเสริมการพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานครจัดตั้งกองทุน-เพิ่มทุน-แจกทุนสงเคราะห์เพื่อการศึกษาแก่เด็กนักเรียนและเยาวชนอย่างทั่วถึง จัดหาทุนทรัพย์ช่วยเหลือกิจการของชุมชน และการ สาธารณประโยชน์แก่ชุมชนพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของการศึกษา โดยจัดกิจกรรมในวันสำคัญทาง พระพุทธศาสนาโดยจัดตั้งกองทุนสงเคราะห์การศึกษาแก่เด็กและเยาวชนทุกระดับชั้น

This research was aimed to study the state of Sangha administration on educational welfare, to study the development of Sangha administration on educational welfare, and to propose a guideline of Sangha administration development on educational welfare in Bangkokyai district of Bangkok. The quantitative data were collected questionnaires from 222 monks and analyzed by mean and standard deviation. The qualitative data were obtained by interviews with 5 key-informants and analyzed by content analysis. The research results found that:

2. The development of Sangha administration development on educational welfare in Bangkokyai district of Bangkok was that; the temple abbots and the abbot assistants must have Brahmavihara Dhamma, give assistances to schools and communities, support Dhamma studies and Pali studies, give scholarships to teachers and students, use pro-active propagation through Website, Internet and other applications, and help schools and communities in crisis situations or disaster.

3. Proposed guidelines for promoting Sangha administration development on educational welfare in Bangkokyai district of Bangkok were that; to establish of Fund - Raising fund - Providing scholarships to students and youth thoroughly, to provide financial assistance and public benefits to communities, to develop temple as educational resources, and to arrange activities on the important Buddhist holidays.

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ : พระครูวิบูลสรกิจ (ธรรมมียะ)
- เกิด : ๗ กรกฎาคม ๒๕๓๒
- สถานที่เกิด : ๒๓๔ หมู่ ๕ ตำบลปากปวน อำเภอวังสะพุง
จังหวัดเลย ๔๒๑๓๐
- การศึกษา : พ.ศ. ๒๕๕๑ สอบได้นักธรรมชั้นเอก
พ.ศ. ๒๕๕๕ ศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
- ประสบการณ์ทำงาน : เจ้าหน้าที่ประจำฝ่ายสถิติสำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวง
ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม วัดเครือวัลย์วรวิหาร
- ผลงานทางวิชาการ :
- อุปสมบท : ๑๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๒
- สังกัด : วัดเครือวัลย์วรวิหาร แขวงวัดอรุณ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร
- หน้าที่ : ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม
- ปีที่เข้าศึกษา : มิถุนายน ๒๕๕๙
- ปีที่สำเร็จการศึกษา : มีนาคม ๒๕๖๑
- ที่อยู่ปัจจุบัน : ๓๖ วัดเครือวัลย์วรวิหาร แขวงวัดอรุณ เขตบางกอกใหญ่
กรุงเทพมหานคร
๐๘๗ - ๒๒๐ - ๗๐๘๑
nemooza@hotmail.co.th